341

John Updike

Scriitorul american John Updike este unul dintre cei mai subtili prozatori ai generației sale. Personajele sînt construite din mici detalii revelatoare și din cîte o trăsătură plină de umor, care cîștigă pe loc adeziunea cititorilor.

MUZEE ȘI FEMEI

GLOBUS
EDITURA UNIVERS

Lei 8

MUZEE ȘI FEMEI JOHN UPDIKE

1980

JOHN UPDIKE

MUZEE ȘI FEMEI

Colecția GLOBUS / Editura Univers

COPERTA COLECŢIEI DE ION STATE
Grafica : Viorel Popescu. Ilustraţia : Casia Csehi

John Updike

— *MUSEUMS AND WOMEN* — Alfred A. Knopf, New York, 1972
— *THE MUSIC SCHOOL* — Alfred Knopf, New York, 1966
— *ASSORTED PROSE* — Alfred A. Knopf, New York, 1965
— *THE SAME DOOR* — Fawcett Publications, Inc., Greenwich, Conn.
— *PIGEON FEATHERS* — Fawcett Publications, Inc., Greenwich, Conn.

GLOBUS

John Updike

muzee şi femei

Traducere
de
RADU LUPAN

EDITURA UNIVERS
Bucureşti
1980

PRIETENI DIN PHILADELPHIA

CHIAR ÎNAINTE ca uşa să se deschidă, îi zări pulpele sub storul pe jumătate tras. Thelma era aşadar acasă. Purta un maiou Camp Winniwoho şi şortul ei foarte scurt.

— Ei, asta-i, Janny ! exclamă ea.

Întotdeauna îi pronunţa numele, John, în aşa fel încît să rimeze cu Ann. Pe la începutul vacanţei fusese la New York şi încerca să vorbească aşa cum credea că se vorbeşte pe acolo.

— Ce vînt te-a adus pe la mine, la ora asta neobişnuită ?

— Bună, Thel, spuse el, sper... mi se pare că e o oră foarte nepotrivită.

Văzu că îşi epilase sprîncenele ; ar fi dorit să n-o fi făcut.

Thelma întinse mîna şi îi atinse cu degetele baza gîtului. Nu era un gest afectuos, ci doar un gest de gazdă primitoare.

— Ei, şi tu, Janny, ştii că eu... mama şi cu mine... ne face întotdeauna plăcere să te vedem. Mamă, cine crezi că a venit la această oră neobişnuită ?

— Nu-l ţine în picioare acolo pe John Nordholm, spuse doamna Lutz.

Mama Thelmei, instalată pe divanul roşu adînc, se uita la televizor şi fuma. O ceaşcă de

cafea folosită ca scrumieră îi stătea în poală, iar rochia i se ridicase încît i se vedeau genunchii.

— Bună ziua, doamnă Lutz, zise John, încercînd să nu se uite la genunchii ei mari cu pielea străvezie. Îmi pare rău că vă deranjez la ora asta neobişnuită.

— Nu văd deloc de ce-ar fi neobişnuită. (Trase adînc din ţigară şi scoase fumul pe nări, aşa cum fac bărbaţii.) Ceilalţi copii au venit la noi mai devreme, după-amiază.

— Aş fi venit, dacă mi-ar fi spus cineva.

Thelma zise :

— O, Janny ! N-o mai face pe martirul. Ochii care nu se văd, se uită.

John simţi că-i ard obrajii şi-şi dădu seama că a roşit, ceea ce-l făcu să roşească şi mai tare. Doamna Lutz scutură spre el pachetul mototolit de „Herbert Tareyton".

— Fumezi ? îl întrebă.

— Nu prea, mulţumesc mult.

— Te-ai lăsat ? E într-adevăr o deprindere proastă. Aş fi vrut să fi încetat la vîrsta ta. Nu sînt sigură măcar că *am început* la vîrsta ta.

— Nu, dar trebuie să mă duc curînd acasă şi mama o să simtă mirosul de ţigară. Îl simte chiar dacă mestec gumă.

— De ce trebuie să te duci acasă atît de repede ? întrebă Thelma.

Doamna Lutz trase de cîteva ori aerul pe nas.

— Am sinuzită. Nici nu mai simt măcar mirosul florilor din grădină sau al mîncării de pe masă. Copiii n-au decît să fumeze dacă vor, în cazul că-i face să se simtă mai bine. Nu-mi pasă. Thelma poate fuma chiar aici în casa ei, în salon, dacă vrea. Dar, după cît se pare, nu-i place. Eu mă bucur, ca să spun drept.

Lui John nu-i plăcea să întrerupă pe cineva, dar era aproape cinci şi jumătate.

— Am o problemă, spuse el.

— O problemă, ce oroare, zise Thelma. Şi uite, mamă, mă gîndeam că mi se face onoarea unei vizite.

— Nu vorbi aşa, spuse doamna Lutz.

— E ceva mai complicat, începu John.

— Să vorbesc cum, mamă ? Să vorbesc cum ?

— Atunci să închid televizorul, zise doamna Lutz, răsucind cu un zgomot sec butonul aparatului.

— O, mamă, şi eu care-l ascultam !

Thelma se răsturnă într-un fotoliu, arătîndu-şi o clipă albeaţa strălucitoare a picioarelor. John se gîndi că era tare drăguţă cînd se bosumfla.

Doamna Lutz căută să-şi exprime toată simpatia. Îşi netezi poala rochiei şi-şi puse mîinile cu palmele în sus pe genunchi.

— Nu e atît de greu, o asigură John. Dar avem oaspeţi din Philadelphia. Se întoarse spre Thelma şi adăugă : Dacă se petrece ceva la noi, n-o să pot pleca de-acasă.

— Viaţa e aşa, plină, plină de dezamăgiri, spuse Thelma.

— Spune... s-ar putea ca... ?

— Plină, prea plină, stărui Thelma.

Doamna Lutz ridică mîinile din poală şi le flutură în aer.

— Oamenii aceia din Philadelphia...

— Poate că n-ar trebui să vă deranjez cu treaba asta, spuse John. Aşteptă puţin, dar doamna Lutz arăta din ce în ce mai calmă, aşa că urmă : Mama vrea să le dea să bea vin şi tata n-a venit acasă de la şcoală. S-ar putea să nu se întoarcă înainte ca magazinul de băuturi să se închidă. Se-nchide la şase, nu-i aşa ? Mama e ocupată să aranjeze prin casă, aşa că am venit eu.

— Te-a pus să faci atîta drum ? Sărmanul de tine, nu ştii să conduci maşina ? întrebă doamna Lutz.

— *Desigur* că ştiu. Dar încă n-am şaisprezece ani.

— Arăţi mult mai mare decît de şaisprezece ani.

John se uită la Thelma să vadă cum reacţionează la această remarcă, dar Thelma se prefăcea că citeşte cu atenţie romanul învelit în celofan, luat de la o bibliotecă de împrumut.

— Am fost la magazinul de băuturi, îi spuse John doamnei Lutz, dar nu-mi dau nimic fără autorizaţie scrisă. E un vînzător nou.

— Necazurile tale mi-au frînt inima, zise Thelma ca şi cum ar fi citit din carte.

— Nu-i da nici o atenţie, Johnny, zise doamna Lutz. Frank trebuie să vină acasă dintr-un minut într-altul. De ce nu aştepţi pînă vine, ca să meargă cu tine şi să ia băutura ?

— Ar fi minunat. Vă mulţumesc foarte mult, zău.

Mîna doamnei Lutz se lăsă peste butonul televizorului. Un om zîmbitor cînta la pian. John nu ştia cine o fi ; la el acasă n-aveau televizor. Priviră tăcuţi pînă îl auziră pe domnul Lutz poticnindu-se pe verandă. Sticlele goale de lapte zăngăniră.

— Ei, să nu te surprindă dacă e puţin cam băut, spuse doamna Lutz.

De fapt, domnul Lutz nu se purta deloc ca un om beat. Arăta ca un soţ fericit din filme. Îi spuse Thelmei că e fetiţa lui mică şi o sărută pe frunte ; apoi îi spuse nevestei că e fetiţa lui mare şi o sărută pe gură. Apoi dădu mîna solemn cu John şi-i spuse că e foarte, foarte bucuros că-l vede şi-l întrebă ce-i fac părinţii.

— Tîmpitul ăla tot mai e la televizor ? întrebă în cele din urmă.

— Tăticule, te rog fii atent şi la altcineva, spuse Thelma închizînd televizorul. Janny vrea să-ţi vorbească.

— Şi *eu* vreau să vorbesc cu Johnny, zise tatăl Thelmei.

Deodată deschise larg braţele, strîngînd şi deschizîndu-şi pumnii. Era un om voinic, cu părul cărunt, ras deasupra urechilor mici. John nu ştia cum să înceapă.

Doamna Lutz explică despre ce era vorba. Cînd termină, domnul Lutz spuse :

— Nişte oameni din Philadelphia. Pariez că-i cheamă William L. Trexler, nu-i aşa ?

— Nu. Am uitat cum îi cheamă, dar nu aşa. Bărbatul e inginer. Femeia a fost la colegiu împreună cu mama.

— Aha. Oameni cu carte. Atunci trebuie să luăm ceva foarte, foarte bun, aş zice.

— Tăticule, spuse Thelma. *Te rog.* Magazinul se închide.

— Tessie, l-ai auzit pe John. Oameni cu carte. Oameni cu diplome. Şi ora închiderii e foarte apropiată, şi cine nu a plecat ? Îl luă pe John de umăr şi pe Thelma de braţ şi-i împinse pe uşă. Ne întoarcem într-un minut, mamă, zise el.

— Condu maşina cu grijă, îi strigă doamna Lutz de pe veranda umbrită, de unde ţigara ei lumina ca o stea portocalie.

Buickul mare şi albastru al domnului Lutz era parcat în faţa casei.

— Eu n-am fost niciodată la colegiu, spuse el, totuşi îmi cumpăr o maşină nouă oricînd vreau.

Tonul lui nu era dezagreabil, ci moale şi uimit.

— O, *tăticule,* nu începe iar cu asta, zise Thelma, dînd din cap spre John, aşa ca el să poată înţelege prin ce-a trebuit ea să treacă.

„Cînd arată aşa", se gîndi John, „aş putea să-i muşc buzele pînă la sînge."

— Ai condus o maşină din astea, John ? întrebă domnul Lutz.

— Nu. Singura maşină pe care o pot conduce e Plymouthul părinţilor mei, şi încă nu prea bine.

— Din ce an este maşina ?

— Nu ştiu precis. (John ştia foarte bine că maşina era din 1940.) Am luat-o după război. Are schimbător de viteze. Automobilul dumneavoastră este automatic, nu-i aşa ?

— Schimbător de viteze automatic, transmisie hidraulică, faruri de direcţie, toate accesoriile, îl lămuri domnul Lutz. Spune, nu-i ciudat, John ? Uite, tatăl tău, om cu carte, are un Plymouth vechi, şi în acelaşi timp eu, care n-am citit în viaţa mea niciodată mai mult de douăzeci, treizeci de cărţi... parcă n-ar exista dreptate ! Lovi cu mîna bara, se aplecă să intre în maşină, se îndreptă de spate deodată şi zise : Nu vrei să conduci ?

Thelma spuse :

— Tăticu te întreabă ceva.

— Nu ştiu cum, răspunse John.

— E foarte uşor să înveţi, foarte uşor. Te bagi doar aici... hai că întîrziem.

John se aşează pe locul şoferului. Privi prin parbriz. Maşina era mai largă decît Plymouthul lor ; capota părea încăpătoare ca o navă.

Domnul Lutz îi spuse să apuce micul levier de lîngă volan.

— Îl tragi spre tine aşa, exact, şi-l potriveşti într-una din crestăturile acestea. P înseamnă „parcare"... nu prea folosesc comanda asta. N înseamnă „neutru", ca şi la maşina pe care o aveţi voi ; M înseamnă „mergi"... îl potriveşti acolo, şi maşina face tot ce trebuie în locul tău. În nouăzeci şi nouă la sută din cazuri, asta-i tot ce trebuie să faci. R e „regim redus" pentru dealurile foarte abrupte, cînd urci sau cobori. Şi MA e, ce e MA ?

— Marşarier, spuse John.

— Foarte, foarte bine. Tessie, e deştept băiatul. N-o să aibă niciodată o maşină nouă. Şi

cînd le înşiri pe toate, poţi să-ţi aminteşti ordinea lor prin propoziţia : „Parcînd necorect mergi repede la mama acasă". Am născocit-o cînd am învăţat-o pe fata mea cea mai mare să conducă maşina.

— „Parcînd necorect mergi repede la mama acasă", repetă John.

— Excelent. Şi acum, dă-i drumul.

Lui John i se strînse ceva în stomac.

— Unde trebuie potrivit levierul ca să pornească ? îl întrebă pe domnul Lutz.

Domnul Lutz probabil că nu-l auzi, fiindcă spuse din nou doar : „Dă-i drumul", şi bătu toba cu degetele pe tabloul de bord. Avea degete groase, pătrate, cu falangele păroase.

De pe bancheta din spate, Thelma se aplecă înainte. Obrazul ei aproape că atinse urechea lui John. Îi şopti :

— Pune levierul la M.

John făcu asta, apoi căută starterul.

— Cum se porneşte ? o întrebă pe Thelma.

— Nu m-am uitat niciodată, zise ea. În ultima maşină era un buton, dar în asta nu e.

— Apasă pe pedală, fredonă domnul Lutz privind drept înainte şi zîmbind, şi am şi plecat. Şi ah, ah, am şi plecat.

— Dă drumul la benzină, sugeră Thelma.

John apăsă cu putere ca să nu-i tremure piciorul. Motorul urui şi maşina ţîşni de lîngă trotuar. Pînă la colţ, totuşi, o să strunească el de ajuns de bine maşina asta.

— Merge ca o barcă pe o apă liniştită, spuse el celor doi pasageri ; metafora îi plăcu.

Domnul Lutz se uită înainte.

— Cum ?

— Ca o barcă.

— Nu merge atît de repede, zise Thelma.

— Motorul e atît de liniştit, explică John. Ca o pisică adormită.

Pe neaşteptate, din Pearl Street se ivi un camion. Domnul Lutz, încercînd să frîneze, lovi cu piciorul podeaua goală din faţa lui. John abia se stăpîni să nu rîdă.

— Îl văd, zise el, încetinind în aşa fel încît camionul abia avu loc să vireze. Camioanele astea îşi închipuie că sînt stăpîne pe şosea, spuse el. Îşi trase o mînă de pe volan. Cu o singură mînă, trecu razant pe lîngă un autobuz.

— Cum o merge maşina asta pe şoseaua liberă ?

— Bună întrebare, John, spuse domnul Lutz. Şi nu ştiu care-i răspunsul. Cu o sută douăzeci, probabil.

— Vitezometrul e marcat pînă la 170. (Pauză... nimeni nu scotea nici un cuvînt.) John adăugă : Drace, şi un copil ar putea conduce o maşină ca asta.

— De pildă, tu, spuse Thelma.

În faţa magazinului de băuturi staţionau o mulţime de maşini, aşa că John găsi cu greu loc de parcare pentru Buickul acela mare.

— E de ajuns de aproape, zise domnul Lutz. Nu te apropia mai mult. Gata !

Ieşi din maşină înainte ca John să fi oprit cu totul.

— Tu şi Tessie aşteptaţi aici. Mă duc eu după băutură.

— Domnule Lutz, ei, domnule Lutz, strigă John.

— Tăticule ! îl chemă Thelma.

Lutz se întoarse.

— Ce s-a întîmplat, băieţi şi fete ?

Tonul lui, observă John, devenise strident. Probabil că i se făcuse foame.

— Ăştia-s banii pe care mi i-au dat, şi John scoase doi dolari împăturiţi din buzunarul pantalonilor de doc. Mama mi-a spus să iau ceva ieftin, dar bun.

— Ieftin, dar bun ? repetă domnul Lutz.

— Mi-a spus ceva de sherry de California.

— Ce-a spus despre sherry ? Să iei ? Sau nu?

— Cred că să iau.

— Crezi... Domnul Lutz se îndepărtă de maşină şi o porni spre magazin spunînd : Tu şi cu Tessie aşteptaţi în maşină. Nu vă duceţi nicăieri. E tîrziu. Nu stau mai mult de-un minut.

John se rezemă de spătarul banchetei şi puse mîna graţios pe volan.

— Îmi place tatăl tău.

— Nu ştii cum se poartă cu mama, spuse Thelma.

John îşi examină linia netă de sub încheietura mîinii şi a degetului celui mare. Îşi roti mîna şi se uită la muşchii mici şi netezi care se mişcau în antebraţ.

— Ştii de ce-aş avea nevoie ? spuse el. De un ceas de mînă.

— O, Jan, exclamă Thelma. Încetează să-ţi admiri propria ta mînă. E dezgustător.

O umbră de zîmbet trecu pe buzele lui, dar degetele puternice şi nervoase rămaseră în acelaşi loc.

— Aş da un regat pentru un fum acuma.

— Tăticu are un pachet în compartimentul pentru mănuşi, zise Thelma. L-aş lua eu dacă unghiile mele n-ar fi atît de mari.

— Îl deschid eu, spuse John, şi-l deschise.

Pescuiră o ţigară din pachetul obosit de Old Golds şi fumară pe rînd din ea.

— Ah, spuse John, această primă ţigară a zilei, care îşi face drum rîcîind şi zgîriindu-ţi gîtlejul.

— Fii atent dacă nu vine tăticu. Alor mei nu le place să fumez.

— Thelma.

— Da ?

Îl privi ţintă în ochi, cu obrazul pe jumătate ascuns într-o umbră albastră.

— Nu-ţi mai epila sprîncenele.

— Eu cred că-mi vine bine.

— E la fel cum îmi spui *Jan*.

Tăcură amîndoi, cam stînjeniţi.

— Aruncă ţigara, Jan. Tăticu a trecut prin faţa vitrinei.

Întorcîndu-se din magazin, domnul Lutz se arătă mai rezervat.

— Iată, John, zise el, şi îi dădu calm o sticlă înaltă, de un roşu catifelat. E mai bine să mă

lași pe mine să conduc. Conduci ca un veteran, dar eu cunosc drumul.

— Domnule Lutz, de la dumneavoastră pot merge acasă pe jos, spuse John, știind bine că domnul Lutz n-o să-l lase să meargă pe jos. Vă mulțumesc foarte mult pentru tot ce-ați făcut.

— Te duc pînă acasă. Oaspeții din Philadelphia nu trebuie să aștepte. Nu putem să-l punem pe acest tînăr să meargă pe jos un kilometru și jumătate, nu-i așa, Tessie ?

Modul categoric în care fusese pusă întrebarea îi făcu pe cei doi tineri să tacă tot drumul pînă la ieșirea din oraș, deși o seamă de lucruri îl sîcîiau pe John.

Cînd mașina opri în fața casei, se strădui să întrebe :

— Domnule Lutz, mă întreb dacă nu a rămas vreun rest ?

— Ce ? O, era să uit. Tăticul tău o să creadă că sînt un escroc.

Băgă mîna în buzunar și, fără să se uite, îi dădu lui John un dolar, o monedă de douăzeci și cinci de cenți și una de un cent.

— Nu-i cam mult ? se miră John.

Vinul părea prost. I se strînse stomacul ; poate că făcuse o greșeală. Poate că ar fi trebuit s-o lase pe maică-sa să-i telefoneze tatălui său, așa cum voise, în loc s-o roage să-l lase să se ducă el.

— Asta-i restul, zise domnul Lutz.

— Bine, vă mulțumesc mult.

— La revedere, zise domnul Lutz.

— Bună ziua, și John închise portiera. La revedere, Thelma. Nu uita ce ți-am spus, și îi făcu semn cu ochiul.

Mașina plecă și John porni pe cărare spre casă. „Nu uita ce ți-am spus“, repetă el pentru sine, făcînd semn cu ochiul. În mînă, sticla era rece și grea. Se uită la etichetă : *Château Mouton — Rothschild 1937*.

DAR MÎINE ȘI IAR MÎINE ȘI AȘA MAI DEPARTE

ALERGÎND, VORBIND, elevii din a 11-a D începură să intre în sala 109. După cît erau de agitați, Mark Prosser presupuse că avea să plouă. Preda la acest liceu de trei ani, totuși elevii lui îl mai impresionau încă ; erau niște animale foarte sensibile. Reacționau atît de infailibil la o simplă presiune barometrică.

În ușă, Brute Young se opri în timp ce micul Barry Snyder chicotea la coatele lui. Rîsul teatral al lui Barry urca și cobora, afundîndu-se într-un josnic secret care trebuia împărtășit și reîmpărtășit, și apoi se ridica asemeni unei rachete pentru a proclama că el, micul Barry, împărtășea un asemenea secret cu fundașul școlii. A fi suporterul lui Brute era un lucru important pentru Barry. Fundașul nu-i dădea nici o atenție ; își răsucea gîtul, uitîndu-se țintă după cineva care nu venea spre ușă. Greoi, el cedă presiunii celor care-l împingeau înainte.

Chiar sub ochii lui Prosser, ca un omor apărînd deodată pe o friză cu domni și domnițe, un băiat împunse în spate o fată cu creionul. Fata ignoră nepăsătoare atacul. Mîna altcuiva trase de poala cămășii lui Geoffrey Langer. Geoffrey, un elev inteligent, nefiind sigur dacă să rîdă sau să se apere, schiță un gest de compromis, întorcîndu-se pe jumătate cu o expresie de aroganță distantă pe care Prosser o identifică pe loc cu sentimentele sale de frustrare de altădată... De-a lungul șirului de elevi, în lucirea lanțurilor de chei și în unghiurile ascuțite ale manșetelor de cămașă răsfrînte, se simțea un fior de electricitate pe care nu-l putea genera numai vremea.

Mark se întrebă dacă Gloria Angstrom avea să poarte astăzi puloverul acela de angora galben-roz, cu mîneci foarte scurte. Virtuala lipsă a mînecilor era factorul tulburător : expunerea brațelor imaculate, albe ca pulpele, pe fondul lînii delicate.

Presupunerea lui se dovedi corectă. O pată vivace roză luci în vălmășagul de brațe și umeri și ultimul grup de tineri intră în clasă.

— Luați loc, spuse domnul Prosser. Haideți să începem.

Cei mai mulți îl ascultară, dar Peter Forrester, care fusese în centrul grupului, pe lîngă Gloria, încă mai întîrzia în ușă, terminînd cine știe ce istorisire, după cît se pare hotărît să o facă să rîdă sau să o uimească. Cînd fata căscă gura uimită, Peter dădu din cap mulțumit. Părul lui portocaliu, aranjat într-un fel de breton dezordonat, se zburli. Lui Mark nu-i plăcuseră niciodată bărbații roșcați, cu gene albe și fețe puhave, ochi tiroidieni și o gură trădînd o absurdă încredere în sine. O rasă de mincinoși. Părul îl avea castaniu.

În clipa cînd Gloria, care se mișca cu grijă și cu un aer foarte demn, se așeză și Peter se trînti în bancă, domnul Prosser zise :

— Peter Forrester.

— Da ? şi Peter se ridică în picioare, căutînd grăbit în carte pagina potrivită.

— Dacă eşti bun, să ne spui care este înţelesul exact al cuvintelor : „Dar mîine şi iar mîine tot mereu / Cu paşi mărunţi se-alungă zi de zi". [1]

Peter se uită la ediţia şcolară a lui *Macbeth*, care stătea deschisă pe banca lui. Una din fetele mai prostuţe din fundul clasei rîse înfundat, aşteptînd ce va urma. Peter avea trecere la fete ; la vîrsta asta fetele au o minte de pasăre.

— Peter, închide cartea. Cu toţii am învăţat pentru azi acest pasaj. Îţi aminteşti ?

Fata din fundul clasei oftă încîntată.

Gloria îşi puse cartea ei, deschisă, pe bancă, în aşa fel ca Peter să o poată vedea.

Peter închise cartea cu zgomot şi se uită lung la cartea Gloriei.

— Păi, începu în cele din urmă, cred că înseamnă exact ce spune.

— Adică ?

— Păi, că mîine e ceva la care ne gîndim adesea. Se strecoară mereu în conversaţia noastră. Nu putem face nici un plan fără să ne gîndim la ziua de mîine.

— Aha. Atunci vrei să spui că Macbeth se referă aici la... la aspectul de agendă pe care-l ia viaţa ?

Geoffrey Langer izbucni în rîs, fără îndoială ca să-i facă plăcere domnului Prosser. O clipă rămase şi el mulţumit. Apoi îşi dădu seama că urmărise să provoace rîsul pe seama unui elev.

[1] Traducerea versurilor din *Macbeth* aparţine lui Ion Vinea.

Parafraza lui făcuse ca explicaţia lui Peter dată pasajului să pară şi mai ridicolă decît era. Vru să dea înapoi.

— Recunosc că...

Peter însă continuă, căci, roşcaţii nu ştiu niciodată cînd să se oprească :

— Macbeth vrea să spună că dacă am înceta să ne facem griji din pricina zilei de mîine şi am trăi doar ziua de azi, am putea aprecia lucrurile minunate care se petrec sub nasul nostru.

Înainte de a vorbi, Mark se gîndi o clipă. Nu va fi sarcastic.

— Hm, fără a nega că e un adevăr în ce spui, crezi chiar, Peter, că ar fi posibil ca Macbeth, în situaţia lui, să exprime asemenea — şi aici nu se mai putu stăpîni — sentimente luminoase ?

Geoffrey rîse iar. Ceafa lui Peter se-nroşi ; cu privirea în pămînt, studia podeaua. Gloria îl privi furioasă pe domnul Prosser ; indignarea de pe faţa ei era clar adresată lui.

Mark se grăbi să-şi îndrepte greşeala.

— Te rog să nu mă înţelegi greşit, îi spuse el lui Peter. Nici eu nu am răspuns la toate. Dar mi se pare că întregul pasaj pînă la „Care nu înseamnă nimic", vrea să spună că viaţa e... ei bine... e o *înşelăciune*. Şi că nu e nimic minunat în ea.

— Chiar asta să fi crezut Shakespeare ? întrebă Geoffrey Langer, pe un ton strident, repezit şi nervos.

Mark desluşi în întrebarea lui Geoffrey propriile sale presimţiri adolescentine ale teribilului adevăr. Ce trebuia să facă era limpede. Îi

spuse lui Peter să stea jos şi privi pe fereastră la cerul care se întuneca. Norii se îngrămădeau mereu.

— Există, începu rar domnul Prosser, multă întunecime în opera lui Shakespeare, şi nici una din piese nu e mai întunecată ca *Macbeth*. Atmosfera e înveninată, opresivă. Un critic a spus că în această piesă omenirea se sufocă.

Simţi el însuşi că e în pericol să se sufoce şi-şi drese glasul :

— În mijlocul carierei sale, Shakespeare a scris piese despre oameni ca Hamlet, Othello şi Macbeth, oameni cărora societatea sau nenorocul sau vreun neînsemnat defect al lor nu le îngăduie să devină marii oameni care ar fi putut să fie. Chiar şi comediile lui Shakespeare din această perioadă tratează despre o lume înăcrită. E ca şi cum ar fi privit dincolo de suprafaţa strălucitoare şi avîntată a comediilor şi „istoriilor" sale de dinainte şi ar fi văzut ceva îngrozitor. Şi asta l-a înspăimîntat, tot aşa cum într-o bună zi s-ar putea să vă înspăimînte şi pe voi.

Preocupat să găsească vorbele cele mai potrivite, fără să vrea se uitase tot timpul ţintă la Gloria. Încurcată, ea dădu din cap şi, înţelegînd ce se întîmplase, domnul Prosser îi zîmbi. Încercă să facă nişte comentarii mai blînde, chiar mai puţin categorice :

— Dar după aceea, Shakespeare cred că a avut sentimentul unui adevăr care răscumpără toate. Ultimele lui piese sînt senine şi simbolice, ca şi cum ar fi trecut dincolo de faptele urîte şi ar fi ajuns pe un tărîm unde faptele sînt iar

frumoase. În acest fel, întreaga operă a lui Shakespeare este o imagine mai completă a vieţii decît a oricărui alt scriitor, cu excepţia poate a lui Dante, un poet italian care a scris cu cîteva secole mai înainte.

Fusese tîrît departe de solilocul lui Macbeth. Ceilalţi profesori fuseseră încîntaţi să-i atragă luarea-aminte asupra faptului că elevii se întreceau să-l facă să vorbească. Se uită la Geoffrey. Băiatul, indiferent, mîzgălea ceva pe carnetul lui. Domnul Prosser conchise :

— Ultima piesă pe care a scris-o Shakespeare e un poem extraordinar numit *Furtuna*. Unii dintre voi poate vor să o citească pentru referatele de lectură următoare — acelea din 10 mai. E o piesă scurtă.

Elevii din clasă luau vacanţă. Barry Snyder cresta pe tabla neagră BB-uri şi se uita la Brute Young să vadă dacă acesta a observat.

— Dacă mai faci asta încă o dată, Barry, spuse domnul Prosser, te dau afară.

Barry se înroşi şi, trăgînd cu coada ochilor spre Brute, rînji ca să-şi ascundă roşeaţa. Fata cea proastă din fundul clasei se farda.

— Încetează, Alice, zise domnul Prosser, nu sîntem la un salon de cosmetică. Sejak, băiatul polonez care lucra noaptea, dormea în bancă cu gura strîmbă şi cu obrazul alb apăsat pe lemnul lustruit. Domnul Prosser se simţi ispitit să-l lase să doarmă. Dar putea să nu fie un semn de adevărată bunătate, ci doar o poză de amabilă automăgulire, în care se surprindea chiar el uneori. În afară de asta, o încălcare a disciplinei

încuraja altele. Trecu printre bănci şi-l apucă pe Sejak de umăr ; băiatul se trezi. În primele bănci zgomotul creştea.

Peter Forrester îi şoptea ceva Gloriei, încercînd s-o facă să rîdă. Faţa fetei era totuşi rece şi gravă, ca şi cum în mintea ei s-ar fi iscat un gînd — ca şi cum ar fi stăruit acolo ceva din ce spusese domnul Prosser. Cu un sentiment încurajator de cavalerească intervenţie, Mark spuse:

— Peter, din zgomotul acesta deduc că ai ceva de adăugat la teoriile tale.

Peter răspunse politicos :

— Nu, domnule. Cinstit vorbind, nu înţeleg. Spuneţi-mi, vă rog, ce înseamnă ?

Această recunoaştere sinceră şi ciudată îi ului pe toţi. Feţele albe şi rotunde ale elevilor, doritori de astă-dată să înveţe ceva, se întoarseră spre Mark. El spuse :

— Nu ştiu. Speram ca voi să-mi spuneţi *mie* ce înseamnă.

Cînd un profesor făcea la colegiu o asemenea mărturisire, ea avea un efect măreţ. Umilinţa profesorului, necesitatea unui schimb de păreri creator între profesor şi elev se impunea celor de faţă în chip impresionant. Dar în clasa 11 D, ignoranţa unui profesor era un lucru tot atît de prost ca şi o spărtură în acoperiş. Era ca şi cum Mark ar fi ţinut în mînă patruzeci de sfori, trăgînd strîns spre el patruzeci de feţe şi apoi ar fi retezat sforile. Capetele se clătinau, privirile se lăsau în pămînt, glasurile murmurau. Unii dintre elevii veşnic nedisciplinaţi, cum era şi Peter Forrester, se maimuţăreau făcînd semne unii altora.

— Linişte ! strigă domnul Prosser. Vă rog să tăceţi cu toţii. Poezia nu e aritmetică. Nu există numai un singur răspuns. Nu vreau să vă impun părerea mea ; nu pentru asta sînt aici. Întrebarea nerostită : *Pentru ce sînteţi aici ?* părea să umple aerul cu o aşteptare înfrigurată. Sînt aici, încheie el, ca să vă fac să vă învăţaţi pe voi înşivă.

Fie că-l credeau, fie că nu, elevii se liniştiră oarecum. Mark socoti că putea să-şi reia fără nici un risc poza de om între oameni. Se cocoţă pe muchia catedrei, fără multe nazuri, prietenos, întrebîndu-i cu sinceritate în glas :

— Spuneţi-mi, cinstit vorbind, n-are nici unul din voi o părere personală despre pasajul citit, pe care să vrea să o împărtăşească restului clasei şi mie ?

O mînă cu o batistă înflorată mototolită în ea se ridică, şovăitoare.

— Zi-i, Teresa, spuse domnul Prosser.

Era o fată timidă, fornăită, a cărei mamă făcea parte din secta Martorii lui Jehova.

— Mă face să mă gîndesc la umbrele norilor, spuse Teresa.

Geoffrey Langer izbucni în rîs.

— Nu te purta ca un necioplit, Geoff, vorbi domnul Prosser cu jumătate de gură, uşurel, înainte de a ridica glasul :

— Mulţumesc, Teresa. Cred că e o impresie valabilă şi interesantă. Mişcarea norilor are în ea ceva din ritmul lent, monoton, pe care-l simţi în versul : „Dar mîine şi iar mîine tot mereu". E un vers foarte cenuşiu, nu-i aşa ?

Nimeni nu fu de acord, dar nimeni nu protestă.

Dincolo de ferestre, norii se îngrămădeau cu repeziciune ; ici, colo razele rătăcite de soare alunecau prin clasă. Braţul Gloriei, îndoit graţios deasupra capului, deveni auriu.

— Gloria ? întrebă domnul Prosser.

Gloria îşi ridică privirea de pe ceva de pe bancă, cu chipul plin de o melancolie radioasă.

— Cred că Teresa a spus ceva foarte interesant, zise ea uitîndu-se sever înspre Geoffrey Langer. Geoffrey rîse sfidător. Am şi eu o întrebare. Ce înseamnă „ritm meschin ?"

— Înseamnă felul obişnuit de viaţă de pe o zi pe alta pe care-l are, să zicem, un contabil sau un funcţionar de bancă. Sau un profesor, adăugă el zîmbind.

Gloria nu-i zîmbi. Sprîncenele ei fără cusur se încreţiră de gînduri :

— Dar Macbeth se bătea în lupte şi omora regi şi era el însuşi un rege şi chestii din astea, sublinie ea.

— Da, dar tocmai aceste fapte Macbeth le condamnă ca fiind „fără noimă". Poţi înţelege acest lucru ?

Gloria scutură din cap.

— Un alt lucru care mă preocupă — nu e o prostie din partea lui Macbeth să stea de vorbă cu el însuşi, în mijlocul acestui război, cu soţia lui moartă de puţin timp şi aşa mai departe ?

— Nu cred, Gloria, că-i aşa. Oricît de repede s-ar petrece aceste întîmplări, gîndul fuge mai repede.

Răspunsul lui era slab, toţi ştiau asta, chiar dacă Gloria n-ar fi meditat, aşa-zis pentru ea însăşi, dar cu un glas pe care întreaga clasă îl putu auzi :

— Mi se pare foarte *stupid*.

Mark tresări înfiorat, pătruns de teribila limpezime cu care îl judecau elevii săi. Cît de ciudat trebuie să le pară, cu mîinile lui pline de cretă, cu ochelarii cu ramă de baga şi cu părul niciodată lins, înfăşurat în „literatură", unde, cînd lucrurile se încurcă, regele mormăie un poem pe care nimeni nu-l înţelege. Dintr-o dată fu conştient că tinerii aceştia au faţă de el o teribilă afecţiune, o înspăimîntătoare răbdare şi încredere. Ce bine că n-au rîs de el în hohote. Se uită în jos şi-şi frecă vîrful degetelor, încercînd să scuture de pe ele praful de cretă. Zgomotul din clasă se potoli într-o linişte nefirească.

— E tîrziu, spuse în cele din urmă. Să începem cu recitarea pasajului memorizat. Începe tu, Bernard Amilson.

Bernard avea dificultăţi la pronunţare şi recitarea lui începu: „Dar m'ne şi ia' m'ne tot m'eu". Era ceva liniştitor în felul în care elevii încercau să-şi înăbuşe rîsul. Domnul Prosser scrise 10 în catalog în dreptul numelui lui Bernard. La recitare îi dădea întotdeauna 10 lui Bernard, în ciuda asistentei medicale a şcolii care susţinea că băiatul n-avea nici un defect organic la gură.

Obiceiul, crud dar tradiţional, era ca recitările să se facă în faţa clasei. Cînd veni rîndul lui

Alice, fata nu putu scoate o vorbă din pricina strîmbăturilor lui Peter Forrester. Mark o lăsă să aştepte vreme de un minut, în timp ce obrajii i se îmbujorau şi în cele din urmă renunţă.

— Alice, poţi să încerci mai tîrziu.

Mulţi elevi ştiau pasajul destul de bine, deşi aveau tendinţa de a omite versul : „Spre cel din urmă semn din cartea vremii", şi să prefacă „furie şi nerozie" în „nerozie şi furie", sau pur şi simplu „furie şi furie". Chiar Sejak, care nu avusese cum să citească pasajul înainte de a veni la şcoală, ajunse pînă la : „Şi-apoi nu-l mai auzi".

Geoffrey Langer făcu ca întotdeauna paradă, întrerupîndu-şi recitarea cu întrebări inteligente :

— „Dar mîine şi iar mîine, tot mereu", spuse el, n-ar trebui, domnule Prosser, să fie „cu paşi mărunţi ?"

— Nu. „Cu pas mărunt." Repetiţia cere singularul în acest caz. Continuă. Şi fără note la subsol.

Domnul Prosser era obosit să-l tot răsfeţe pe Langer. Părul negru al băiatului, scurt şi aspru, era ca părul de şoarece.

„Cu passs mărunt se-alungă zi de zi / Spre cel din urmă semn din cartea vremii / Şi fiecare «ieri» a luminat / Nebunilor pe-al morţii drum de colb. / Te stinge dar..."

— Nu, nu, şi domnul Prosser sări de pe scaun. Asta-i poezie. N-o mai morfoli ! După „nebunilor", opreşte-te puţin.

Geoffrey îl privi, de astă-dată uimit cu adevărat, şi Mark însuşi nu înţelese prea bine de ce era iritat ; revăzînd în gînd ce se întîmplase pînă atunci, i se păru că zăreşte în umedul tufiş cei doi ochi severi cu care Gloria îl privise pe Geoffrey. Se zări pe el însuşi în situaţia absurdă de a acţiona ca apărător al Gloriei în războiul ei particular cu acest băiat inteligent. Oftă ca şi cum s-ar fi dezvinovăţit.

— Poezia e făcută din versuri, începu el întorcîndu-se spre elevi.

Gloria îi dădea un bilet lui Peter Forrester. Ce grosolănie ! Să umble cu bileţele în timpul unei muştruluieli pe care ea însăşi o provocase! Mark apucă delicata încheietură a mîinii fetei şi-i smulse biletul din mînă. Îl citi doar pentru sine, lăsîndu-i pe elevi să vadă că-l citeşte, deşi dispreţuia folosirea unor asemenea metode pentru a întări disciplina. Biletul cuprindea următorul mesaj :

Pete. Cred că *n-ai dreptate* în legătură cu domnul Prosser. Cred că e un om minunat şi învăţ o mulţime la ora lui. La poezie e divin. Cred că-l iubesc. *Chiar* îl iubesc. Asta-i.

Domnul Prosser împături imediat biletul şi-l strecură în buzunar.

— După oră să vii la mine, Gloria, spuse. Apoi către Geoffrey : Să mai încercăm o dată. Începe cu începutul.

În timp ce băiatul recita pasajul, clopoţelul sună sfîrşitul orei. Era ultima din ziua aceea. Încăperea se goli repede ; numai Gloria rămase.

Zgomotul uşilor deschise la vestiar, al cărţilor izbite de metal, şi ţipetele pătrunseră în clasă :
— Cine are maşină ?
— Dă-mi o ţigară, animalule.
— Nu poţi să te antrenezi în băltoaca asta.

Mark nu observase cînd se pornise ploaia, dar acum turna cu găleata. Se învîrtea prin încăpere cu prăjina de închis ferestrele, închizînd ferestrele şi trăgînd jos rulourile. Picăturile îl stropeau pe mînă. Începu să-i vorbească Gloriei cu glas limpede care, ca şi închisul ferestrelor, avea menirea să le evite amîndurora stînjeneala.
— Despre datul biletelelor.
Gloria şedea nemişcată în banca ei din faţă, cu părul scurt pieptănat pe spate, asemeni unei torţe reci. Din felul cum şedea, cu braţele încrucişate pe piept şi cu umerii aplecaţi, Prosser simţi că-i e frig.
— Nu e numai nepoliticos să scrii cînd vorbeşte profesorul, e şi o prostie să-ţi aşterni gîndurile pe hîrtie cînd par mai prosteşti decît dacă ar fi fost spuse.
Aşează prăjina pentru închisul ferestrelor la locul ei, în colţ, şi se îndreptă spre catedră.
— Şi despre iubire. „Iubire“ e unul din cuvintele care ilustrează ce se întîmplă cu o limbă veche, arhifolosită. În aceste zile cînd actorii de cinema, cîntăreţii, predicatorii şi psihiatrii rostesc cu toţii acest cuvînt, el a ajuns să nu mai însemne decît o vagă afecţiune pentru ceva. În acest sens, iubesc ploaia, această tablă neagră, aceste bănci, pe tine. Nu înseamnă nimic, înţelegi, în vreme ce altădată cuvîntul însemna un lucru foarte limpede — dorinţa de a împărţi cu altcineva tot ce ai şi tot ce ştii. A venit vremea să inventăm un nou cuvînt care să însemne acest lucru ; şi cînd vei născoci cuvîntul pe care *vei dori* să-l foloseşti, îţi sugerez să o faci cu economie. Să-l consideri ca pe un lucru pe care-l poţi întrebuinţa doar o dată — dacă nu pentru binele tău, atunci pentru binele limbii.
Se duse la catedră şi zvîrli pe ea două creioane, ca pentru a spune : „Asta-i tot“.
— Îmi pare rău, murmură Gloria.
Aproape surprins, domnul Prosser spuse :
— Să nu-ţi pară.
— Dar nu înţelegeţi.
— Desigur că nu. Şi probabil că niciodată nu am înţeles. La vîrsta ta eram ca Geoffrey Langer.
— Pariez că nu aţi fost.
Fata aproape că plîngea, era sigur de asta.
— Hai, Gloria. Du-te. Uită totul.
Încet, fata îşi potrivi cărţile între braţul gol şi pulover şi ieşi din încăpere, cu mersul acela melancolic şi tîrşîit al tinerilor, în aşa fel încît trupul ei, de la talie în sus, părea că pluteşte deasupra băncilor.

Oare ce vor, se întrebă Mark, copiii aceştia ? Ce-şi doresc ? Să alunece, să aibă facultatea de a aluneca. Să alunece aşa, întotdeauna în ritm, întotdeauna calmi, rotilele zumzăind sub tine şi neducîndu-te nicăieri anume. Dacă ar exista cerul, aşa ar trebui să fie acolo. *La poezie e di-*

vin. Le plăcea cuvîntul. Cerul era în jumătate din cîntecele lor.

— Doamne, uite-l că fredonează.

Strunk, profesorul de gimnastică, intrase în cameră fără ca Mark să fi observat. Gloria lăsase uşa întredeschisă.

— A, spuse Mark, un înger căzut, plin de curaj.

— Ce dracu te-a făcut să fii atît de fericit ?

— Nu sînt fericit. Mă simt în al nouălea cer. Nu ştiu de ce, nu mă înţelegi ?

— Ia zi, şi Strunk veni spre catedră cu un mers legănat şi dezagreabil efeminat, gata de bîrfit. Ai auzit chestia aceea cu Murchison ?

— Nu.

Mark imită şoapta lui Strunk.

— Şi-au bătut joc de el astăzi.

— Ei, nu mai spune !

Strunk izbucni în rîs, aşa cum făcea întotdeauna înainte de a porni să relateze ceva.

— Îl ştii cum se crede un cuceritor grozav.

— Cum să nu, zise Mark, deşi Strunk spunea asta despre toţi profesorii bărbaţi.

— O ai în clasă pe Gloria Angstrom, nu-i aşa ?

— Desigur.

— Ei, azi dimineaţă Murky interceptează un bileţel pe care-l scria fata şi în bilet scrisese ce tip grozav socoteşte ea că e Murchison şi cît de mult *îl iubeşte !* Strunk aşteptă ca Mark să spună ceva şi, văzînd că tace, continuă : Îţi poţi închipui că asta l-a gîdilat peste măsură. Dar, fii atent, la prînz s-a dovedit că acest lucru afurisit i s-a întîmplat ieri, la istorie, şi lui Fryeburg ! Strunk rîse şi se lovi cu putere peste picior. Fata-i prea proastă ca să fi gîndit chestia asta ea singură. Toţi sîntem de părere că e ideea lui Peter Forrester.

— Probabil că-i aşa, se declară de acord Mark.

Strunk merse cu el la vestiar, descriindu-i expresia lui Murchison cînd Fryeburg (complet nevinovat, vezi bine !) i-a spus ce i s-a întîmplat. Mark roti cifrele combinaţiei lacătului: 18—24—3.

— Iartă-mă, Dave, spuse el. Soţia mă aşteaptă în oraş.

Strunk era prea obtuz ca să vadă că Mark e iritat.

— Trebuie să mă duc la sala de gimnastică. Nu-i pot scoate pe mititeii ăştia drăguţi în ploaie ; mămicile lor o să reclame după aceea.

O porni legănat pe coridor şi, de la capătul celălalt, îi strigă :

— Acuma să nu-i spui ştii-tu-cui !

Domnul Prosser îşi luă pardesiul din vestiar şi-l puse pe umeri. Îşi trînti pălăria pe cap. Îşi vîrî pantofii în galoşi, lovindu-se dureros la degete, şi-şi luă umbrela din cuier. Se gîndi să o deschidă chiar acolo pe coridorul gol, ca un fel de glumă, şi se hotărî să nu o facă. Fata fusese gata să plîngă, era sigur de asta.

PE ÎNSERAT

AŞTEPTÎND AUTOBUZUL 5 în faţa catedralei St. Patrick, Rafe se simţea obosit şi de aceea visa. Cînd veni în sfîrşit autobuzul, o femeie scundă şi grasă, îmbrăcată în negru, sări înaintea lui şi apoi se opri, aparent paralizată, tocmai în faţa uşilor deschise. Şoferul autobuzului bătea în volanul maşinii iar turnurile centrului Rockefeller se înălţau deasupra lor ca nişte nori ameninţători. Rafe nu era prea surprins. Femeia gemea, scoţînd nişte sunete metalice, agitate. Se părea că nu poate urca, nu poate apuca bara verticală, nu poate să se dea la o parte, nu poate face nimic. Pălăria ei de pai negru cu fragi violeţi vibra, de indignare sau de spaimă, nu se putea spune. „Hopa sus", zise Rafe, apucînd-o puţin mai jos de subţiori şi urcînd-o. Femeia era umplută cu nisip. Singurul lucru care-l îngrijora pe Rafe era o cutie legată cu sfoară pe care o ducea într-o mînă, şi unde avea o jucărie pentru copil şi nu voia să o strivească.

— O, mulţumesc, se auzi un glas ciripit venind de sub pălărie, chiar înainte ca femeia să fi ajuns în siguranţă pe treapta autobuzului. Mulţumesc foarte mult, oricine aţi fi.

Pălăria părea să-i fi acoperit faţa ; nu prea putea să vadă nimic altceva. Stofa din mîinile lui era jilavă şi aluneca ; lui Rafe îi trecu prin minte groaznica idee că o să se rupă ceva, şi sacul o să se verse, şi femeia se va scufunda furioasă pe trotuar ca o căpăţînă într-un morman de haine, precum Ray Bolger în „Vrăjitorul din Oz". Şi dintr-o dată, cînd săltatul ei părea imposibil, femeia fu sus, şi mîinile lui libere ţîşniră în aer, de parcă ar fi zburat din ele păsări.

— Nu a fost drăguţ ? întrebă femeia pe şofer. fără să se întoarcă totuşi şi fără să-şi arate faţa lui Rafe.

— Treceţi în spate, spuse şoferul pe tonul egal şi monoton al bietului om de ordine.

Ţinînd cutia strîns la piept, Rafe se strecură printre trupurile oamenilor, căutînd o bară de susţinere. Femeia în negru dispăruse, totuşi era imposibil să-şi fi găsit loc. Iar în spate, unde era mai mult loc de stat în picioare, se vedea o fată frumoasă. În părul ei auriu fuseseră trase două dungi simetrice albastre-cenuşii. Paltonul, negru şi drept, era descheiat, înfăşurîndu-i trupul pe jumătate. Îşi ţinea picioarele, în pantofi gri, de-a lungul celor două laturi ale unui V invizibil. Nenumărate V-uri se zăreau pretutindeni unde se întîlneau două clinuri ale stofei cu dungi din care îi era făcută rochia ; într-o cusătură dreaptă de-a lungul spatelui, la mîneci, la revere, pe laturile fustei (acestea foarte ascuţite). La baza gîtului, unde ar fi trebuit să fie un V, se întîmpla ceva mult mai

complicat, cu cele două extremități acoperite ale claviculelor opuse, cu marginile ascuțite ale capetelor lor de sus, cu cele două tendoane nervoase și mai degrabă fine ale gîtului ei, și între ele o adîncitură unde-ar fi putut intra o linguriță. Nu era atît de înaltă pe cît o făcea să pară suplețea ei. Fruntea îi ajungea la bărbia lui Rafe.

Autobuzul derapă. Oamenii care stăteau în picioare se clătinară, și fața ei, pînă atunci nevăzută, întoarse spre el un obraz frumos, lucid. Simți că gura ei ar putea vorbi în franceză. Dacă nasul i-ar fi fost mai mic, ar fi fost prea mic. Adîncitura din colțul buzei de sus — gropița romantică, cum îi spunea mama lui Rafe, care pretindea, în felul glumeț și sentimental pe care-l adoptase ca să-și crească băiatul, că după adîncimea ei se poate măsura erotismul fiecăruia — era îngustă și ascuțită. Rafe se întreba ce fel de ochi o fi avînd, cînd fata își ridică privirea de pe carte ca să-l privească, și el își coborî pleoapele prea repede ca să cîștige altceva decît o vagă impresie că sînt mari. Cartea din mîna ei era *À l'ombre des jeunes filles en fleurs*.

După cîteva clipe, Rafe își dădu seama că examinarea măcar a mîinii ei ar fi o intruziune în elipsa repaosului centrat pe cele două puncte ale feței și cărții. Strînse la piept cutia cu jucăria și aplecîndu-se, se uită pe fereastra autobuzului. Străbătuseră Columbus Circle și se îndreptau spre Broadway. Numerele de pe partea de răsărit a străzii se zăreau foarte limpede: 1832, 1836, 1846 (moare Wordsworth), 1880 (mare proces nihilist la St. Petersburg), 1900 (tatăl lui Rafe născut la Trenton), 1902 (Braque pleacă din Le Havre ca să studieze pictura la Paris), 1914 (Joyce începe să scrie *Ulysses*; izbucnește războiul în Europa), 1926 (părinții lui Rafe se căsătoresc în Ithaca), 1936 (Rafe are patru ani). Acolo unde ar fi trebuit să fie prezentul, blocul fusese dărîmat, și numerele începeau iar de la 2000, un edificiu cu arhitectură plicticos de modernă. Rafe își mută atenția de la fereastră la afișul de deasupra ei. Era o reclamă ingenioasă pentru Jomar Instant Coffee. Artificiul consta într-o foaie de celuloză ușor ondulată, pe care fuseseră imprimate două poziții ale ochiului, brațului și buzelor unui bărbat. În mod ideal, dintr-un unghi omul era văzut ținînd o ceașcă de cafea la gură, zîmbind și rostogolindu-și într-un extaz savuros irisul spre vîrful ochiului său în formă de ou; într-un alt unghi apărea cu ceașca pusă jos, cu ochiul aplecat și cu gura deschisă într-un rîs sănătos. Fiind prea aproape și din cauza curburii acoperișului autobuzului, iluzia nu avea un efect total asupra lui Rafe. Amîndouă brațele, amîndoi ochii erau totuși mereu vizibili în același timp, într-o mișcare energică de balansoar cînd Rafe își mișca în sus și în jos capul. Fie că zîmbetul cu gura deschisă al omului era intersectat de fantoma zîmbetului său cu gura închisă, fie că acesta era înconjurat de umbra primului. Rafe începu să cam amețească.

Se reîntoarse spre fată. Era acolo, lîngă el, dar cobora. Din buzunar îi ieşea la iveală volumul de Proust. Obrazul ei avea aerul acela radios al cuiva descins din lumea ficţiunii în lumea deciziilor. Cu o atingere uşoară, spatele ei trecu pe lîngă el. După ce trase şnurul verde, fata aşteptă în faţa uşilor din mijloc, profilul ei fiind un strălucitor asalt asupra atmosferei. Uşile se dădură în lături. Încreţind buzele, fata coborî, se îndreptă spre sud şi dispăru.

Urcarea unor noi pasageri îl sili pe Rafe să meargă în spatele autobuzului, la cîţiva metri de locul unde stătuse cu fata. Încetul cu încetul, într-o ordine confuză, aşa cum vestea unui dezastru se transmite pe firele telegrafice, îşi dădu seama că stă lîngă o tînără negresă aşezată în dreptul lui. Nasul ei plat de copil era un loc lucios şi potrivit pentru odihna privirilor lui. Cînd ea îşi încrucişă picioarele, Rafe observă că are o fustă albastră, largă, fără model, un pardesiu galben contrastînd cu fusta, părul aspru pieptănat spre spate, fără să poată descifra curbele feţei, mîinile strînse cu o precizie ciudată în poala fustei albastre. Purta mănuşi albastre scurte, care se opreau la baza degetului mare. Rafe avea nevoie de această intuiţie a grotescului ca să poată fi lasciv. Totuşi, devenind dezirabilă, fata devenea inaccesibilă. Dacă se uită la fată mai insistent decît la „iubita" lui de dinainte, aceasta se întîmplă pentru că distanţa pe care o stabilea puterea ei o făcea insensibilă din punct de vedere tactil la priviri stăruitoare. Deasemeni, fiindcă închipuirile

care o priveau pe fată şi pe el erau atît de fantastice, încît putea să şi le permită fără nici o restricţie.

Pura viaţă mentală, în ciuda rapidelor ei schimbări, devine repede plicticoasă. Privind-o din nou pe negresa din faţa lui, Rafe observă că îşi ţine capul drept şi afectat ca o secretară, că are pielea portocalie şi că buzele ei au expresia sarcastică a albilor. Îmbracă femeile în mare şi nisip sau în trăsături de penel, ele sînt capitole ale unui acelaşi subiect, nu mult mai deosebite decît Sfîntul Pavel şi Paul Tillich. Pînă la urmă, cînd coborî pe Eighty-fifth Street, negresa nu mai fu altceva decît ideea că nu mai văzuse niciodată asemenea mănuşi.

În spatele lui, uşile autobuzului se închiseră : aripi de pterodactyl. O femeie care stătea pe trotuarul pustiu se uită la cutia prelungă, fără a putea ghici că înăuntru e o jucărie, pentru un copil. Aerul cald, umezit de boarea dinspre Hudson, prevestea primăvara. Rafe urcă treptele rotunjite, de culoarea coralului, traversă podeaua carelată a holului şi intră în liftul îngust, stacojiu, care aproape că-l aştepta, ca un cîine credincios dar nu slugarnic. În apartamentul lui, fetiţa fusese abia alăptată şi rîdea. Mama ei, îmbujorată şi adormită, era lungită în slip pe sofa.

Atmosfera aceea invizibilă, de tihnă şi mulţumire îi înţepă ochii ca un gaz şi-l făcu să rîdă, să meargă ţanţoş, să vorbească în neştire. Ridică fetiţa în braţe şi apoi o coborî, aşezînd-o pe creştetul capului său şi se învîrti repede prin cameră cîntînd : „Am un copilaş, mic şi drăgă-

laş, o cheamă Lizica, n-o dau pe nimica, şi cînd va fi mare, ce-am să fiu eu oare ?"

Fetiţa rîse : „Ngî, ngî !"

Jucăria nu avu nici un succes. Alice se aştepta la un fel de sculptură de Calder, dintr-un lemn frumos şlefuit, în loc de şapte păsărele de cauciuc cu aripi de celuloid, înşirate pe o bucată de sîrmă grosolană. Elisabeth voi să pună păsărelele în gură şi nu manifestă nici un interes faţă de legănatul lor abstract, cu totul deosebit de copilul extatic pictat pe cutie.

Fetiţa fu dusă la culcare şi Alice pregăti cina într-o atmosferă de dezabuzare.

— Am văzut azi nişte mănuşi caraghioase, strigă Rafe.

Din bucătărie nu se auzi nici un răspuns, doar zgomotul dezamăgit al vaselor.

Cînd cina fu gata, văzu că erau numai mîncărurile lui preferate, mazăre, chiftele, cartofi copţi, gătite astfel încît să nu-i irite alergiile şi servite pe farfuriile acelea excentrice, înclinate, cu care noii căsătoriţi navigaseră pe mările curate ale fericirilor sofisticate.

Prin colţurile încăperii se lăsa întunericul. O iluzie ciudată fu creată pe neaşteptate : soţia lui, furioasă pentru că nu-i răspunsese la unele întrebări — întrebările ei despre viaţa lui de la birou, atît de bine intenţionate, uşor de înţeles ţinînd seama de existenţa ei mărginită, îi paralizau mintea într-aşa hal încît uita nu numai ce făcuse de curînd dar chiar şi întrebările — scăpase printre degete o bucată triunghiulară de

pîine, şi pîinea căzînd în poala ei printr-o irizare de lumină se răsuci şi lăsă o dîră ca o stea.

De unde şedea, după cină, şi fuma o ţigară, Rafe se uita peste Hudson spre Palisades, pe crestele cărora se zăreau parcă nişte sate. Cerul purpuriu coborîse peste zările portocalii. Firma SPRY se aprinsese. Firma care, datorită luminozităţii şi vizibilităţii ei, domina orizontul, avea trei faze : Spry (roşu), Spry (alb) PENTRU COPT (roşu) şi Spry (alb) PENTRU PRĂJIT (roşu). Rafe se întreba uneori cum se făcea că firma e acolo. Vreunul din directorii generali observase, fără îndoială, acoperişul gol al fabricii nou achiziţionate pe malul apei. „Am putea pune acolo o firmă Spry", o fi murmurat secretarei, pe care o ţinea tîrziu la birou şi o ducea acasă cu maşina în Riverdale. Lunea următoare, secretara redactă o notă interdepartamentală cu observaţia lui J.G. Directorul adjunct al publicităţii (directorul era în vacanţă în Pocono) nou în slujbă, absolvent abia de şapte ani al universităţii Yale, şi nici de ajuns de curajos ca să-l pună la locul lui, spuse unuia de la departamentul de creaţie să facă o schiţă. După trei zile, omul de la creaţie o făcu, bazîndu-se pe un dosar de vechi reclame Spry de vreo 100 de kg. Omul de la publicitate puse un curier să o ducă la biroul directorului. J.G., flatat că sugestia i-a fost urmată, scrise pe spatele schiţei : „Întoarceţi-o uşor spre sud. La Columbia nu găteşte nimeni", şi-i dădu drumul aprobată. Ceilalţi doi directori generali care văzuseră schiţa (amîndoi, printr-o aproape supranaturală co-

incidență, aveau fiice la Sarah Lawrence gata de măritiș), bănuiră că J.G. căpătase o mai mare influență printre acționari și, abili, se declarară de acord. S-au cerut oferte. Una a fost acceptată. Cei cu neonul au realizat tuburile. Construcțiile metalice au executat scheletul. Și într-o marți, în noiembrie, una din zilele acelea vîntoase care-ți dă dureri de urechi, firma a fost montată de optsprezece oameni, dintre care cel mai tînăr avea să devină într-o zi un actor de cinema cunoscut în toată lumea. La 3.30, cu un ceas și jumătate înainte de timpul prevăzut, au terminat treaba aceea afurisită și s-au împrăștiat. Și în acest fel firma Spry (în acest fel fluviul, în acest fel copacii, în acest fel copiii și somnul) își făcu apariția.

Deasupra clipirii ei, micile orășele dispăruseră. Pata neagră a fluviului se făcuse cît cerul. Sub unda lui licăreau în afund întunecate luciri șerpuitoare. Firma Spry domina noaptea, fără nici un tovarăș dincolo de stelele deasemeni necreate dar nevăzute.

TRANDAFIRII GALBENI, GALBENI CINE I-A FĂCUT ?

DIN CELE TREI telefoane din apartament, cel din salon stătea pe taburetul dăruit bunicii lui Fred Platt de către Henry James, care o considerase, așa susținea familia Platt, singura femeie cultă din Statele Unite. Deasupra acestui cadou, din lemn de cireș, atîrna o oglindă ovală, cu o ramă alcătuită din complicate figuri de heruvimi, frunze de acant și suluri pe jumătate înfășurate ; luciul aurit, alunecos ca untul în adînciturile dintre ornamente, căpăta pe crestele figurilor în relief o culoare cafenie ca în tablourile lui Watteau. Unchiul Randy, cunoscut pentru capriciile și mustața lui, salvase oglinda la o licitație în Paris. În încăperea spațioasă nu se afla nimic care să nu aibă un interes în sine, nimic care să nu fie un pretext pentru o istorisire, în afară de cele trei piese supercapitonate instalate de tatăl lui Fred — două fotolii, față în față, la o distanță de trei pași, și o sofa în formă de semilună, toate acoperite cu piele albastră, nouă și lucioasă. Albastrul acesta, culoarea caldă, întunecată, a lemnului scrinurilor moștenite, culorile crepusculare ale cărților vechi, stacojiul și violetul covorului din Cairo

(unde Charlotte, soţia lui Randy, se îmbolnăvise şi murise) şi deprimantele sonorităţi ale Transfigurării settecentiste de pe peretele din apus vibrau în jurul nuanţei de bază, vineţii. Vineţiu : o culoare odihnitoare pentru oameni, aceea către care tind toate halatele de casă. Mai multe forme ovale întăreau calmul şi netulburata finalitate a interiorului. Oglinda era o piesă din această familie, înrudită cu elipsa feminină a măsuţei pentru servit cafea ; cu arcul solid al sofalei lui tăticu, aşa cum niciodată nu încetau să-i spună ; cu suportul ovoid al lămpii florentine, pictată în culori pale ; cu medalionul de ipsos de pe plafon — singurul nor pe cerul încăperii — şi cu repetatul, minusculul sigiliu auriu al lui Oxford University Press, ale cărei cărţi, monocrome şi latinizante, erau printre cele mai mari plăceri colorate vineţiu ale domnului Platt.

Fred, unicul său fiu, în vîrstă de douăzeci şi cinci de ani, făcu la telefon un număr începînd cu prefixul JU. Ascultă cinci apeluri de sonerie şi apoi receptorul fu ridicat şi se auzi chicotitul unei fete. Încă rîzînd, fata spuse :

— Carson Chemi-cal.

— Alo. Nu ştiţi... ăă... Clayton Thomas Clayton... e acolo ?

— Domnul Thomas Clayton ? Da, este. Un moment, vă rog.

Va să zică bietul Clayton Clayton găsise, în sfîrşit, pe cineva care să-i spună pe numele mijlociu, acest „Thomas", despre care părinţii

săi trebuie să fi crezut că va face o profundă diferenţă între absurd şi sublim.

— Biroul domnului Clayton, spuse o altă fată. În ce problemă doriţi să-i vorbiţi ?

— Nici una, de fapt. Sînt un prieten.

— O clipă, vă rog.

După o întîrziere — pur ierarhică, se gîndi Fred — o voce neaşteptat de profundă şi de melodioasă spuse :

— Da ?

— Clayton Clayton ?

Pauză.

— Cine e la telefon ?

— Bună dimineaţa, domnule. Reprezint Societatea pentru propagarea şi eventuala adoptare a planului de impozite proporţionale pe venit al lui A.D. Spooner. Aşa cum probabil vă este cunoscut, acest plan prevede un impozit pe venit care creşte în proporţie inversă cu venitul, în aşa fel încît bogaţii sînt scutiţi, iar săracii impuşi pînă la suprimarea lor. În cinci ani, socoteşte domnul Spooner, sărăcia va fi eliminată, în zece va fi un lucru de care nimeni nu-şi va mai aminti. Biroul nostru a primit ştirea că...

— Fred Platt, nu-i aşa ?

— Biroul nostru a primit ştirea că în anii din urmă providenţa v-a favorizat în aşa fel încît gîndurile dumneavoastră înclină în favoarea planului.

— Fred ?

— Vă felicit. Sînteţi posesorul combinei fonograf-şi-difuzor Motorola. Aţi dori să încercaţi şi combina Bendix ?

— De cînd ești în oraș ? Mă bucur grozav că te aud.

— De la întîi aprilie. E o păcăleală de-a lui taică-meu. Cine sînt toate fetele astea în mijlocul cărora trăiești ?

— Tatăl tău te-a rechemat.

— Nu sînt sigur. Tot uit să caut în dicționar ce înseamnă „terchea-berchea".

Asta-l făcu pe Clayton să rîdă.

— Credeam că studiai la Sorbona.

— Am fost acolo, am fost.

— Dar acuma nu mai ești ?

— Nu mai sînt. *Moi et la Sorbonne, nous sommes kaput.* Cum celălalt tăcea, Fred adăugă : *Beaucoup kaput.*

— Știi ce, ar trebui să ne vedem, zise Clayton.

— Da. Mă întrebam dacă tu mănînci la prînz.

— Cînd ai vrea ?

— Curînd.

— Stai puțin, să văd. (Cîteva cuvinte înăbușite — o întrebare, acoperind receptorul cu mîna. Un sertar scîrțîi.) Știi, Fred, e cam prost. Săptămîna asta am cîte o întîlnire în fiecare zi.

— Așa. Bine, ce zici de 21 iunie ? Se spune că solstițiul va cădea anul acesta într-o zi frumoasă.

— Stai. Ce-ai zice de azi ? Azi sînt liber, mi-au spus chiar acum.

— Astăzi ? Fred trebuia să-l vadă pe Clayton cît mai curînd, dar imediat ar fi părut că-l forțează. *Comme vous voulez, Monsieur.* Pe la unu ?

— Da, ăă, n-ai putea la douăsprezece și jumătate ? Am ceva de lucru...

— Bine. E un local chinezesc pe East Forty-ninth Street, condus de niște australieni. Fresci excelente ale lui Li Po îmbrățișînd luna în Yalu, plus încoronarea lui Henric al patrulea.

— Știi ceva, n-am putea să ne vedem altădată ? Cum ți-am spus, e cam de lucru aici la birou. Știi unde-i Shulman ? E pe Third Avenue, la cîțiva pași de-aici, așa că...

— Te înghesuie munca, nu ?

— Cum zici, spuse Clayton, nesimțind evident ironia. Atunci te văd acolo.

— Cu tot ce am și tot ce simte această inimă...

— Poftim ?

— Ne vedem atunci.

— La douăsprezece și jumătate la Shulman.

— Exact.

— Salut.

— Salut.

Primul impuls, după ce-ai suferit o umilire, e să te uiți într-o oglindă. Greoaia oglindă pariziană, suspendată de un șnur prea lung, atîrna la cîțiva buni centimetri mai departe de zid. O persoană care stătea în picioare nu și-ar fi văzut fața în ea, ci covorul, ceva din mobile, și poate, în partea superioară a oglinzii ovale, pantofii și manșetele. Înclinînd scaunul pe care ședea, Fred își putu vedea fața, roșie ca și masca pe care cineva, absent pentru o clipă de la un cocteil ce-l enervează, și-o spionează în oglinda din

baie. Acolo, obrajii înfierbîntaţi, pe fundalul plăcilor de faianţă pastel, împrumutînd ceva din impasibilitatea lucrurilor de porţelean, îl izbesc pe posesor ca fiind un simbol fascinant al omului, jumătate înger, jumătate fiară ; şi fiecare ochi pare baza transparentă a unui con iluminat de intuiţii secrete, vorbe de spirit, porniri diavoleşti şi dragoste. Aici, în această încăpere supraîncărcată, obrajii lui roşii, de deasupra costumului negru, nu arătau decît înfierbîntaţi. Înfăţişarea lui agitată îl sîcîia. Între încercarea lui febrilă de a reînvia o prietenie — mintea lui alunecînd, vorba lui divagînd — şi răspunsul lui Clayton existase o disproporţie stînjenitoare şi degradantă. Pînă acum păruse teribil de firesc ca T. Clayton să-i ofere o slujbă. După cum se spunea, îi ceruse lui Bim Blackwood să plece de la Harcourt ca să intre la Carson Chemical, la publicitate. Bim spusese, fără să vadă nimic neobişnuit în acest cuvînt, că la Carson avea mare „putere" Clayton. „Numai în trei ani a ajuns aproape de vîrf. E un tip *grozav*. Zău."

Fusese greu să-şi dea seama din descrierea lui Bim exact ce făcea Clayton. Pe măsură ce vorbea, dînd la o parte cu o tot mai mare rapiditate perdeaua ţeapănă de păr castaniu ce-i cădea pe frunte cu o înfumurată neglijenţă, spunea orice-i trecea prin minte ca să-şi rotunjească frazele, fără a renunţa o clipă la dreptul lui de a fi luat în serios. „E o caracatiţă", afirmase. „Şi pînă la urmă totul e numai chimie. Clayton mi-a spus că primul lucru pe care i l-au dat să-l facă a fost să contribuie la realizarea unui ambalaj pentru un baton de gumă de mestecat pe care îl lansau atunci. Îmi spunea că marea întrebare era dacă albul ca varul, ori verdele ca menta, sugera o impresie de prospeţime în gură. Au făcut o anchetă pe chestia asta, a costat mii şi *mii*... mii de omuleţi care au intrat în gura oamenilor. Desigur, acum el nu mai proiectează, dă consultaţii. Poţi să-ţi imaginezi, să nu faci nimic altceva toată ziua decît *să fii consultat* ? Despre broşuri, ştii, şi „pliante" — ce sînt pliantele astea la urma urmei ? — şi filme pentru vînzători, ca să le-arate cum să explice ce vînd. Se ocupă *grozav* de televiziune ; mi-a povestit o întîmplare oribilă cu o piesă despre ţăranii irlandezi care urma să fie jucată la Ora Carson Chemical, şi cum în ultimul moment şi-au dat seama cu toţii că oamenii aceia erau fermieri care foloseau îngrăşăminte *organice*. Clayton Clayton şi-a dat seama. Instinctul lui de tip grozav."

Clayton nu trebuise să facă armata. Ceva la genunchi, sau cam aşa ceva. Asta era povestea cu copiii săraci : aveau infirmităţi care le dădeau mai tîrziu un avantaj în viaţă. E nedrept să te-aştepţi ca un om care nu are nici o infirmitate să ajungă departe.

Poziţia lui Fred nu era desperată. Un birou onorabil într-o firmă de investiţii (căci tata era de şcoală nouă şi nu vedea nimic rău în a miza pe favoriţi) nu era, cum spusese tata, cu felul lui şmecheresc de a enunţa tot felul de clişee ca şi cum ar fi fost citate literare relativ obscure, „o soartă mai rea ca moartea". Mai

mult — era un om căruia îi plăceau foarte mult aceste „mai mult“ — oricine își închipuia că ramura publicitară a societății Carson Chemical era un turn de fildeș în comparație cu Braur, Chapell & Platt, trăia într-un paradis al naivilor.

Totuși, considerată alegoric, deosebirea era mare. Ceva în toată povestea asta, poate verdeața pură de primăvară din Central Park care, de la aceste ferestre se desfășura ca din perspectiva unei hărți medievale, sugera una din răspîntiile din *Regina zînelor*.

În afară de asta, el fusese foarte bun cu Clayton — îl adusese la *Quaff*, nu? Fără *Quaff*, unde ar fi Clayton ? Nu că Thomas trebuia să țină seama de asta. Drace, Fred nu cerea nimic ; el oferea ceva. Împinse înapoi cu un metru scaunul, așa că în oglinda înclinată se putea vedea în întregime ; un tînăr înalt, cu țeasta îngustă, cu obrajii netezi, îmbrăcat într-un costum strîmt de culoare cenușiu-închis. Fost episcopalian, Fred era într-un fel îndrăgostit și astăzi de cler.

Intrînd tîrziu în restaurantul fixat, Fred îl zări imediat pe Clayton Clayton stînd la bar. Faptul că trecuseră trei ani, că localul era plin de fum și de oameni care se tot succedau, nu conta ; un cap care dispăru se înclină, și o parte a unui obraz atunci zărit, deși în sine nimic altceva decît o pată albă, comunică lui Fred nu numai un sentiment de identitate umană, ci stîrni în el calde sentimente pentru *Quaff*, colegiu, în general pentru tinerețea lui, și chiar pentru America. Fred moștenise acest șiretlic

al bogaților de a părea că face totul din prietenie, dar venise pe lume cu trei generații după cei care făceau bani, și stilul omului de afaceri devenise la el felul lui de a fi ; de fapt acțiunile sale erau dictate de înclinații afective. Gata-gata să chicotească grotesc, se apropie de omul lui și intonă :

— *Ego sum, via, vita, veritas.*

Clayton se întoarse, zîmbi și-i strînse mîna lui Fred.

— Ce *faci*, Fred ?

Membrii *Quaff*-ului nu se întrebau ce fac ; Fred presupunea că nici foștii membri nu se întrebau. Descoperind că nu-i așa, rămase contrariat. Nu se putea gîndi la o glumă cu care să respingă acest simplu atac.

— Destul de bine, admise el și, ca și cum aceste cuvinte ar fi fost un exorcism care ar fi îngăduit zeilor stupidității să pogoare asupra buzelor lui, se auzi adăugînd, pe un ton care părea foarte solemn : *Tu* ce faci ?

— Eu, și Clayton se opri, dînd din cap, comunicînd acelorași cuvinte un accent nou : destul de bine.

— Da, toată lumea spune asta.

— M-am bucurat că am reușit să te văd azi. Sînt ocupat pînă peste cap săptămîna asta. Și adăugă confidențial : E o treabă de nebuni.

Pe unul din pereții restaurantului erau fresce cu scene din vremea Revoluției, înnegrite poate de fum și de timp, dar mai degrabă de timiditatea pictorului.

— Ah, zise Fred cu un gest larg, papii Renașterii în iad.

— Vrei și tu unul ?

Clayton atinse paharul din fața lui ; conținea băutura din colegiu, bere.

Cît de înduioșător era Clayton ; să bea încă bere ! Datorită unei iluzii optice, lichidul părea să stea pe barul întunecat, necuprins în pahar. Vederea acestui cilindru de chihlimbar suspendat, ca și miraculoasa ivire a feței lui Clayton, iscă în Fred o senzație de afecțiune. De astă-dată își reprimă tendința de pălăvrăgeală și spuse, dorind să fie cinstit și sigur că și cea mai neînsemnată suplimentare a substanței adecuate ar putea schimba alchimia relației lor — cuvintele simple schimbate între camarazi.

— Da, aș vrea o bere. Chiar așa.

— Știi ceva ? Să punem mîna pe-o masă și să comandăm de-acolo. Altfel ne lasă să stăm aici în picioare toată ziua.

Fred nu se simți atît frustrat cît îndepărtat, ca și cum sticla care nu cuprindea berea îl cuprindea pe Clayton.

— Acolo e o masă.

Clayton luă paharul, puse o monedă de o jumătate de dolar în centrul cercului pe care-l ocupase baza paharului și plecă de la bar. Îl conduse într-o nișă, pe lîngă doi bătrîni care-și scoteau paltoanele. În nișă, pereții înalți îi fereau într-o bună măsură de zgomotul din local. Clayton luă două liste de bucate din spatele zaharniței și-i dădu una lui Fred.

— Mai bine să comandăm întîi mîncarea și apoi să cerem berea. Dacă ai să ceri întîi băutura, pur și simplu o s-o șteargă.

Arăta impecabil : părul tuns scurt și nu prea, periat, costumul maro ireproșabil, gulerul fără nasturi, vocalele agreabil lungite, micile accente de eficiență înviorînd consoanele. Cîteva din trăsăturile bobocului de la liceul din Hampton (Md.), îngrijorat din pricina bursei, care venise la *Quaff*, la balul candidaților, cu brațele pline de desene de sport înrămate, rămăseseră — nefumatul, bărbia trasă înăuntru și privirea în sus, complimentară, a ochilor limpezi și naivi și alergia care-i marcase ambii obraji cu o constelație de puncte roșii. Chiar și aceste vestigii se potriveau cu imaginea lui, împrumutîndu-i, pînă avea să învețe să se prefacă, incertitudinea agreabilă dorită la directorii din New York. Tocmai această sugestie a lipsei experienței, Clayton, cu reala lui lipsă de experiență, se străduia să o elimine.

— Vezi ce-ți place, îi spuse el cu o fermitate neinterogativă.

— Cred că un filé de miel.

— Nu-l văd pe listă.

— Nici eu.

Ridicînd mîna la nivelul urechii și pocnind din degete, Clayton chemă un chelner.

— Domnul dorește un filé de miel. Aveți așa ceva ?

Chelnerul nu se osteni să răspundă, își notă doar comanda.

— Cred că aș putea să încerc, continuă Clayton, un mușchi de vacă tocat cu sos de ciuperci.

Fasole în loc de mazăre, dacă ești bun. Și încă un pahar de Ballantine. Să fie două, Fred ?

— Aveți cumva bere germană ca lumea ? Würzburger sau Löwenbräu ?

Cererea aceasta îl făcu să prindă viață pe omul care îi servise doar cu măruntul său eu profesional. Acum zîmbea și stătea acolo, întruchiparea unui teuton ciolănos în floarea celor cincizeci de ani ai săi, cu craniul pătrat de bavarez, nas scurt și coroiat, urechi sinistre acoperite cu un puf diafan, care adăuga aerului demn pe care-l aveau o anumită strălucire mătăsoasă.

— Cred, domnule, că avem Löwenbräu. Nu cred că avem Würzburger, domnule.

— O.K. Orice.

Deși Fred se căia sincer că-l eclipsase pe Clayton, mărturia crimei lui refuza să dispară. Adusese la viață un duh — ghiftuit, zelos, încîntat să-și vadă atinsă, în sfîrșit, rezerva ascunsă de atenție. Chelnerul se înclină și chiar îi șopti, făcînd abstracție de Clayton ca de-un intrus :

— Cred că avem Löwenbräu. Dacă nu, ați vrea o bere neagră englezească ? Un Guiness bun, domnule ?

— Orice e bine. Încercînd să-l implice din nou pe Clayton, Fred îl întrebă : Nu vrei și tu ? Mai puțin spumoasă ca Ballantine. Pișcă mai puțin și e mai fermentată.

Hohotul de rîs cu care-i răspunse Clayton ar fi fost agreabil, dacă, în același timp, n-ar fi plecat pleoapele, arătînd că înțelege asta ca o

hotărîre la care ține, fie că avea să piardă sau să cîștige.

— Nu, cred că o să rămîn la Ballantine, și în mod inutil se uită la Fred drept în ochi.

Cînd se simțea amenințat, partea de mijloc a feței lui Clayton se întuneca ; spațiul dintre sprîncene și nări se restrîngea într-un chip ciudat.

Fred se simți respins și mișcat în același timp de răspunsul lui Clayton. Expresia feței era exact aceea a adolescentului Clayton la balul candidaților al revistei *Quaff*, cînd toți membrii, care nu mai însemnau nimic pentru revistă, se arătau, strălucitori în haină neagră și guler tare, așteptînd să înceapă să bea, la fel de palavragii și de țanțoși ca un cîrd de cocori, dispuși să arate că nu au dispărut cu totul. Fred îl compătimea pe Clayton, aducîndu-și aminte de zilele cînd doar Fred, membru respectat chiar dacă student în anul doi, stăruia ca puștiul cu numele acesta cu haz să fie ales membru al redacției *Quaff*. Motivul era că știa să deseneze. Slăbuț, desigur ! Abia terminase cu benzile desenate. Dar cel puțin mîinile lui arătau ca niște mîini. Desigur, era șocant să-ți înrămezi desenele, dar părinții lui erau de vină... orice om care a putut numi un copil neajutorat Clayton Clayton... Purta pantaloni de culoarea cafelei și cămăși sport. Care se decolorau. Dacă era posomorît, îi era teamă. Problema era că, dacă nu aducem la revistă pe cineva care știe să deseneze, o să fim obligați să punem daghercotipuri ale lui Chester Arthur și ale Bandei Bătăușilor.

— Îl vezi des pe Anna Spooner ? întrebă Clayton, referindu-se, poate subconştient, la o greşeală făcută mai înainte de Fred, care menţionase planul de impozite pe venit al prietenului lor A.D. Spooner, supranumit „Anno Domini" şi pînă la urmă „Anna".

— O dată sau de două ori. N-am mai fost pe acolo de multă vreme. Spunea că te întîlneşte mereu la „Societatea vechilor absolvenţi".

— Cîteodată.

— Nu pari prea entuziast.

— Nu voiam să spun asta. Adică nu voiam să spun că nu-i aşa. El e acelaşi. Aceeaşi cravată, aceleaşi glume. Nu-mi mulţumeşte niciodată cînd îl invit să bea ceva. Nu e vorba de bani, nu asta mă supără. E unul din acele mici lucruri absurde. Nici n-aş fi trebuit să-l pomenesc.

Chelnerul aduse berea. Fred se uită lung la paharul cu Löwenbräu şi suflă o vorbă :

— Mda.

— De cînd te-ai întors ?

— De vreo două săptămîni.

— Aşa-i. Mi-ai spus. Ei, ia spune-mi cum a fost. Ce-ai făcut în aceşti trei ani ? Mîinile lui erau aşezate pe masă, ca la o conferinţă. Mă interesează.

Fred rîse franc către el.

— Mai nimic. În armată am fost trimis în Germania la corpul administrativ.

— Ce făceai ?

— Nimic. Băteam la maşină. Jucam douăzecişiunu, dame.

— Crezi că te-a schimbat cu ceva ?

— Bat la maşină mai repede. Şi pe piept am o mulţime de tatuaje pornografice.

Clayton rîse scurt.

— Pur şi simplu mă interesează. Ştiu că din punct de vedere psihologic, efectul asupra mea al faptului că nu am făcut armată... e real. Mă simt nu chiar vinovat, dar ăsta e un lucru pe care fiecare om din generaţia mea l-a încercat. Să nu-l fi făcut e să pari neîntreg.

— Ar trebui, ar trebui. Pariez că nici nu poţi să accelerezi un Bowling Bunting H4 tetramestru cu jet. Cît despre trasul cu bazooka ! Să mai vorbeşti de experienţele spirituale ale Sf. Tereza...

— E fantastic cît de puţin te-ai schimbat. Mă întreb dacă m-am schimbat şi eu. Îmi place să lucrez, ştii. Lumea critică întotdeauna publicitatea, dar mi-am dat seama că e lucru afurisit de esenţial în economia noastră.

Chelnerul sosi şi puse farfuriile în faţa lor. Clayton se apucă să mănînce cu o rapacitate deconcertantă, înfulecînd cînd cu stînga, cînd cu dreapta, oprindu-se doar ca să pună întrebări.

— Şi apoi te-ai întors în Europa.

— Şi apoi m-am întors în Europa.

— De ce ? Adică te întreb ce-ai făcut ? Ai scris ceva ?

În ultimii ani inteligenţa literară a lui Fred se exersase în special în inventarea unor jocuri de cuvinte impecabile dar sterile. Parcel Proust. Sau Supple Simon. (Supple Simon cunoscu un tip / De la Clubul Glee, şi cu naiv tertip / Întrebă pe cunoscut / Trandafirii galbeni, galbeni cine i-a făcut ?)

— O, da, îi răspunse lui Clayton. O mulțime. Tocmai am terminat o biografie în trei volume a marii actrițe ungare, Juxta Pose".

— Nu, spune drept. Ce-ai făcut la Paris ?

— Drept să-ți spun, am stat în fotoliu. Același fotoliu, ori de cîte ori am putut. Un fotoliu de pai pe trotuarul din fața unui restaurant de pe Boulevard Saint-Michel. Vara și primăvara mesele sînt așezate afară, dar cînd se face frig se închide spațiul cu niște vitrine mari. Atunci e cel mai bine. Toți, în afară de tine, stau în restaurant, unde-i cald. Cel mai bine e la micul dejun, de la unsprezece într-o dimineață friguroasă, cu *café* și *croissant avec du beurre* și exemplarul din *Là-Bas*, toate pe o masă îngustă cît o tavă, și oamenii de dincolo de ferestre încercînd să vîndă *ballons* turiștilor veniți de Crăciun.

— Îmi închipui că știi să vorbești franceza foarte bine. Mă sîcîie cumplit că nu știu o boabă.

— *Oui, pardon, zut !* și *alors !* e tot ce-ți trebuie ca să te descurci într-o conversație curentă. Spune după mine : *oui*... ții buzele așa... *par-don*...

— Motivul pentru care probabil nu mai scrii, spuse Clayton, e că ai prea mult gust. Simțul tău critic e întotdeauna cu un pas înaintea impulsului creator. Neprimind nici un răspuns, continuă : Nici eu nu prea am mai desenat. Doar am schițat diferite idei. Dar am intenția să revin.

— Știu că ai intenția. Și că ai să revii.

Asta era ce voia să audă Clayton. Îi plăcea să muncească ; era tot ce știa să facă. Oamenii de felul lui considerau concurența ca bază a universului. Cariera lui la *Quaff* însemnase un mare succes, numai adaptare și productivitate, așa că în ultimul an Clayton era președinte și toți spuneau că numai el menține în viață prostia asta de *Quaff*, cînd de fapt clubul, cu etica sa fragilă de ironică inutilitate, se ofilise sub conducerea lui.

Clayton luă cu furculița o bucățică de chiftea și o duse la gură.

— Ce vrea tatăl tău ? hop, și bucata dispăru în gura lui Clayton.

— Se pare că tatăl meu te fascinează. E un om slab, trecut bine de cincizeci de ani. Stă la capătul unei camere uriaș de lungi, plină de lucruri neprețuite. Poartă un halat de casă violet și încearcă să citească o carte. Dar i se pare că încăperea se înclină. Așa că vrea să stau cu el în cameră, la celălalt capăt al mesei, ca să păstrăm echilibrul.

— Ei, ziceam...

— Vrea să-mi iau o slujbă. Nu știi vreuna ?

Și așa întrebarea crucială fusese rostită, asemeni unui reproș.

Clayton mestecа cu grijă.

— Ce fel de slujbă ?

— Mi s-a și oferit o slujbă la Braur, Chapell & Platt. O veche și excelentă firmă. Caut ceva plătit mai puțin bine.

— Într-o editură ?

Cîștigînd timp, cîștigînd timp.

— Sau în publicitate.
Clayton puse jos furculița.
— Aa ! Păi o să poți să găsești ceva.
— Nu văd cum. Nu am nici o experiență. Nu pot folosi influența tatălui meu. N-ar fi corect.
— Aş fi vrut să fi fost aici acum vreo şase luni. Era un post liber la Carson şi i-am spus lui Bim Blackwood, dar n-a vrut să facă saltul. Vorbind de Bim, să ştii că o să ajungă.
— Să ajungă ? Unde ?
— Ştii. Pare mai matur. Am sentimentul că se cunoaşte mai bine. Modul în care vede lucrurile e mai bine cumpănit.
— Asta e o observaţie foarte pătrunzătoare. Cine din cei pe care-i cunoaştem s-a mai descurcat ?
— Păi, aş zice că Harry Ducloss. Am vorbit săptămîna trecută cu un om pentru care lucrează Harry.
— Zicea că se descurcă ?
— Zicea că are o foarte bună părere despre el.
— O foarte bună părere ! Fermann avea întotdeauna o foarte bună părere despre oameni.
— L-am văzut pe Fermann pe stradă ieri. Chelner !
— Nu s-a descurcat ?
Clayton îşi ridică mîinile ca să-i ia chelnerul farfuria.
— E chiar, e — vorbind cu o intensitate specială, ca şi cum Fred ar fi gîndit acelaşi lucru, dar nu l-ar fi exprimat niciodată atît de bine — *ceva* să-i vezi iar pe zeii de tinichea de odinioară.
— Tinerii domni nu ar dori ceva la desert ? întrebă chelnerul. Cafea ? Iar către Fred : Avem un ştrudel bun şi proaspăt. Foarte bun. A fost făcut în cuptorul de la bucătărie.
Fred se întoarse spre Clayton.
— Ai timp de cafea ?
Clayton îşi apleca gîtul ca să vadă ceasul.
— Două fără opt minute. Se uită scuzîndu-se la Fred : Ca să fiu drept...
— Fără cafea, spuse Fred chelnerului.
— Oh, hai să bem o cafea. O să dureze cîteva minute.
— Pentru mine nu înseamnă nimic, dar nu vreau să întîrzii tu.
— N-o să le lipsesc. Nu sînt chiar *atît* de indispensabil. Eşti sigur că nu vrei cafea ?
— Sigur.
— Bine, spuse Clayton, pe tonul acela prelung şi muzical al unui părinte acceptînd o dorinţă care va face doar rău copilului. Vrei să-mi dai nota, te rog ?
— Desigur, domnule.
Nuanţa sarcastică din *domnule* era subliniată special pentru Fred.
Nota făcea 3 dolari şi 80 cenţi. Cînd Fred îşi căută portofelul, Clayton zise :
— Lasă-l în buzunar. Plătesc eu.
— Nu fi ridicol. Masa a fost ideea mea.
— Nu, te rog. Lasă-mă să plătesc eu.
Fred zvîrli pe masă o bancnotă de cinci dolari.
— Nu, ascultă, zise Clayton. Ştiu că ai bani...

— Bani. *Toți* avem *bani.*

Clayton, dîndu-și seama în sfîrșit că Fred e iritat, se uită timid, cu irisul ochilor la zenit, cu bărbia trasă înăuntru.

— Te rog. Întotdeauna ai fost generos cu mine.

Era ca o fată simplă care ar deschide gura în mijlocul unui sărut. Fără un cuvînt, Fred își luă bancnota înapoi. Clayton îi dădu chelnerului patru bancnote de un dolar și o monedă de 25 de cenți și spuse :

— E-n regulă.

— *Vă* mulțumesc, domnule.

— Îți mulțumesc mult, zise Fred către Clayton, mergînd spre ușă.

— E doar... Clayton clătină ușor din cap. Data viitoare o să plătești tu.

— *Merci beaucoup.*

— Sper că nu te-ai supărat că am venit în localul ăsta.

— Un local grozav. Păi, au crezut că eram neamț.

Afară, pavajul lucea ca și cum cimentul ar fi fost o piatră semiprețioasă ; Third Avenue, nemaiîmpovărată de trenul aerian, avea un aer spațios și regal ca un bulevard sudamerican. În lumina tare a soarelui de la ora două, pete invizibile în umbra din restaurant se observau pe fața lui Clayton — o roșață inegală pe nas, două pete pe frunte, o zonă care se cojea, ascunsă parțial sub sprînceană. Picioarele lui Clayton păreau că vor să o ia înapoi ; fie că era conștient

de defectele tenului său, fie că era nerăbdător să se întoarcă la lucru. Fred stătea pe loc, arătînd limpede că pleca în altă direcție. Clayton nu știa cum să plece.

— Chiar ai vrea o slujbă în publicitate ?

— Las-o baltă. Nu, zău nu.

— O să fiu atent dacă se ivește ceva.

— Nu te deranja, dar oricum îți mulțumesc.

— Eu *îți* mulțumesc, ce Dumnezeu ! Mi-a făcut o mare plăcere. A fost grozav.

O clipă lui Fred îi păru rău ; avu intenția să meargă cîțiva pași cu Clayton, ca să-i ierte totul, dar Clayton, jignitor fără să vrea, zîmbi și spuse :

— Bun. Înapoi la ocnele de sare.

— Bine zis. Fred ridică mîna cu un gest amabil ministerial, uimind pe trecători. Noi sîntem sarea pămîntului. *La lumière du monde.* Lumina lumii. *Fils de Saint Louis, montez au ciel !*

Clayton, zăpăcit de limba străină, se dădu cu un pas înapoi și cu o scuturătură a mîinii spuse :

— La revedere.

— *Oui. Le roi est un bon homme. Le crayon de ma tante est sur la table de mon chat. Merci, Merci.* Ceea ce înseamnă mulțumesc. Încă o dată mulțumesc.

PERSISTENȚA DORINȚEI

BIROUL LUI PENNYPECKER mai mirosea a linoleum, un iz curat și trist care se ridica dinspre podeaua în carouri de nuanțe diferite ; modelul acesta îi dădea lui Clyde, în copilărie o ciudată senzație nervoasă de întretăiere, iar acum era sfîșiat de o dublă senzație de sine, identitatea lui prezentă alungindu-se dinspre Massachusettes pentru a se întîlni cu tinerețea lui neconsolată din Pennsylvania, proiectată de la o mare distanță de ani. Fotografia mărită, în culori, a unui lac din pustietățile Canadei acoperea și acum un zid întreg, iar scaunele de nuc și banchetele pătate continuau să reprezinte vag stilul Shaker. Singurul lucru nou, așezat drept pe o masă de colț, portocalie, era un ceas negru compact, construit ca un vitezometru ; arăta cu cifre arabe ora și minutul : 1.[28] și derula în mecanismul lui, în chip invizibil, cele două infinituri : al trecutului și al viitorului.

Clyde sosise prea devreme, sala de așteptare era goală. Se așeză pe un scaun în fața ceasului. Se și făcuse 1.[29] și în timp ce privea, cifrele se schimbară din nou : o nouă picătură în vidul prea plin. Se uită în jur ca să se mîngîie cu vederea unui ceas cu cadran și cu minutare

grațioase care se mișcau treptat, treptat. Un orologiu de altădată care nu mergea rivaliza cu celelalte imitații de obiecte vechi. Deschise o revistă și citi imediat : „Știința ne dezvăluie faptul că într-un corp omenesc normal celulele sînt înlocuite *in toto* la fiecare șapte ani".

Jumătatea de sus a ușii de la celălalt capăt al încăperii fu deschisă și, încadrată în pătratul ușii, secretara lui Pennypecker își întoarse luna strălucitoare a feței sale către el.

— Domnul Behn ? întrebă ea ciripind. Doctorul Pennypecker se întoarce imediat de la masă.

Secretara dispăru din nou în labirintul de camere mici în care Pennypecker, doctor de ochi, nas, gît și urechi, își aranjase fabulosul său echipament medical. Prin fereastra largă, Clyde privea fluxul de vehicule, mai viu colorate decît își amintea, care coborau pe Grand Avenue. Pe trotuare, fete cu bluze decoltate, identice în toate, în afară de nume, cu fetele pe care le cunoscuse altădată, se plimbau cîte două, cîte trei. Apariții din totdeauna ale micilor orașe provinciale, ele se mișcau melancolic sub povara tinereții lor. În direcția opusă, grupuri de sex opus mergeau ținînd în mînă mănuși de baseball.

Privind vechea sa stradă, Clyde se simți atît de singur încît, cînd ușa dinspre vestibul se deschise cu zgomot, ridică ochii recunoscător, convins fiind că persoana care intra, fiind doar în orașul lui natal, va fi un prieten. Cînd văzu cine e, deși fiecare celulă din trupul lui fusese

înlocuită de cînd o văzuse ultima oară, mîinile îi tresăriră și sîngele îi veni în obraz.

— Clyde Behn, spuse ea, cu o siguranță demnă și condescendentă și totuși oarecum înspăimîntată, ca și cum el ar fi fost un copil și cuvintele constituiau morala unei povestiri.

— Janet.

Se ridică de pe scaun stîngaci și se înclină nu atît de mult din politețe cît pentru a înlătura presiunea ce-i apăsa inima.

— Ce vînt te-aduce iar prin aceste locuri ? Ea luase atitudinea cuiva care l-ar fi cunoscut cîndva. Clyde se prăbuși pe scaun.

— Mă întorc mereu. Numai că tu nu ai mai fost pe-aici.

— Păi, — și ea se așeză pe o banchetă portocalie, încrucișîndu-și ostentativ picioarele plinuțe — am fost în Germania cu soțul meu.

— Era în aviație.

— Da, pe un ton cam surprins că el știa.

— Și acum a terminat ?

Clyde nu-l întîlnise niciodată, dar văzînd-o acuma iar pe Janet, avu senzația că-l cunoștea bine — un tip șters, mărginit, dacă ar fi fost să judece după puținătatea semnelor pe care le lăsase asupra ființei ei. Purta desigur ochelari cu rama groasă, era un zgîrie-brînză, avea un oarecare talent nu chiar utilizabil, știa să cînte la clarinet sau să deseneze caricaturi politice și acum avea să se lanseze într-un gen de afaceri plicticos. Agent de asigurare, foarte probabil. Sărmana Janet, se gîndi Clyde, în afară de vremea cînd a fost cu el — cu splendidul și

pieritorul el — n-avea să vadă niciodată lumina. Totuși își păstrase admirabilul ei calm, o liniște insomniacă marcată de acele ușoare și atrăgătoare cearcăne albastre de sub ochi. Și fie că devenise mai suplă, fie că el devenise mai înțelegător față de tendințele ei de îngrășare. Gleznele ei groase și *rezistența* în general a trupului ei îl împingeau să fie crud.

— Da.

Glasul ei arăta că devenise mai rezervată ; probabil că își amintea vreun lucru urît de pe vremea cînd se despărțiseră.

— Eu am fost scutit ; îi era rușine că fusese și faptul că-i mărturisise asta, deși nu părea ca ea să-și fi dat seama de schimbarea de ton, le devie discuția. Un chiulangiu din timp de pace, continuă, ce poate fi mai ignobil ?

După cîteva clipe de tăcere, Janet îl întrebă :

— Cîți copii ai ?

— Doi. De trei ani și de un an. O fată și un băiat, foarte simetric. Tu ai, se înroși ușor și-și duse mîna la frunte ca să ascundă roșeața, vreunul ?

— Nu, ne-am gîndit că n-ar fi drept, pînă nu ne vom stabili undeva.

Acum trebuia el să fie tăcut ; nereușitei lui Janet îi răspunsese cu nereușita lui. Janet își încrucișă iar picioarele și zîmbi într-un mod ciudat și încordat.

— Încerc să-mi aduc aminte, recunoscu el, cînd ne-am văzut ultima dată. Nu-mi pot aduce deloc aminte cum ne-am despărțit.

— Nici eu, spuse ea. S-a întîmplat de atîtea ori.

Clyde se întrebă dacă prin acest ton sarcastic Janet nu voia să-l aducă în pragul lacrimilor și al regretului. Probabil că nu ; premeditarea nu fusese niciodată arma ei preferată, deși încercase să învețe asta de la el.

Păși peste linoleum și se așeză pe banchetă lîngă ea.

— Nici nu știi, zise el, cît de mult, dintre toți cei din oraș, am vrut să te văd pe tine.

Era o prostie, dar se pregătise să i-o spună, în cazul cînd ar fi văzut-o iar.

— De ce ?

Asta-i semăna mai curînd : curiozitate fățișă. Uitase de asta.

— Așa. Din o mulțime de motive. Voiam să-ți spun ceva.

— Ce ?

— Ei bine, dacă te-am rănit, a fost din prostie, pentru că eram tînăr. De atunci m-am întrebat adesea dacă am făcut-o, fiindcă acum mi se pare că tu erai singura ființă din afara familiei mele căreia, de fapt, *i-am plăcut* vreodată.

— Oare ?

— Dacă ai cumva impresia că, nefăcînd altceva decît să pui întrebări monosilabice, mă impresionezi, să știi că greșești.

Janet își întoarse capul, lăsînd într-un sens privirii lui numai trupul, lungimea palâ, de columnă, a brațului, semiluna pistruiată a mușchilor umărului de sub breteaua de bumbac a rochiei de vară.

— Tu ești cel care vrei să impresionezi.

Ce trist și fără rost era să spună asta ca să se apere ; virtual paralizat de o asemenea pornire de dragoste, Clyde îi atinse brațul cu răceală.

Cu o mișcare rapidă care lăsa să se-nțeleagă că prevăzuse gestul lui, Janet se ridică și se duse la măsuța din fața ferestrei, unde zăcea un teanc de reviste. Se aplecă să le citească titlurile — ceafa ei umbrită de un coc pe jumătate desfăcut. Nu reușea niciodată să-și păstreze părul strîns în agrafe.

Clyde se făcu stacojiu.

— Bărbatul tău lucrează undeva pe aici ?

— Caută de lucru.

Faptul că rămase cu spatele la el în timp ce-i spuse acest lucru îi dădu speranțe.

— Domnul Behn.

Micuța infirmieră-secretară mișcîndu-se ca un pendul, îl conduse prin biroul particular și-i făcu semn să se așeze într-un scaun înalt, cu balamale, căptușit cu piele neagră. Aparatele lui Pennypecker îl neliniștiseră întotdeauna ; grămezi de aparate erau împrăștiate prin aceste camere. Un copac complicat, alcătuit din tuburi și lentile, se apleca peste umărul lui stîng, iar la dreapta cotului îl aștepta un bazin de porțelan. Un tabel pentru măsurarea vederii era acoperit cu formule absurde. După un timp apăru și Pennypecker : un om înalt, adus de spate, cu pomeții pătați și cu o expresie de mînie stăpînită pe față.

— Ei, ce ai, Clyde ?

— Nimic, adică un lucru neînsemnat, începu Clyde, rîzînd fără rost.

Ca adolescent ajunsese la relaţii de glumeaţă familiaritate cu dentistul şi cu doctorul lui, dar cu Pennypecker nu fusese niciodată intim, căci rămăsese ceea ce păruse a fi de la început, un administrator distant de umilinţe costisitoare. În clasa a treia îl făcuse să poarte ochelari. Mai tîrziu, îi scotea în fiecare an, cu un jet puternic de apă caldă, ceara din urechi, şi o dată îi băgase două tuburi de aramă în nas, într-o încercare inutilă de a-i curăţa sinusurile. Clyde se considera întotdeauna a fi mai prejos de Pennypecker, socotindu-se o ţeavă murdară care bloca fluxul, înaintînd fără obstacole, al reputaţiei şi aparatelor doctorului.

— Numai că de peste două lumi îmi zvîcneşte pleoapa şi mă împiedică să gîndesc.

Pennypecker descrise cîteva mici cercuri cu o lanternă de mărimea unui creion în faţa ochiului drept al lui Clyde.

— Pleoapa stîngă, spuse Clyde, fără să se încumete să-şi întoarcă capul. M-am dus la un doctor, acolo unde stau, şi mi-a spus că e ca zăngănitul unei bare de protecţie şi că nu-i nimic de făcut. Spunea că o să dispară, dar n-a dispărut deloc, aşa că am rugat-o pe mama să-mi oprească o oră de consultaţie atunci cînd vin s-o vizitez.

Pennypecker se mută la ochiul stîng şi se apropie şi mai mult. Distanţa dintre ochii doctorului şi colţul buzelor era foarte mare : emoţional, impresia lăsată de obrazul său văzut de

aproape era asemănătoare cu aceea a primelor fotografii luate de rachete în care se vedea curbura pămîntului.

— Cum îţi place pe-acasă ? îl întrebă Pennypecker.

— Mult.

— Nu ţi se pare cam ciudat ?

Întrebarea în sine i se părea ciudată.

— Puţin.

— Hmm. Interesant.

— M-am gîndit la două lucruri, în legătură cu ochiul. Unul e că am avut nişte ochelari făcuţi în Massachusetts de un tip la care nimeni altcineva nu s-a mai dus şi m-am gîndit că dioptriile s-ar putea să fi fost date greşit. Aparatele lui păreau a fi foarte vechi şi erau pline de pînze de păianjen : ca într-o gravură de Dürer.

Nu putuse hotărî niciodată dacă Pennypecker era sau nu cultivat ; fotografia lacului din Canada spunea că nu, dar doctorul era cunoscut în meseria lui în tot ţinutul, într-un ţinut unde doctorii erau în vîrful piramidei intelectuale.

Lanterna, un soare călduţ înconjurat de o reţea de cercuri optice, îndărătul căreia faţa lui Pennypecker se zărea întunecată şi fără culoare, se apropie foarte mult de ochiul lui Clyde şi obrazul neclar se clătină supărat ; lui Clyde, orb într-o lume de lumină, i se făcu teamă că Pennypecker îi inspecta adîncurile sufletului. Paralizat de spaimă, Clyde suflă :

— Cealaltă idee era că s-ar putea să fie ceva în ochi. Noaptea am impresia că ar fi un fir de praf sub pleoapă.

Pennypecker se dădu înapoi şi, nepăsător, trecu cu lumina înainte şi înapoi peste faţa lui Clyde.

— De cîtă vreme ai secreţia asta la pleoape ? Insulta îl făcu pe Clyde să tresară.

— Am aşa ceva ?

— De cîtă vreme o ai ?

— Uneori, dimineaţa, am observat mici grăunţe ca de sare, pe care le credeam a fi ceea ce numeam colb de somn.

— Asta nu-i colb de somn, spuse doctorul. Şi repetă : Asta nu-i colb de somn.

Clyde schiţă un zîmbet, gîndindu-se că doctorul îşi bate joc de vocabularul lui copilăresc, dar Pennypecker i-o tăie scurt :

— Cazuri de astea pot duce la căderea genelor.

— Daa ? Clyde era mîndru de genele lui, care pe vremea cînd era băiat fuseseră excepţional de lungi, dînd feţei sale expresia vie şi fragilă a unei fete. Credeţi că ăsta e motivul ticului ? Îşi imagină obrazul cu pleoapele fără gene şi cu genele zăcînd împrăştiate pe obraji ca nişte picioruşe de insecte. Ce pot face ?

— Îţi oboseşti mult ochii ?

— Oarecum. Nu mai mult decît altădată.

Mîinile lui Pennypecker, părînd albastre în ochii lui Clyde iritaţi de lanternă, luară un flacon maro închis, dintr-un sertar.

— Poate fi o bacterie, poate fi o alergie ; cînd vei pleca o să-ţi dau ceva care o să te scape oricum de asta. Mă urmăreşti ? Acuma, Clyde — glasul lui deveni murmurat şi consolator în timp ce puse o mînă făcută căuş, rigidă ca un electrod, pe creştetul lui Clyde — o să-ţi pun nişte picături în ochi, aşa ca să putem verifica dacă ochelarii pe care i-ai cumpărat în Massachusetts erau buni.

Clyde nu-şi mai amintea că picăturile usturau atît de tare ; pur şi simplu sughiţă de durere şi lăcrimă în timp ce Pennypecker îi ţinu pleoapele deschise cu degetul şi le închise şi le deschise încetişor, ca şi cum s-ar fi jucat cu o floare de gura-leului. Pennypecker îi puse pe nas nişte ochelari caraghioşi, mici, cu lentile cafenii şi îi luă ochelarii moderni cu rama de baga pe care Clyde îi ţinea în buzunar. Metoda lui Pennypecker era să umple cămăruţele cu pacienţi şi să treacă de la unul la altul, ca un paznic de temniţă.

Clyde auzi, undeva departe, răsunînd glasul secretarei ; apoi, amplificat de holul pustiu, bubuitul lui Pennypecker întîmpinînd-o pe Janet şi răspunsul ei. Cuvintele „dureri de cap", accentuate cu iritare, se remarcară în răspunsul ei. Apoi se închise o uşă. Tăcere.

Clyde admiră tonul degajat al cuvintelor ei. Întotdeauna îi admirase competenţa, autoritatea în lumea de la marginea lumii dragostei în care Janet era atît de supusă. Îşi aminti cum punea la punct chelneriţele şi cum o înşela pe mama ei cînd această femeie răutăcioasă venea pe veranda acoperită unde ei spuneau că joacă în cărţi. În colţurile verandei, asemeni unor pitici credincioşi, stăteau ghivece cu plante uriaşe;

prihorii îşi făcuseră cuib în tufele de liliac de lîngă verandă. Consideraseră ca un semn de bun augur, ca o binecuvîntare, faptul că într-o seară cînd erau lungiţi în balansoar păsările nu făcuseră gălăgie.

Spre deosebire, să zicem, de efectele novocainei, dilatarea pupilei este imperceptibilă. Tapetul de pe zidul pe care-l zărea prin uşa deschisă părea la fel de clar ca întotdeauna. Ţinîndu-şi unghiile aproape de ochi, nu putea deosebi pieliţa din jurul unghiilor. Îşi atinse nasul, de-a lungul căruia lacrimile lăsaseră urme. Se uită din nou la degete şi i se părură mai neclare. Nu-şi putea vedea liniile curbe ale amprentelor. Ţesătura cămăşii se topise într-o suprafaţă lichidă insesizabilă.

O uşă se deschise şi se închise şi un alt pacient fu introdus într-o cameră de consultaţie, unde Pennypecker îl închise. Paşii lui Janet nu se amestecaseră cu ai celorlalţi. Fără să-şi sacrifice cu totul reputaţia de elev bine crescut, Clyde fusese în liceu de ajuns de îndrăzneţ ca să-i sîcîie pe profesorii pe care-i considera stupizi sau nedrepţi. Se sculă de pe scaun, se uită spre coridorul în care se zări o fracţiune albă de secretară şi trecu repede pe lîngă o uşă închisă, îndreptîndu-se spre o alta întredeschisă. Sîngele îi spuse : Asta.

Janet şedea pe un scaun cu spătarul la fel de drept ca şi cel pe care-l părăsise, cu un pieptene cu doi dinţi în gură, cu spatele aplecat şi cu braţele în sus, strîngîndu-şi părul. Cînd Clyde se strecură pe uşă, Janet îşi luă pieptenul dintre dinţi şi rîse. Într-o oglindă fără ramă, aşezată deasupra capului ei, el îşi văzu faţa strîmbată de efortul de a se ascunde şi grotesc mascată cu nişte ochelari ca două monede de ciocolată ; şi se simţi mulţumit că ea rîsese, deşi nu se potrivea cu ceea ce se pregătise să-i spună. Totuşi spuse :

— Janet, eşti fericită ?

Janet se ridică, practică, trecu pe lîngă el şi închise uşa cu zgomot. Stînd în faţa uşii, Janet ascultă dacă nu se aude nimic pe afară. Cu o mînă Clyde îi strînse părul şi-l ridică deasupra cefei, aşteptîndu-se să fie întunecată, dar îi apăru ochilor dilataţi luminoasă ca o lumînare. Stîngaci, îşi lipi buzele de ceafa ei.

— Nu-ţi iubeşti soţia ? întrebă Janet.

— Necrezut de mult, murmură el spre ceafa ei.

Janet se îndreptă, lăsîndu-l înclinat, şi îşi potrivi înaintea oglinzii părul pe după urechi. Apoi se aşeză iar, cu braţele încrucişate în poală.

— Tocmai mi s-a spus că o să-mi cadă genele, zise Clyde.

— Frumoasele tale gene, spuse ea sumbru.

— De ce mă urăşti ?

— Nu. Acum nu te urăsc.

— Dar altădată, da ?

— Nu, nici altădată. Clyde, ce-i cu sîcîiala asta ? Ce urmăreşti ?

— Fir-ar să fie, va să zică te sîcîi ? Ştiam eu. Ai uitat, pe cînd eu mi-am adus mereu aminte : eşti atît de *afurisit* de proastă. Vin aici, chinuit

de durere, ca să-ți spun că-mi pare rău și că aș vrea să fii fericită și m-aleg doar cu ceafa ta.

Afectat de ce i se întîmplase cu ochii, își dădu drumul și începu să-i toarne tot felul de lucruri, cu o incoerență care culmină cu căderea lui în genunchi lîngă scaunul lui Janet, în timp ce se întreba dacă nu cumva bufnitura n-o să-l facă pe Pennypecker să vină.

— Trebuie să te mai văd, bolborosi el.

— Șșș...

— Mă întorc aici și, cu singura ființă care mi-a fost dragă, descopăr că m-am purtat atît de rău, încît mă urăște.

— Clyde, zise ea, nu te-ai purtat rău cu mine. Cu mine ai fost bun.

Îndreptîndu-se, bîjbîi cu degetele în jurul decolteului rochiei lui Janet, îl trase spre el și privi în jos în golul întunecat dintre sîni. Își amintea că pistruii ei coborau de pe umeri în costumul de baie. Ochelarii lui se izbiră de bărbia lui Janet.

Ea-l împunse în podul palmei cu dinții pieptenului și el se ridică, înălțîndu-se într-o atmosferă nouă și mai puțin tristă.

— Cînd ? întrebă el cu respirația tăiată.

— Nu, zise ea.

— Cum te cheamă ca măritată ?

— Clyde, credeam că ai reușit. Știam că ai niște copii frumoși. Nu ești fericit ?

— Sînt, sînt, dar (restul fu o chestie de pură inspirație, încît rostirea cuvintelor abia îi atinse buzele). Fericirea nu e totul.

Se auziră pași pe coridor, îndreptîndu-se spre ușa lor, trecînd de ea. Teama îi strînse pieptul, totuși cu o excelentă imitație a vechii lui neseriozități de pe vremea liceului îi trimise o bezea, așteptă, deschise ușa și se repezi afară. Mîna i se desprinse de zăvorul ușii, tocmai cînd secretara, ieșind din camera unde ar fi trebuit el să fie, îl întîmpină pe coridorul mirosind a linoleum.

— De unde pot bea puțină apă ? întrebă el pe un ton jalnic, imitînd postura și tînguirea unui cerșetor orb. De fapt i se făcuse, fără să-și dea seama, sete.

— O dată pe an trec prin regiunea unde locuiești, scandă Pennypecker în timp ce-i puse o nouă pereche de lentile în rama de tinichea de pe nas.

Revenise la Clyde mai relaxat și mai vorbăreț, acum că toate cămăruțele erau pline. Clyde încercă să-și dea seama după natura zgomotelor dacă îi dăduse drumul lui Janet. Crezu că da. Gîndul făcu să-i zvîcnească pleoapa. Nici nu știa cum o cheamă măritată.

— După răspîntie, mormăia în continuare Pennypecker în timp ce fața îi apărea și-i dispărea din fața ochilor lui Clyde, spre bariera de la New Jersey, peste podul George Washington, înspre Merritt, apoi pe Șoseaua nr. 7 pînă la Lake Champlain. După bibanii mari. E o experiență pe care ar trebui s-o încerci.

— Am băgat de seamă că e un ceas nou în sala de așteptare.

— E un cadou de Crăciun de la Alten Optical Company. Poţi citi aici ?

— H, L, F, Y, T, ceva care-i sau S sau E...

— K, zise Pennypecker fără să se mai uite.

Nenorocitul, ştia toate literele pe de rost, toate prostiile astea... deodată Clyde vru să-l poată simpatiza. Oculistul îi schimbă o lentilă.

— Aşa e mai bine ?... Sau aşa ?

La sfîrşitul consultaţiei, Pennypecker îi spuse :

— Deşi aparatele tipului aceluia erau vechi, ţi-a recomandat ochelari buni. La ochiul drept axul astigmatismului s-a rotit cu cîteva grade, ceea ce a fost corectat de lentile. Dacă ai avut senzaţia aceea de încordare, e parţial din cauză că ramele astea grele îţi alunecă pe nas şi produc astfel un efect prismatic. Ca să-ţi vină bine, ar trebui să porţi rame metalice, cu tampon ajustabil.

— Îmi lasă nişte urme foarte urîte pe nas.

— Trebuie să-i porţi. Şaua nasului tău, uite, — şi se lovi pe nas —, e scobită. Ca să poţi purta rame fără tampon, trebuie să ai un profil regulat. Porţi ochelarii tot timpul ?

— La cinema şi la citit. Cînd le-am pus, în clasa a treia, mi-aţi spus că am nevoie de ei doar pentru asta.

— Ar trebui să-i porţi tot timpul.

— Da ? Chiar şi cînd merg pe stradă ?

— Da. Tot timpul. Ai ochii unui om între două vîrste.

Pennypecker îi dădu o sticluţă de plastic cu picături.

— Asta e pentru ciuperca de pe pleoape.

— Ciupercă ? Asta e un gînd cam brutal. Dar o să-mi vindece ticul ?

Pennypecker îi răspunse nerăbdător :

— Ticul e provocat de o oboseală musculară.

Şi în acest fel Clyde fu zvîrlit într-o lume degradată, unde lucrurile îi fugeau din faţa ochilor. Se duse pe coridor purtînd ochelari de soare şi secretara îi spuse că-i va trimite nota. Sala de aşteptare era acuma plină, în cea mai mare parte cu bătrîni abătuţi şi cu copii miopi care-şi sîcîiau mamele. Din mulţimea lor se desprinse o tînără femeie trupeşă care veni lîngă el şi Clyde, prins în intensitatea miresmei pe care o emana părul şi trupul ei, se simţi slab şi liber şi măreţ ca un trandafir care se veştejeşte. Janet îi strecură un bilet împăturit în buzunarul cămăşii şi-i spuse pe un ton degajat :

— Mă aşteaptă afară în maşină.

Cuvintele acestea neutre erau mărturia unei conspiraţii în care Clyde se prinse imediat. Rămase încă un minut ca să-i lase timp să plece. Înconjurat de privirile scrutătoare ale tinerilor şi bătrînilor, se simţea bine, ca un actor îndărătul protecţiei orbitoare a luminilor rampei ; se zgîi îndelung la ceasul în formă de vitezometru care, asemeni scrisorilor predate pe scenă, nu arăta nimic. Apoi, zîmbind ironic şi unora şi altora, părăsi sala de aşteptare şi trecu în coridorul de la intrarea cabinetului lui Pennypecker, o încăpere îngustă, mobilată cu un suport pentru umbrele şi un covor de cauciuc pe

care scria cu litere atît de mari încît le putu citi : INTRAȚI.

Nu se așteptase să nu-i poată descifra biletul. Îl ținu în mînă departe de ochi și încet, încet îl apropie de obraz, răsucindu-l în lumina care venea de afară. Deși făcu operația asta de mai multe ori, nu desluși nici cel mai simplu cuvînt. Doar niște pete albastre umede. Sub aceste pete, totuși, în intensitatea și modul dispunerii lor, crezu că poate desluși scrisul — aplecat, deschis, obișnuit — care-i era familiar din alte bilete primite cîndva, de mult. Licărul ființei ei întrezărit prin țesătura hîrtiei, îi ascuți și-i făcu dorința mult mai dulce decît o făcuse atingerea ei. Puse biletul la loc în buzunarul cămășii și hîrtia tare fu ca o pavăză pentru inima lui. În această armură păși pe strada cunoscută. Arțarii, asfaltul, umbrele, casele, cimentul îi apărură în ochii iritați tot atît de strălucitoare ca într-o scenă de care-ți amintești ; deveni iar copil în acest oraș, unde viața fusese o aventură îndepărtată, un zvon, și întotdeauna o iminentă bucurie.

NATURĂ MOARTĂ

LEONARD HARTZ, un american svelt și serios, cu un foarte puțin romantic cap rotund, se înscrise la Școala Constable fiindcă era una din cele trei școli britanice aprobate de Administrația Veteranilor, potrivit noii și amendatei legi pentru G.I. [1]. Nu-și putea închipui ce văzuse A.V. în școala asta. Atmosfera la Constable — „Connie“ pentru fetele ciripitoare, cu picioare roșii, care alcătuiau jumătate din studenții școlii — era în același timp pedantă și frivolă. Vastul muzeu al universității care, într-un gest poate mai puțin matern decît distrat posesiv, adăpostea școala în aripa stîngă, avea o orientare predominant arheologică. La etaj, cameră după cameră era plină de vitrine cu moloz anglo-saxon ; la parter coridoarele erau aglomerate cu un remarcabil set complet de còpii după statui clasice, care gesticulau sub înaltele arcade într-un fel de revoltă pietrificată. Această falsă bogăție de statui, înnegrite de praf, multe dintre ele purtînd încă dungile de la turnare, se înșiruiau într-o ordine aproximativă. Pornind de la răsărit cu acele *Kouroi* cu mijloc de viespe, ale căror fețe asiatice pur-

[1] G. I. (Government Issue) — inițiale care desemnează pe membrii forțelor armate ale S.U.A.

ţau primul zîmbet vag al zorilor atice, treceai prin talmeş-balmeşul impresionant şi grandios al vîrstei de aur greceşti şi terminai într-o încăpere neglijată, în partea de apus, unde cîteva monumente uriaşe şi grosolane ale degenerescenţei romano-creştine îşi odihneau în umbră privirile fixe, hipnotizate. Capodoperele pîndeau ca nişte spioni în această gloată. În prima săptămînă, Leonard îşi petrecu o dimineaţă şi două după-amiezi schiţînd o amazoană înnegrită răsărind pe jumătate înveştmîntată dintr-un colţ întunecat şi abia la capătul celei de a doua zile, izbit de asemănarea dintre schiţa sa şi marca unei fabrici americane de creioane, îşi dădu seama că tăcuta lui parteneră fusese Venus din Milo.

Căci „bobocii" de la şcoala Constable trebuiau să o pornească, îndepărtaţi din şcoala propriu-zisă, cu pălăvrăgeala ei vioaie şi halatele ei în culori vii, şi trimişi în aceste triste galerii „prin a desena după antici". Noii veniţi — Leonard şi alţi patru veterani americani susceptibili, un englez zvelt şi o duzină de englezoaice adolescente şi solide — se risipeau în fiecare dimineaţă prin muzeu, strîngînd sub un braţ o planşetă de desen, şi o banchetă numită „căluţul" sub celălalt ; iar în amurg, care înlăuntrul muzeului se lăsa mai devreme, se întorceau cu poverile lor, apăsaţi şi de greutatea unei zeiţe fixate pe planşetă, la vreme ca să-i vadă pe studenţii din anii superiori îmbrîncindu-se la chiuveta unde-şi spălau pensulele, şi modelul, îmbrăcată nepotrivit în rochie de stradă, apărînd din nişa ei. Şcoala, la ora aceea mirosea întotdeauna a terpentină.

Leonard plecă singur de la şcoală, cu mirosul ei trist stăruindu-i în nări, şi coborî în grabă cele trei rînduri de trepte înguste tocmai la vreme ca să piardă autobuzul. Oriunde se învîrtea, în aceste prime săptămîni, avea senzaţia că lucrurile fug de el. Cînd se urcă în autobuz şi sui la etaj, vitrinele magazinelor de sub el fugeau înapoi ca şi cum ar fi vrut să scape de urmărirea lui. Zidurile colegiilor, mohorîte şi inatacabile, treceau pe lîngă el ca o armadă de mari corăbii cenuşii, iar pîrîul cîntat de Drayton, Milton şi Matthew Arnold aluneca sub el şi, în unghi drept cu şoseaua roşie şerpuită, străzile suburbane coborau în pante abrupte, zbîrlite de gardurii vii, ziduri ţepoase şi lanţuri. Uneori, proiectat printre şirurile de ziduri care se îndepărtau, un stol de vreo şase păsări, asemeni unor rotocoale ale salvelor de tun antiaerian, se învîrtea şi zbura invariabil în zare. Melancolia după-amiezii englezeşti tîrzii era rareori atenuată în gîndurile lui Leonard de vreo aşteptare a serii. Din cei patru americani, trei erau căsătoriţi, şi deşi fiecare din aceste perechi îl avusese ca musafir la cină, mesele acestea pieriseră repede în apetitul lui de seară, recurent şi nesăturat. Filmele americane atît de la îndemînă îi întăreau mai curînd decît îi alungau teama că nu e în legătură cu nimic din ceea ce ar fi putut să-i dea oarecare forţă. Chiar la şcoală, unde se hotărîse să se plaseze, cel puţin provizoriu, sub influenţa esteticii învechite a profesorului Seabright, începu să creadă că în-

tr-adevăr, în conturul precis al unui umăr sau în forma unică a spațiului dintre picioarele lui Apollo, era ceva extrem de important, care de asemenea — deși ștergea pînă se rupea hîrtia și-și forța ochii pînă îi ardeau — îi scăpa.

Seabright încerca să-și vadă studenții printre cópii o dată pe zi. Pașii răsunau vioi, deosebindu-l pe asistent de vreunul din rarii vizitatori, de obicei o pereche de călugărițe care rătăceau șoptind și pășind ușor și alunecat prin această parte a muzeului. Glasul lui Seabright, sîsîiala lui pierzîndu-se în neclaritatea generală, bubuia din depărtare, ca și cum zeii ar fi avut de gînd să tune. Se apropia tot mai mult cu fiecare cinci minute și, în cele din urmă, îl auzeai clar, stînd de vorbă cu studenta din cealaltă parte a postamentelor, o englezoaică înaltă pe care o chema, cu o însuflețire cam nepotrivită pentru făptura ei matură, Robin.

— Ia te uită ! spuse Seabright. Noi nu facem siluete.

— Știți, m-am gîndit, zise Robin cu glasul repezit care păru sfidător urechilor americane ale lui Leonard, că în cazul în care conturul iese bine, restul o să se potrivească.

— O, nu, nu. Noi nu *potrivim*, noi construim forma *de-a curmezișul*. Altfel toate fragmentele acestea mai mici nu vor avea nici un sens. Vezi, acolo, nici nu știm unde e centrul pieptului dumitale. A, se poate ?

După mormăieli și oftaturi, Leonard și-o imagină pe Robin ridicîndu-se de pe „căluț" și pe Seabright așezîndu-se în locul ei.

— Vai de mine, zise el, ai trasat contururile atît de negre încît aproape că îmi scot ochii. Totuși...

În ochii lui Leonard, asta făcea farmecul lui Seabright. Atunci cînd avea de a face cu o problemă de desen, devenea atît de preocupat încît uita să-și dăscălească studenții. Trebuise să se învețe să se uite mereu la ceas, altfel ar fi stat întreaga după-amiază luptîndu-se cu vreo schiță a unui începător, încruntîndu-se ca o pisică în fața ascunzătorii unui șoarece, în timp ce studentul uitat stătea amorțit în picioare.

— Așa, oftă Seabright în silă. Tare mi-e teamă că mi-am cheltuit tot timpul cu dumneata. E numai un fragment, dar poți vedea aici, de-a lungul toracelui, cum aceste mici elemente se îmbină într-o suprafață amplă. Și apoi, cînd ai să treci la cușca toracică, cu aceste două umbre abia schițate la început, vezi... Poate că ar trebui să lucrez ceva mai mult... Așa, vezi. Și apoi am putea trece la gît... E o idee bună, ca la aceste figuri să pornești cu adîncitura gîtului și apoi să lucrezi umerii și să urci spre cap...

— Am înțeles, domnule, spuse Robin, puțin cam nerăbdătoare.

— Întreaga direcție a pozei e în unghiurile astea, vezi ? Vezi ?

— Da domnule, cred că da.

Dar faptul că ea credea nu-i era de ajuns ; Seabright ocoli postamentele și silueta lui rotofeie, solemnă, ușor felină, se ivi în fața lui Leonard cînd se întoarse și-i spuse neîncrezător fetei invizibile :

— Ai înțeles că trebuie să umbli cu creionul cît mai ușor posibil ? Și să lucrezi forma întreagă treptat, treptat ?

— O, da. Fără îndoială, stărui glasul vivace al lui Robin.

Seabright își suci capul și veni și se așeză în spatele lui Leonard.

— Nu cred, spuse el în cele din urmă, că e nevoie să desenăm și dungile de la turnare ; asta mai putem aranja și noi.

— Mi s-a părut că ajută la fixarea intervalurilor, explică Leonard.

— Chiar dacă astea sînt doar niște exerciții, știi, nu-i nici un cîștig dacă le facem urîte. Leonard se uită la profesor care în mod obișnuit nu era sarcastic, și Seabright continuă cam încurcat, defectul lui de vorbire fiind mai puțin audibil cît vizibil, un efort discontinuu al buzelor : Trebuie să recunosc că nici subiectul dumitale nu te ajută prea mult.

Ochii lui se ridicară spre statuia pe care Leonard o alesese s-o deseneze, pentru motivul că avea patru mădulare. Desăvîrșirea era simplul motiv pentru care Leonard prefera o statuie alteia ; fu nedumerit de murmuratul mîhnit al lui Seabright :

— Vai de el.

— Poftim ?

— Uite ce e, Hartz, exclamă Seabright și, cu o uimitoare agresivitate, se repezi înainte, se ridică pe vîrful picioarelor și plesni uriașul de ghips într-o coastă. Romanul care a copiat figura nici n-a înțeles că partea asta e contractată din cauza piciorului care poartă toată greu-

tatea ! Seabright se contractă și el, apoi clipi încurcat și se întoarse la Leonard vorbind pe un ton mai grijuliu : Totuși, unele fragmente le-ai realizat cu o hotărîre admirabilă. Poa... îi..., poate că ai fost cam *prea* hotărît ; relaxează-te puțin cînd te-apuci de lucru și urmărește mișcarea figurii — cum se opune această curbă ușoară de-aici acestei lungi înclinări. Leonard se aștepta să-i ceară creionul, însă profesorul îl întrebă : De ce nu te-apuci de o altă statuie ? Această fată fermecătoare, domnișoara Cox, o desenează... da, pe Venus, cred că pe Venus. Cel puțin în acest caz mai ajung la dumneata unele ecouri ale grației grecești. Cred că ți-ai făcut datoria cu statuia asta.

— Foarte bine. Începusem să am senzația că fac desen tehnic.

Pentru a-și accentua supunerea, Leonard începu să scoată pionezele, dar Seabright, care nu-și consumase cele cinci minute, zăbovea.

— Socoți că are sens să desenezi lucrurile astea la început, nu-i așa ?

Seabright nu se dumirea ce-i cu studenții lui americani ; din cei cinci, Leonard știa că trebuia să pară cel mai puțin neascultător.

— Desigur. Te stimulează, odată ce te-ai apucat de unul.

Englezul nu era pe deplin liniștit. Se învîrti cu un aer vinovat și-i spuse această poveste :

— La Picasso, știi, a venit odată o femeie să-i ceară sfatul cum să învețe să deseneze, și el i-a spus pe loc : *„Dessinez antiques“*. Desenează după antici. Nu există nimic asemănător, dacă vrei să înveți cum să faci forme mai mari.

După asta Seabright plecă, tropăind pe lîngă atleţii şi împăraţii ameninţători, dincolo de arcadă, ieşind cu totul din secţie şi intrînd în încăperea unde erau expuse armuri medievale, pinteni, inele, linguri şi potire. Sunetul paşilor lui pieri. De dincolo de şirul de postamente, foarte aproape de urechea lui Leonard, glasul lui Robin ciripi limpede :

— Spune, nu era în toane rele Motanul ?

Ca să se-apuce de statuia pe care i-o indicase Seabright, Leonard îşi mută „căluţul“ cîţiva metri mai departe, fără să abandoneze preţioasa lumină care venea printr-o fereastră situată undeva sus în spatele lui. Din această nouă poziţie o vedea parţial pe Robin. Un soclu îi ascundea totuşi corpul, dar după colţul soclului se zărea planşeta ei sprijinită de zid şi mîna cînd se repezea la hîrtie şi chiar capul, masiv şi-nconjurat de părul blond căzînd în şuviţe neglijente, cînd se apleca înainte ca să vadă mai bine un detaliu. La început era prea timid ca să îndrăznească a-i întîlni privirea, aşa că piciorul ei, numai de la gleznă, singur pe pardoseala de marmură întunecată, în papucul albastru de balet, a fost ţinta atenţiei lui. Avea laba piciorului prelungă, degetele despărţindu-se chiar la marginea arcului albastru al papucului şi paloarea netedă a ovalului vizibil prelungindu-se deasupra, în asprimea întunecat-roşiatică a piciorului englezoaicei. Aceste picioare naţionale, groase la gleznă şi lustruite pînă la genunchi cu un fel de substanţă izolatoare, nu erau urîte la

Robin ; ca o frumoasă ceramică roză îi luau ochii, după cum spunea Seabright.

După o oră Leonard izbuti să spună :

— Nu ţi-e frig la picioare, doar cu papucii aceia ?

— Ba da, răspunse Robin imediat şi, cu iuţeala cu care trecea dela un lucru la altul şi care se dovedi a fi un obicei la ea, depăşi limita întrebării : Mă ia cu frig tot stînd în locul ăsta afurisit.

Era prea iute pentru el.

— Te referi la şcoală ?

— O, şcoala e în regulă, e vorba de nenorocitele astea de cópii antice.

— Nu-ţi plac ? Nu le găseşti o anumită stabilitate şi veşnicie ?

— Dacă vechiturile astea sînt nemuritoare, prefer să încerc să fiu muritoare.

— Vorbesc serios. Gîndeşte-te la ele ca la nişte îngeri.

— Serios, pe naiba ! Voi americanii nu sînteţi niciodată serioşi. Tot ce spuneţi e un fel de glumă ; zău, e ca şi cum ai sta de vorbă într-o menajerie.

Leonard se temu că au terminat cu această remarcă severă, dar după un minut ea îi dovedi că tăcerea lui fusese prea precaută, anunţîndu-l limpede :

— Am un prieten care e ateu şi speră că al treilea război mondial o să facă totul praf. Lui puţin îi pasă. E ateu.

Convorbirile lor următoare oferiră aspectul descurajant a două fiinţe azvîrlite împreună, schimbînd în aceeaşi limbă, la o distanţă mai

mare decît părea că e, semnale greşit calculate. Leonard avea sentimentul că ea îi judeca greşit seriozitatea şi ar fi fost uimită să afle cît de profund şi de trainic îşi făcuse loc în inima lui, dîndu-i un punct de sprijin cu ajutorul căruia risipea uriaşa masă moartă a timpului său liber, care acum părea a fi aproape mai uşoară ca aerul, o ceaţă de aşteptări donquijoteşti, şoapte imaginare, dezbrăcări dezinvolte şi plăceri turistice. Crezu că începe să iubească Anglia. Se duse la croitor şi-şi cumpără cu patru guinee o jachetă tipică de lînă verde ţeapănă, ca să descopere, în faţa oglinzii mînjite din bîrlogul lui, că-i făcea capul să arate absurd de mic ; aşa că purtă în continuare, la şcoala Constable vindiacul lui scurt kaki cu fermoar.

El însă nu putea să-şi dea seama cît de proastă era cu adevărat. Fata avea optsprezece ani şi povestea cum se uitase, copil fiind, la cer şi văzuse bombele plutind în aer şi căzînd din burta unui bombardier german ; totuşi îndărătul ochilor ei mari era ceva anost şi neted care-i deforma, în mod ciudat, cuvintele ; părea să nu aibă înţelepciunea necizelată şi absorbantă a fetelor americane a căror experienţă de război se oprea la strînsul fierului vechi. Dincolo de incongruităţile lui Robin — dintre numele şi făptura ei, dintre experienţa şi inocenţa ei — exista o anume austeritate oficială, o atitudine hotărîtă, rectilinie, ca şi cum ar fi fost Britannia din desene, iar contururile ei nu ar fi avut nimic erotic, ci ar fi desenat un necesar simbol feminin de vechi militantism. Robin era înaltă, şi silueta ei, trecînd înainte şi înapoi printre umbrele copiilor şi în lumina fragmentară dintre ele, i se părea lui Leonard că se joacă de-a v-aţi ascunselea. Era mereu ba acolo, ba plecată. Gîfîind, la nouă treizeci ; plecată la zece pentru pauza de cafea ; înapoi la unsprezece ; la unsprezece treizeci, la masă ; înapoi la unu ; la două treizeci, plecată să fumeze ; înapoi la trei ; la patru plecată. Din vremea cînd lucraseră împreună după Venus, obiceiurile ei de lucru deveniseră mai vesele. Se mutase într-o altă parte, ca să analizeze o altă figură, şi Leonard nu fusese deajuns de îndrăzneţ ca să o urmeze cu „căluţul", deşi statuia lui următoare îl îndrepta în direcţia ei. Aşa că, o dată pe oră cel puţin, i se arăta înaintea ochilor şi, deşi pauzele pentru cafea şi prînzurile lungi îl obligau să creadă în existenţa unei alte tovărăşii, el, obişnuit de zilele lungi ale vieţii din armată cu răbdarea, se mai gîndea la ea ca parţial a lui. I se păru deci firesc ca la trei săptămîni înainte de terminarea primului trimestru, Motanul — lui Leonard începuse să-i placă să-şi bată joc de Seabright — să-i treacă pe amîndoi la natură moartă.

Luni dimineaţă cumpărară de la zarzavagiu elementele necesare pentru natura moartă. Şcoala Constable avea un mare depozit de obiecte, din care Leonard alesese un vechi mojar şi un pisălog. Se gîndi să cumpere, ca pictura să aibă o logică, nişte legume care să poată fi măcinate şi pe care să le aranjeze într-o dezordine à la Chardin. Dar ce se putea măcina oare, în-

tr-adevăr, în afară de nuci ? Zarzavagiul avea nuci din Jamaica.

— Nu fi caraghios, Leonard, spuse Robin. Toate sbîrciturile astea îngrozitoare, o să trebuiască să lucrăm la ele o veşnicie.

— Păi, atunci ce putem măcina ?

— N-o să măcinăm nimic ; o să pictăm. Ce vrem noi e ceva neted.

— Portocale, domnişoară ? se oferi băiatul care-i servea.

— A, portocale ! Toată lumea pictează portocale — arată ca un vraf de reclame. Ce vrem noi e... Încruntîndu-se, se uită atent la mărfuri şi inima lui Leonard, cufundată în noua intimitate a cumpărăturilor făcute cu o femeie, bătu agitată. Ceapă, zise Robin. De ceapă avem nevoie.

— Ceapă, domnişoară ?

— Da, trei cepe şi o varză.

— O varză ?

— Da, pot să o iau de-aici ?

— Dar, Robin, zise Leonard, care nu-i spusese pînă atunci pe nume, ceapa şi varza nu merg împreună.

— Zău, Leonard, vorbeşti de parcă o să le *mîncăm*.

— Amîndouă sînt atît de rotunde !

— Cred şi eu. Doar n-o să mă faci să pictez vreun dovleac rotofei. Şi, în afară de asta, Leonard, astea ale noastre n-o să putrezească.

— Dovlecii noştri rotofei ?

— Naturile noastre *moarte*, dragul meu. N-ai văzut perele Melissei ? Zău, dac-ar trebui să mă

uit toată ziua la petele alea cafenii, cred că mi s-ar face greaţă.

Băiatul, cu şorţul cenuşiu şi cu cizmele pline de noroi, împinse uşurel în braţele fetei o pungă de hîrtie.

— Zece pence, domnişoară. Cinci pentru ceapă, patru pentru căpăţînă, şi punga un penny.

— Ţine, spuse răguşit Leonard şi gestul de a-i înmîna banii păru atît de conjugal, încît roşi.

Robin întrebă :

— Cepele sînt atrăgătoare ?

— O, da, spuse băiatul pe un ton egal, fără să înţeleagă ceva, ceea ce îl proteja faţă de orice înţeles l-ar fi dat fata acestor cuvinte, inclusiv acela de „a fi împotriva lui".

— Ne-ai dat nişte cepe atrăgătoare ? repetă ea. Ştii, nu vrem să le mîncăm.

— O, da. Sînt frumoase, domnişoară.

Faptul că băiatul se referise la varză spunînd simplu „căpăţîna" îl urmărea pe Leonard şi tresări ca la vederea unei fantome cînd, ieşind cu Robin pe strada îngustă, capul unui trecător îi păru izbitor de familiar ; capul numai, pentru că altfel Jack Frederiks se asimilase cu totul. Era îmbrăcat numai în piele şi lînă şi chiar tunsoarea care-i încadra căscata uimire a recunoaşterii avea o solidă formă britanică. În Europa, întîlnirile ciudate sînt obişnuite pentru americani, dar Leonard nu fusese niciodată salutat de atît de departe din trecut. Îl supăra să-şi vadă intimitatea, făurită vreme de atîtea chinuitoare săptămîni de singurătate, făcută praf fără multă ceremonie, totuşi îi făcea plă-

cere să fie descoperit cu o atît de frumoasă însoțitoare.

— Jack, ți-o prezint pe domnișoara Robin Cox ; Robin — Jack Fredericks. Jack e din orașul meu natal, Wheeling.

— Wheeling, în ce stat ? întrebă fata.

— Virginia de Vest, zîmbi Jack. E cam ca districtele voastre „negre".

— Mai degrabă verde decît negru.

Jack chicoti :

— Vechiul, bunul Len cel literal, îi spuse lui Robin.

Ochii lui mici și umezi îi căutau în zadar privirea, în gluma aceasta făcută pe seama prietenului lor comun. El și cu Leonard nu ajunseseră niciodată să fie Len și Jack. Dacă s-ar fi întîlnit pe străzile din Wheeling, nici unul nu s-ar fi oprit din mers.

— Ce faci aici ? îl întrebă Leonard.

— Studiez Economia la colegiul Jesus, dar tu mă uluiești. Desigur că *nu* ești la universitate ?

— Într-un fel. Sîntem amîndoi la școala de artă Constable. E afiliată universității.

— N-am *auzit* niciodată de așa ceva ! rîse tare Jack, și Leonard îi fu recunoscător fiindcă Robin se închise în sine și mai mult.

— E într-o aripă a muzeului. Un loc foarte plăcut.

— *Zău ?* Trebuie să vin pe-acolo odată să văd și eu această instituție ciudată. Chiar mă cam interesez acuma de pictură.

— Bun. Vino. Oricînd. Acum trebuie să ne întoarcem și să facem natură moartă cu cepele astea.

— Ei, sînteți *grozavi !* Știi, spuse Jack fetei, Len era cu un an mai mare decît mine la școală și sînt obișnuit să mă uit cu respect la el.

Acestei minciuni ridicole, Robin îi răspunse rece cu o alta :

— A, la Connie toți îl privim cu respect.

Școala Constable nu-și putea îngădui să risipească prețiosul ei spațiu cu naturi moarte și, profitînd de firea generoasă a muzeului, le trimitea în „Fîntînă" — un subsol cu luminator. Erau îngrămădite aici cópiile greu de clasificat. Un mistreț mare, în stil naturalist, ședea pe fundul lui îngust și păros; un gal murind se însorea în lumina potolită care se filtra de deasupra, asemeni prafului ; Victoria înaripată își înălța aripele jumulite ; și un hermafrodit înalt, mutilat de pietatea bizantină, poza în spatele unui șir de busturi romane grosolane. Pereții aveau o stranie culoare albastră, veselă ; și mai ciudat de veseli erau cei cinci sau șase studenți, văzuți de sus asemeni unor siluete vioaie și rapide, care trăncăneau în jurul unor mese cu fructe strălucitoare. Pășind după părul blond al prietenei lui în josul scării de fier lucios, în spirală, Leonard simți că a ajuns, în cele din urmă, în inima radioasă a școlii.

Nicăieri în muzeu nu era atîta lumină ca în „Fîntînă". Intimitatea lor dela zarzavagiu părea să se fi limpezit și sporit în cascada de lumină și să se fi definit prin țelul lor artistic. Își aranjară lucrurile cu multă minuțiozitate, pe o bucată de pînză galbenă. Mîinile ei albe se agitară

aranjînd varza, smulgînd foaie după foaie pînă o aduse la o rotunjime pe care și-o închipui că va fi mai simplu de desenat. După prînz, începură să însemne cu cărbune pînzele lor nou cumpărate, care miroseau a clei și a lemn proaspăt tăiat. Știind-o pe Robin la o oarecare distanță de el, făcînd același lucru, și știind că ochii ei se concentrau asupra aceluiași grup de forme, care după puțină concentrare căpătaseră o intensitate nefirească, asemeni fructelor din Paradis, simțea o ciudată senzație de creștere fizică ; parcă s-ar fi înălțat deasupra dalelor, și glasul lui, răspunzînd exclamațiilor și nemulțumirilor ei dezordonate, îi răsuna în urechi cu o gravă finalitate, ca și cum cuvintele i-ar fi fost gravate în aer. Ceilalți studenți care se ocupau cu naturile moarte lucrau și ei cu un aer solemn ; în acea după-amiază nu erau mulți. Zgomotele oamenilor din muzeu se rătăceau în încăperea lor, venind parcă dintr-o lume întunecată și haotică.

Jack Fredericks îi vizită chiar a doua zi. Tropăind pe scări în scurta lui robă de învățat, se uită țintă la natura moartă peste umărul lui Robin și întrebă :

— De ce vreți să tocați cepele într-un mojar ?

— Nu le tocăm, replică ea cu un glas semeț pe care Leonard i-l auzea pentru prima dată.

Jack țopăi spre hermafrodit și spuse :

— Doamne ! Ce i s-a întîmplat ?

Leonard nu făcu nici un efort serios ca să-l facă să se simtă bine. Încurcat și de aceea încăpățînat, Jack se lungi pe pervazul îngust destinat exponatelor, aflat exact în spatele mesei

pe care era așezată „natura moartă“, și zîmbea zeflemitor pictorilor. Voia să pară degajat, dar în atmosfera aceea luminoasă arăta greoi, cu toată pielea și lîna de pe el. Impresia de masiv era atît de puternică, încît lui Leonard i se făcu teamă că o să se miște și o să spargă vreuna din cópii. Pe stradă, Leonard nu observase ce masiv se făcuse colegul lui din Virginia de Vest. Greutatea era mai ales carnală : mîinile mari și groase se uneau peste vestă, picioarele corpolente se încrucișau greoi pe pardoseala rece de piatră.

Seabright pretinse că nu-i deloc uimit să-l găsească acolo.

— Ce, hm, hm, faci aici ?

— Aș zice că-i controlez.

Impertinentul „aș zice“ îl făcu pe Motan să se îndrepte din spate.

— În general nu avem spațiu pentru spectatori.

— O, dar n-am deranjat pe nimeni, domnule. Nu ne-am spus nici un cuvînt.

— O fi cum o fi, dar stai în calea vederii acestor oameni. Dacă n-ai venit aici ca să privești statuile, mi-e foarte teamă că n-ai ce căuta aici.

— A, da. Desigur. Și Jack, strîmbîndu-se din cauza efortului, se ridică în picioare. Nu știam că există asemenea reguli.

Leonard nu stărui în mod deosebit asupra urmărilor acestei victorii. Continuă să o curteze pe Robin tot atît de subtil ca și pînă acum, deși de două ori îndrăzni să-i propună să meargă

împreună la cinema. A doua oară fata acceptă. Povestea de iubire japoneză, în culori delicate, atît de ciudat pătată de omoruri, părea să le ofere un teren străin amîndurora, unde s-ar fi putut întîlni ca egali, dar regulile stricte ale pensiunii pentru fete unde stătea Robin, care-i siliră să fugă imediat după un autobuz aglomerat, făcură ca întreaga escapadă să pară pînă la urmă stîngace și prostească. El prefera mai mult zilele, pline de lumină și de timp, cînd apropierea lor avea grația întîmplării și cînd li se oferea înaintea ochilor un subiect constant de conversație. Se și întreba dacă, din pricina singurei lor întîlniri, nu-și pierduse cumva din demnitate în ochii ei. Tonul pe care-i vorbea în „Fîntînă" era respectuos ; cu atît mai mult cu cît pictura lui ieșea grozav. Formele acelea sferice și culorile acelea potolite îi spuneau ceva. Seabright era pur și simplu încîntat de progresele lui.

— Mmm, susura el, aici, pe partea umbrită, nuanțele sînt încîntătoare. Dar cred că aici înclini puțin prea mult spre roșu. E foarte limpede violet, vezi. Dacă vrei să-mi dai puțin paleta... Și o pensulă curată ?

Lecție după lecție, Leonard era atras în lumea lui Seabright, o lume duioasă, calmă, bazată pe violet, unde violetul la cea mai ușoară atingere a unei umbre, la cea mai slabă ezitare a roșului sau albastrului, se ridica la suprafață, vibrînd sfios. Viziunea grosolan policromă a lui Robin îl nemulțumea însă.

— Într-adevăr, domnișoară Cox, aș fi vrut să fi făcut desenul corect, înainte de a fi început să umpli spațiile acestea.

Cînd Motanul dispărea pe scările în spirală, Robin i se plîngea lui Leonard :

— Zău, Len, nici nu mă pot uita la violetul ăsta nenorocit. Ai zice că sînt struguri, cepele astea ale mele, cînd vezi ce le-a făcut. Spune-mi, să nu rad chiar acum ce-a pictat Motanul ?

Leonard se ducea la șevaletul ei și-i sugera :

— De ce nu încerci să potrivești și restul după ele ?

— Să potrivesc, să potrivesc !

Părea că-i face plăcere să repete cuvîntul.

— Da. Fă varza într-o culoare, așa, verzui-violet, și pînza galbenă cafeniu-violet, iar cît despre mojar, păi, încearcă terpentină curată.

— Ei, asta-i, se bozumflă fata. Nu-i o glumă. Ești pur și simplu un american prost și dezgustător. Crezi că nu mă pricep la culori.

Pe zi ce trecea, atitudinea lui devenea tot mai părintească ; fiind bucuros de orice relație sigură cu fata, Leonard se întreba dacă nu era, cumva, neutralizat. Robin nu-i cerea niciodată sfatul, în afara unor chestiuni tehnice, pînă în ziua în care, spre sfîrșitul trimestrului, consimțind să facă un mare pas în direcția asta, fata îl întrebă :

— Cît de bine îl cunoști pe prietenul tău Jack Fredericks ?

— Deloc bine și n-aș spune că mi-e prieten. Era cu un an mai mic ca mine la liceu, și nici nu aparțineam de fapt aceleiași clase sociale.

— Clasele sociale în America — sînt chiar foarte puternic diferențiate ?

— Păi... diferențierea nu-i atît de mare ca aici, dar sînt mai multe.

— Şi el provine dintr-o familie bună ?
— De ajuns. Se gîndi că reticenţa e cea mai bună tactică, dar cînd tăcu şi fata, se văzu silit s-o întrebe : Ce te face să mă întrebi ?
— Ascultă, Leonard. Să nu sufli o vorbă ; dacă vorbeşti, mă fac foc. Ştii, mi-a cerut să-i pozez.
— *Să-i pozezi ?* Habar n-are să picteze.
— Ba da. Mi-a arătat cîteva din pînzele lui şi sînt bunicele.
— Cum înţelege el „să-i pozezi" ? Să pozezi în ce fel ?
— Da, goală.
Obrajii îi ardeau, intens îmbujoraţi. Fata atinse uşor pînza cu pensula.
— Ridicol. Omul nu pictează deloc.
— Ba da, *pictează,* Leonard. S-a apucat serios de treaba asta. I-am *văzut* pînzele.
— Cum arată ?
— A, cam abstracte.
— Eram sigur.
— Voi, toţi americanii, faceţi pictură abstractă.
— Eu nu.
N-avea impresia că asta ar însemna prea mult în favoarea lui.
— Zice că am un corp frumos...
— *Asta* aş fi putut să ţi-o spun şi *eu.*
Dar nu i-o spusese.
— Şi *jură,* că, sigur, n-o să se întîmple nimic. Ba chiar mi-a şi oferit un onorariu.
— Îţi spun, n-am auzit niciodată o istorie atît de afurisită şi de încurcată.

— Zău, Leonard, e încurcată numai cînd vorbeşti de ea. Eu sînt *convinsă* că e foarte serios ca pictor.
Leonard puse un pic de culoare neagră într-o combinaţie de pe paletă şi oftă.
— Bine, Robin. Fă ce vrei. E viaţa ta.
— O, n-aş fi *visat* să *fac* aşa ceva. Mămica şi tăticu ar *muri.*
Sentimentul lui de uşurare fu copleşit deodată de o acută senzaţie că a fost nedreptăţit.
— *Nu-i* lăsa să stea în calea ta. Păi, asta ar putea fi pentru tine începutul unei întregi cariere.
— Ştii, nu m-am gîndit niciodată la aşa ceva. Mă interesa doar părerea ta despre omul ăsta.
— Părerea mea e că e un om îngrozitor. E un snob stupid şi răsfăţat, pe cale de a se îngrăşa ca un porc şi nu văd ce te atrage la el. E un tip îngrozitor. Îngrozitor.
— Bine, dar cum spui chiar tu, nici nu-l cunoşti foarte bine.

Leonard şi ceilalţi veterani necăsătoriţi plecară în Europa în timpul vacanţei de toamnă. Pe vasul cu care traversa Canalul, gîndurile lui, eliberate pentru prima dată de complicaţiile plecării, se întoarseră la Robin, şi certitudinea că l-a refuzat pe Fredericks îl încălzi pe puntea rece şi sărată. La Paris, gîndul că pe Robin o amuzase măcar o asemenea propunere îl răscoli, îi sugeră o zonă de acceptare, de singurătate, pe care Leonard ar fi putut desigur să o încalce. La Frankfurt se întrebă dacă, într-adevăr, l-ar refuza — ştia că rămînea pe lîngă uni-

versitate în timpul vacanței — și pe la Hamburg fu sigur că nu, că ar fi acceptat. Și pe cînd se întorcea împreună cu tovarășii lui, ocolind lent prin Olanda, se obișnui cu această convingere. Iar cînd coborî la Dover, era complet indiferent față de nuditatea ei.

Școala devenise mai rece și mai învechită în aceste patru săptămîni. În „Fîntînă", fructele pe care le aranjaseră putreziseră ; în speranța că unii dintre studenți aveau să continue să lucreze în ciuda vacanței, lucrurile nu fuseseră mutate din loc. Natura lor moartă fusese cel mai puțin afectată de timpul scurs. Cepele erau tot atît de intacte ca și statuile ; dar varza, cojită de Robin pînă la inima ei solidă și palidă, ofilindu-se, se desfăcuse și foile exterioare, cenușii și aproape transparente, se odihneau pe pînza aurie. Pictura lui, rămasă pe șevalet, păstra înfățișarea originară a verzei, dar pigmenții se întunecaseră, topindu-se în pînză ; vigoarea lor făcea ca pictura să pară terminată, deși erau multe porțiuni neacoperite și numeroase contraste pe care, cu ochiul proaspăt, își dădu seama că trebuia să le aranjeze. Își puse culorile pe paletă și așternu culoarea pe pînză fără nici o poftă. „Fîntîna" era atît de goală în această zi de luni a reluării cursurilor, încît avu impresia că a făcut o greșeală, și n-a consultat cum trebuie programul sau l-a luat prea în serios. La celălalt capăt al sălii, englezul cel mititel, care era și arogant și costeliv, desfăcea zgomotos aranjamentele, strivind elementele vegetale într-un sac de hîrtie.

După ora unsprezece, Robin apăru pe balconul scărilor în spirală. Se uită de sus în „Fîntînă", în poza ei de Britannia — sînii un piept viteaz, coapsele și picioarele o temelie solidă — și apoi coborî în goană.

— Leonard, unde ai *fost* ?

— Ți-am spus, am plecat în Europa cu Max. Ne-am dus înspre răsărit pînă la Hamburg și ne-am întors prin Olanda și Belgia.

— Ai fost în *Germania*. Pentru ce ?

— Păi, într-un fel, sînt neamț.

Atenția ei se îndreptă în altă parte.

— Ce zici, varza a dus-o cam greu, nu-i așa ? Își luă pictura depe șevalet. Te mai ocupi de tablou ? Motanul m-a trimis din nou la antici.

— Ce tupeu !

— Da, mi-a zis : „Ești cam nepricepută la treaba asta, nu-i așa ? și am fost de acord. Asta-i adevărul.

Leonard fu supărat de presupunerea cuprinsă în această bucurie că și el, tovarășul ostenelilor ei zadarnice, era neglijat. Cu buzele strînse de jignire, întrebă sarcastic :

— Și cum merge pozatul pentru Fredericks ?

Ochii ei albaștri îl priviră fix.

— Să pozez pentru *el* ? N-am făcut așa ceva.

Cuvintele ei ar fi putut însemna „Te iubesc" ; inima lui bătu mai puternic și apucă să spună :

— Mă bucur.

Dar Robin continuă cu o surprinzătoare intensitate.

— Zău, Leonard, nu vrei să mă iei în *serios*. Am văzut de la început că e un plicticos îngrozitor.

Ţinea sub braţ pînza lipită de coaste şi cu mîna liberă îşi trase nerăbdătoare o şuviţă de păr rebel de pe frunte — un gest ţeapăn, aristocratic, care-i alungă departe firicelul de speranţă.

Fusese un prost. Fusese un prost cînd se gîndise că, dacă Fredericks era înlăturat, rămînea el. Aici, ei erau la fel şi, aşa cum singur recunoscuse, era inferior lui Fredericks. Fata terminase cu acest grup stupid şi ciudat. La urma urmei, un iubit e o treabă serioasă.

Ca şi stolurile acelea de păsări pe care le văzuse de la fereastra autobuzului, fata pieri în timp ce-o privea. Chiar înainte de a da înapoi, îndepărtarea ei i se păru atît de rapidă, încît îşi ridică glasul zicînd, mai puţin a scuză decît ca o nouă bază de pornire :

— Toţi americanii sînt nişte plicticoşi.

ZBORUL

LA ŞAPTESPREZECE ANI eram prost îmbrăcat, aveam un aer caraghios şi mă învîrteam de colo pînă colo, gîndind despre mine la persoana a treia. „Allen Dow s-a dus acasă". „Allen Dow a zîmbit subţire şi sardonic." Conştiinţa unui destin special mă făcea să fiu arogant şi sfios în acelaşi timp. Cu mulţi ani în urmă, pe la unsprezece sau doisprezece ani, tocmai cînd eram pe pragul de a înceta să mai fiu un băieţel, m-am urcat împreună cu mama într-o duminică după-amiază — tata era ocupat sau dormea — pe vîrful lui Shale Hill, un munte pitic ce se înălţa într-o parte a văii pe care se afla oraşul nostru. De acolo, Olinger, oraşul, se întindea sub privirea noastră, cam vreo mie de case, cele mai frumoase şi mai mari căţărîndu-se spre noi pe Shale Hill, şi dincolo de ele cartierele de case din cărămidă — case de una sau două familii, căminele prietenilor mei, coborînd pe firul albicios al străzii Alton Pike, de-a lungul căreia se înşirau liceul, terenurile de tenis, cinematograful, cele cîteva magazine şi staţii de benzină din oraş, şcoala elementară, biserica luterană. Pe cealaltă parte erau mai multe case, printre care şi a noastră, un mic petec alb, situat exact pe locul în care terenul în-

cepea să se înalțe spre muntele opus, Cedar Top. Dincolo de Cedar Top se înșiruiau numeroase culmi de dealuri, și înspre sud piscurile dispăreau printre alte orașe, pierind între petecele verzi și cafenii de pămînt arat, și întregul comitat părea să fie acoperit de un văl subțire de pîclă. Eram de ajuns de mare ca să mă simt încurcat că eram acolo, singur, cu mama mea, lîngă un pin retezat de vînt, pe o lungă creastă de gresie. Brusc, ea își înfipse degetele în părul meu și rosti :

— Aici sîntem cu toții, și aici vom fi mereu. Ezită puțin înainte de a spune „mereu" și șovăi iar înainte de a adăuga : În afară de tine, Allen. Tu vei zbura de aici.

Cîteva păsări pluteau departe peste vale, la nivelul ochilor noștri, și în felul ei impulsiv mama împrumutase imaginea de la ele, dar acesta părea să fie cuvîntul pe care-l așteptasem toată copilăria mea. Cea mai secretă coardă a sufletului meu fusese făcută să vibreze și eram extrem de stînjenit, așa că mi-am tras capul între umeri, ferindu-mă de gestul ei melodramatic.

Era impulsivă, romantică și inconsecventă. N-am fost niciodată în stare să transform această izbucnire a convingerii ei într-o relație permanentă dintre noi. Faptul că mă trata în continuare ca pe un copil oarecare mi se părea a fi o trădare a viziunii pe care mă făcuse s-o împărtășesc. Eram prizonierul unei speranțe pe care o fluturase și o uitase. Încercările mele timide de a-mi justifica unele abateri în comportarea mea — citeam noaptea tîrziu sau nu

veneam la vreme de la școală — invocînd imaginea zborului, erau primite cu o privire goală și uimită, ca și cum aș fi spus o prostie. Mi se părea nespus de nedrept. Da, dar voiam să-i spun, da, dar e prostia *ta*. Și desigur, tocmai acest lucru făcea ca invocarea să fie ineficace : ea știa că nu mi-o însușisem, că intenționam în mod cinic să exploatez atît privilegiile unei ființe neobișnuite, cît și plăcerile unei ființe obișnuite. Se temea de dorința mea de a fi un om obișnuit ; odată mi-a răspuns, cînd am protestat că învățam să zbor, strigîndu-mi cu o față stacojie de furie :

— N-o să înveți niciodată, te vei împotmoli și vei muri în noroi la fel ca și mine. De ce să fii mai bun decît mama ta ?

Se născuse cu zece mile mai la sud, într-o fermă la care și ea și maică-sa ținuseră mult. Mama ei, o femeie micuță și vajnică, care arăta mai mult a arăboaică decît a nemțoaică, muncea la cîmp împreună cu bărbații și mîna căruța la tîrg, la zece mile depărtare, în fiecare vineri. Încă de mică, mama mergea cu ea, și cred că aceste drumuri erau dominate de frică — frica fetiței de bărbații grosolani și beți care puneau mîna pe ea și o îmbrățișau, teamă să nu se strice căruța, să nu poată vinde bucatele, teamă de o posibilă înjosire a mamei și de purtarea tatălui cînd se întorceau la căderea nopții. Vinerea era ziua lui liberă, și bea. Îmi este cu neputință să mi-l închipui bînd ; pentru că nu l-am cunoscut niciodată decît ca pe un bătrîn răbdător, mora-

list, aproape biblic, a cărui singură pasiune era să citească ziarele și care ura numai partidul republican. Avea ceva din înfățișarea unui om public ; acum că e mort, întîlnesc detalii din această înfățișare la politicieni faimoși — ceasul cu lanț și stomacul rotofei, în filmele vechi ale lui Theodore Roosevelt, ghetele înalte și aplecarea capului, într-o fotografie a lui Alfalfa Bill Murray. Alfalfa Bill are capul întors ca să vorbească și-și ține pălăria de calotă, apucînd-o cu două degete și cu degetul mare, un mod de a o ține ușor și elegant care-mi amintea atît de mult de bunicul, încît am rupt fotografia din *Life* și am pus-o într-un sertar.

Munca la cîmp nu fusese niciodată o ocupație potrivită pentru bunicul meu, deși cu ajutorul nevestei lui prosperase de pe urma ei. Apoi, într-o vreme cînd era greu să eviți reușita, începu să investească bani în acțiuni. În 1922 cumpără casa noastră cea mare și albă din oraș — cartierul elegant încă nu se mutase înspre partea de lîngă Shale Hill a văii — și se așeză să-și culeagă dividendele. Pînă la moarte avu convingerea că femeile sînt niște proaste și mai ales cele două neconsolate femei din familia lui. Demnitatea financiarului în locul umilinței fermierului trebuie să-i fi părut un schimb extrem de avantajos. Și mie mi se pare la fel, și cum să împac ideea drumurilor cu căruța dominate de teamă cu durerea pe care mama mea susține că ea și mama ei au simțit-o cînd au trebuit să plece de la fermă ? Poate că o frică prelungită este

solul potrivit pentru iubire. Sau poate, mai degrabă, ecuația este mai lungă și mai complexă și puținii factori pe care-i știu — mîndria bărbătească a femeii între două vîrste de a avea pămînt, plăcerea fetei adolescente de a călări cu calul pe cîmp, sentimentul lor comun de respingere cînd s-au mutat în Olinger — sînt trecuți între paranteze și înmulțiți cu coeficienți pe care nu-i cunosc. Sau poate că nu dragostea de pămînt, ci lipsa lui are nevoie de o explicație în atitudinea mîndră și pretențioasă a bunicului meu. El credea că fusese exploatat ca băiat și-i purta tatălui său o pică pe care mama mea n-a putut-o înțelege niciodată. Bunicul mamei fusese pentru ea un uriaș sfînt și delicat, înalt de peste doi metri cînd așa ceva era un miracol, care cunoștea numele tuturor lucrurilor, precum Adam în rai. La bătrînețe devenise orb. Cînd ieșea din casă, cîinii alergau să-i lingă mîinile. Pe patul de moarte, bătrînul ceru să i se aducă un măr Gravenstein din pomul de la marginea pajiștii, și fiul său îi aduse un Krauser din livada din apropierea casei. Bătrînul îl refuză și bunicul făcu un al doilea drum, dar jignirea fusese săvîrșită, o insultă teribilă, nesăbuită și fără motiv. Ce-i făcuse tatăl lui ? Singura plîngere anume pe care am auzit-o de la bunicul meu era că pe vremea cînd, băiat mare fiind, trebuia să aducă apă oamenilor la cîmp, tatăl lui îi spunea cu sarcasm : „Saltă piciorul că o să coboare singur !“ Ce absurditate ! Ca și cum fiecare generație de părinți

săvîrşeşte atrocităţi împotriva copiilor lor, atrocităţi care prin voinţa Domnului rămîn necunoscute restului lumii.

Îmi aduc aminte de bunica mea ca de o femeie micuţă cu ochi întunecaţi, care vorbea rar şi care încerca să mă facă să mănînc prea mult, şi apoi ca de un profil roz, cu nas coroiat, odihnind pe pernele gălbui ale coşciugului. A murit cînd aveam şapte ani. Tot ce mai ştiu despre ea e că era mezina a treisprezece copii, că în timpul cît trăise făcuse ca ograda noastră să fie una din cele mai frumoase din oraş, şi că spunea că semănam fratelui ei Pete.

Mama mea fusese un copil precoce ; avea paisprezece ani cînd s-au mutat şi trei ani urmase la şcoala normală a comitatului. A absolvit colegiul Lake, de lîngă Philadelphia, la numai douăzeci de ani. Era o fată înaltă şi frumoasă care zîmbea dezaprobator, judecînd după fotografiile răsucite păstrate într-o cutie de ghete, pe care o deschideam mereu, cînd eram copil, ca şi cum aş fi putut afla în ea cheia certurilor din casă. Mama stă la capătul aleii pavate cu cărămidă, lîngă capătul bine îngrijit şi tuns al gardului nostru viu — avînd forma unei coloane groase pătrate, terminată cu o sferă ţepoasă de frunze. Arcul inegal al tufei de liliac în floare acoperă capătul din dreapta al fotografiei şi, dincolo de mama, se zăreşte un teren viran unde fusese din totdeauna o casă, după cîte-mi amintesc. Pozează cu un fel de graţie provincială, într-un palton lung cu garnitură de blană, descheiat ca să i se vadă măr-

gelele şi o rochie de adolescentă, scurtă, totuşi serioasă. Stă cu mîinile în buzunare, cu bereta pe o parte a bretonului, şi are un aer orgolios care mi se pare nepotrivit, aşa cum mă uit la fotografia asta, aşezat pe covorul pătat al unei case puţin luminate din anii treizeci şi apoi cu totul întunecate în anii patruzeci, pe vremea războiului. Costumul şi fata arată atît de modern, atît de grozav ! În anii prosperităţii lui, era plăcerea bunicului meu să-i dea mamei o sumă generoasă de bani pentru îmbrăcăminte. Tata, fiul mai mic şi fără un sfanţ al unui preot presbiterian din Passau, îşi terminase studiile la Lake College, lucrînd ca ospătar, şi vorbea încă şi acum cu un resentiment potolit de frumoasele rochii pe care le purta Lillian Baer. Această trăsătură a mamei mele îmi pricinuia o oarecare mîhnire cînd eram la liceu ; era o snoabă în privinţa îmbrăcăminţii şi stăruia să-mi cumpere pantalonii şi cămăşile sport de la cel mai scump magazin din Alton, şi fiindcă aveam bani puţini, îmi cumpăra puţine lucruri, cînd dimpotrivă, ce aveam eu nevoie era ce aveau colegii mei de clasă... o mare varietate de haine ieftine.

Atunci cînd fusese făcută fotografia, mama voia să se ducă la New York. Ce ar fi făcut acolo, sau mai exact ce voia să facă — nu ştiu ; dar tatăl ei îi interzise să plece. „A interzice“ e astăzi un cuvînt aspru, dar în acea vreme, în acea provincie ciudată, în gura unui „tată indulgent“ era, aparent, încă viabil, pentru că marea greutate a acestei interdicţii a continuat să

fie simțită în casă timp de ani de zile ; și cînd eram copil, pe cînd una din nesfîrșitele filipice ale mamei mele adresate bunicului meu atingea culmea țipată a tînguirii, o puteam simți în jurul și deasupra mea, ca o rădăcină imensă aflată în calea unui vierme.

Poate că într-o pornire de furie se căsătorise mama cu tatăl meu, Victor Dow, care cel puțin o duse mai departe, la Wilmington, unde începuse să lucreze la o întreprindere de construcții. Dar venise depresiunea, tata fusese concediat, și cuplul se instalase în casa albă din Olinger, unde bunicul ședea și citea ziarele care urmăreau declinul alarmant al acțiunilor sale în niște hîrtii fără valoare. Apoi m-am născut eu. Bunica se învîrtea prin casă dereticînd și cultiva legume în curtea noastră de un sfert de acru, ca să le vîndă. Țineam pui, și pe un teren mare cultivam sparanghel. După ce murise, cînd eram înspăimîntat o zăream printre straturile de sparanghel. Pe la mijlocul verii, o delicată pădure de tufe verzi răsărea, unele înalte cît mine, și în atingerea lor înfiorată părea că grăiește un spirit, iar în plasa deasă și moale a ramurilor lor care se întrețeseau părea să atîrne o promisiune ca și o amenințare. Tufele de sparanghel mă înspăimîntau ; în mijlocul terenului, departe de casă și de alee, eram prins ca într-o vrajă și deveneam minuscul, și rătăceam printre trunchiurile netede, mari și verzi, așteptîndu-mă să dau peste o căsuță cu coșul fumegînd și în ea să fie bunica. Ea însăși crezuse în fantome, ceea ce făcea ca fantoma ei să

fie puternică. Chiar și acum, cînd stau singur în propria mea casă, podeaua scîrțîie în bucătărie și mă uit cu teama că o să intre pe ușă. Și noaptea, chiar înainte de a adormi, glasul ei mă cheamă, spunîndu-mi pe nume într-o șoaptă pătrunzătoare sau strigă : „Pete“.

Mama mea se dusese să lucreze într-un mare magazin din Alton, vînzînd stofă proastă pentru un salariu de 14 dolari pe săptămînă. În timpul zilei, în primul meu an de viață, tata avea grijă de mine. Faptul că se ocupase de mine, spunea el, măgulindu-mă așa cum făcea întotdeauna, îl oprise să înnebunească. Poate că acest lucru făcuse ca afecțiunea mea pentru el să nu capete o formă articulată, ca și cum aș fi fost încă un țînc care nu poate vorbi și se bîlbîie în ceața protectoare a chipului bărbătesc. Și acel an, împărtășit de amîndoi, explică poate afecțiunea lui pentru mine, dorința lui de a mă lăuda, ca și cum tot ce-aș fi făcut ar fi fost marcat de ceva trist și schilod. Îi părea rău de mine, nașterea mea a coincis cu nașterea unei mari suferințe, o suferință națională — numai de curînd încetase să mă cheme cu porecla „tînăra Americă“. Cam cînd am împlinit un an a obținut un post de profesor de matematică la liceul din Olinger, și deși era atît de bun și de vesel că nu putea intra într-o clasă fără să creeze zgomotoase probleme de disciplină, a suportat școala zi de zi și an de an și în cele din urmă ajunsese să aibă un loc în acest oraș străin, așa că sînt convins că există una sau două duzini de

foști elevi, bărbați și femei aproape de vîrstă mijlocie, care păstrează în memoria lor o încurajare de-a tatălui meu sau își amintesc de vreo frază de-a lui care i-a ajutat să se formeze. Desigur că sînt mulți care-și aduc aminte de glumele lui prin care-și bătea joc de faptul că nu se simțea bine în clasă. Păstra în sertarul de la catedră un pistol cu capse confiscat, și cînd i se dădea un răspuns deosebit de prost, îl scotea și, cu o expresie preocupată și plină de regret, și-l ducea la tîmplă și trăgea.

Bunicul a fost ultimul care trăise din munca brațelor și a fost cel mai umilit de acest fapt. Fusese angajat în echipa de muncitori a orașului, oameni care mergeau și nivelau pasajele și asfaltau străzile. Greoi și siniștri în salopetele lor, învăluiți în aburi și dotați cu un echipament impresionant și uimitor, acești oameni aveau o anumită măreție în ochii unui copil și eram nedumerit, cînd mă duceam și veneam de la școala elementară, că bunicul refuza să-mi facă semn sau să-și manifeste prezența în orice fel. Ciudat de puternic pentru un om dificil, s-a ținut bine pînă după șaptezeci de ani, cînd și-a pierdut vederea. Sarcina mea a fost, de atunci, să-i citesc prea iubitele lui ziare, el stînd lîngă fereastra mare și mișcîndu-și în soare ghetele cu carîmb înalt. Îl necăjeam citind cînd prea repede cînd înnebunitor de încet, sărind de la o coloană la alta pentru a inventa o poveste lungă și haotică ; îi citeam pagina sportivă care nu-l interesa și mormăiam cînd era vorba de editoriale. Numai graba cu care își sucea picioa-

rele îi trăda supărarea. Cînd mă opream, se ruga blînd, cu un glas cu intonații oarecum frumoase și demodat oratorice : „Acum numai necroloagele, Allen. Numai numele ca să văd dacă-i pe-acolo cineva pe care-l cunosc". Îmi închipuiam, pe cînd lătram cu răutate numele printre care putea fi și numele unui prieten, că o răzbunam pe mama ; cred că ea îl ura și de dragul ei îl uram și eu. Din neîncetata resuscitare a unor misterioase nemulțumiri îngropate cîndva, de mult, în pămîntul confuz, lipsit de soare, al vremii dinainte de a mă fi născut, fusesem capabil să deduc doar că era un om rău, care-i distrusese viața ei, acea frumoasă făptură cu beretă. Nu înțelegeam. Mama se lupta cu el nu fiindcă voia să se certe, ci fiindcă *nu putea suporta să-l lase singur.*

Uneori, ridicîndu-mi privirile de pe pagina tipărită, în care armatele noastre se îngrămădeau, retrăgîndu-se ca niște insecte distrugătoare, îl surprindeam pe bătrîn că-și ridica ușor capul ca să primească razele calde de soare pe obraz — o față uscată și fragilă, înnobilată de o coroană deasă, bine pieptănată, de păr ca mătasea porumbului. Și atunci îmi dădeam seama că păcatele lui ca tată erau probabil nu mai rele decît ale oricărui tată. Dar geniul mamei era de a da oamenilor celor mai apropiați de ea o măreție mitică. Eu eram pasărea fenix. Tatăl și bunica mea erau niște sfinți invadatori legendari, ea trăgîndu-se dintr-o vagă ramură măruntă de sînge arab rătăcit în rasa germană, iar el venind de dincolo de pustiurile protestante din New Jersey, amîndoi slujind și înro-

bindu-şi tovarăşii cu puterile lor prodigioase de a răzbate şi a munci. Pentru că mama credea că ea, ca şi tatăl ei, fuseseră distruşi prin căsătorie, fiind făcuţi prizonieri de oameni mai buni şi totuşi mai puţin buni decît ei. Era adevărat, tata o iubise pe bunica Baer, şi moartea ei îl făcuse să pară şi mai străin ca oricînd. El şi fantoma ei stăteau într-o parte, în umbră, dar departe de centrul întunecat al casei, moştenirea de frustrare şi nebunie care coborîse de la bunicul la mama mea şi la mine şi pe care eu, cu cîteva bătăi din aripile mele crescînde, eram destinat să o schimb şi să o răscumpăr.

La şaptesprezece ani, în toamna anului cînd am absolvit liceul, am plecat cu trei fete la un concurs de oratorie de la un liceu aflat la o depărtare de o sută şaizeci de kilometri. Toate trei erau fete inteligente, eleve de nota zece; erau desfigurate de zece ca de acnee. Totuşi, chiar şi aşa, îmi făcea o deosebită plăcere să mă urc cu ele în tren într-o vineri dimineaţa devreme, la o oră cînd la cîţiva kilometri colegii mei de clasă se prăbuşeau în bănci la prima lor oră de şcoală. Razele soarelui desenau largi fascicole de praf de-a lungul vagonului pe jumătate gol şi prin ferestre Pennsylvania se înfăţişa vederii asemeni unui prelung covor cafeniu, presărat cu motive din industrie. Ţevi negre alergau pe lîngă şinele de cale ferată, kilometri după kilometri. La intervale regulate unele din ele se înălţau într-un fel de buclă asemeni literei greceşti Ω.

— Ce-i asta? am întrebat. Sînt bolnave?

— Condensare? sugeră Judith Potteiger cu glasul ei timid, transparent — îi plăceau ştiinţele.

— Nu-i asta, am spus. E din cauza durerii. Se svîrcolesc! O să înşface trenul! Păzea!

M-am aplecat, cu adevărat cam speriat. Fetele, toate, au izbucnit în rîs.

Judith Potteiger şi Catharine Miller erau colege cu mine şi se aşteptau să le distrez; cea de a treia fată, o elevă dolofană dintr-o clasă inferioară, pe numele ei Molly Bingaman, nu ştia la ce să se aştepte. Pentru acest public nou, jucam eu. Era cea mai bine îmbrăcată din noi toţi, şi cea mai aşezată; acest lucru mă făcea să bănuiesc că era şi cea mai puţin inteligentă. Înlocuise în ultimul moment pe unul din membrii echipei de oratorie care era bolnav; o cunoşteam doar din vedere, de la adunări şi din şcoală. De la depărtare părea a fi îndesată şi prematur adultă. Dar de aproape era agreabilă, mirosind plăcut, şi pe fondul de un violet mohorît al stofei banchetei din tren, tenul ei părea luminos. Avea o piele frumoasă, o piele înduioşător de pură, pe care şi un punct negru ar fi stricat-o, şi ochi albaştri la fel de limpezi. În afară de o bărbie dublă şi o gură prea mare şi cărnoasă, ar fi fost desăvîrşit de frumoasă, ca o femeie micuţă şi obraznică. Şedeam unul lîngă altul, în faţa celor două fete din ultimul an al liceului, care aveau din ce în ce mai mult aerul impersonal viclean al unor peţitoare. Ele aranjaseră în chip forţat cum să ne aşezăm.

În după-amiaza zilei a avut loc concursul oratoric pe care l-am cîştigat. Da, Republica

Federală Germană *trebuia* să fie eliberată de sub controlul aliat. Şcoala, un castel luxos situat la marginea unui oraş minier mizer, era locul în care avea să se desfăşoare pînă sîmbătă un ciclu de concursuri oratorice din statul respectiv. Vineri urma să aibă loc o seară de dans în sala de gimnastică. Cel mai mult am dansat cu Molly, deşi spre neplăcerea mea ea s-a împrietenit cu un grup de băieţi din Harrisburg, în timp ce eu le învîrteam pe Judith şi pe Catherine conştiincios în jurul sălii. Toţi trei eram dansatori stîngaci ; numai Molly părea să mă facă a dansa bine, plutind fără teamă departe de picioarele mele, în timp ce obrazul ei îmi mototolea cămaşa asudată. Sala era împodobită cu ghirlande de hîrtie galbenă şi neagră în cinstea zilei tuturor sfinţilor şi stegulețele şcolilor concurente erau prinse de pereţi, şi o orchestră de douăsprezece persoane cînta fericit melodiile melancolice ale acelui an : „Mă doare sufletul", „Lîngă tine", „Asta e dorinţa mea". Se dădu drumul unui mare nor de baloane captive în grinzile de oţel. Se servi un punci roz şi o fată de la şcoala gazdă ne cîntă.

Judith şi Catherine se hotărîră să plece înainte ca dansul să se termine şi am convins-o şi pe Molly să vină şi ea, deşi era pur şi simplu înnebunită de plăcere ; pielea ei superbă, în ovalul de deasupra gîtului, era îmbujorată şi lucioasă. Mi-am dat seama, într-o vagă tulburare de milă şi posesiune, că acasă nu prea era obişnuită să i se dea atenţie, spre deosebire de măreţul ignorant din Olinger.

Am plecat împreună la casa unde fuseserăm găzduiţi toţi patru, o clădire mare şi albă din bîrne, proprietatea unei perechi de bătrîni, înălţîndu-se cu singuratică decenţă într-o semimahala. Judith şi Catherine se îndreptară spre casă, dar Molly şi cu mine, cu o sfidătoare hotărîre, care cred că venea din iniţiativa ei, continuarăm „să ne plimbăm prin împrejurimi". Am mers kilometri întregi, oprindu-ne după miezul nopţii la un bufet în formă de troleibuz. Eu am luat o chiftea, şi Molly m-a impresionat comandînd o cafea. Ne-am întors acasă şi am intrat folosind cheia care ne fusese dată ; dar, în loc să urcăm în camerele noastre, am rămas jos în salonul întunecat şi am discutat încet vreme de cîteva ore.

Ce ne-am spus ? Eu am vorbit despre mine însumi. E greu să auzim, şi încă şi mai puţin să ne amintim, ce spunem noi înşine, tot aşa cum ar fi greu pentru un aparat de proiecţie cinematografică, dacă ar căpăta viaţă, să vadă umbrele pe care ochiul lui de lumină le aruncă. O transcriere, de-aş putea-o produce, a monologului meu desfăşurat în acel important moment de cotitură din noaptea aceea, cu întreaga lui îngîmfare, ar deforma tabloul : salonul aflat la kilometri depărtare de casă, lumina de pe stradă trecînd prin cretonul perdelelor şi proiectînd pe tapet dungi de lumină de cîte un metru, gazdele şi tovarăşii noştri adormiţi la etaj, neîncetatul şuşotit al glasului meu, Molly înviorată de cafea aşezată pe podea lîngă fotoliul meu, cu picioarele întinse pe covor ; şi senti-

mentul ciudat pe care-l aveam în camera aceea, o aură fără gust şi miros care nu-mi era familiară, ca o băltoacă de apă care se lărgea.

Îmi aduc aminte de un schimb de replici. Trebuie să-i fi descris valul înalt al temerii de moarte care mă copleşea încă din fragedă copilărie, cam la fiecare trei ani, şi să fi terminat prin presupunerea că ţi-ar trebui un mare curaj ca să fii ateu.

— Dar pariez că tu ai să devii ateu, îmi spuse Molly. Numai ca să-ţi arăţi ţie însuţi că eşti de ajuns de curajos.

Am avut impresia că mă supraaprecia şi am fost măgulit. După cîţiva ani, cînd încă îmi aminteam multe din vorbele ei, mi-am dat seama cît de mişcător de naivă fusese presupunerea noastră că ateul este un rebel singuratic ; deoarece grupuri mari de oameni sînt uniţi în ateism şi uitarea — marea densă şi plumburie care se abătea din cînd în cînd asupra mea — e pentru ei o greutate tot atît de neglijabilă ca şi presiunea uşoară a portofelului în buzunarul de la piept. Această grotescă şi delicată subapreciere a lumii izbucneşte în amintirea convorbirii noastre ca unul din nenumăratele chibrituri pe care le aprindeam.

Camera se umplu de fum. Prea obosit ca să stau în fotoliu, m-am întins pe podea lîngă Moly şi i-am mîngîiat în tăcere braţul argintiu ; totuşi eram încă prea timid ca să acţionez, în virtutea atmosferei destinse pe care nu o înţelegeam a fi de consimţire. Pe palierul de la etaj, dînd să mă îndrept spre camera mea, Molly se apropie de mine şi, aruncîndu-mi o privire,

mă sărută. Cu o vigoare stîngace, am intrat în acel spaţiu negativ care mă aştepta. Rujul de buze al lui Molly se lăţi în mici pete nemăgulitoare pe pielea din jurul gurii ei ; era ca şi cum mi s-ar fi dat o faţă să o mănînc, şi prezenţa oaselor — craniul sub piele, dinţii sub buze — mă împiedica. Am rămas vreme îndelungată sub lumina din hol, pînă ce a început să mă doară ceafa din cauză că trebuia să mă aplec. Cînd în cele din urmă ne-am despărţit şi ne-am strecurat în camerele noastre, îmi tremurau picioarele. În pat mi-a trecut prin minte gîndul : „Allen Dow s-a zvîrcolit fără odihnă“, şi mi-am dat seama că, pentru prima dată în acea zi, mă gîndisem despre mine la persoana treia.

Sîmbătă dimineaţa am pierdut la concurs. Eram adormit, prolix şi arogant şi unii dintre elevii din public începură să mă huiduiască ori de cîte ori deschideam gura. Directorul şcolii veni pe scenă şi ţinu o cuvîntare mustrătoare, care mă termină şi pe mine şi cauza pe care o susţineam — o Germanie neînlănţuită. În tren, la întoarcere, Catherine şi Judith au aranjat locurile în aşa fel încît şedeau în spatele lui Molly şi al meu şi ne spionau numai pe deasupra capetelor noastre. Pentru prima dată, în acea călătorie spre casă, am simţit ce înseamnă a îngropa o umilinţă în trupul unei femei. Doar cît îmi frecam faţa de obrazul ei, şi ecoul huiduielilor dispărea. Cînd ne sărutam, o umbră roşie se isca sub pleoapele mele şi eclipsa feţele ostile şi urlînde ale publicului de la concurs, iar

cînd buzele noastre se despărţeau, marea interioară strălucitoare se ridica şi cu ea se iveau iar feţele acelea, mai intense ca oricînd. Cu un fior de ruşine îmi ascundeam faţa în umărul ei, şi în întunericul călduţ de acolo, în timp ce zorzoanele gulerului ei îmi zgîriau faţa, mă simţeam una cu toţi ticăloşii, trădătorii, nebunii şi învinşii care izbutiseră să păstreze alături de ei, pînă în clipa capturării sau a morţii, o femeie. Asta mă uimise. În liceu, fetele erau mîndre şi distante ; în ziare ele erau nişte fantastici monştri de supunere. Şi acum Molly îmi oferea cu mişcări mărunte şi cu potriveli ale corpului o siguranţă care avea un straniu gust practic.

Părinţii noştri ne întîmpinară la gară. Am fost uimit cînd am văzut cît de obosită arăta mama. De ambele părţi ale nasului avea două adîncituri vineţii şi părul ei părea a nu adera la pielea capului, ca şi cum ar fi purtat cu neglijenţă o perucă zdrenţuită, pe jumătate căruntă. Mama era o femeie voinică, şi greutatea ei — pe care o purta de obicei cu mîndrie, ca pe un fel de bogăţie — se prăbuşise în afara puterii ei, părînd în lumina mohorîtă a peronului gării că apasă asupra lumii. Am întrebat-o :

— Ce face bunicul ?

Căzuse la pat cu cîteva luni înainte, plîngîndu-se de dureri în piept.

— Mai cîntă încă, spuse ea cam tăios.

Ca să-şi mai treacă pustiul orbirii crescînde, bunicul începuse de mult să cînte, şi glasul lui bătrînesc, format, revărsa la orice oră din zi imnuri, balade comice uitate şi cîntece de la

adunările de tabără. Memoria lui părea să devină tot mai bună pe măsură ce treceau anii.

Supărarea mamei mele apăru şi mai evidentă în refugiul ferit al maşinii ; tăcerea ei grea mă apăsa.

— Arăţi foarte obosită, mamă, i-am spus încercînd să preiau ofensiva.

— Asta-i nimic pe lîngă felul cum arăţi tu, răspunse ea. Ce s-a întîmplat pe-acolo ? Te-ai cocoşat ca un om însurat.

— Nu s-a întîmplat nimic, am minţit.

Obrajii îmi ardeau, de parcă supărarea ei profundă şi continuă avea puterea de a-mi da insolaţie.

— Îmi aduc aminte de mama fetei aceleia Bingaman, cînd am venit pentru prima dată în oraş. Era cea mai încrezută femeiuşcă din cartierul de la sud de barieră. Sînt din cele mai vechi familii din Olinger, să ştii. N-au treabă cu mocofanii.

Tata încercă să schimbe subiectul.

— Ei, Allen, ai învins într-o discuţie, şi asta-i mai mult decît aş fi reuşit eu. Nu ştiu cum reuşeşti.

— Păi, asta-i vine de la tine, Victor. În discuţiile cu tine, n-am izbutit niciodată să am dreptate.

— Allen a căpătat asta de la bunicul Baer. Dacă omul acela s-ar fi apucat de politică, Lillian, ar fi fost scutit de toate nenorocirile din viaţa lui.

— Tata n-a fost niciodată un om priceput la vorbă. Era un tiran, Allen, să nu te uiţi la fe-

mei scunde. Te face să fii prea aproape de pămînt.

— Nu *mă uit* la *nimeni*, mamă. Zău, îţi închipui tot felul de lucruri.

— Păi, cînd a coborît din tren, din felul cum i se umflase guşa am crezut că a înghiţit un canar. Şi-apoi, să-l pună pe bietul meu fiu, numai piele şi os, să-i ducă valiza ! Cînd a trecut pe lîngă mine, sincer să-ţi spun mi-a fost teamă c-o să mă scuipe în ochi.

— Trebuia să duc valiza cuiva. Şi sînt sigur că fata nu ştia cine eşti.

Deşi adevărul era că în noaptea trecută vorbisem o mulţime despre familia mea.

Mama se uită în altă parte.

— Vezi, Victor... o apără. Cînd eram de vîrsta lui, mama acestei fete m-a jignit în aşa fel încît o simt şi acum, şi propriul meu fiu mă atacă din cauza fiicei ei bondoace şi grase. Mă întreb dacă maică-sa nu a împins-o să-l agaţe.

— Molly e o fată drăguţă, interveni tata. Niciodată nu mi-a dat bătaie de cap în clasă ca unii din ticăloşii aceia „încrezuţi".

Dar era ciudat de indiferent, pentru un om atît de credincios, cînd pronunţă această garanţie.

Am descoperit apoi că nimeni nu voia să mă vadă cu Molly Bingaman. Prietenii mei — prin faptul că eram amuzant, aveam cîţiva prieteni, colegi ale căror idile continuau peste capul meu, dar pe care-i puteam însoţi, ca un clovn, în plimbări comune — nu-mi vorbeau niciodată despre Molly şi, cînd am adus-o la petrecerile

lor, am avut impresia că o ignoră, aşa că am încetat să mai vin cu ea. Profesorii la şcoală zîmbeau, un zîmbet ciudat şi subţire, cînd ne vedeau rezemaţi la garderobă sau întîrziind pe scări. Meditatorul de engleză din clasa a unsprezecea — unul din cei care mă lăudau în lumea profesorilor, un om care încerca întotdeauna să mă „stimuleze", să „exploateze" „potenţialul" meu — mă luă deoparte şi-mi spuse cît e de proastă. Pur şi simplu nu putea înţelege regulile de sintaxă. Îmi vorbi despre greşelile ei de analiză gramaticală, ca şi cum ar fi trădat — şi într-un fel, într-adevăr aşa era — o mărginire pe care purtarea ei în societate o ascundea cu pricepere. Chiar şi familia Faber, un cuplu ultrarepublican care aveau un bufet lîngă liceu, nu-şi ascundeau o răutăcioasă satisfacţie ori de cîte ori mă certam cu Molly şi tratau cu încăpăţînare afecţiunea mea pentru ea drept o joacă amuzantă, ca şi pretenţia mea faţă de domnul Faber că sînt comunist. Se părea că tot oraşul era prins în capcana mitului mamei mele şi că plecarea era destinul meu adevărat. Era ca şi cum aş fi fost o făptură anormală, pe care bătrînii fantomatici ai oraşului Olinger o despărţiseră de restul turmei şi ar fi fost de acord să o ofere la vremea potrivită văzduhului ; aceasta se potrivea cu senzaţia ambiguă pe care o aveam întotdeauna în oraş, aceea de a fi totodată alintat şi respins.

Părinţii lui Molly ne dezaprobau fiindcă în ochii lor familia mea era virtual un gunoi. Mi se bătuse capul cu atîta stăruinţă că eram prea

bun pentru Molly, încît rareori mă gîndeam la faptul că, dintr-alt punct de vedere, ea era prea bună pentru mine. Mai mult, Molly însăşi mă ferea. Numai o dată, exasperată de o mărturisire de-a mea plicticoasă şi condescendentă, mi-a spus că nu-i plăceam mamei ei.

— De ce nu-i plac ? am întrebat sincer surprins.

O admiram pe doamna Bingaman — se ţinea bine — şi eram întotdeauna vesel în casa lor cu mobila albă adecvată şi cu vazele cu stînjenei aşezate în faţa oglinzilor lustruite.

— Nu ştiu. Crede că eşti un uşuratic.

— Dar nu-i adevărat. Nimeni nu se ia mai în serios decît mine.

În vreme ce Molly mă ferea de antipatia familiei Bingaman, eu i-o transmiteam cea provenită din partea familiei Dow, mai mult sau mai puţin direct. Mă înfuria faptul că nimeni nu-mi dădea voie să fiu mîndru de ea. O întrebam mereu, de fapt, de ce era atît de proastă la engleză ? De ce nu se înţelegea cu prietenii mei ? De ce era atît de îndesată şi de încrezută ? — asta în ciuda faptului că adesea, mai cu seamă în clipele mai intime, mi se părea frumoasă. Eram supărat pe ea mai ales pentru că povestea aceasta îmi relevase aspectul ignobil, isteric şi brutal al firii mamei mele, pe care, altfel, aş fi putut să nu-l observ niciodată. Sperasem să pot păstra secrete aceste lucruri faţă de ea, dar chiar dacă intuiţia ei nu ar fi fost neobosită, tatăl meu, la şcoală, ştia totul. Uneori, într-adevăr, mama îmi spunea că nu-i pasă dacă ţin la Molly ; că tata era cel supărat. Ca un cîine

zăpăuc, legat de un picior, ea muşca în toate direcţiile, proferînd tot felul de născociri ridicole — cum ar fi că doamna Bingaman o asmuţise pe Molly asupra mea numai ca să mă oprească de a mă duce la colegiu şi a nu da familiei Dow un lucru de care să fie mîndră — ceea ce ne făcea pe amîndoi să izbucnim în rîs. Rîsul în casa noastră în acea iarnă avea un sunet vinovat. Bunicul meu era pe moarte şi zăcea la etaj, cîntînd şi tuşind sau plîngînd, cum îi venea, şi eram prea săraci ca să angajăm o infirmieră şi prea buni şi laşi ca să-l trimitem la „azil". La urma urmei, casa era a lui. Orice zgomot ar fi făcut, părea să-i zdrobească inima mamei şi ea nu mai putea dormi la etaj lîngă camera lui şi noaptea stătea jos pe sofa. În starea ei de desperare, era în stare să-mi spună lucruri de neiertat chiar dacă lacrimile îi şiroiau pe obraji. N-am văzut niciodată atîtea lacrimi ca în iarna aceea.

De fiecare dată cînd o vedeam pe mama că plînge, mi se părea că trebuie să o fac pe Molly să plîngă. Începusem să mă pricep la asta ; era un lucru firesc pentru un copil unic, înconjurat toată viaţa lui de oameni mari care se torturează unii pe alţii în căutarea adevărului. Chiar în clipele de adîncă intimitate, amîndoi pe jumătate dezbrăcaţi, îi spuneam ceva ca s-o umilesc. Niciodată n-am făcut dragoste într-un sens final, trupesc. Motivul meu era un amestec de idealism şi superstiţie. Eram un simplu mocofan, comic de ambiţios, şi refuzam chiar să-i spun că o iubesc — o dovadă de pedanterie rece care acum mă şochează, deoarece aproape că am

uitat contextul confuz în care ar fi părut un lucru înţelept.

Pe lîngă boala bunicului şi necazurile mamei şi pe lîngă aşteptarea veştii dacă am căpătat bursa la singurul colegiu care mi se părea de ajuns de bun pentru mine, mai aveam pe cap şi o mulţime de treburi mărunte legate de absolvirea şcolii. Răspundeam de almanahul de sfîrşit de an, eram redactorul artistic al ziarului şcolii, preşedintele comitetului de clasă pentru daruri, directorul adunării cursului superior şi calul de bătaie al profesorilor. Înspăimîntat de poveştile tatălui meu, care-mi istorisea despre crizele nervoase la care asistase, stam şi ascultam cum îmi zvîcneşte creierul şi imaginea acelei mase cenuşii, cu infinit de multe interconexiuni, părea să se extindă în afară, să devină întreaga mea lume, o temniţă organică de nepătruns, şi simţeam că trebuie să ies de acolo ; dacă aş putea numai să ies de acolo, să intru în iunie, cerul avea să fie senin şi avea să-mi fie bine întreaga viaţă.

Într-o vineri seară, în primăvara aceea, după ce încercasem vreme de mai mult de o oră să scriu treizeci şi cinci de cuvinte afectuoase pentru almanahul de sfîrşit de an despre o fată de nimic de la cursul pentru secretare, cu care nu vorbisem niciodată, l-am auzit pe bunicul tuşind, sus la el, o tuse care suna ca o membrană ce s-ar rupe şi m-am înspăimîntat. Am strigat înspre scări, sus :

— Mamă, trebuie să plec.

— E nouă jumătate.

— Ştiu, dar trebuie. Înnebunesc.

Fără să-i mai aştept răspunsul şi fără să-mi iau o haină, am ieşit din casă şi am scos maşina noastră veche din garaj. Cu o săptămînă înainte mă despărţisem iar de Molly. Toată săptămîna nu i-am adresat un cuvînt, deşi am văzut-o o dată la bufetul lui Faber, cu un băiat din clasa ei, ferindu-se de mine, în vreme ce eu, de lîngă flipper, glumeam ca să audă ea. N-am îndrăznit să mă duc la uşa ei şi să bat la ora aceea de seară, atît de tîrzie ; am parcat doar în faţa casei şi m-am uitat la ferestrele luminate. Prin fereastra salonului am zărit pe căminul alb unul din vazele doamnei Bingman cu stînjenei de seră şi prin fereastra deschisă a maşinii intra aerul de primăvară mirosind delicat a cenuşă umedă. Molly era probabil în oraş cu imbecilul acela din clasa ei. Dar chiar atunci uşa casei s-a deschis şi silueta ei a apărut în dreptunghiul de lumină. Era cu spatele la mine, cu o haină pe braţ, iar maică-sa părea că strigă la ea. Molly a închis uşa şi a alergat de pe verandă, traversînd strada şi a intrat repede în maşină, cu ochii plecaţi în orbitele lor de umbră. *Ea a venit.* Cînd voi fi uitat în cele din urmă orice altceva, mireasma ei de pudră, pielea transparent răcoroasă, felul în care buza de jos semăna cu o pernă rotundă cu două feţe, în afară roşu prăfoasă şi înăuntru roz umedă, încă mă voi amărî pentru ea din pricina acestui lucru — că a venit la mine.

După ce am condus-o acasă — Molly mi-a spus să nu mă necăjesc, maică-si îi plăcea să ţipe — m-am dus la bufetul de dincolo de marginea oraşului Olinger, care era deschis toată

noaptea, şi am mîncat trei chiftele, una după alta şi am băut două pahare de lapte. Se făcuse aproape ora două cînd am ajuns acasă, dar mama era încă trează. Sta întinsă pe sofa în întuneric, cu aparatul de radio pe podea murmurînd muzică Dixieland, transmisă din New Orleans prin Philadelphia. Muzica la radio era un aspect constant al vieţii ei de insomnii ; nu numai că o ajuta să acopere zgomotul pe care-l făcea tatăl ei la etaj, dar părea să-i facă şi plăcere. Cînd tata o ruga să vină să se culce, îi răspundea că programul de la New Orleans încă nu se terminase. Radioul era un vechi aparat Philco, pe care-l aveam din totdeauna ; odată desenasem un peşte pe discul portocaliu al scalei lui de celuloid, care în ochii copilăriei mele părea un acvariu.

Singurătatea ei mă impresionă ; m-am dus în salon şi m-am aşezat într-un scaun, cu spatele la fereastră. M-a privit încordată multă vreme, aşa în întuneric.

— Ei, a spus în sfîrşit, cum a fost cu micuţa dezmăţată ?

Vulgaritatea pe care povestea asta o scosese la iveală în limbajul ei mă îngrozea.

— Am făcut-o să plîngă, i-am zis.

— De ce chinui fata ?

— Ca să-ţi fac pe plac.

— Nu-mi faci pe plac.

— Bine, atunci încetează să mă cicăleşti.

— Am să încetez să te cicălesc dacă ai să-mi spui solemn că vrei să te însori cu ea.

Nu i-am răspuns şi, după ce a aşteptat un timp, a continuat cu alt glas :

— Nu-i ciudat că ai slăbiciunea asta ?

— E ciudat să-i spui slăbiciune cînd e singurul lucru care-mi dă putere.

— Aşa să fie, Allen ? Bine. Poate. Uit că te-ai născut aici.

Sus, aproape de capetele noastre, bunicul începu să cînte cu glasul firav dar totuşi melodios: „Există o ţară fericită... departe, foarte departe... unde sfinţii sînt înconjuraţi de glorie... strălucitoare, strălucitoare ca lumina zilei". L-am ascultat şi glasul lui se înecă într-o tuse, o tuse îngrozitoare, sfîşietoare, care se transformă în furie, luptînd să se potolească, şi ţipînd de spaimă începu s-o strige pe mama. Mama nu se clinti. Glasul bunicului se înălţă uriaş, glasul unui om poruncitor, repetînd: „Lillian! Lillian!" şi am văzut că mama tremură din cauza forţei care cobora pe scări spre ea ; mama era ca un dig, şi atunci forţa aceea, cînd bunicul tăcu un moment, se îndreptă în întuneric spre mine şi mă cuprinse o supărare profundă şi am urît acea sursă de suferinţă, chiar în timp ce înţelegeam, printr-o rapidă şi uşoară socoteală, că eram prea slab ca să-i rezist.

Pe un ton de siguranţă şi de neplăcere — cît de împietrită îmi devenise inima ! — i-am spus:

— Bine. Vei cîştiga de data asta, mamă, dar va fi ultima dată cînd vei cîştiga.

Fiorul de teamă care urmă acestei nemaipomenite insolenţe reci păru să-mi amorţească simţurile ; scaunul de sub mine nu l-am mai

simţit, iar pereţii şi mobila din încăpere dispărură — nu mai exista decît strălucirea întunecat-portocalie a scalei radioului de pe podea. Cu glasul răguşit, părînd să vină de la o mare distanţă, mama spuse, cu un accent tipic melodramatic :

— La revedere, Allen.

DRAGĂ ALEXANDROS

TRADUCEREA unei scrisori trimise de Alexandros Koundouriotis, copil dat în grija asistenţei sociale, cu nr. 26511 în registrele societăţii „Hope, Incorporated", o organizaţie caritabilă internaţională cu sediul la New York.

Iulie, 1959

Dragă domnule şi doamnă Bentley,

Dragi Părinţi Americani, în primul rînd aş vrea să ştiu dacă sînteţi bine, sănătoşi, şi apoi, dacă mă întrebaţi, vreau să vă spun că o duc binişor, pentru care mulţumesc lui Dumnezeu şi sper că şi voi la fel. Dee Domnul să fiţi totdeauna bine şi să vă dea fericire şi bucurie. Cu multă nerăbdare am aşteptat şi luna aceasta să primesc o scrisoare de la voi, dar, din păcate, din nou n-am primit nici o scrisoare. Aşa că sînt îngrijorat din cauza voastră, fiindcă doresc mult să ştiu ce e cu voi, dragi Părinţi Americani. Voi vă interesaţi atît de mult de mine şi în fiecare lună primesc ajutorul vostru. Pe aici e foarte cald în acest anotimp al anului, fiindcă sîntem în miezul verii. Munca la cîmp e foarte obositoare, aşa îi

aud zicînd pe cei mai în vîrstă. Cît despre mine, cînd n-am de lucru prin casă mă duc la mare să înot şi să mă joc cu prietenii mei. Fiindcă în anotimpul acesta marea e foarte frumoasă. Atîta despre mine. Vacanţa continuă pînă vine vremea reînceperii şcolii, cînd cu puteri noi şi cu bucurie vom începe din nou să învăţăm. Azi vă scriu ca să vă spun că am primit iar cei 8 dolari pe care mi i-aţi trimis pe luna iulie şi vă mulţumesc foarte mult. Cu banii aceştia voi cumpăra ce voi avea nevoie şi vom cumpăra şi ceva făină ca să facem pîine. În încheiere, salutări de la bunica şi de la sora mea şi sper ca scrisoarea mea să vă găsească sănătoşi şi veseli. Aştept cu nerăbdare să primesc o scrisoare de la voi, să aflu ce faceţi şi cum vă petreceţi vara. Vă salut cu multă afecţiune,

Fiul vostru,
Alexandros

Răspuns din partea lui Kenneth Bentley, Părinte American nr. 10.638.

25 septembrie

Dragă Alexandros,

Ne pare rău tuturor că te necăjeşti atîta din pricină că n-ai primit nici o scrisoare din partea noastră. Din păcate nu sîntem atît de atenţi cu scrisul aşa cum eşti tu, dar organizaţia cu nume

pretenţios care transmite scrisorile noastre pare a fi foarte înceată ; îi trebuie, după cîte se vede, cam vreo trei luni. Poate că le trimite prin Asia.

Descrierea verii greceşti, aşa cum o faci, e foarte frumoasă. Acum la New York e toamnă. Copăceii trişti de pe străduţa oarecum tristă pe care locuiesc s-au îngălbenit, aceia care nu s-au vestejit de tot. Frumoasele fete care se plimbă pe străzile principale poartă iar pălărie. La New York străzile principale străbat oraşul de la nord la sud, aşa că de obicei au un trotuar însorit şi unul în umbră, şi acum oamenii traversează strada ca să meargă pe trotuarul însorit, deoarece soarele nu mai e atît de cald. Cerul e foarte albastru şi în unele seri, după ce mănînc la un bufet sau la un restaurant, mă plimb puţin înspre East River ca să privesc vapoarele şi Brooklynul, care e un alt cartier al acestui imens oraş.

Doamna Bentley şi cu mine nu mai stăm împreună. Nu voiam să-ţi scriu asta, dar acum, dacă tot am bătut propoziţia asta la maşină, nu văd de ce n-aş spune-o. Poate că oricum te întrebai de ce îţi scriu din New York în loc de Greenwich. Doamna Bentley şi micuţii Amanda şi Richard stau cu toţii tot în frumoasa noastră casă din Greenwich, şi ultima dată cînd i-am văzut arătau foarte bine. Amanda a început să meargă la grădiniţă şi era foarte agitată şi nu mai vrea să meargă cu pantaloni sau salopetă ; stăruie să poarte rochii fiindcă aşa, crede ea, fetiţele sînt mai drăguţe. Asta o cam înfurie pe maică-sa, mai ales sîmbetele şi duminicile cînd

Amanda se joacă mai ales în praf cu copiii din vecini. Richard merge foarte bine acum și nu-i place ca soră-sa să-l cicălească. Și cui îi place ? Mă duc să-i văd o dată pe săptămînă și-mi iau corespondența, și scrisoarea ta a fost una din scrisorile pe care le-am luat și mi-a făcut o mare plăcere citind-o. Doamna Bentley m-a rugat să-ți răspund, ceea ce mi-a făcut o mare plăcere, fiindcă ultima dată ți-a scris ea. De fapt, cred că n-a făcut-o, fiindcă nu se prea pricepe să scrie scrisori, deși a fost ideea ei să ne înscriem în organizația „Hope, Incorporated" și știu că te iubește foarte mult și a fost deosebit de fericită că vrei să începi școala „cu puteri noi și cu bucurie".

Sînt tulburat fiindcă îmi închipui că te aud spunînd : „Atunci, domnul și doamna Bentley care mi-au trimis din America scrisori atît de fericite și fotografii ale copiilor lor, și un pulover și un briceag de Crăciun, spuneau minciuni ! De ce nu mai stau împreună ?" Nu vreau să te necăjesc. Poate că în satul vostru există soți și soții care se ceartă. Poate că se ceartă dar continuă să stea împreună, dar în America, unde există atît de multă canalizare și automobile rapide și șosele bune, am uitat cum să trăim în condiții mai grele, deși recunosc că felul în care trăiesc acum e de ajuns de dificil pentru mine. Sau poate că la școală, dacă te ții de ea, și sper că te vei ține, preoții sau călugărițele o să vă pună să citiți marele poem grec *Iliada* în care poetul Homer povestește despre Elena care și-a părăsit bărbatul ca să trăiască cu Paris, printre troieni. Ceva asemănător s-a petrecut și cu familia Bentley, numai că eu, bărbatul, am fost acela care m-am dus să stau printre troieni și mi-am lăsat soția acasă. Nu știu dacă vei învăța la școală despre *Iliada* și aș fi curios să o aflu. Poporul vostru ar trebui să fie foarte mîndru că a produs capodopere care sînt o bucurie pentru întreaga lume. În Statele Unite marii scriitori scriu opere care nu le plac oamenilor, fiindcă sînt atît de deprimante la citit.

Dar noi nu te mințeam, doamna Bentley și Amanda și Richard și eu eram foarte fericiți, și întrucîtva sîntem și acum. Te rog să continui să ne trimeți scrisorile tale minunate, ele vor ajunge la Greenwich și ne vor face plăcere tuturor. O să continuăm să-ți trimitem banii pentru care spui că ne ești recunoscător, deși banii pe care ți-i dăm în acest fel nu reprezintă nici a patra parte din banii pe care îi cheltuim pe băutură. Nu că doamna Bentley sau eu am fi băut băuturile astea, dar aveam mulți prieteni care ne ajutau în treaba asta, cei mai mulți niște oameni foarte plicticoși, deși ție poate că ți-ar plăcea mai mult decît mie. Și sigur că te-ar plăcea pe tine mai mult decît mă plăceau pe mine.

Sînt bucuros că stai aproape de mare, unde poți înota și te poți odihni după munca obositoare de la cîmp. Eu m-am născut în mijlocul Americii, la o mie de mile de ocean, și nu am ajuns să-mi placă marea pînă nu m-am făcut mare și m-am căsătorit. Așa că într-un fel ești mai norocos ca mine. Desigur, să stai aproape de țărmul mării e o mare binefacere, și-mi amin-

tesc că mă gîndeam adesea ce bine ar fi dacă şi copiii mei ar şti ce-nseamnă să alergi pe nisipul plajei frumoase, deşi nu prea mari, de la Greenwich şi să aibă deasupra umerilor lor acel vast şi calm orizont.

Acum trebuie să închei, deoarece m-am înţeles cu o tînără doamnă s-o duc în oraş la masă, o tînără care, o să te intereseze acest lucru, e ea însăşi de origine greacă, deşi s-a născut în America, şi care are mult din frumuseţea rasei voastre. Dar am împovărat fără milă pe traducătorul nostru. Cele mai bune urări bunicii tale, care a avut atît de multă grijă de tine de cînd ţi-a murit mama, şi surorii tale, a cărei bunăstare şi sănătate te preocupă atît de mult.

Sincer,
Kenneth Bentley

P.S. Uitîndu-mă din nou la începutul scrisorii mele, am observat cu regret că am fost lipsit de amabilitate faţă de excelenta organizaţie care a făcut posibilă prietenia noastră, izvorul frumoaselor tale scrisori, pe care sîntem întotdeauna bucuroşi să le primim şi să le citim şi să le recitim. Dacă nu am scris atît de asta pe cît ar fi trebuit, e vina noastră şi te rugăm să ne ierţi.

ACASĂ

ÎNTÎI, CĂLĂTORIA cu vaporul acasă : ploua cu găleata la Liverpool şi pe chei două fete (prostituate ?) cîntînd : „Nu sta sub măr", cu o singură manta de ploaie ţinută deasupra capetelor ca un baldachin, toţi ceilalţi ghemuiţi sub streşinile magaziilor, numai fetele acelea chiar la marginea cheiului de beton, cîntînd, de fapt pentru toţi cei de pe transatlantic şi mai ales pentru o persoană sau pentru mai multe persoane (doi iubiţi marinari ?) de pe puntea cabinelor de clasa a treia. Şi apoi Cobh în lumina aurie a soarelui, şi o tînără americancă din Virginia cu pantaloni strîmţi de toreador, sosind cu vasul pilot, şi cu *Ulysses* în colecţia Modern Library, ţinut vizibil sub braţ. Şi apoi zilele cu orizontul circular, fără pată : „douăzeci-şi-unu" cu bursierii Rhodes, şi tenis de punte cu bursierii Fulbright, şi *bouillon,* şi valurile arcuindu-se sub proră, şi dîra vasului şerpuind după ele ca o şosea de culoarea varului. Robert se hotărîse să nu fie dezamăgit de Statuia Libertăţii, să se supună ideii-clişeu pe care o reprezenta, dar îl dezamăgi deoarece era cu adevărat groaznică, în ceaţa dimineţii din port, cu o tensiune în trupul ei verzui ca şi cum s-ar fi gîndit tocmai atunci să ridice torţa sau măcar s-o ridice atît de sus.

Fetița de pe umărul lui se răsuci în scutece, iar ceilalți tineri americani se îngrămădiră la balustradă, și el se simți împiedicat să simtă efectul clasic, supremul simbol, cea mai adevărată marcă a fabricii. Așa se întîmplă ca el, cel pregătit a fi condescendent, să nu fie la înălțimea împrejurărilor.

Și apoi America. Doar harababura circulației, și taxiurile care se adună la capătul de apus al Străzii Patruzeci cînd sosește un transatlantic, dar era patria, patria lui. În anul care trecuse, vederea uneia din aceste mașini mari și încruntate croindu-și drum prin străduțele din Oxford fusese pentru el ca un steag viu, un sunet de goarnă răsunînd pe un cîmp de grîu, și iată-le aici, de ajuns de multe ca să împiedice circulația, claxonînd și privind furioase unele la celelalte în căldura semitropicală, înghesuindu-se una într-alta ca ciorchinii și colorate tot atît de țipător ca păsările paradisului. Erau șocante dar aveau un rost ; erau pe măsura privirii lui. Anglia îi și părea o îndepărtată, cenușie apariție. Parcă ar fi trecut trei ani și nu trei luni de cînd, stînd singur într-unul din rîndurile de scaune ale cinematografului în stil american din Oxford, plînsese. Joanne abia născuse. Dormea într-un pat de spital, la o distanță de doi pence cu autobuzul, și la piciorul patului era atașat un coșuleț care o adăpostea pe Corinne. Toate mamele din salon păreau să aibă ceva. Erau sau irlandeze sau americance, necăsătorite sau bolnave. O femeie trecută și vorbăreață era mulsă mereu cu o mașină care bolborosea.

În patul de lîngă Joanne, o tînără irlandeză plîngea cît era ziua de lungă din pricină că bărbatul ei, emigrant, nu găsea de lucru. În orele de vizită, Robert își băgase fața crispată în așternut, lîngă Joanne, și plînseseră împreună. Joanne plînsese cînd i se spusese că femeile sănătoase erau rugate să nască acasă ; casa lor era un apartament la subsol, umed și rece, în care țopăiau de la o mică insulă de căldură la alta. Joanne izbucnise în lacrimi chiar acolo în capul cozii, și funcționara de la asistența socială o strînsese la pieptul ei mare și cenușiu. Îi dăduseră bonuri ca să ia praf de suc de portocale. Înfășuraseră noul născut în scutece. Nu vedea decît capul Corinnei, o minge roșie-lividă, zvîcnind cu sîngele lui. Totul era foarte ciudat. La asfințit, un pastor intră în salon și oficie serviciul religios anglican, ceea ce le făcu pe mamele din salon să plîngă. Apoi intrară soții, aducînd coșulețe cu fructe și pachete de șocolată. Grămădiți în sala de așteptare, își văzuseră soțiile gătindu-se în paturile acelea prăpădite. Apoi clopotele se auziră cînd mai aproape, cînd mai departe, prin tot orașul, sunînd ora șapte. Cînd sună ora opt, Joanne îl sărută pasionat, speriată dar și toropită de dorința de a dormi. Ea dormea, iar la o depărtare de o milă, Robert privea un film cu Doris Day, un film despre orașul acela mitic din Midwest pe care Hollywood-ul îl păstrează undeva printre decorurile sale. Casele erau albe, verandele largi, pajiștile verzi, trotuoarele măturate, arțarii întunecați și rămuroși în lumina felinarelor. Buza de sus a lui Doris Day se ridica exact așa cum se obiș-

nuieşte într-un mic orăşel ; glasul ei era spart. Deodată, chiar acolo în mijlocul foşnetelor făcute de pachetele de şocolată, al tinerelor vînzătoare îmbrăcate excentric şi al tinerilor englezi duri în sinistrele lor costume negre, se pomeni, spre uimirea şi bucuria lor, că plînge, că plînge cu lacrimi fierbinţi şi sincere, de dorul căminului său părăsit.

Şi acum vorba repezită şi scrîşnită a oamenilor, privitul bagajelor alunecînd unul cîte unul în josul rampei şi încercarea de a alina sugarul care transpira şi care nu cunoscuse pînă atunci o asemenea căldură. Heruvimul cu insignă care păzea poarta spre patrie îi dădu voie să treacă şi să dea copilul bunicilor, mătuşilor şi verilor care aşteptau de partea cealaltă. Maică-sa se ridică şi-l sărută pe obraz, iar taică-său, cu privirea îndreptată în altă parte, îi strînse mîna, iar rudele din partea nevestei îi imitară, şi celelalte rude făcură gesturile de afecţiune potrivite împrejurării, şi apoi cu toţii o porniră prin deprimanta şi rezonanta sală de aşteptare, în mici cercuri de încordată întîrziere. Cîtă vreme fusese în străinătate, scrisorile mamei — graţioase, spirituale, informative, vesele — fuseseră principala lui legătură cu cei de-acasă, dar acum că-şi văzuse părinţii în carne şi oase, tatăl său îi trezise interesul. Maică-sa îmbătrînise puţin ; avea o faţă mare, bună, îmbujorată, încordată şi emoţionantă — faţa unei femei a cărei ţară nu se hotărîse niciodată ce are de făcut cu femeile ei. Şi, în măsura în care era deşteaptă şi

civilizată, era europeană, poveste bine cunoscută.

Tatăl lui îi apăru ca fiind ceva nou, ca o revelaţie potenţială. Nu întîlnise în Europa un om ca el. Bătrîn, necrezut de bătrîn — îşi scosese toţi cei şaisprezece dinţi care-i mai rămăseseră în timp ce Robert fusese plecat şi obrazul îi părea îngălbenit de durere şi parţial scofîlcit — se ţinea totuşi foarte drept, ca un copil care abia a învăţat să stea în picioare, cu mîinile căzute moale, departe de corp, în dreptul centurii. Nevoind sau nefiind în stare să se uite mai multă vreme la singurul său fiu sau la nepoţica lui, se uita cercetător prin sala de aşteptare, studiind ţîşnitoarea de apă şi un afiş cu vinurile Manischewitz, nasturii de pe tunica unui hamal de culoare, ca şi cum fiecare din aceste lucruri ar fi putut să-i dea vreo indicaţie utilă pentru găsirea unui lucru pierdut. Deşi fusese timp de treizeci de ani profesor de liceu, mai credea în învăţămînt. Acum se angajase într-o conversaţie cu hamalul, făcînd gesturi triste, punîndu-i întrebări, întrebări pe care Robert nu le putea auzi dar care, din experienţa sa, puteau să se refere la orice, la tonajul marilor vapoare, popularitatea vinurilor Manischewitz, tehnica descărcării bagajelor. Orice informaţie primită îl făcea pe tatăl său să fie, pe moment, mai puţin trist. Hamalul îl privi la început încurcat şi bănuitor, apoi, aşa cum se întîmplă de obicei, se simţi flatat şi deveni mai vorbăreţ. Oamenii care treceau, cu toată graba lor, întorceau capul să se uite la acest straniu duet al bărbatului acela înalt, cu mînecile suflecate, cu faţa gălbe-

jită, care dădea serios din cap, şi la negrul cel scund care tot vorbea şi vorbea. Hamalul aduse pe unul din colegii săi, pentru a-i întări spusele. Făceau gesturi largi cu mîinile şi începuseră să ridice glasul. Stînjenit, Robert simţi că se-nroşeşte. Tatăl lui era întotdeauna atît de vizibil. Era atît de înalt încît fusese ales, cu prilejul unei alte întoarceri din Europa, să fie Unchiul Sam şi să conducă Parada Victoriei din oraşul lor, în toamna anului 1945.

Ajungînd din urmă restul familiei, le spuse :

— Era un om foarte interesant. Mi-a spus că toate afişele acestea din jur — „Nu primim bacşiş" — sînt pur şi simplu o prostie. Zicea că sindicatul lui se luptă de ani de zile să fie scoase".

Le dădea această ştire cu un vag aer de speranţă, formînd cuvintele cu grabă printre dinţii falşi cu care nu era obişnuit. Robert scoase un mormăit exasperat şi-şi întoarse spatele. Aşa. Nici nu era de un ceas în ţară, că se şi arătase nepoliticos cu tatăl său. Se întoarse de cealaltă parte a porţii şi termină formalităţile.

Aranjară bagajele în maşina tatălui său, un Plymouth negru din '49. Maşina mică arăta prăfuită şi prăpădită printre taxiurile care duduiau. Un poliţist tînăr şi blond se apropie şi făcu gălăgie din pricină că parcaseră maşina pe un loc interzis lîngă trotuoar şi sfîrşi, atît de seducătoare se dovedi atracţia exercitată de zăpăceala stoică a tatălui său, prin a-i ajuta să ridice cufărul demodat şi uriaş — fusese al mamei lui Robert pe vremea cînd învăţa la colegiu — şi

a-l aşeza în portbagaj, printre cricuri stricate, ghemuri de sfoară, bidoane găurite de ulei şi vrafuri răvăşite de bilete de baschet pe care taică-său le căra peste tot. Cufărul ieşea din portbagaj şi se sprijinea pe bara din spate. Legară capacul portbagajului cu o frînghie zdrenţuită. Tatăl îl întrebă pe poliţist cîte taxiuri erau în Manhattan şi dacă era adevărat, aşa cum citise el, că şoferii fuseseră jefuiţi de atîtea ori, încît nu mai voiau să meargă noaptea în Harlem. Discuţia lor continuă cît ceilalţi îşi luară rămas bun. Mătuşa lui Robert, cu un sărut care mirosea a ţigări Kool şi a pînză scrobită, plecă să prindă trenul spre Stamford. Vărul lui, fiul ei, se îndreptă pe sub colonade spre şoseaua West Side ; locuia pe West Twelfth Street şi lucra ca prezentator de reclame la televiziune. Părinţii soţiei lui mînară mica turmă a rudelor lor spre parcaj, îşi recuperară Volvo-ul lor stacojiu şi-şi începură lungul drum spre Boston. Mama se urcă în faţă. Robert, Joanne şi Corinne se aranjară în spate. Mai trecură cîteva minute, apoi tatăl şi poliţistul se despărţiră şi tatăl trecu la volan.

— A fost foarte interesant, zise el. Spunea că nouăzeci şi nouă la sută dintre portoricani sînt oameni cinstiţi.

Cu un hîrîit chinuit al ambreiajului, porniră spre Pennsylvania.

Robert fusese angajat la un colegiu elegant de pe Hudson ca să predea matematica unor fete din lumea bună. Urma să înceapă în septembrie. Acum erau în iulie. Pînă atunci aveau să

trăiască pe spinarea părinţilor. Ai lui, mai întîi. Aşteptase mult sosirea acestei luni : avea să fie cea mai lungă perioadă a şederii lui cu nevasta în Pennsylvania şi-şi amintea că ar fi vrut să-i descrie, să-i explice ceva despre aceste locuri. Dar exact despre ce era vorba — uitase. Părinţii lui locuiau într-un orăşel la vreo cincizeci de mile la vest de Philadelphia, într-o regiune dens populată de nemţi. Maică-sa se născuse în aceste locuri, într-o fermă, şi se simţea legată de pămînt, dar era străină de oamenii lui. Tatăl său venise tocmai din centrul oraşului Baltimore şi umbla după oameni, dar nu-şi găsea nici un fel de sprijin în pămînt. În timp ce Robert, care se născuse şi fusese crescut într-un orăşel unde oamenii şi pămînturile alcătuiau o singură ţesătură, crezuse că-i iubeşte şi pe unii şi pe alţii ; totuşi, de cînd ţinea minte, nu se gîndise decît cum să scape de-acolo. Aerul, oamenii îi păreau ceva prea dens, parcă îl înăbuşeau. Scăpase. I se păruse că a fost un lucru necesar. Dar rămăsese cu sentimentul că e găunos, fragil şi transparent — o fiolă care aşteaptă să fie umplută cu lacrimi la următorul film cu Doris Day. Venirea acasă îl umplea de putere, de un lichid mai dens. Dar de fiecare dată mai puţin — simţea asta. Şi el şi pămîntul se schimbau. Recipientul se îngusta ; conţinutul devenea mai impur. În anul care trecuse, scrisorile mamei sale i se păruseră adesea enigmatice şi pline de o substanţă palidă, străină. Aşa că, stăpînit de un sentiment de vinovată grabă, îndemna în tăcere maşina să gonească, ca şi cum inima

Americii ar fi putut să piară înainte de a fi ajuns la ea.

Tatăl său spuse :

— Poliţistul acela mi-a spus că a învăţat ca să devină reparator de televizoare, dar n-a putut găsi de lucru aşa că s-a făcut poliţist. Spunea că-n meseria asta s-au înmulţit ca dracu, în ultimii cinci ani.

— Taci, tăticule, spuse mama. Copilul vrea să doarmă.

Corinne fusese terorizată de sirenele remorcherelor ; fiind trecută din braţe în braţe nu se liniştise deloc. Acum era aşezată pe podeaua maşinii, într-un cărucior de culoare gălbuie, pe care-l cumpăraseră în Anglia. Uitîndu-se la butoanele de nichel şi la curelele pătucului, Robert îşi aminti de magazinul de cărucioare de pe Cowley Road, cu şirurile de cărucioare impozante, negre şi strălucitoare, făcute parcă să dureze toată viaţa ; şi într-adevăr, englezii îşi poartă copiii în cărucior pînă cresc mari. O, dragii, rumenii englezi, îşi zise el, schimbîndu-şi încet părerea, o să le ducă dorul. Oare nu se va putea linişti niciodată ?

O dezbrăcară pe Corinne de hăinuţele ei de lînă şi acum stătea întinsă în scutece, îmbujorată de căldură, dînd din picioare şi scîncind. Şi apoi încreţiturile feţişoarei ei se traseră într-o parte, mîinile ca nişte stele încetară să se mai agite, şi adormi la pieptul accidentat al şoselei.

— Zău, Joanne, spuse mama lui Robert, n-am mai văzut un copil atît de fără cusur. Şi cînd spun asta, nu o spun ca o mamă soacră.

Protestul ei era usturător în multe privințe ; Robert nu voi să se gîndească la implicația că fetița era numai opera Joannei.

— Îmi place buricul ei, afirmă el.

— E o capodoperă, zise maică-sa și Robert simți, într-un mod ciudat că e aprobat.

Dar chiar și așa : frumusețea copilului, ca orice altă frumusețe, era limitată la ea însăși și nu ducea nicăieri. Conversația lor rămînea timidă și ezitantă. Robert și părinții lui vorbeau despre lucruri pe care soția lui nu le putea cunoaște ; și tot mai multe aluzii făcute de el și de Joanne rămîneau străine părinților lor. Importanța și aria tot mai largă a acestor aluzii, care nu putea fi total înlăturate din discuție, oricît de politicoși ar fi încercat să fie, păreau a bagateliza și a batjocori relațiile cu părinții lui. Fumase, chiar cînd era la colegiu, pe ascuns, nu acasă, unde acest lucru ar fi jignit-o pe maică-sa. Tot așa cum a face dragoste se poate ierta, dar nu trebuie văzut. Dar acum, în timp ce Joanne fuma nervos țigară după țigară, din cauza modului excentric și încordat în care tatăl său conducea mașina, el nu putea ca soț al ei și ca bărbat să se abțină ; și oricum, din cele două vechi păcate acesta era cel mai neînsemnat, iar fructul celui mai mare abia fusese lăudat. Auzind zgomotul pe care-l făcu aprinzînd chibritul, maică-sa își întoarse capul și-l privi drept în ochi. Spre lauda ei, în privire nu era nici un semn de reproș. Totuși, după aceea deveni dureros de conștient că fumul țigării plutea înspre ea și îi învăluia capul și că maică-sa îl alunga

mereu din fața ei, răbdătoare, cu mîna. Podul palmei ei era pătat de pistrui și verigheta săpase adînc în carnea degetului inelar, dînd celui mai liniștit gest al ei o pasivă și rănită elocvență.

Un punct în favoarea ei fu momentul în care Joanne, înspăimîntată că socrul ei o să încurce cotitura spre Polasky Skyway, scutură țigara pe spătarul banchetei și o scînteie căzu pe pîntecele copilului. O secundă nu se întîmplă nimic, și apoi Corinne începu să țipe, și toți văzură micul purice de foc scînteind lîngă buricul ei desăvîrșit. Joanne sări, dădu din mîini și din picioare și strînse copilul la piept și-l legănă, dar dovada nu putea fi distrusă ; o pată cafenie de arsură pe globul de piele imaculată. Corinne continua să țipe, întrerupîndu-se pentru a suspina violent și a sughița cînd inspira, în vreme ce toată lumea cotrobăia prin pungi și buzunare după vaselină, unt, pastă de dinți, orice-ar fi putut fi folosit ca unguent. Mama avea o sticluță cu apă de toaletă căpătată la un magazin universal : Joanne tamponă copilul cu ea și în scurtă vreme Corinne, scuturată tot mai rar de spasme și sughițuri, luă rana cu ea, din fericire, în vizuina somnului.

Incidentul era atît de asemănător cu acela petrecut cu moneda, încît Robert trebuia să-l povestească. Pe vapor, se dusese o dată în cabină unde Corinne dormea, ca să-și ia portofelul din cealaltă haină. Haina era atîrnată într-un cîrlig deasupra leagănului ei. Cabinele turistice de pe transatlanticele acelea mari, explică el,

sînt teribil de înghesuite, toate lucrurile sînt îngrămădite unele deasupra altora.

Tatăl lui dădu din cap, acceptînd faptul.

— Nu-ți dau prea mult spațiu, nu ?

— N-au *cum,* îl lămuri Robert. Oricum, în fugă sau din alt motiv, cînd am scos portofelul a căzut și un penny englezesc care a lovit-o pe Corinne drept în frunte.

— O, Robert !, exclamă mama.

— O, a fost groaznic. A plîns vreme de-un ceas. Mai mult decît acuma, cu scînteia.

— Trebuie să se fi obișnuit să tot lăsăm lucrurile să cadă pe ea, spuse Joanne.

Cu un tact abia subliniat, mama lui nu vru să fie de acord cu această sugestie și arătă un interes exagerat de politicos față de penny-ul englezesc pe care i-l arătară. O, ce greu e ! Și asta e *cea mai mică* monedă ? Îi arătară zeloși și alte monede englezești. Dar erau amănunte în această poveste care fuseseră omise : avuseseră nevoie de portofel pentru că își consumaseră mărunțișul la o petrecere cu joc de cărți și băut bere. Și față de Joanne chiar, Robert avea un alt secret : motivul iuțelii lui în recuperarea portofelului era și graba de a se întoarce la înviorătoarea companie a fetei arătoase și cam prostuțe dar foarte drăguțe din Virginia, care se urcase pe vapor la Cobh. În cabina întunecată, luminată de un bec albastru și încălzită de dorința lui, zborul ciudat al penny-ului păruse o pedeapsă.

Așa că accidentul, ca și povestea, măriseră reticența lor.

Drăguțele chioșcuri de stuc pentru crenvurști calzi, iubitele case de lemn, *drugstore*-urile zelos aprovizionate și intim răcoroase, treceau dincolo de ferestrele mașinii, mînjite de implicațiile posomorîte ale vinovăției, dezamăgirii, iertării și timpului pierdut. Robert se uită la părinții lui ca să rupă vraja. Căsătorit, salariat, destul de învățat, el însuși tată, era de ajuns de copilăros ca să spere că părinții lui vor străpunge multele taine mărunte care se acumulaseră între ei ; că vor face un miracol. Îi considera vinovați pentru că nu izbutiseră să o facă. În infinita lor putere, nu aveau decît să întindă o mînă. Inciudat, începu să se gîndească cu plăcere la luna pe care aveau să o petreacă la Boston cu părinții *ei.*

Trecură prin New Jersey, venind dinspre apus, traversară rîul Delaware pe unde-l trecuse cîndva Washington și mergînd de-a lungul unui arc sudestic, intrară în Pennsylvania. Orașele de pe drum se schimbară, trecînd de la tipul plat, cu case de lemn ca în New Jersey, cu gustul acela fragil al preriei, de lîncezeală și praf, la tipul mai țeapăn, mai teutonic, așezate printre dealuri, cu clădiri de piatră și cărămidă, dispuse cu încăpățînare după liniile unui grătar, deși acest dogmatism făcea necesare prelungi ziduri de susținere, care se înălțau și coborau odată cu terenul, zăgăzuind scurte pajiști boltite, încoronate cu case înguste de cărămidă, ale căror ferestre de la subsol se aflau mai sus decît capota mașinii lor. Soarele

puternic trecu de amiază ; capacul portbagajului zăngănea și sălta pe măsură ce slăbea sfoara cu care era legat. Ajunseră la granița celor zece sau douăzeci de mile pe care Robert le cunoștea bine. În orașul acesta se dusese în fiecare toamnă la un meci de fotbal și în celălalt fusese la un bîlci, unde fetele din corturi dansau nepurtînd nimic altceva decît pantofi violeți cu tocuri înalte.

O pînză de păianjen prinse a-l îneca pe Robert. Strănută.

— Săracul Robbie, spuse maică-sa, pariez că n-a avut guturai de cînd a plecat de-acasă.

— Nu știam că avea guturai, spuse Joanne.

— O, era groaznic, zise maică-sa. Cînd era băiețel îmi frîngea inima. Cu sinusurile lui, ar trebui chiar să nu mai fumeze.

Se clătinară cu toții ; o mașină de lîngă bordura trotuarului se băgase pe neașteptate în calea lor, și tatăl lui, fără să atingă frîna, o ocoli. Era o mașină lungă, verde, nou-nouță și strălucitoare, și fața de la fereastra dinspre volan, suspendată pentru o clipă ca o minge de cauciuc pe valul ocolirii lor, arăta roșie și speriată. Robert observă acest lucru fără prea mare interes. Ochii îi lăcrimau. Continuară să înainteze și trecu cam o jumătate de milă înainte ca Robert să-și dea seama că urletul tot mai puternic al claxonului le era adresat lor. Mașina verde mărise viteza ca să-i ajungă ; merse cîțiva yarzi în spatele lor în timp ce omul de la volan apăsa într-una pe claxon. Robert se întoarse și, prin fereastra din spate, citi, între farurile triple ascunse sub zburlitele sprîncene de metal, literele mari OLDSMOBILE prinse în grila radiatorului. Mașina țîșni în banda de lîngă ei și-și încetini mersul ; avea o linie aerodinamică extravagantă și înclinarea geamului din spate dădea impresia unei pălării gata să cadă. Micul șofer roșu urlă ceva prin geamul cel mai apropiat. Soția bărbatului între două vîrste, ca și cum ar fi fost nu o dată o parteneră în această demonstrație, își trase cu pricepere capul înapoi ca să permită cuvintelor omului de lîngă ea să treacă, dar în goana vîntului și a vîrtejului cauciucurilor nu se înțelegea nimic.

Tata se întoarse spre mama ; de enervare se uita cruciș.

— Ce spune, Julia ? Nu pot auzi, ce spune.

Din cînd în cînd se mai adresa soției sale, ca unui interpret al acestei regiuni, deși locuia acolo de treizeci de ani.

— Spune că e supărat, zise mama.

Robert, cu mintea întunecată de convulsiile unui strănut iminent, bătu cu piciorul în podea, ca să îndemne mașina lor să meargă mai repede și să-l întreacă pe atacator. Dar tatăl lui încetini și opri.

Oldsmobile-ul, luat pe neașteptate, merse o bună distanță dincolo de ei, înainte de a se trage pe marginea drumului. Erau în afara orașului ; ogoare frumoase și bine îngrijite, înecate în nori de polen, unduiau în căldură, de fiecare parte a șoselei. Mașina din față își scuipă afară șoferul. Într-un trap mărunt și greoi, un om scund și îndesat se îndreptă poticnit spre ei, de-a lungul adăpostului presărat cu pietriș. Purta o cămașă înflorată hawaiană și tot dădea din gură.

Motorul bătrînului Plymouth, prea fierbinte ca să poată sta după patru ore de mers continuu, vibră și se opri. Capul omului se ivi la fereastra laterală a mașinii : avea o țeastă pătrată, cu creste de cartilagiu deasupra urechilor mici și albe, iar pielea îmbujorată și sbîrcită de furie părea să aibă o luminoasă fragilitate, asemenea pieliței unui cîrnat. Chiar înainte ca omul să-și tragă sufletul și să poată vorbi, Robert îl recunoscu ca fiind un strașnic specimen al speței pe care, cu o ignorantă afecțiune, lumea din afară o numește „olandezul de Pennsylvania". Și atunci, în primul val strident de înjurături, mustosul *ș* și *d*-ul greșit plasat al vorbirii păreau să fie vizibile foarte clar, asemeni literelor zugrăvite pe lăzile sparte care se prăbușesc într-o cascadă. Pe măsură ce glasul violent devenea mai lent și mai coborît, se auzea limpede un întreg șir de înjurături. Fraze, una după alta, puteau fi înțelese.

— N-ai afud nici un drepd să treci peșde mine așa. N-ai nici un drepd să mergi așa brin oraș.

Tatăl lui Robert nu răspunse nimic ; tăcerea lui provocă la omulețul roșcat un nou acces de furie ; pielea îi lucea, gata, gata să plesnească ; omul își băgă fața în fereastră ; își închise ochii și pleoapele i se bulbucară, nările i se albiră din cauza tensiunii. Glasul i se frînse, de parcă s-ar fi speriat de el însuși, apoi își întoarse spatele și se dădu cu un pas înapoi. În aerul strălucitor, mișcările lui păreau a fi întreprinse pe fondul unei rigidități imense și constrîngătoare.

Tatăl lui Robert îi spuse cu glas blajin :

— Domnule, încerc să te înțeleg, dar nu pot să-mi dau seama ce spui. Nu știu ce vrei.

Auzind asta titirezul se învîrti iar, și mai furios, dar pentru scurt timp. Mama îndepărtă cu mîna fumul din ochi, încheind astfel o lungă stare de nemișcare. Copilul scînci și Joanne se aplecă pe marginea banchetei, încercînd să înlăture motivul neplăcerii. Poate că aceste mișcări ale celor două femei stîrniră un sentiment de vinovăție la olandez ; dădu drumul, ca un argument legal auxiliar, unei alte izbucniri de cuvinte murdare, și mîinile strălucitor de albe executară un dans nervos printre florile cămășii, iar el, întocmai ca un derviș, se învîrti în jurul său. Trist, tatăl lui Robert se uită țintă la vîrtej, obrazul îngălbenindu-i-se tot mai mult... În profil, buzele i se crispară cu încăpățînare peste dantura urîtă și ochiul deveni un perfect diamant de neabătut interes. Atenția aceasta stînjeni elanul indignat al olandezului. Glasul obscen și furios, care datorită straniei acustici a amiezii părea să facă ecou tăvii albastre de copt de deasupra tuturor, se opri cu un scîrțîit ostil.

De parcă tocmai atunci scînteia i-ar fi atins pîntecul, Corinne începu să țipe. Joanne se ghemui deasupra ei și strigă spre fereastra din față :

— Ai trezit copilul !

Pe Robert îl dureau picioarele și, pe de o parte ca să și le întindă, pe de altă parte ca să-și arate indignarea, deschise portiera și se dădu jos. Își simți zvelta înălțime, îmbrăcată în costumul negru englezesc, desfășurîndu-se ca o armă

elegantă şi surprinzătoare. Fruntea brobonită a duşmanului se încreţi a îndoială.

— De ce ai vrut să ne-o iei înainte ? îl întrebă Robert lungind cuvintele, aşa cum se vorbea în aceste locuri ; glasul lui, voalat de guturai şi atenuat de lumina excesivă a soarelui, părea a fi mai degrabă al unei vechi cunoştinţe decît al lui.

Tatăl lui Robert deschise şi el portiera şi se dădu jos. La vederea acestei şi mai mari şi mai masive înălţimi, olandezul scuipă pe asfalt, avînd grijă să nu nimerească nici un pantof. Continuînd să se zbată împotriva unei rezistenţe invizibile a aerului, se întoarse smucit şi o porni ţanţoş spre maşina lui.

— Ei, aşteaptă o clipă, domnule, strigă tatăl lui Robert şi începu să se grăbească după olandez.

Faţa roză, golită dintr-o dată de orice urmă de furie, se aprinse deasupra umărului muiat de sudoare al cămăşii hawaiene. Olandezul o porni la trap. Tatăl lui Robert, neliniştit că lasă o conversaţie să fie curmată în acest fel, alergă după el ; mărindu-şi paşii, trupul i se înălţă deasupra pămîntului într-o mişcare teribilă, înceată şi plutitoare. Licărul drumului făcea ca umbra lui să pară a-i cădea departe de picioare. Glasul lui aluneca uşor în jurul şoselei orbitoare.

— Aşteaptă o clipă, domnule. Vreau să te întreb ceva.

În perspectivă, distanţa dintre ei părea micşorată, şi picioarele olandezului tresăriră ca acelea ale unei insecte cu aripile tăiate ; dar

era o iluzie, nu-l prinsese din urmă. Olandezul ajunse la portiera maşinii lui ; socoti că mai are timp de încă o înjurătură, o spuse, şi se băgă în cuşca verde strălucitoare. Tatăl lui Robert ajunse la bara din spate tocmai cînd maşina pornea. Cutele încordate ale spatelui cămăşii sale indicau dorinţa de a se arunca asupra metalului care fugea. Apoi cutele se destinseră şi el se îndreptă din umeri.

Drept ca o lumînare, dezamăgit şi cu mîinile bălăbănindu-i-se, o luă la vale pe marginea şoselei, exact ca acum paisprezece ani, cînd, cu ghetre şi cu joben de carton, defilase în fruntea paradei.

În maşină, Joanne legăna copilul şi rîdea. Nu-l mai văzuse pe socrul ei învingînd.

— A fost grozav, spuse ea.

Silindu-se să se ghemuie, tatăl se strînse în locul lui la volan. Porni maşina şi-şi întoarse capul mare ca să-i spună cu tristeţe :

— Nu. Omul acela a avut să-mi spună ceva şi am vrut să aud despre ce era vorba. Dacă am făcut ceva rău, vreau să ştiu ce. Dar afurisitul acela nu vorbea ca oamenii. Ca toţi ceilalţi de pe aici ; nu-i pot înţelege. Oamenii Juliei.

— Am impresia că a crezut că sîntem ţigani, spuse mama. Din cauza cufărului aceluia vechi din spate. Şi apoi capacul era sus şi n-a putut să vadă că numărul nostru e din Pennsylvania. Sînt foarte dornici, ştii, să ţină „rasele impure“ în afara regiunii. Şi culoarea pielii lui tăticu l-a indus în eroare. De îndată ce ne-a auzit, bietul om a fost mulţumit.

— Părea teribil de furios pe nimica, zise Joanne.
Glasul mamei, mai repezit, deveni curgător :
— Ei, cam așa sînt, Joanne. Oamenii din partea asta a țării sînt așa, furioși, mai tot timpul. Dumnezeu le-a dăruit aceste frumoase văi — și una, două, se-nfurie. Nu știu de ce. Cred că în alimentația lor e prea mult amidon.
Teoriile privind alimentația îi erau foarte dragi ; faptul că se referise la ele îi dădea lui Joanne statutul de fiică.
Robert se aplecă înainte și spuse :
— Tăticule, nu cred că omul știa ceva.
Vorbise, pe de o parte ca să se audă glăsuind cu vocea lui de altădată, pe de altă parte ca să cîștige și el ceva din atenția arătată nou createi sale rude, și cu zadarnica speranță de a-și atrage și lui o parte din gloria pe care tatăl său o cîștigase atunci și acolo, în cursul căutării lui înșelate ; dar mai cu seamă ca să arate soției sale cît de obișnuit era cu asemenea scene, cît de des aceste catastrofe triumfătoare se petrecuseră în viața lui de acasă, așa că putea fi cu totul blazat. Și nici nu era adevărat : era foarte emoționat și fu și mai emoționat pe măsură ce pămîntul îl înfășura tot mai mult în faldurile lucrurilor familiare.

N-AI SĂ ȘTII NICIODATĂ, DRAGĂ, CÎT DE MULT TE IUBESC

BÎLCIUL ! Pe terenul viran de dincolo de fabrica de gheață ! Camioanele descărcaseră toată după-amiaza ; scrînciobul fusese montat ca o umbrelă uriașă, și roata lumii pentru copii fusese asamblată cu ajutorul unei truse mecanice. Camioanele se împotmoliseră în noroi de două ori. Peste tot fuseseră împrăștiate paie. Ridicară o scară și întinseră un șirag de becuri. Lume, lume, strîngeți gologanii ; cina s-a terminat și a mai rămas încă o oră de lumină în lunga zi de vară. Iată-l pe Sammy Hunnenhauser că aleargă ; Gloria Gring și ceata ei fuseseră acolo toată ziua, ei nu se duc acasă niciodată, ah, grăbiți-vă, lăsați-mă și pe mine ; ce groaznic e să ai părinți săraci și greoi și amărîți !
Cincizeci de cenți. Asta era tot ce putea cere Ben. Cîte cinci cenți de fiecare an al vieții lui. Păreau de ajuns de mulți. Peste acoperișul casei nebunei doamne Moffert, roata lumii dădea aerului o culoare roșiatică și marginea acestei culori roșietice se confunda — în agitația lui — cu marginea zimțată a gologanului care-i asuda în mînă. Casa asta, apoi cealaltă, și după aceea fabrica de gheață, și e acolo. Restul oamenilor a și sosit, el e ultimul, grăbindu-se, grăbindu-se, balonul e aproape gata să se înalțe,

roata se învîrte ; numai el e lăsat deoparte, pe străzile întunecate şi pustii.

Şi odată acolo, ce să cumperi ? Nu prea sînt mulţi oameni. Cei mari, cu copii în braţe, se învîrt ţepeni pe cărările aşternute cu paie. Oamenii din faţa gheretelor, nu chiar ţigani, se uită la el şi-l cheamă, aşa într-o doară. Îl doare că trebuie să nu-l ia în seamă pe omul cu cele trei mingi vechi de baseball şi pe bătrînul invalid de la căluşei, şi pe femeia aceea grasă cu statuetele fecioarei Maria din ghips şi scheletul agăţat în spatele cuptorului de floricele. Trecînd pe lîngă ei, îl îneacă regretul. Ar dori să fie mai mulţi oameni prezenţi ; se simte cam caraghios. Toată maşinăria asta adunată ca să-i stoarcă bieţii lui cincizeci de cenţi. Se uită de la distanţă la omul acela îndesat, cu mînecile suflecate nu glumă, care învîrte o roată mare şi sclipitoare de beteală cu o limbă de cauciuc care loveşte mereu mai lent un cerc de cuie pînă se opreşte între două cuie şi numărul acela cîştigă. Nu joacă decît un marinar şi doi băieţi, cu bluze de atletism din mătase galbenă, cum poartă elevii de curs superior. Nu cîştigă nici unul. Braţul voinic, tatuat sub mîneca suflecată, le strînge cu grijă bănuţii de pe măsuţa lungă, împărţită în *careuri* numerotate ca la şotron. Liceenii, cu favoriţi şi bărbiţe rare pe obrajii trandafirii strălucitori, pun din nou cu mişcări greoaie cîte un bănuţ, şi de data asta omul care învîrte roata strigă cînd roata se opreşte, pare mai vesel decît ei şi, băgînd mîna în buzunarul adînc al şorţului său, toarnă

în faţa fiecăruia, fără să numere, un fişic mic de bănuţi alunecoşi. Cei doi băieţi, ca şi cum ar fi auzit o glumă porcoasă, îşi arată gingiile şi se întorc — pe spatele lor joacă în luciri şi licăriri răcoroase litera Z — şi se îndepărtează în timp ce omul strigă : „Care mai cîştigă, ei, care mai cîştigă ? Toate numerele cîştigătoare !“ Masa e goală şi, în timp ce buzele lui continuă să formeze cuvintele acelea ţipate, ochii îl prind pe Ben într-o privire cafenie, de o goliciune sfîşietoare, care pare să clarifice cu o paralizantă limpezime situaţia lui Ben : pantalonii ieftini, cei cincizeci de cenţi, cei zece ani ai lui, poziţia lui în spaţiu şi, dincolo de aceste amănunte, mila imensă, nuanţată, zădărnicia de a fi într-un mic loc anume în loc de oriunde, oricînd. Apoi omul se uită în altă parte şi învîrte roata pentru propriul său amuzament.

Moneda de cincizeci de cenţi pare imensă în mîna lui Ben, o uriaşă şi apăsătoare greutate care trebuie înfrîntă, sfărîmată în bucăţi, topită în beteală şi în firele de pai aşternute pe jos. Cumpără la prima gheretă care-i iese în cale un bulgăre de vată de zahăr, şi primeşte odată cu vata aceea roză, lipicioasă, care se desfăşoară, o monedă de douăzeci şi cinci de cenţi, una de zece şi alta de cinci : trei bănuţi care-i triplează averea.

Acum oamenii s-au înmulţit, se îmbulzesc venind din casele din oraş, care se zăresc peste tot, dincolo de terenul viran, ca nişte siluete negre, ameninţătoare asemeni dinţilor unui ferăstrău. Se aprind luminile ; casele dispar. În-

treg terenul viran e numai lumină şi în mijlocul lui, pe scenă, apar trei fete, în cap cu pălării de cowboy, cu fuste albe cu paiete şi cu cizme albe şi un bărbat tot în alb, cu o ghitară albă cu dungi aurii. Picioarele din jurul lui Ben îl împing spre scenă ; mirosul de noroi se amestecă cu priveliştea luminoasă de acolo. Una din fete tuşeşte în microfon şi îşi răsuceşte gîtul, aşa că un scîncet ascuţit pornit din megafoane îţi sfredeleşte auzul, şi-şi face drum prin mulţime şi lasă în urmă tăcere. Fetele cîntă, bătînd uşurel din călcîie : *„Aseară,* dragul meu, *dormeam* şi am visat că te *ţineam* în *braţe"*. Paietele de pe fustele lor care foşnesc îi înţeapă privirile ca nişte lacrimi. Cele trei glasuri suspină, subjugă, zbîrnîie, şi-i dilată inima ca pe o coardă de gumă, cînd ajung la cea mai înaltă notă a lamentării lor. „M-am *înşelat* şi mi-am *plecat capul* şi-am *plîns."* Şi apoi insuportabila dulceaţă a refrenului, care-i întinde pielea capului atît de tare încît i-e teamă să nu-i plesnească ţeasta de atîta de dulce plinătate.

Fetele cîntă şi alte cîntece, mai puţin bune, şi apoi în locul lor apare un bătrîn slab, cu nişte pantaloni imens de largi, prinşi cu bretele pe care le tot trage şi la care se uită cu dispreţ, şi care tot exclamă mereu cîte ceva. Bătrînul spune nişte glume oribile, care fac cucoanele frumoase şi grase din jurul lui Ben — femei frumoase şi grase de la fabrică sau femei de serviciu — să se cutremure de rîs. Îi este teamă de zgîlţîiala asta, parc-ar fi ameninţat de dedesubt, ca şi cum sub noroi şi paie ar fi un strat înşelător de pămînt. Se îndepărtează, şi cuvintele :

„Tu eşti raza mea de soare", i se învîrt în cap. „Te rog, nu-mi *lua* raza mea de *soare"*. Numai banii din buzunar îl apasă ; să scape de ei şi va pluti mai departe ca sămînţa de păpădie.

Se duce la ghereta unde se-nvîrte roata şi pune cinci cenţi pe masă, în pătratul numărul 7, şi-i pierde.

Pune şi moneda de zece cenţi, şi dispare şi ea.

Înghesuit, aproape ascuns între coapsele cu pantaloni scorţoşi a doi adulţi, pune pe masă moneda de douăzeci şi cinci de cenţi, cum făceau şi ei, pe margine, ca s-o schimbe. Omul tatuat trece şi ia monedele şi toarnă, cu miraculoasele lui mîini automate, micile fişicuri alunecoase de bănuţi de cinci cenţi. Ben îşi ţine respiraţia şi, spre groaza lui, simte că partea de jos a feţei lui a fost privită cu coada ochiului de către omul cu privire absentă. Trupul îndesat şi ceremonios se poticneşte în mersul lui, şi bănuţii lui Ben sînt distanţaţi în mod neregulat. Între cel de al doilea şi al treilea e un gol. Obrajii lui Ben sînt acoperiţi de roşeaţă ; degetele lui, cenuşii la încheieturi, tremură într-o parte cînd împing bănuţul. Dar omul se întoarce şi învîrte roata şi Ben pierde trei bănuţi unul după altul. Roata cîrîitoare e un zeu cu faţa ca o lună ; dar lui Ben i se pare că omenirea dintre ei întunecă un spaţiu care ar trebui să fie liber. Cînd braţul tatuat — un peşte albastru, o ancoră, cuvîntul ciudat PACE — vine să-i ia bănuţii, simte că pielea punctată emană un gînd şi-şi înclină capul sub aşteptata ploaie de vorbe. Nu se aude nici un cuvînt, omul trece mai departe şi se întoarce la roată ; dar Ben

simte o forță neclară care emană dinspre el și privirile pătrunzătoare ale unui bărbat într-un costum cu dungi albe, care s-a oprit la capătul celălalt al gheretei, taie acest cerc ce se lărgește și Ben, grăbindu-se să-și arunce banii, pune ultimii doi bănuți tot pe numărul 7.

Limba de cauciuc începe să răpăie și, în timp ce roata se învîrte, omul tatuat se apleacă într-o parte ca să-l audă pe omul în costumul cu dungi albe ; limba lui se mișcă fără vorbe, dar o mișcare ușoară a mîinii lui fine, concomitent cu o privire tăioasă a ochilor, arată spre Ben.

Limba de cauciuc își încetinește vibrația, se zbate, se oprește la 7... nu, la 8. A pierdut și poate pleca. În mod ciudat parcă i s-ar ridica stomacul în gît. Omul cu brațele tatuate vine spre el. Ben simte că, oricît de repede ar fugi, brațele astea se vor întinde și-l vor prinde.

— Daa ?

— Cîți ani ai, băiețaș ?

— Zece.

— Și ce te-a apucat, e bogat tac'tu ?

Un chicotit rigid se răspîndește printre imensele capete adulte de jur împrejur. Ben înțelege că i-a revenit rolul familiar, pe care l-a jucat de sute de ori cu profesorii și băieții mai mari, acela de a fi partenerul comic. Înțelege totul și vrea să explice că știe că ochii îi sînt umezi și obrajii roșii, dar asta e din cauza bucuriei, a libertății, nu fiindcă a pierdut. Dar ar însemna să spună prea multe vorbe ; chiar și răspunsul de un singur cuvînt — „Nu" — s-a oprit în cerul gurii și se aude neclar, ca un zgomot de ceva care se rupe.

— Ține.

Cu mișcările lui grozav de experte, omul pune rapid înapoi cei doi bănuți pe numărul zugrăvit pe masă. Apoi caută ceva în buzunar. Scoate obișnuitul fișic de cinci bănuți, îi zvîrle patru și ține al cincilea cu delicatețe în vîrful a două degete și a degetului mare, ezită, așa că Ben poate citi iar cuvîntul PACE, tatuat cu albastru, deasupra încheieturii mîinii și apoi îl mută în palmă și de acolo înapoi în buzunarul larg al șorțului lui murdar.

— Acuma șterge-o de lîngă masă, băiețaș, hai șterge-o. Și nu te mai întoarce.

Ben învîrte bănuții în mînă și pleacă, cu ochii fixați de capătul ascuțit al lemnului zugrăvit și cu umerii dînd orbește înapoi printre picioare. Și totuși, în tot acest timp, cu toată căldura și transpirația care țîșnește din toți porii trupului, se gîndește și calculează că a fost înșelat. Patruzeci : avea cei douăzeci și cinci de cenți, și moneda de zece, și cea de cinci cenți, și i-a dat înapoi numai șase bănuți de cîte cinci cenți : treizeci. Nedreptate, susțin că sînt prea mic ca să pierd și după asta îmi opresc zece cenți ; risipă.

Bănuțul pierdut părea a fi o minusculă gaură prin care se scurgea tot ce exista în viață. Și în timp ce se îndepărtează, cu genunchii umezi, încercînd să se ascundă pentru totdeauna de toți marinarii și femeile grase și liceenii care fuseseră martori la rușinea lui, cei șase bănuți ca

o măciulie grea îi lovesc, prin buzunar, piciorul. Paietele, paiele tocate, şiragurile de lumini, creştetele caselor ca nişte dinţi de ferăstrău, care se zăresc dincolo de capetele albe mirosind dulceag a noroi, sînt înşirate asemeni acelor unui pom de Crăciun, dimpreună cu globurile colorate şi transparente care-i împînzesc genele.

Şi astfel lumea, ca o cochetă înrăită, dispreţuieşte încercările noastre de a ne dărui ei cu totul.

SALVATORUL

FĂRĂ ÎNDOIALĂ că sînt un tip grozav. Toamna, iarna şi primăvara sînt student la teologie, vara îmi schimb pielea şi devin salvator. Pieptul meu, uşor îngust şi delicat păros dar nu neviril, se bronzează. Spatele meu neted capătă culoarea caramelei, care, pe lîngă albul de frişcă al căştii mele moi şi albe, îmi dă, cum mă asigură cîţiva din junii mei sateliţi, o înfăţişare delicios de comestibilă. Picioarele, pe care mi le pot studia singur, aşa cum sînt lungite în faţa mea cînd mă odihnesc pe înaltul meu tron de lemn, au o culoare brună mată care le accentuează puterea articulată. Părul de pe trup îmi devine, în chip corespunzător, blond, aşa că picioarele capătă o eleganţă netă, ca anterele unei flori chihlimbarii pudrate cu polen.

Vreme de nouă luni pe an îmi plimb mîinile palide şi ochii care mă usturǎ peste largile pagini ale textelor biblice, înţesate de comentarii fără noimă ; peste apologeticele în multe volume, scrise pe un ton victorian, fals prietenos şi legate în coperţi subtil aspre, de un roş aproape decolorat, uşor încreţite ; peste manuale de liturghie şi de istorie a dogmelor ; peste duplicităţile dezorientante ale politicalelor divine ale lui Tillich ; peste pălăvrăgeala suavă

a Părintelui D'Arcy, a lui Etienne Gibson, Jacques Maritain și a altor moderni ca ei, liniștiți pe nedrept de încîntătoarea mobilă veche și de cămara ghiftuită a ospitalierului Sf. Toma ; peste îngrozitoarele încercări ale lui Kirkegaard, Berdiaev și Barth de a-l sili pe Dumnezeu să existe. Înspăimîntat, mă clatin pe scara semnelor minus prin care teologii se ridică deasupra vidului. Mă strecor ca un tîlhar în vîrful picioarelor în casa naturalismului ca să fur argintăria. Ca un acrobat mă cațăr din treaptă în treaptă. Iridiscenta pînză de păianjen a lui Newman se spulberă înaintea mea. Matematica școlărească a lui Pascal o șterg în treacăt cu umărul. Desenele rupestre ale acelor vrăjitori aborigeni, Paul și Augustin, uluitor de vii la lumina lumînării, pălesc în lumina zilei, transformîndu-se într-o simplă reprezentare antropologică. Producțiile distractive ale unor glorioși literați cum ar fi Chesterton, Eliot, Auden și Greene — fie că privesc creștinismul ca o pădure pastel, bună pentru o joacă cu zîne, sau ca o carieră delicios miasmatică din care clarobscurul se poate scoate la suprafață cu găleți mecanice — pînă la urmă, în mod infailibil, în ciuda comicei diversități de gonguri și ciocane, ajung să semene cu tînărul avut care pe coasta Iudeii a refuzat, descurajat, să vîndă tot ce avea.

Și apoi, în ultimul pătrar al revoluției solare, îmi odihnesc ochii pe o fîșie de nisip strălucitor, pe care sînt înscrise urmele trupurilor umane goale. Faptul că nu există nici o discrepanță între studiile mele și că textele trupești le completează pe cele sufletești îmi face mai ușoară povara predicii mele.

Pe spătarul scaunului meu de salvator e zugrăvită o cruce — zău, o cruce roșie, care înseamnă bandaje, atele, amoniac și unguente pentru insolații. Totuși, acest lucru mă întărește. În fiecare dimineață cînd mă urc pe scaun, cu picioarele mele păroase, tinere și atletice agățîndu-se expert pe treptele scării, e ca și cum m-aș cățăra într-un anteriu imens, larg și rigid.

Și iar, în fiecare din rolurile mele, stau atent, cocoțat pe marginea unei imensități. Abia pot suporta gîndul stelelor sau să încep să socotesc cîți morți alcătuiesc un atol de coral. Dar din scaunul meu, marea ușor dilatată de perspectiva din care o privesc îmi apare ca un bătrîn domn lăfăindu-se în voie într-un șezlong imens care are drept brațe țărmul acestui golf și drept pătură cerul proaspăt spălat. Iole plutesc pe suprafața mării ca niște gînduri binevoitoare dar fără legătură unele cu altele. Mișcarea valurilor e asemeni ridicării ritmice a unei veste, încrețindu-se la cusături cînd respiră. Căci iată : cînd intrăm în apă avem un șoc, pielea și sîngele nostru protestează. Dar odată ce această clipă, acest salt, a trecut, ce se întîmplă ? Extaz și senzație de plutire. Înotul e un fel de parabolă. Ne luptăm și ne zbatem și ne înecăm ; cedăm, chiar desperați fiind, și plutim și sîntem salvați.

Cu cîtă timiditate, cu ce senzație de depășire a limitelor am formulat, chiar atît de ocolit, o idee atît de solemnă. Iertați-mă. Nu sînt încă hirotonisit ; sînt prea împrăștiat ca să mă pot

ocupa de textul de bază. Priceperea mea e marginală, şi mă voi mărgini la strălucirea cărnii cu care această margine anume, această plajă, este însemnată în fiecare zi.

Filmul vieţii rulează aici în mod invers. Bătrînii sînt primii care sosesc. N-au ce face şi au pierdut darul somnului. Trupurile noastre sînt ca nişte ceasuri care pierd vremea. Tînăr cum sînt, şi tot aud înlăuntrul meu cum se agită acizii proteinici ; mă scol la diverse ore şi sînt cutremurat în linişte şi întuneric cum moartea goneşte spre mine ca un tren expres. Cu cît îmbătrînim şi cu cît ne rămîn mai puţine dimineţi, cu atît mai puternic ne înjunghie şi ne deşteaptă zorile. Bătrînele poartă mari pălării de pai şi, în umbra pălăriilor, zîmbesc cu toată gura unele altora, scoicilor sărate pe care le descoperă în nisipul neted al dimineţii, şi chiar şi mie, cel cu pleoapele căzute după o noapte de desfrîu. Bărbaţii sînt ades diformi ; picioarele albe veştejite sprijină piepturi sfidătoare cît un poloboc, absurd de puternice, pline de o spumă albă. Cum se mai fălesc cocoşii ăştia bătrîni cu „condiţia“ lor fizică ! Cu cîtă stupidă nesăbuire înoată în apa îngheţată — precauţi însă, plutesc întotdeauna paralel cu ţărmul şi la o adîncime care nu le întrece înălţimea.

Vin apoi cei între două vîrste, cu copiii şi cu scaunele de aluminiu. Bărbaţii îşi arată semnele meseriei lor — antebraţele roşii ale vînzătorilor de la staţiile de benzină, x-ul palid de pe spatele zidarilor sau tîmplarilor care poartă salopetă, muncitorii cu gleznele zgîriate. Părul de pe trupul lor e la fel de încurcat ca şi iarba încîlcită. Femeile sînt zbîrcite dar fecunde, ca şi rîurile din Irak care au adăpostit sămînţa civilizaţiei noastre. Copiii sînt odioşi. Pe feţele lor uscăţive vezi toate viciile, poftele, dorinţele scrîşnite ale adultului, neîmblînzite de reticenţa şi oboseala maturităţii. Doar ici-colo, cîte o fată, fiica mai mare, poartă un costum tricotat în dungi orizontale, verzi, violete şi cafenii şi merge încet, cu grijă, ameţită de lumina zilei care-i învăluie trupul îndesat şi neted, cu pieptul încă neînflorit dar cu gîtul prelung.

Cei din urmă sosesc tinerii. Tinerele soţii vin cu copii graşi şi gălăgioşi care înghit nisipul ca zahărul, se bălăcesc fericiţi în valurile care se izbesc de ţărm şi mă fac să mă înalţ drept pe tronul meu. Fluierul meu ciripeşte. Mamele se agită. Multe din femeile acestea sînt iar însărcinate şi stau lungite trîndav în costumele lor largi, ca nişte vaci pe o pajişte. Trăncănesc despre politică, fumează întruna, şi-şi ridică privirile tulburi, minunîndu-se cînd trei nimfe cu pîntecul plat defilează pe lîngă ele. Fetele astea îţi iau ochii : roşcata vioaie, pistruiată şi cu picioarele albe împingîndu-l pe băiatul care-o însoţeşte şi cerîndu-i să se arunce în apă ; bruneta solemnă purtîndu-şi trupul de parcă şi-ar ţine respiraţia ; blonda cu gropiţe în obraji, în scutecele bikini-ului său, cu puful strălucitor de pe mijlocul ei licărind ca pîntecul unei piersici. Dorinţa mă orbeşte ca şi soarele.

Vă supără faptul că un student în teologie are astfel de pofte ? Ce formalişti sînt cei din afara bisericii ! Oare încercările noastre de a

forța puterile supranaturale nu sînt de natură senzuală, acte de indecență ? Dacă ați ști la ce degradări sadice, la ce înspăimîntătoare explorări de caverne psihologice ne supun bunii noștri profesori transcedentaliști, ca o pregătire pentru menirea noastră, care este aceea de a străluci în întuneric !

Simt că pofta mă face să strălucesc ; devin din ce în ce mai rece pe tronul meu, ca o torță de gheață, pe măsură ce mă adîncesc în studiul frumuseții. Am studiat multe dintre formele ei, purtînd tot felul de costume de baie și avînd tot felul de înfățișări, și am ajuns la această concluzie: : frumusețea unei femei nu constă în vreo exagerare a zonelor specializate și nici în armonia generală care ar putea fi obținută prin mijlocirea vreunei *sectio aurea* sau a vreunei prejudecăți estetice similare, ci în arabescul șirei spinării. Curba pe care spatele o descrie coborînd spre fese. În aceasta rezidă grația care guvernează trupul unei femei.

De pe tronul meu alb mă uit la femei și le compătimesc, deplorînd judecata lor dementă care le împinge către lăudăroasa musculatură a mezomorfului și către prospera vanitate a endomorfului, pe cînd noi ectomorfii sîntem acei care concentrăm în vinele noastre suple și în nervii noștri exacerbați darul cel mai profund, adăpostul cel mai generos al dragostei. A dori o femeie înseamnă a dori să o salvezi. Cine a cunoscut ce este dragostea, nu silnică și nici grăbită, știe că prin ea coborîm, împreună cu partenerul nostru, spre acele umbre delicate și

grotești care pînă atunci erau închise în cele mai păzite colțuri ale sufletului nostru ; în acest refugiu o aducem pe ea. Un tărîm pustiu și frămîntat e locuit ; fiecare umbră, atinsă de această explorare, se transformă într-un act floral. Ca și cum am fi o insulă pe care o femeie, împinsă de vanitatea ce o frămîntă și căutîndu-și orbește propria ei identitate, e aruncată și își găsește siguranța, pînă cînd, cu o clipă înainte de prăbușire, Natura zvîrle zîmbind atuul ei și insula se cufundă în adîncul mării.

E un mare adevăr în filmele calomniate ca nefiind fidele, nici față de Biblie, nici față de viață. Ele sînt — deși scrise de diavoli sau de bețivi — fidele amîndurora. Toți sîntem niște Solomoni care rîvnim la mîntuirea reginei din Saba. Omul plin de Dumnezeu e de fapt un pustiu care cere să fie populat. Încăperile de piatră cer bijuterii, blănuri, culorile cărnii și ale veșmintelor, chiar dacă, așa cum s-a întîmplat cu Samson, templul se va nărui. Femeile sînt o străină seminție de păgîni care se află printre noi. Fiecare seducție e o convertire. Cine a iubit și nu a avut sentimentul că e salvat ? Nu este adevărat că impulsurile noastre biologice sînt înșelate de pretextele cavalerești ; mai degrabă impulsurile noastre cavalerești defilează zăngănind în armura lor biologică greoaie. Eunucii se îndrăgostesc. Copiii se îndrăgostesc. Eu mă voi îndrăgosti.

Principalul meu exercițiu, așa cum stau deasupra mulțimilor, e de a ridica întreaga masă la nemurire. Nu e o sarcină ușoară ; gloata e atît

de mare și membrii ei, individual, sînt atît de neînsemnați. Nici un *memento mori* nu e atît de concludent ca o fotografie a unei mulțimi dispărute. Iată-l pe Roosevelt, vesel, sărbătorind Armistițiul, cu pălăria lui de pai și cu guler tare, o zvîcnire de viață impasibilă și neînfricată : s-a dus. Mulțimea moare pe stradă ca un vagabond, fără urmaș, fără nume, fără urme. Propria-mi dăinuire, dincolo de ultimul cerc al timpului, e ușor de imaginat ; într-adevăr efortul imaginației e cerut de cealaltă ipostază — să concep că nu mai exist. Dar atunci cînd studiez uriașul amestec de omenire care înnegrește plaja pînă unde se întinde și nisipul, tot felul de lucruri absurde mă copleșesc. Femeia va fi imortalizată ca fecioară, matroană sau babă ? Fără copii, ce-ar avea de supravegheat și ce-ar avea de pălăvrăgit ? Ce se va întîmpla cu cele o mie de măști ale memoriei și ale schimbărilor fizice pe care le îndurăm — pot fi oare răscumpărate fiecare la Contorul Adaptării finale ? Pur și simplu cifrele respective mă fac să urlu. Semințiile nu mai sînt un clan infim de aristocrați simieni, stăpînitori peste un ocean de orbi ; omenirea este o plajă care se întinde ca un foc de-a lungul continentelor pustiite. Acest imens cheag adunat pe plajă, o fracțiune a unei fracțiuni — nu am putea spune că această gloată care se înmulțește este propria sa nemurire și să terminăm cu îndoielile noastre ? Stupul într-un sens supraviețuiește și nu este dovedit că fiecare din noi e un roi, o galaxie de celule dintre care, fiecare, fără îndoială, se roagă, din

strana ei aflată în degetul mare sau în esofag, pentru propria sa reînviere ? Într-adevăr, celulelor înseși cancerul poate să le pară o renaștere a credinței. Nu, în raport cu alte persoane, uitarea e un lucru inteligent și sănătos.

Marea celorlalți mă exasperează și mă obosește cel mai mult duminica dimineață. Nu știu de ce oamenii nu se mai duc la biserică — sau le-a pierit putința de a cînta, sau dorința de a asculta. De la opt și jumătate în sus, cînd se îngrămădesc venind de la locurile de parcare, furnici care cară fărîma lor de bagaj, și pînă la amiază, cînd bisericile îndepărtate revarsă vicleteaza lor minoritate îmbrăcată în culori vesele, marea însăși este înțesată de capete goale și de brațe care se zbat ca un imens și săltăreț vîrtej de gunoi. Undeva pe nisip un transistor emite un subțire și sfios semnal de încheiere al unei retransmisii. Și chiar aici, în inima torpoarei și a confuziei, moțăi, cu ochii abia deschiși, și formele încătușate ale turmei rătăcitoare protestante par a fi adunate la marginea apei în atitudini de pasionată devoțiune. Mi se pare că stau întins visînd pe stînca infinită a spațiului dinaintea Creației și că scena adevărată pe care o zăresc e o viziune a imposibilului : Paradisul. Căci dacă am fi existat înaintea gestului care a despicat firmamentul, am fi putut oare concepe una din cele mai evidente posesiuni ale noastre, cea mai obișnuită din binecuvîntările noastre, momentul, singurul veșnic prezent — momentul pe care-l ducem la buze mereu plin ?

Așadar : fiți veseli. Fiți veseli e porunca mea. E mesajul pe care-l citesc în agitația voastră. Întindeți-vă pielea ca niște piei atîrnate în cui, care se curăță în miracolul clipei de soare. Exultați cînd picioarele voastre taie apa, cînd mijlocul se rotește. Zburdați, înghițiți spuma, fiți copii. Sînt aici, deasupra voastră ; îmi pierd tinerețea ca să puteți face acest lucru. Aștept. Valurile vremii au curenți subterani înșelători, care vă poartă mereu către orizont. M-am pregătit. Mușchii mei sînt obișnuiți cu tot ce vor trebui să facă. Într-o bună zi, veghea mea va da roade ; aproape de orizont se va ridica, atrăgător, translucid, ca un clopot verde deasupra apei, strigătul de ajutor, o chemare, mi-e greu să o mărturisesc, pe care totuși trebuie să o aud.

OMUL BINECUVÎNTAT DIN BOSTON, DEGETARUL BUNICII ȘI INSULA FANNING

L-AM VĂZUT doar o clipă și asta s-a întîmplat cu ani în urmă. Bostonul fusese bătut de White Sox. Era un meci nocturn și, cînd s-a terminat, în timp ce mulțimea, inclusiv eu și prietenii mei, se îmbulzea cu acea panică occidentală stăpînită, către coridoarele ce duceau la porțile de ieșire, el, asemeni pepitei grele de aur care nu e luată de șuvoiul de apă din albia rîului, s-a ivit din mulțime, șezînd singur, imobil și zîmbitor, printre scaunele verzi.

Era un chinez, voinic și gras ca un negustor de mașini Chevrolet. Purta niște pantaloni negri decolorați și o cămașă albă cu mînecile suflecate. Ședea cu brațul întins pe speteaza scaunului de lîngă el și zîmbea spre teren, unde oamenii de serviciu întindeau prelata peste careul mic. Careul cel mare, în lumina reflectoarelor, era strălucitor și neted ca postavul unei mese de biliard. Și mi-a trecut prin minte, cum l-am zărit șezînd singur și netulburat printre scaunele goale, iată, acolo stă un om fericit, omul neîncetatei și neobositei binecuvîntări. M-am gîndit atunci să scriu un roman, o carte uriașă despre el, povestind fiecare mișcare pe care a făcut-o, fiecare masă, fiecare meci, fiecare aruncare și fiecare șovăială de la meciurile la care

a mers, numărul fiecărei case pe lîngă care a trecut hoinărind prin mahalalele indiene ale Bostonului, poziţia şi forma exactă a fiecărei crăpături şi coşcoveli de pe uşi, nuanţele precise mai întunecate şi luciul fiecărui ornament floral sau spiralat al porţilor de fier pe lîngă care l-au purtat paşii, mîzgălelile cu cretă, cărămizile (purpurii, pătate cu ocru, roşii), constelaţiile de scamă şi de pete din strîmta lui cameră de burlac (pete verzi, ţevi vopsite în care bolborosesc aburii, fire de telefon prinse de rama zidului), rotocoalele niciodată aceleaşi ale aburilor care se înalţă din fiertura lui de orez, undele sunetelor care alcătuiesc haşurările de zgomote din spatele lui, fiecare strigăt înăbuşit, fiecare sfîrîit al conexiunilor defecte la firmele cu neon, fiecare tren sau avion îndepărtat, fiecare uruit al patinelor cu rotile, totul — totul aşternut consecutiv cu simplitatea nudă a binecuvîntării intrinsece, mii şi mii de pagini, extatic lipsite de orice eveniment ; divin şi sfidător de anoste.

Dar noi, romancierii potenţiali, avem o sensibilitate tot atît de superficială ca şi epiderma noastră. Trecem peste volume de lucruri neexprimate şi, ca şi melcii, lăsăm în urmă o palidă dîră secretată de noi înşine. Din roua celor cîţiva fulgi care se topesc pe feţele noastre nu putem reface viscolul.

Noaptea trecută bîjbîiam în întuneric coborînd pe scară şi am lovit cu piciorul coşuleţul de cusut al soţiei mele aflat pe palier. Ace, gheme, nasturi şi petice s-au risipit peste tot. Adunînd lucrurile, am dat peste degetarul bunicii mele. O clipă nu mi-am dat seama ce este — ţineam

în mînă o corolă de argint fără tulpină cîntărind cîteva grame. Apoi mi-am dat seama ce e, şi porţile timpului s-au dat în lături, şi după atîţia ani bunica era din nou cu mine, şi mi s-a părut că am datoria, sacră şi necesară, să povestesc că a fost odată o femeie care acuma nu mai există, cum s-a născut şi a trăit într-o lume care a încetat să mai existe, deşi amintirile ei erau toate în jurul nostru ; cum fusese făurit degetarul ei, ca într-o grotă magică din muntele negru al timpului de către meşteri micşoraţi de perspectiva îndepărtată, într-un atelier dispărut, nu mai mare acum decît degetarul însuşi, şi ca şi el sortiţi în curînd să fie zdrobiţi şi nimiciţi ca de o geologică presiune. O, Doamne, binecuvîntează aceste biete făpturi care, în josnica lor ignoranţă, vor săvîrşi învierea.

Degetarul fusese darul ei de nuntă pentru mine şi soţia mea. Eram singurul ei nepot. Cînd mă însurasem, avea peste şaptezeci de ani şi era slăbită şi infirmă. Se lupta de multă vreme cu boala lui Parkinson ; în cele mai îndepărtate amintiri ale mele, de boala asta suferea. Degetele şi spinarea îi sînt încovoiate ; un tremur îi agită trupul cînd merge prin încăperile întunecate, ciudat rînduite ale casei noastre din oraşul în care m-am născut. Ghemuit în holul de lîngă camera bunicilor — în care n-am intrat niciodată — îi pot auzi glasul, într-un şoptit murmurat care străpunge prin zid, biciuindu-l cu mici împunsături, răspunzînd iritată unei întrebări pe care bunicul i-a pus-o fără să o aud. Ciudat, cînd nu e în camera lor, el vorbeşte

foarte tare. Cînd bunica se apleacă asupra mea, miroase a mucegai, a ceva ca un medicament împotriva tusei, și a haine vechi care au stat la uscat în soare. Cînd eram copil era voinică și avea o seamă de bunuri și resurse. Pe vremea cînd mă căsătorisem, era atît de slabă încît numai voința ei pătrunzătoare o purta în sus și în jos pe scările căsuței de țară în care ne mutasem — aceeași casă în care locuise ca mireasă. Vorbea cu mare greutate ; se oprea suspendată în mijlocul unei propoziții, căutîndu-și cuvintele nemișcată, cu ochii apoși și părul alb zburlit. Nu mai avea nimic. În afară de patul și hainele ei, degetarul elegant de argint — un dar al tatălui ei, gravat cu inițialele numelui ei de fată — era ultima ei avere, pe care ne-o dărui nouă.

În acele zile, de fiecare dată cînd plecam de-acasă credeam că o vedeam pentru ultima dată. Cînd am plecat ca să mă căsătoresc, nu credeam că o s-o mai văd în viață. Dar cînd, la sfîrșitul verii, m-am întors cu soția mea, bunicul murise și nu ea. Murise cu cîteva minute înainte de sosirea noastră. Trupul lui zăcea pe podeaua dormitorului lor, gura ca un mic triunghi într-o față ofilită, era de nerecunoscut. Camera era slab luminată de strălucirea caldă a unei lămpi cu gaz. Mi-era frică de cadavrul acela ; eram uimit că bunicii nu părea să-i fie teamă. Mi-era teamă ca trupul acela să nu se miște. L-am chemat : „Bunicule", într-o șoaptă timidă și am dat înapoi, de frică să nu-mi răspundă.

Bunica ședea pe marginea patului, zăpăcită, zîmbind vag în semn de bun sosit. Era încurcată,

ca un meseriaș care, după o lungă perioadă de concentrare, își ridică privirile de pe lucru. Bunicul, unul din cei mai sănătoși bătrîni, în ultima lui zi își pierduse mințile. Urlase ; bunica se luptase să-l potolească. Credea că patul îi luase foc și sărise din pat, bunica se agățase de el și, în cădere, bunicul murise. Dar nu chiar cu totul. Mama alergase sus pe scări și strigase :

— Ce se întîmplă ?

— Ce să fie, sîntem la pămînt, îi spusese tatăl ei cu un sarcasm calm și inima i se oprise.

Tata ne întîmpină pe pajiște în lumina farurilor ; gîfîia.

— Doamne, îmi spuse el, ați sosit într-un moment nepotrivit ; cred că bunicul a murit.

Socrii mei erau cu noi ; tatăl soției mele, chirurg, un om obișnuit cu moartea, se duse sus să vadă ce e. Coborî, zîmbind, și spuse că bunicul nu mai avea puls, dar că mîna mai era caldă. Și apoi, cînd am urcat și eu, am văzut-o pe bunica zîmbind chiar în același fel, abstract, politicos.

Ședea, istovită și purificată de lupta dusă, pe marginea patului cu două adîncituri. Era o femeie micuță, dar plină de o disproporționată energie. Însoțirea bărbatului ei în moarte fusese ultima ei mare sforțare. Din acea clipă, voința ei căută să se adapteze înfrîngerii, și puterea de a rezista deveni pentru bunica o piedică. Am îmbrățișat-o repede, înfricoșat chiar și de trupul ei, care numai cu puțină vreme în urmă îmbrățișase trupul ce zăcea pe podea. Mama, în spatele meu, o întrebă dacă voia să vină jos cu ceilalți. Bunica o refuză spunînd : „Mai stau încă

puţin", făcînd o mişcare nerăbdătoare care putea să însemne o lămurire sau o rugăminte să fie lăsată în pace.

Ştia, probabil, ceea ce am fost uimit să descopăr atunci cînd, coborînd treptele, cu genunchii tremurători şi cu trupul străbătut de fiori, ca după o baie, m-am dus jos : că nu dispunem de gesturi potrivite pentru a răspunde gesturilor imperioase ale naturii. Printre munţii surzi, viaţa omenească urmează o cale comic de coborîtă. Sherry-ul cumpărat de mama pentru sosirea noastră a fost servit cu acel prilej ; peste aşteptarea antreprenorului de pompe funebre, se suprapuse o versiune mai liniştită a petrecerii pe care intenţionase să o dea. Socrul meu, cu o glacială şi profesională *„finesse"*, tăia şunca ; mama, cu un calm crispat, aflat parcă în centrul unor tensiuni contradictorii, spuse unul sau două din cuvintele ei de spirit ; convorbirea telefonică a tatălui meu cu pastorul luteran suna la fel de consternată şi de consternantă, cum sunau întotdeauna convorbirile lui cu acest tînăr. Fără a şti ce aşteptasem să se întîmple în loc de toate acestea, eram uluit ; flecăreala mi se păru a deveni insuportabil de zgomotoasă şi am izbucnit, gîndindu-mă la bunica mea care asculta acolo sus deasupra capetelor noastre :

— De ce nu-l lăsaţi pe bătrîn să se odihnească ?

Maică-mea se uită la mine cu uimit reproş şi m-am simţit din nou cuprins de sentimentul de siguranţă că sînt băiatul ei deştept dar fără experienţă ; existau lucruri pe care nu le înţelegeam.

Pastorul sosi, cu o faţă palidă şi trasă, care se destinse cînd văzu oamenii din casă rîzînd. Jucase volei în curtea bisericii, îşi scrîntise glezna alunecînd, şi încă mai şchiopăta. Rugăciunile lui păreau să cioplească bucăţi din inimile noastre şi să le facă să plutească în văzduh. Oamenii antreprenorului de pompe funebre, figuri caraghioase de lemn precum călăii de altădată, sosiră şi scoaseră trupul din casă. Şi astfel, ca printr-o serie de camere de presiune, furăm salvaţi din tunelul morţii.

Bunica nu se duse la înmormîntare. Era un lucru înţelept, întrucît masonii ridiculizaseră ceremonia cu supoziţiile lor oculte. Bunica, a cărei dragoste de a fi activă fusese profundă, stătea în casă şi din ce în ce mai mult în pat. Cînd am plecat din nou, împreună cu soţia mea — mai aveam încă un an de colegiu — în inima mea mi-am luat rămas bun de la ea. Dar cînd m-am întors, de Crăciun, era în viaţă, şi în iunie mai trăia, deşi acum nu se mai dădea jos din pat deloc.

Voinţa ei lupta orbeşte. Bunicul fusese un promotor activ al gimnasticii, ca o cheie a longevităţii. Ascultînd probabil un ecou al vocii bărbatului ei, bunica ne cerea să o ridicăm de mîini, în capul oaselor, şi apoi să o lăsăm jos, şi să o ridicăm din nou, pînă cînd cel care o ajuta îşi pierdea răbdarea şi, exasperat, o părăsea. Îi plăcea să aibă pe cineva în preajmă, deşi putinţa de a vorbi o părăsise. „Sus, sus", această rugăminte imperioasă şi imploratoare era tot ce mai puteam înţelege. Ştiam că boala îi afectase numai limba ; că în fiinţa aceea lipsită de cu-

vinte, în privirile acelea severe, trăia aceeași minte vioaie și plină de dorințe. Dar o minte lipsită de un mijloc de exprimare încetează de a exista în lumea noastră, și ne obișnuisem să vorbim în camera ei ca și cum ea n-ar fi fost acolo. Sigur că acum era ultima dată cînd aveam să fiu cu ea — împreună cu soția plecam în Anglia pentru un an —, îmi petreceam cîteva din după-amiezile de vară în camera bunicii. Știam că poate auzi, dar cum nu discutam prea mult niciodată, citeam sau scriam fără să scot o vorbă. Îmi aduc aminte că stăteam în balansoar la picioarele patului, aproape de locul unde zăcuse în seara aceea, în lumina caldă a lămpii, trupul bunicului, și scriam, în timp ce razele soarelui se revărsau printre mușcatele de pe pervazul ferestrei, versuri ușoare despre felul cum îmi închipuiam că va arăta călătoria pe mare pe care aveam s-o fac în curînd.

Vezi orizontul — o linie lină
Deasupra albastrul e-o culoare divină
Sub apă albastrul e albastru marin
Și uneori albastrul e chiar verde deplin.

Citind acum această strofă văd, ca după marginea hîrtiei, nările bunicii așa cum îi era înfundat capul în pernă. Puterea care o dobora îi deforma inegal trupul, îi altera simetria ; o nară era turtită în forma unei lacrimi, cealaltă era o gaură neagră rotundă prin care părea să absoarbă aerul. Întreaga și delicata structură a existenței ei părea să fie suspendată de această

flămîndă și finală deschizătură, de mărimea unui bănuț, prin care se hrănea viața ei.

În Anglia, șovăiam să deschid fiecare scrisoare de acasă, de teamă că va cuprinde știrea morții ei. Dar, ca și cum ar fi fost păstrată în irealitatea acelor zile care au trecut fără urmări pe un continent îndepărtat, a cărui după-amiază era dimineața noastră și a cărui dimineață era noaptea noastră, ea supraviețui și o găsirăm cînd ne-am întors. Aveam o fetiță nou născută. Am pus copilul, prea mic ca să se tîrască de-a bușilea, pe patul bunicii lîngă picioarele ei, așa că, timp de cîteva minute în cameră stăteau laolaltă patru generații și, fără a-și ridica privirea, bunica putea vedea întreaga ei descendență : mama, eu și fiica mea. La înmormîntarea ei, copila mea, atunci sensibilă la lucrurile din jurul ei, a zîmbit și, din brațele mele, a întins mîna către trupul slăbit și fardat din coșciug, care-i era în mod vag familiar.

Bunica mea murise, în cele din urmă, cînd eram plecat departe, la Boston. Eram la o petrecere, într-o sîmbătă seară. M-am dus la telefon cu țigara într-o mînă și cu aroma de Cointreau pe buze ; mama, cu glasul firav din cauza distanței, a început convorbirea cu cuvintele : „Bunica s-a prăpădit“. O găsiseră moartă dimineața și nu putuseră să dea de mine pînă atunci. Era, firește, o binecuvîntare ; mama aproape că își distrusese sănătatea îngrijind-o. Acum toți fuseseră eliberați. M-am întors la cei cu care petreceam și le-am spus știrea — erau doar cîțiva prieteni de-ai mei. Dar veselia nu

poate fi suprimată o întreagă seară, și cînd a revenit cred că am luat și eu parte la ea. Am jurat, încercînd să corespund oarecum cu împrejurarea și să fac gestul potrivit, că mă voi duce a doua zi dimineață la o biserică luterană. Dar cînd s-a făcut duminică dimineață am dormit tîrziu și jurămîntul mi se păru un capriciu supărător, așa că nu m-am dus.

Nu m-am dus. Acest refuz pare a fi o postură de la acea petrecere și iată-mă gata să mă cert cu ea, dar vin alte amintiri și mă ating pe umăr și mă duc mai departe.

Cînd trăiam cu toții, noi cei cinci, în casa aceea luminată cu lămpi de petrol, vinerea și sîmbăta seara, la o oră cînd primăvara și vara mai era încă multă lumină pe-afară, mă duceam cu mașina tatii în oraș, unde locuiau prietenii mei. Îndepărtîndu-mă cu zece mile, cîștigasem în cele din urmă cîțiva prieteni : o ilustrare a acelei ciudate legi prin care, asemeni lui Orfeu călăuzind-o pe Euridice, ne realizăm dorințele întorcîndu-le spatele. Aveam și o prietenă, așa că fiorii așteptării erotice și mondene mă străbăteau în timp ce mă fîțîiam în fața oglinzii din bucătărie, bărbierindu-mă cu apa încălzită într-un lighean pe sobă, pieptănîndu-mă cu un pieptene din care picura apa și potrivindu-mi imaginea în oglindă, în așa fel încît să nimeresc unghiul din care fața mea să arate frumoasă și, prin masele de aer, cer și iarbă care înconjurau tăcute casa noastră, să fiu veșnic iubit. Bunica se învîrtea pe lîngă mine privindu-mă cu teamă,

ca atunci cînd, copil fiind, îi era frică să nu cad dintr-un copac. Exultînd, fredonînd, mă repezeam și o ridicam în aer, o ridicam ca pe un copil, cu un braț ținînd-o de sub genunchi și cu celălalt cuprinzînd-o din spate. Jubilînd, mîndru de înălțimea și de puterea mea, ridicam în aer trupul firav și fragil, cîntărind poate vreo cincizeci de kilograme și mă învîrteam cu el în brațe, în timp ce restul familiei se uita cu uimire și zîmbete alarmate. Dacă m-aș fi împiedicat sau aș fi scăpat-o din brațe, i-aș fi putut frînge spinarea, dar veselia mea se dovedea întotdeauna un leagăn sigur și oricîtă ironie era în acest impuls, oricît de implicit ar fi fost contrastul dintre acest trup bătrîn, abia femenin, și fata unduioasă, fierbinte pe care aveam s-o îmbrățișez înainte ca seara să se fi sfîrșit, o desfătare directă mă cuprindea pe loc : o purtam pe aceea care mă purtase altădată, dansam cu trecutul meu, ridicam de jos pe îngrijorata păzitoare a copilăriei mele, o purtam cu temeritatea mea pînă în pragul primejdiei, de care ea căuta întotdeauna să mă păzească.

Există o fotografie a bunicii cu mine, lîngă prima noastră casă. Pe jos e zăpadă. Cărarea pardosită cu cărămidă fusese curățată. Eram îmbrăcat cu un costum de schi, și grosimea lui mă făcea să merg greoi. Pe fondul alb al zăpezii și al zidului alb de cărămizi, amîndoi arătăm ca două siluete negre. Mă clatin ; silueta neagră a bunicii mele se apleacă asupra mea cu o solicitudine de răpitoare, ținîndu-mă de mînă, cu o mînă care devenise, din cauza schimbărilor produse de boală, ca o gheară. Îi era teamă că

o să cad, că nu mănînc de ajuns, că băieții mai mari din cartier o să mă bată, că o răceală o să mă înăbușe ; și temerile ei nu erau fără rost. Primejdia *exista* în casa aceea. Tigrii mîniei se ițeau pe după mobile și umbre ale desperării îl urmăreau pe tatăl meu pînă la ușă și se turteau de ferestre cînd cobora singur strada plină de umbră.

Îmi aduc aminte că o priveam pe mama călcînd în sufragerie. Deodată mîna mamei zvîcnește spre falcă ; fața îi devine albă ca varul ; durerea face ca privirea să-i rătăcească. Dinții o dureau în asemenea hal, încît lacrimile au pornit să-i curgă pe obraji în timp ce relua călcatul. Trebuie să fi strigat, deoarece îmi zîmbi. I-am spus să se ducă la dentist și m-am întors la cartea mea de colorat. Mireasma liniștitoare a rufelor încălzite învălui întrezărita scînteie a durerii. Acum, în jurul acelei scîntei reci, izolate în memoria mea, atmosfera casei se cristalizează : danturile noastre neglijate, regimul nostru alimentar sărac și făinos, podelele noastre roase, coridoarele noastre bîntuite de obsesii și pline de mucegai. Sînt așezat pe covor — care sub masa din sufragerie și-a păstrat încă proaspeți perii și-mi păreau o junglă de iarbă — și mama stă în picioare la masă, iar în jurul nostru, ca niște hieroglife care înconjoară figurile rigide ale unei fresce murale funerare, sînt formele simple ale celorlalți trei : bunicul, o piramidă care stă și recitește ziarul în lumina scăzută a camerei de primire ; tatăl meu, o prăjină bifurcată mergînd cu pași mari undeva prin

oraș ; bunica, deasupra noastră, în camera ei sau în spatele nostru, în bucătărie, o semilună încovoiată în cine știe ce treabă casnică. Atîta vreme cît trupul ei o purta, trudea.

În seara cînd ne-am mutat, treceam împreună cu mama prin iarba neagră și umedă, și, ocolind colțul casei de gresie, am zărit-o în cadrul ușii, aproape de noi și totuși departe, ca o femeie într-un tablou de Vermeer, pe bunica întinzînd brațul cu un chibrit în mîna care tremura ca să ajungă la fitilul unei lămpi de pe pervazul înaltului cămin din bucătărie. Glasul mamei, amintindu-mi mai tîrziu cu ani acel moment, s-a frînt în timp ce adăuga : „Totdeauna făcea lucruri din acestea". Cum ar fi să aprindă o lampă. Aprinzînd întotdeauna o lampă.

Și prin acest „întotdeauna", cad în acel spațiu al timpului precedînd nașterea mea, în care bunica, o figură istorică, e făcută, în mod înșelător, să fie prezentă prin persistența ei în zilele mele. Era cea mai tînără dintre doisprezece copii care, cu toții — lucru remarcabil în acea vreme nefavorabilă — au trăit pînă la maturitate. Mezina familiei, era favorita tatălui ei și era îndrăgită de toți frații. Către sfîrșitul vieții, cînd camera îi era bîntuită de apariții care stăteau liniștite prin unghere, frații ei, care muriseră cu toții de mult, pentru ea reveniră din nou în viață. Eu am devenit unul din ei și mă chema spunîndu-mi Pete. Acesta era cel mai mic din frații ei, la care ținea cel mai mult. Fotografia lui în sepia, montată pe un carton tare pe care erau imprimate suluri de aur, o ținea pe noptiera de lîngă pat. Avea un nas coroiat și aerul

orgolios al unui dandy rural care s-a pregătit să fie fotografiat. Ca ochii unei icoane, ochii lui negri și ageri — singurii care nu erau șterși în fotografie — au vegheat la căpătîiul ei cînd a murit.

Cred că prima limbă pe care a vorbit-o era germana din Pennsylvania. Așa cum unii părinți vorbesc franceza în fața copiilor pentru a-și comunica unele secrete, bunicii mei foloseau acest dialect față de mama. Pînă la mine nu au ajuns decît două cuvinte — *ferhuttled* și *dopich*, care înseamnă „zăpăcit" și „amorțit". Bunica mea le întrebuința adesea ; era probabil felul în care o considerau ceilalți. Avînd forma unei seceri, viața ei trecea prin ierburi de zăpăceală și amorțeală care, într-o lună de vară, creșteau din nou tot atît de înalte ca și mai înainte.

Ca și cu binecuvîntatul om din Boston, ar trebui să fac aici un catalog al existenței ei ; căsătoria cu un bărbat cu zece ani mai bătrîn, chinul singurei ei nașteri, schimbările soartei care-i contrariau truda permanentă. Cîmpul, muncitorii angajați, caii, pietrele din șură și căminul, hanurile de la trei mile pe drumul spre tîrg. Nașterea mamei mele : lumina lămpii, apa care dă în clocot, cabrioleta hurducîndu-se după doctorul cel glumeț, teama, ca o peliculă transparentă lipită de plafon, orele de dureri care creșteau mereu — bunica mea era o femeie micuță și pruncul era mare. Greutatea ei la naștere, mama o socotea ca o ofensă de neuitat adusă femeii care o născuse, prima din o mie de stîngăcii dureroase. Dar mie, din îndepărtata mea

perspectivă, în care povestea, memoria și sîngele se amestecă, sensul povestirii îmi pare a fi supraviețuirea. Amîndouă au supraviețuit acestei grele încercări. Și în cele din urmă toate impresiile mele despre viața mamei mele se concentrează asupra acestui fir subțire al supraviețuirii ei tenace.

Cînd ne-am întors la ferma în care se născuse mama, bunica a insistat să aducă apă de la izvor. În ciuda avertismentelor noastre, se strecura cu găleata și, pe picioarele ei nesigure, o aducea înapoi peste dealul acoperit de iarbă, plină, și în mod ciudat, cu foarte puțină apă vărsată. Într-o zi de vară, mama și cu mine stăteam în colțul casei. Aerul vibra de zgomotele naturii și de tremolo-ul intens al insectelor și păsărilor. Deodată, mama se făcu albă ca varul și se crispă, ca și cum ar fi împuns-o iar durerea de dinți : „Ascultă". Înainte de a putea spune ceva, mama o porni în goană pe pajiște spre izvor, cu mine după ea, și acolo am găsit-o pe bunica atîrnînd deasupra apei, cu un umăr peste peretele de gresie care înconjura izvorul din trei părți. Greutatea găleții o trăsese în jos ; bunica se aruncase într-o parte și, nemaiputîndu-se mișca, nu se înecase prin simpla putere a voinței ei pînă în clipa cînd scîncetul ei de ajutor, slab ca al unei păsări, a ajuns la urechile receptive ale copilului ei.

Din, cîte știam, bunica nu călătorise niciodată dincolo de hotarele Pennsylvaniei ; nu fusese niciodată la cinema ; n-am văzut-o citind niciodată. Trăia în mijlocul nostru așa cum

peștii trăiesc în adîncul mării. Într-o seară, cînd credea — în mod greșit — că va muri, am auzit-o întrebînd : „Oare să fiu cam slăbită ?" Nu o mai auzisem pînă atunci să fi fost atît de curioasă. După ce i se dădură o serie de informații neplăcute, păru uluită și apoi, cu un zîmbet vag, spuse rar : „Oh, nu cred". Înlăturînd neplăcerea tot atît de ușor ca și un copil.

Desigur, am cunoscut-o tîrziu, în felul, în care privește lucrurile un copil neștiutor. Fără îndoială inocența viziunii mele despre ea e propria mea inocență, ignoranța ei fiind a mea. Mi s-a spus că la timpul ei era o ființă rafinată și formidabilă. Îi plăceau rochiile elegante, mîncarea bună, lucrurile frumoase. Fusese una dintre primele femei din regiune care a condus o mașină. Mașina aceasta, un Overland, cutreierînd drumurile de pămînt roșcat care străbat văile de țară, acuma pline de ranch-uri și navetiști din Philadelphia, dispare în peisaj, cu o femeie pe care trebuie să mi-o imaginez, o femeie care nu e deloc bunica mea.

Inițialele erau K.Z.K. Ridicînd degetarul, cu coroana lui de puncte în relief asemeni unui fagure minuscul și cu brîul lui decorativ de flori cu cinci petale ciocănite în argint, am simțit în seara aceea ridicîndu-se în spatele meu un val înalt, gata să se prăbușească asupra lumii și să mă îngroape în adîncuri, pe noi și toate fleacurile supraviețuirii noastre. Fiindcă simt că lumea piere, că necontenit crescînda mulțime de oameni va constitui curînd un întuneric în care strălucirea acestui argint va dispare ;

această catastrofă iminentă mă împinge să plîng acum, în ultima clipă cînd acest plîns va mai avea un sens, și anume că a existat odată o femeie pe care unul din continente, pe una din milele lui pătrate, a făcut-o să dispară. Că pămîntul care a făurit-o era mai aspru, mai slab exploatat, mai fertil decît e acum. Că era o femeie unică ; că a venit pe lume către sfîrșitul acelei vremi cînd unicitatea era posibilă.

Străzile sînt de pe acum inundate de fețe identice. Ea a fost proiectată pînă în zilele mele prin voința ei de supraviețuire ; am trăit alături de ea, și ea m-a iubit, și nu am înțeles-o, nici nu mi-am dat osteneala să o fac. Acum a dispărut deoarece noi am abandonat-o ; degetarul pare a fi o amintire care mi-a fost băgat în mînă de o femeie părăsită pe care, în tovărășia altora, am zvîrlit-o dintr-o insulă în pustiu.

Asemenea lucruri simple mă aduc la a treia dintre povestirile mele nescrise. E o povestire simplă, o poveste despre viața lipsită de iluzia reproducerii, săvîrșită de către istorie. O ușă trîntită într-o casă pustie. „Să ne închipuim", ne invită Pascal, „un număr de oameni în lanțuri, condamnați cu toții la moarte..."

Insula Fanning este o insulă izolată din Pacific, situată aproape de ecuator. Pe insulă se află acum o stație-releu pentru telegraful transoceanic. Cînd a descoperit-o căpitanul Fanning, insula era nelocuită, dar existau semne că a fost locuită : o temelie pătrată de blocuri de coral, un topor de bazalt, cîteva undițe de os, cîteva movile mortuare unde s-au găsit dinți sculptați

de delfin şi oseminte omeneşti. Toate aceste lucruri sînt rămase din trecut.

Se înţelege că insulele polineziene au fost locuite, aşa cum sînt zvîrlite în natură seminţele la întîmplare. Pe vasta întindere a oceanului, multe bărci şi pirogi s-au pierdut ; călătoriile puţin pregătite erau pline de pericole, iar navigaţia spre locuri mai îndepărtate imposibilă. Unii au fost purtaţi spre alte insule populate şi acolo au fost măcelăriţi. Unii au murit de foame pe insulele pustii ale Pacificului ; unii au fost tîrîţi spre sud în gheţurile antarctice. Unii au fost zvîrliţi pe atoli cu numai şobolanii din bărci încă în viaţă. Puţini, foarte puţini — Natura care are un timp imens joacă un joc al risipei — au supravieţuit şi au ajuns într-o insulă nelocuită dar locuibilă. Cînd în grupul de supravieţuitori se afla şi o femeie fertilă, populaţia se înmulţea. Sufletele unei naţiuni deveneau sămînţa altora. Nu era posibilă o întoarcere. Stelele sînt un ghid cu mult mai nesigur decît o cred teoreticienii instalaţi comod într-un fotoliu. Întîmplarea, aici ca şi în altă parte, este factorul generator dincolo de suprafaţa aparent desăvîrşită a lucrurilor.

Iată ce trebuie să se fi întîmplat. Un grup de oameni într-o barcă uriaşă, navigînd de-a lungul insulelor Marchize, s-a rătăcit. În cele din urmă au fost zvîrliţi pe insula Fanning. Au ridicat o casă, au pescuit şi au trăit. Printre ei nu era nici o femeie, aşa că numărul lor nu putea decît să se micşoreze. Cei mai tineri dintre ei trebuie să fi trăit cam vreo cincizeci de ani. Oasele acelui

bărbat pe care n-a mai avut cine să-l îngroape au putrezit şi s-au risipit. Nu s-a găsit nici un semn al vreunui dezastru care să explice dispariţia oamenilor. Nici nu era nevoie.

Qu'on s'imagine un nombre d'hommes dans les chaînes, et tous condamnés à mort, dont les uns étant chaque jour égarés, à la vue des autres, ceux qui restent voient leur propre condition dans celle de leurs semblables et, se regardant les uns et les autres avec douleur et sans espérance, attendent leur tour. C'est l'image de la condition des hommes. [1]

— Am venit din Hiva Oa şi duceam cu noi, dincolo de orizont, porci şi mesaje din partea lui Nukuhiva. Tatăl meu era şeful expediţiei. Tabu-ul fiind foarte puternic, nu aveam nici o femeie în pirogă. Vîntul s-a potolit şi a început să bată din altă parte. Oceanul a devenit mult prea liniştit şi lucios ca interiorul unei nuci de cocos ; cerul înspre sud se unea cu oceanul. În timpul furtunii am pierdut mulţi porci şi pe un bătrîn care l-a cunoscut pe Nukuhiva ca băiat. Cînd cerul s-a înseninat era noapte şi stelele erau învălmăşite. În zori, de jur împrejur nu se zărea nimic la orizont ; ne străduiam să vedem ceva cînd valurile uriaşe ne aruncau în sus. Am înălţat cîntări soarelui şi am dormit în umbra trupurilor celor care erau treji. Furtuna smul-

[1] Să ne închipuim un număr de oameni în lanţuri, cu toţii condamnaţi la moarte, dintre care unii dispar în fiecare zi sub ochii celorlalţi, cei care rămîn îşi văd propria lor condiţie în aceea a semenilor lor şi, privindu-se cu durere şi speranţă, îşi aşteaptă rîndul. Aceasta este imaginea condiţiei umane.

sese cabina din pirogă. Fricoşii ne molipsiseră. Dar cîntatul îmi dădea curaj şi prezenţa tatălui meu mă ocrotea. Era cel mai înalt şi cel mai curajos şi totuşi a fost printre primii care şi-a pierdut viaţa. I-am devorat cu toţii trupul ; puterea lui a trecut în mine, deşi eram tînăr. Am simţit cu multă vreme înainte insula apropiindu-se. Atingîndu-mă, oameni începeau să spere şi să se bucure. La început insula părea un nor, dar Marheyo zări păsări. Nu mai aveam pînze şi am vîslit cu mîini care-şi pierduseră forma. Pielea ni se jupuia în apă. Gîtlejul ne era înfundat ; nu scoteam o vorbă. Ne-au trebuit două zile şi două nopţi ca să ajungem pe insulă ; a doua zi în zori, braţele ei se întindeau spre noi. Am zărit tufişurile verzi şi cocotierii deasupra stîncilor. Înainte de a ne fi revenit cu totul în putere, m-am bătut cu Karnoonoo. Deşi în sat era un om de temut, l-am învins şi l-am omorît, părîndu-mi rău. Ne-am gîndit să ne facem un adăpost. Am ridicat o casă din piatră, cioplind stînca moale precum cenuşa cu securile noastre. Am cules fructe şi am prins peşti şi am învăţat să facem *tapa* din coaja ciudată a copacilor. I-am îngropat pe morţi. Ne-am cioplit un zeu dintr-unul din parii pirogii. Nu întotdeauna mureau cei mai bătrîni. Demonul apatiei îl cuprinse pe Nehivi, paiaţa, şi pe Kory-Kory, care avea grijă de zeu. Orizontul părea întotdeauna gata să ne vorbească ; de ce fuseserăm aduşi aici ? Am trăit şi, deşi îi vedeam pe ceilalţi cum se răcesc şi obrajii li se scofîlcesc şi trupurile le înţepenesc şi devin uşoare ca barca unui copil, cei care rămîneau nu erau siguri că vor muri. I-am îngropat cu amuletele pe care le-am adus din sat. Sînt ultimul. Acum cîtva timp l-am îngropat pe Marheyo, cel cu trei degete, şi noaptea vine şi-mi vorbeşte.

Aceasta s-a întîmplat în linii mari, dar mai sînt zilele, evocarea zilelor... zilele verzi. Treburile, iarba, vremea, culorile mării şi ale aerului. Aşa cum un smoc de iarbă rupt de pe pajişte devine *glorie* cînd este schiţat de Dürer. Detalii. Detaliile sînt degetele uriaşului. El pune mîna pe par şi smulge coaja şi arată cum arde dedesubt lemnul umed şi alb al bucuriei. Fiindcă m-am gîndit că această povestire, spusă în întregime, va deveni fără ca eu să fi vrut să fie aşa o povestire plină de bucurie ; dacă posibilităţile mele ar fi fost mai mari, am fi ştiut-o. Dar aşa, şi voi, ca şi mine, trebuie să o presupuneţi doar.

UN NEBUN

ANGLIA, CHIAR EA, mi s-a părut ușor dementială. Pajiștile care alunecau dincolo de ferestrele trenului Southampton-Londra păreau delirant de verzi, atît de obsesiv saturate de culoare încît ochii mei, încă obișnuiți cu verdeața istovită și cu rugina de septembrie a cîmpiilor americane, se îndoiau de putința acestui peisaj de a produce și ceva folositor. Anglia mi se înfățișa ca existînd numai în calitate de context literar. Studiasem literatura ei timp de patru ani și fusesem trimis aici ca să-mi continui studiile. Totuși mintea mea, înflăcărată și amețită de călătorie, nu era în stare să furnizeze decît un singur citat : „o harababură de cîmpii verzi“, acest nesemnificativ ciob shakespearian, devenit celebru printr-o clasică alterare tipografică ; îmi tot trecea prin minte „o harababură de cîmpii verzi“, în timp ce scandarea dactilică a roților de tren ne ducea, împreună cu cei șase muți și legănați tovarăși de compartiment, spre Londra. Orașul întrecu așteptările noastre. Grandoarea kiplingiană a gării Waterloo ; dezamăgirea eliotiană a șirurilor de case din cărămidă din Chelsea, unde ne-am petrecut noaptea în apartamentul unui vag prieten, coșmarul dickensian al ceții și al pavajului

jilav și cornișele murdare care ne înconjurau cînd ne-am trezit — toate acestea păreau prea autentice ca să fie reale, prea adevereau literatura ca să fie materiale. Taxiul pe care l-am luat ca să ne ducă la gara Paddington avea capota înaltă și era deschis într-o parte, ceea ce îl făcea să apară privirilor noastre ca unul din acei actori uluiți și ciudați dintr-o melodramă de Agatha Christie. Am trecut pe lîngă conace din Galsworthy și parcuri din A.A. Milne ; am zărit o alee din veacul al optsprezecelea, cu firme de tavernă cu tot, unde s-ar fi putut ca Dr. Johnson, amețit, să se fi înecat în seara aceea cînd a rîs atît — incidentul povestit de Boswell și amplificat în eseul lui Beerbohm. Și dincolo de toate acestea, dincolo de Dumnezeu știe cît de multe plăgi, procesiuni și conflagrații medievale, însuși anticul Londinium, ca un Titan îngropat care zace mocnind într-un abis și într-un vîrtej al timpului, uluitor pentru cei obișnuiți să privească pămîntul ca o suprafață neatinsă de istorie. Ne-am simțit ușurați cînd ne-am urcat în tren și am văzut că ne poartă spre vest.

Trenul ne-a adus la Oxford pe înserat. N-aveam unde să ne ducem. Nu rezervasem nici o cameră. Am urcat într-un taxi și i-am explicat șoferului situația. De vîrstă mijlocie, cu urechile mari pline de păr, omul nu părea să ne creadă, ca și cum n-ar fi transportat de cînd se știa decît pasageri care mai fuseseră acolo unde se duceau. Rămase și mai uimit cînd descoperi că, deși pretindeam că sîntem ameri-

cani, nu fusesem niciodată la Stillwater sau măcar la Tulsa. Acum cincisprezece ani petrecuse cîteva luni într-un colţ îndepărtat din Oklahoma, învăţînd să piloteze avioanele trimise Angliei. Acum îşi plătea datoria, pilotîndu-ne de-a lungul unei străzi înguste cu case de cărămidă ale căror ferestre — ciudat, deoarece era vremea cinei — erau toate întunecate.

— O să încercăm la Pott, explică el laconic, frînînd.

Merse cu noi la uşă şi răsuci un mîner greu, de fier forjat, aflat în centrul ei. Un zăngănit îndepărtat se auzi dincolo de ferestrele opace. În cele din urmă ne răspunse un bărbat înalt, posomorît. Şoferul nostru îi explică :

— Potty, am aici doi yanchei fără casă, care încă nu ştiu ce-o să facă.

Deşi nu era seara tîrziu, domnul Pott avea aerul sîcîit, ameţit, al unui om sculat din somn. Firma din fereastra casei, PENSIUNE, nu părea să-l oblige la ospitalitate. Numai după ce ne convinse cît de greu îi este, ce nemaipomenită complicaţie provocam în aranjamentele pe care le făcuse cu o lume răuvoitoare şi obtuză, ne conduse în sfîrşit într-o cameră de la etaj. Camera era mare, rece şi mobilată din plin cu tot felul de semizei care supraveghează somnul. Îmi aduc aminte că delicios de răcoroasele cearceafuri erau acoperite de o cuvertură violetă care mirosea a levănţică şi că dimineaţa, îmbrăcîndu-ne, soţia mea şi cu mine am ţopăit cînd aproape, cînd dincolo de zona de influenţă a radiatorului electric,

asemeni unei nimfe şi unui satir întrecîndu-se să ajungă în faţa unui altar. Fişa radiatorului era un obiect greoi şi deşelat cu trei dinţi ; punîndu-l în priză a fost primul meu act de aclimatizare. La gustarea de dimineaţă am apărut ceva mai tîrziu. Dintre toţi ceilalţi chiriaşi, numai domnul Robinson (am uitat numele lui adevărat) mai trebuia să vină. Tacîmurile noastre erau pregătite pe masă şi la locul meu — nu mi-am crezut ochilor — se afla, o nebunie, o jumătate de roşie gătită, pusă pe o felie de pîine prăjită.

Domnul Robinson coborî tocmai cînd domnul Pott îşi termina explicaţia pe care ne-o dădea — de ce trebuia să ne găsim cît mai repede un domiciliu permanent. Camera noastră avea să fie curînd ocupată de chiriaşul ei obişnuit, un student indian. Oricînd i-ar putea trece prin minte să se ivească. Era o treabă lipsită de satisfacţii, să închiriezi camere studenţilor ; veneau şi plecau şi urcau şi vorbeau şi puneau muzică la orice oră, şi proprietarul trebuia să impună la miezul nopţii stingerea.

— Pe scurt, mîrîi domnul Pott, universitatea vrea să fiu şi doică şi turnător. Glasul i se schimbă : A, domnul Robinson ! Bună dimineaţa, domnule profesor. Avem oaspeţi două turturele de dincolo de Atlantic.

Domnul Robinson ne dădu ceremonios mîna. Era oare profesor ? De statură mijlocie, gîrbovit uşor ca un cărturar, avea părul lung, rărit, alb-gălbui, pieptănat pe spate. Vorbea cu multă

politeţe, sporovăia cu inteligenţă şi ne acorda o măgulitoare atenţie. Ne-am îndreptat spre el uşuraţi. După insinuările întunecate şi nemulţumirile pretenţioase ale gazdei noastre, părea să ieşim la iveală în Anglia luminii.

— Bine-aţi venit la Oxford, ne spuse el şi, după o uşoară tensiune luminoasă ivită în obrajii lui, am simţit că avea să ne citeze ceva : „Acest cămin al cauzelor pierdute şi credinţelor abandonate, al numelor nepopulare şi al loialităţilor imposibile". E din Matthew Arnold ; dacă vreţi să înţelegeţi Oxfordul, citiţi-l pe Arnold. Student la Balliol, membru la Oriel, profesor de poezie, pasărea care, cu aripile ciuntite ale unui pedant, a zburat cel mai sus. Citiţi-l pe Arnold şi citiţi-l pe Newman. „Şoptind din turnurile lui ultimele încîntări ale Evului Mediu"... ceea ce nu însemna că o spune complet cu simpatie, nu, chiar deloc. Arnold nu avea deloc spirit religios ! „Oceanul Credinţei a fost odată şi el plin, dar acum aud doar vuietul lui melancolic, prelung, *dînd înapoi,* retrăgîndu-se în suflarea vîntului de noapte spre vastele, tristele margini ale plajelor pustii ale lumii !" Aa ! Domnule Pott, ce văd în faţa ochilor ? Oul meu obişnuit. Eşti un adevărat factotum, un Johannes Factotum, al bunăvoinţei. Domnul Pott din St. John's Street, ne încredinţă el în felul lui grăbit, şi făcîndu-ne cu ochiul, o instituţie nu mai puţin venerată de studenţi decît biserica Sf. Mihail-de-la-poarta-de-nord, care cuprinde, trebuie să o ştiţi, şi *veţi vedea,* cea mai veche structură existentă în — îşi drese glasul ca pen-

tru a ne semnala că urma ceva deosebit — Oxnaford : vechiul turn saxon datînd cel puţin din secolul al nouălea. *Cel puţin,* insist, deşi făcînd acest lucru îmi atrag oarecum mînia unor arheologi locali mai mărunţi, dacă îi putem onora cu titlul pe care Schliemann şi Sir Leonard Woolley l-au purtat cu atîta glorie.

Se aşează nerăbdător în faţa oului său şi-i sparse coaja cu o linguriţă.

Soţia mea îl întrebă :

— Sînteţi profesor de arheologie ?

— Stimată doamnă, răspunse el, ca să spunem aşa, ca să spunem aşa, am considerat cunoaşterea ca un domeniu al meu. Cunoaşteţi Ann Arbor care se află, cred, în foarte împăduritul stat Michigan ? Nu ? Să nu vă fie ruşine, nu-i nici o ruşine ; ţara dumneavoastră e atît de vastă, încît sărmana minte a unui englez se poate tulbura. Nepoata mea, fiica surorii mele, s-a căsătorit cu un asistent de la universitatea de-acolo. Am aflat din scrisorile ei că temperatura coboară frecvent — *frecvent* — sub zero grade. Domnul Pott, cuplul acesta încîntător va petrece trimestrul aici, cu noi ?

Cînd i s-a explicat, mai degrabă cu precipitare decît cu tact, că prezenţa noastră acolo era un caz de forţă majoră, rezultatul unui impuls caritabil pe care domnul Pott, aşa dădea de înţeles, îl şi regreta, domnul Robinson s-a aplecat peste masă ca să se uite la noi. Dinţii de sus îi erau fără cusur.

— Trebuie să cunoaşteţi *cum merg lucrurile pe aici,* spuse el, toate sforile, micile scurtături,

și circumlocuțiile, circumflexiile, *circumstanțele ;* dacă nu, n-o să găsiți niciodată o locuință. Ați așteptat mult, prea mult ; peste cîteva zile trimestrul de toamnă bate la ușă și, din Woodstock pînă în Cowley, nu va exista nici o cameră *de închiriat.* Dar eu, *eu* — ridică un deget și închise cu înțelepciune un ochi — eu aș putea să vă ajut. *Che tu mi segui,* cum îi spunea Vergiliu lui Dante, *e io sarò tua guida !*

Eram, fără îndoială, recunoscători dacă voia să ne călăuzească. Am pornit-o toți trei pe St. John Street (toate obloanele erau trase, deși era în plină zi) înspre Beaumont, trecînd pe lîngă clădirea lăbărțată, negricioasă și leonină a muzeului Ashmolean, coborînd pe Magdalen Street înspre Cornmarket, unde într-adevăr am văzut turnul saxon. Domnul Robinson ne indica mereu lucrurile interesante. Falca de jos părea să fie anormal de subțire, ca și cum falca normală ar fi fost cioplită pentru o mai mare flexibilitate și agilitate. Era limpede că susținea doar un singur dinte de jos, și acela abia ceva mai gros decît un firicel de tutun și implantat oblic în gingie, în timp ce dinții de sus erau izbitor de egali și nu lipsea nici unul. Prin aceste deschizături desperecheate se revărsa un neîncetat șuvoi de cuvinte, întrerupt numai în clipa în care, înainte de vreun efort mai pronunțat de erudiție, își dregea cu cochetărie glasul.

— Ne aflăm acum în centrul orașului, osia și inima bătîndă a regiunii Oxfordshire, Carfax, derivat, hm, hm, hm — din normandul *carrefor,* latinul *quadrifurcus,* care înseamnă patru furci, sau răspîntie. Știți latina ? Ultima limbă internațională, hm, hm — esperanto-ul creștinătății.

Ținea în mînă o pungă veche de hîrtie, și ne-am pomenit într-o largă piață acoperită, înconjurați de tejghelele mînjite de sînge ale măcelarilor și de lăzi cu zarzavaturi crude, mirosind a noroi. Domnul Robinson își umplu metodic punga cu cartofi. Examina cartof după cartof și șovăia, de fiecare dată, ca și cum ar fi fost la ultimul cartof, dar după aceea mîna lui neliniștită, cu pielea pergamentoasă, se repezea și apuca un alt cartof. Cînd punga fu plină vîrf, dădu din umeri și o porni mai departe. Proprietăreasa gheretei strigă după el supărată. Era grasă, fața îi era sbîrcită și purta ghete bărbătești și nenumărate pulovere unul peste altul. Fără să spună un cuvînt, domnul Robinson se întoarse și, cu un aer măreț, zvîrli toți cartofii înapoi în ladă. Odată cu cartofii zburară și niște hîrtii. Pe astea le puse înapoi în pungă. Se întoarse spre noi și zîmbi :

— Acum, spuse el, e desigur vremea prînzului. Oxnaford nu e un oraș pe care să-l asediezi cu stomacul gol.

— Dar, domnule Robinson, am zis eu, ce-i cu locuința pe care trebuie să o găsim ?

Expiră tare, ca și cum ar fi gustat dintr-un vin delicios.

— Aha. N-am uitat. Trebuie să procedăm cu grijă, căci nu știți, vedeți dumneavoastră, *cum*

merg lucrurile pe-aici, toate sforile, *circumstanțele.*"

Ne conduse la un birt de deasupra unui magazin de mobile de pe Broad și, între cartofi prăjiți și budincă, încercă să ne abată atenția cu o amplă dare de seamă a Oxfordului în vremea de aur a evului mediu — Roger Bacon, Duns Scotus, „Parlamentul Nebun" din 1256, tulburările orășenilor în ziua de Sf. Scholastica din 1355. Din nou pe stradă, se apucă să ne ia de braț și să facă promisiuni. Încă un mic drum, o excursie nevinovată care va fi *foarte* folositoare pentru noi, și apoi la treabă. Ne conduse de-a lungul lui High Street pînă la Magdalen Bridge, și astfel văzurăm pentru prima dată rîul Cherwell. În acel timp al anului nu se zăreau bărci pe rîu, iar lebedele trăiau, în general, în josul apei. Dar privind înapoi către centrul orașului, am putut admira vederea din cărți a Oxfordului, numai turnuri ascuțite și siluete și pietre coșcovite, sub un cer de John Constable.

Slăbit, zăpăcit, am simțit că mă prăbușesc ; și m-am abandonat în ziua aceea domnului Robinson. Simțind aceasta, ne conduse triumfător pe Rose Lane, prin grădina botanică, cu florile de toamnă aurii și portocalii, de-a lungul lui Merton Field, și înapoi, printr-un șir de ulițe întortocheate, spre cartierul comercial. Aici ne duse într-o librărie și smulse un mic ziar, săptămînalul din Oxford, de pe raft și-i arătă omului de după tejghea că-l voi plăti eu. În timp ce mă scotoceam în buzunar ca să găsesc patru pence, domnul Robinson se îndreptă cu un

aer important spre celălalt perete și se întoarse cu o carte în mînă. Era o culegere de eseuri de Matthew Arnold.

— Să nu cumpărați cartea asta, îmi spuse. *Să nu o cumpărați.* O am într-o ediție mai bună și o să v-o împrumut. Înțelegeți ? O să v-o *împrumut.*

I-am mulțumit și, ca și cum tot ce-ar fi vrut de la noi era doar puțină gratitudine, ne anunță că ne va părăsi. Lovi cu degetul în ziarul din mîna mea. Îmi făcu cu ochiul.

— Problemele dumneavoastră — și să nu credeți, *să nu* credeți că nu m-au chinuit — sînt rezolvate ; o să vă găsiți locuința aici. Foarte puțini, *foarte* puțini oameni știu de ziarul acesta, dar toți cei de-aici, *toți* cei de-aici care au locuințe *bune* publică anunțuri în ziarul acesta ; n-au încredere în mijloacele obișnuite. Trebuie să știți *cum merg lucrurile pe aici,* vedeți, toate sforile.

Și ne lăsă la marginea Paradisului.

Se întuneca, în modul acela prelung, lent și crepuscular al după-amiezilor englezești, și ne-am dus să bem un ceai ca să ne limpezim mintea. Și după aceea nu părea să fie nimic altceva de făcut decît să ne întoarcem la casa domnului Pott, de pe St. John's Street. Acum, observarăm pentru prima dată studenți pe stradă, vîjîind pe bicicletele lor, cu pelerinele fluturînd asemeni unor lilieci. Numai noi nu aveam un culcuș. Soția mea se trînti pe cuvertura violetă și plînse fără zgomot. Era — secre-

tul nostru cel mai mare — însărcinată de trei luni. Ne era teamă că, dacă acest lucru avea să fie cunoscut, nici un proprietar din Oxford nu ne-ar fi acceptat. Am ieșit pe înserat și m-am dus cu ziarul la o cabină telefonică. De fapt, în ziar erau puține anunțuri de apartamente, și toate, în afară de unul, nu aveau bucătărie ; acesta unul era situat pe St. Aldate's Street. Am făcut numărul și mi-a răspuns o femeie. Cînd mi-a auzit glasul, m-a întrebat :

— Sînteți american ?

— Păi, da.

— Îmi pare rău. Soțului meu nu-i plac americanii.

— Nu ? De ce nu ?

Mi se vîrîse în cap, odată cu acordarea bursei, că trebuie să mă port peste hotare ca un ambasador al țării mele.

Femeia tăcu și apoi spuse :

— Dacă vreți să știți, fiica noastră a plecat și s-a măritat cu un aviator de la baza americană din Brize Norton.

— A, dar eu nu sînt aviator. Sînt student. Și sînt și căsătorit. O să fiu doar eu și soția mea, nu avem copii.

— Hei, Jack !

Exclamația sună mai neclar, ca și cum femeia și-ar fi îndepărtat gura de receptor. Apoi glasul ei sună mai apropiat de urechea mea, confidențial, murmurat :

— Soțul meu a venit chiar în clipa asta. Vreți să vorbiți cu el ?

Nu, am zis eu și am închis telefonul, tremurînd dar încîntat că am avut o conversație căreia am putut eu să-i pun capăt.

A doua zi dimineață, domnul Robinson coborî la micul dejun înaintea noastră. Probabil că o făcuse cu prețul unei ore de somn, deoarece avea părul zburlit și nuanța lui gălbuie îi acoperea și obrazul. În graba de a ne saluta, glasul îi sună puțin șuierat și pătrunzător. Dinții de sus, se vedea dureros de limpede că sînt falși ; saliva îi curgea din gură în efortul de a-și menține dantura la locul ei.

„Amiaza coboară asupra Angliei", recită el văzîndu-ne, „amiază asupra frumoasei așezări Oxford, rece ca o statuie, pătată de sînge pe mantie, regi mîndri și evlavioși au înălțat-o acum multă vreme, cu turnuri și morminte și statui în șir, cu aerul falnic și înflorit și dragostea dăinuind peste tot, și străzi pe care marii oameni trec."

— M-am gîndit ca în dimineața asta, i-am spus, să mă duc la colegiu și să văd dacă m-ar putea ajuta.

— Care colegiu ? mă întrebă el, și fața îi deveni neobișnuit de vioaie.

— Keble.

— Aha, strigă el triumfător, n-or să vă ajute. *Nu vă vor ajuta.* Nu știu *nimic. Nu vor* să știe nimic. *Nihil ex nihilo.*

— Au ei un joc pe care-l joacă, mormăi domnul Pott posomorît, și care se numește „Jos mîinile".

— Daa ? spuse soția mea cu glasul exasperat.

— Totuşi, am insistat, trebuie să încep undeva. În ziarul pe care mi l-aţi dat, nu era decît o singură locuinţă posibilă, dar soţului femeii nu-i plăceau americanii.

— Aviatorii dumneavoastră afurisiţi, ne explică domnul Pott, de dincolo de Norton, v-au făcut de rîs. Vin în oraş, în uniformele lor albastru deschis, cu umerii largi, unii negri ca tăciunele şi au treabă cu tîrfele de prin partea locului.

Cînd am pomenit de ziar, ceva se declanşase în capul domnului Robinson, pentru că, lovindu-se cu palma de frunte, zise :

— Cartea aia. V-am promis că v-o împrumut. Iertaţi-mă, iertaţi un bătrîn zăpăcit. V-o aduc imediat. Nu protestaţi, nu protestaţi. Tinereţea trebuie să fie servită.

Se urcă în camera lui şi în clipa aceea l-am privit întrebător pe domnul Pott. Dădu din cap.

— Dacă aş fi în locul dumneavoastră, aş lua-o din loc, zise el.

Ne îndepărtaserăm o bucată de drum şi ne simţeam în siguranţă, pierduţi în mulţimea din Cornmarket, cînd domnul Robinson ne ajunse din urmă. Gîfîia şi în picioare avea papuci de casă.

— Aşteptaţi, se tîngui el, *aşteptaţi, nu pricepeţi ?* Nu puteţi merge orbeşte, de-a dreptul în aceste împrejurări, nu înţelegeţi *împrejurările.*

Avea în mînă o pungă de hîrtie şi scoase din ea o carte pe care mi-o băgă în mînă. Era o ediţie a eseurilor lui Arnold de la începutul veacului, cu forzaţ marmorat. Chiar acolo, pe trotuarul aglomerat, am deschis-o şi, îngrozit, am închis-o brusc, deoarece fiecare pagină era un păienjeniş de adnotări şi sublinieri făcute cu creioane şi cerneluri de diferite culori, într-o zăpăcitoare diversitate de scrisuri. „Cf.“, *„videlicet“*, „Aici se trădează el însuşi“, „optmsm. al sec. 19“ — aceste însemnări mi-au sărit în ochi din învălmăşagul acela bezmetic. Adnotările erau la rîndul lor adnotate, ca şi cum disputa lui cu textul se dubla şi se continua cu el însuşi. „Oare aşa să fie ?“ era scris cu trăsături ferme pe marginea unei pagini, şi dedesubt, cu creionul, mai slab şi mai aplecat, fusese adăugat : „Da, aşa este“, „este“ fiind subliniat de trei ori ; dedesubtul acestei însemnări cu pixul era adăugat cu un scris şovăitor, fără majuscule „dar oare este ?“. Ameţeam numai uitîndu-mă ; am închis cartea şi i-am mulţumit.

Domnul Robinson se uită pătrunzător la mine :

— Aţi crezut că am uitat, zise el. Aţi crezut că mintea unui bătrîn nu face parale. Nu-i nici o ruşine, nu-i nici o ruşine ; în situaţia dumneavoastră cu greu puteţi crede altceva. Dar nu-i aşa ; ce promit, fac ; acum vă voi fi călăuză. Îhî, omule, voi merge cu tine, aşa ! Făcu un gest cu mîna înspre vechea primărie şi ne spuse că în timpul Marii Răscoale, Oxfordul fusese cartierul general al regaliştilor.

— „Starea celor două universităţi
Regele judecînd-o cu ochi isteţi
Trimise la Oxford trupe de călăreţi,
Şi de ce ?“

recită el cu un gest larg al brațelor, care îi făcu pe cei din jur să se uite la noi.

Tot așa cum, pronunțat în mod categoric iresponsabil, un criminal obligă în mod ciudat societatea pe care a lovit-o, așa și dominația domnului Robinson asupra noastră era totală. Tîrșîitul papucilor lui pe trotuar, accentuarea agitată și poticnită a unor silabe periodice, dresul glasului, abia auzit dar orgolios, erau tot atîtea fire care ne legau de el, în timp ce, copleșiți de stînjeneală și frustrare, ne lăsam conduși de el. Drumul nostru ne ducea în bună măsură pe drumul din ziua precedentă ; dar acum domnul Robinson începu să dezvolte o nouă temă — și anume că, în tot acest timp, ne supusese la un examen foarte meticulos și că trecusem examenul cu succes, cu strălucire, și că acum avea să ne prezinte cîtorva dintre prietenii săi, oamenii cu adevărat *importanți,* marii ștabi, oamenii care știau unde se găsesc camere cu ghiotura. O să scrie o mulțime de scrisori, o să ne recomande, o să asigure admiterea noastră într-o serie de societăți secrete. După masa de prînz, cam la vreun ceas după momentul în care, în ziua precedentă, ne recomandase librarului, ne mînă la biblioteca asociației Oxford Union și ne prezentă tînărului țîfnos de la birou. Glasul domnului Robinson, intensificat oarecum de șoaptă, ajungea pînă în cele mai îndepărtate și mohorîte colțuri și sacrosancte galerii. Tînărul bibliotecar, deși încurcat, nu-și stăpînea un zîmbet ironic. Cînd își îndreptă privirea spre

noi, ochii lui avură o expresie politicoasă care abia ascundea disprețul. Dar cu cîtă ceremonioasă încîntare supraveghe domnul Robinson, care în mod evident și cu adevărat era membru, semnarea numelor noastre într-un uriaș și vechi registru ! În schimbul semnăturilor noastre ni se dădu, cu un gest larg de scamator, un formular pentru înscrierea în asociația Oxford Union. Asta trebuia să-i recunoști domnului Robinson : nu te lăsa niciodată cu mîna goală.

Reîntorși, furioși și amețiți, în camera noastră de la pensiune, am depus cererea de înscriere necompletată și volumul lui Arnold adnotat lîngă primul nostru trofeu, ziarul din Oxford. M-am lungit pe pat lîngă soția mea și am citit de la un capăt la celălalt articolul de fond, o lamentație virulentă despre deteriorarea unei biserici normande din Iffley. Cînd mi-am revenit oarecum în putere, m-am dus la Keble și am descoperit că lucrurile stăteau chiar așa cum fusesem prevenit. Formele pe care le lua paternalismul nu se refereau și la acei studenți de ajuns de lipsiți de bun gust încît să se și căsătorească. Apartamente, totuși, trebuiau să se găsească, afirma scribul, scîrțîind întruna fără rost cu tocul în ungherul lui prevăzut cu o fereastră gotică dînd înspre curtea pătrată a colegiului ; biroul lui îți sugera, ilustrația lui Tenniel, în care toate cărțile dintr-un pachet se risipesc în vînt.

Eram de ajuns de puțină vreme însurat ca să nu mă aștept ca soția mea, de vreme ce eu nu

mai aveam nici o speranță, să-mi dea vreuna. În lipsa mea, ea se hotărîse să nu mai fim politicoși cu domnul Robinson. Într-adevăr, asta părea a fi una din modalitățile de a ieși din acest hățiș. Ar fi trebuit să mă fi gîndit eu însumi. Ne-am gătit și am mîncat mult și scump, la un restaurant pseudo-franțuzesc la care domnul Robinson ne spusese să nu ne ducem niciodată, *niciodată,* deoarece erau niște tîlhari. Apoi ne-am dus la un film american, ca să căpătăm ceva forță brută, și dimineața am coborît la micul dejun plini de energie. Domnul Robinson nu coborîse la masă.

Acesta avea să fie, după cum se dovedi, ultimul nostru mic dejun la pensiunea Pott. Ne și aclimatizasem oarecum. De pildă, nu ne mai uitam după doamna Pott, acceptasem ideea că există, dacă exista cumva, într-un plan invizibil nouă. Ceilalți chiriași din pensiune ne spuneau pe nume. Printre ei erau două chipuri noi — tineri studenți, plini de întrebări precise și respectuoase despre Statele Unite. Statele Unite, după părerea lor, o și porniseră pe calea pe care, pînă la urmă, aveau să pornească toate țările. A fi american, mi se dădea a înțelege, însemna să ai noroc. Domnul Pott ne spuse că îi scrisese Karam că va avea nevoie de camera lui spre sfîrșitul săptămînii și ne împinse peste masă o bucată de hîrtie cu mai multe adrese.

— E un apartament de trei camere la demisol, cu o chirie de patru lire, lîngă Banbury

Road, ne spuse el. Dacă vreți să plătiți cinci guinee, la doamna Shipley, etajul doi, dinspre St. Hilda, mai e liber.

Ne-a trebuit o clipă ca să ne dăm seama ce însemna asta ; apoi mulțumirile noastre emoționate au început să izbucnească :

— Domnul Robinson, am bîlbîit în încheiere căutînd o expresie potrivită pentru domnul Pott și nereușind întru totul să o găsesc, ne-a cam dus cu vorba.

— Sărmanul Robbie, zise domnul Pott. Prost ca noaptea, și se ciocăni în partea osoasă a căpățînii uscățive și negre.

Soția mea îl întrebă :

— E întotdeauna... așa ?

— Numai cînd găsește niște nevinovați ca să-l asculte ; dar își dau seama ei curînd cine e — sărmanul Robbie.

— Chiar are o nepoată în Michigan ?

— A, da, nu spune numai povești. A fost un om învățat înainte de a i se întîmpla nenorocirea, dar universitatea nu l-a acceptat niciodată.

— „Și astfel poezia, care în Oxford a devenit o artă“, insistă amabil un glas cunoscut în spatele nostru, „în Londra e numai meserie“. Dryden. Nu e un *adevărat* oxfordian, dar un poet excelent și un savant amator. Dacă vă place stilul lui zornăitor. Domnule Pott, oul acesta poate fi al meu ?

Se așeză și-i sparse cu dibăcie coaja și se întoarse jubilînd spre noi. Probabil că întîrzierea apariției lui se datora unui efort de a arăta mai

îngrijit, deoarece părea remarcabil de dichisit, părul lung fusese pieptănat pînă căpătase un luciu gras, cravata înnodată strîns, dantura fixă sub buze şi un fular ecosez înfăşurat în jurul umerilor.

— Astăzi, spuse el, mă voi consacra fără preget cauzei voastre, fără întrerupere, pauze sau intervenţii. Am petrecut un ceas pregătind o surpriză admirabilă, *mirabile dictu,* aşa cum a spus credinciosul Eneas, mamei lui naturale, Afrodita.

— Cred, am spus cu glasul stînjenit de prezenţa celorlalţi în jurul mesei, că avem de făcut alte lucruri astăzi. Domnul Pott spunea că...

— Aşteptaţi, *aşteptaţi,* strigă el, devenind agitat şi ridicîndu-se. Nu înţelegeţi. Sînteţi nişte *nevinovaţi* — fermecători, da, potenţial grozavi, dar, dar nevinovaţi, înţelegeţi. Trebuie să cunoaşteţi *cum merg lucrurile,* toate sforile...

— Credeţi-mă, nu...

— Aşteptaţi. Veniţi acuma cu mine. O să vă dezvălui *chiar acum* surpriza mea, dacă insistaţi.

Şi ţîşni de la masă, lăsînd oul nemîncat, şi se năpusti pe scară spre camera lui. Soţia mea şi cu mine l-am urmat, uşuraţi de faptul că lucrul care trebuia făcut putea fi făcut fără martori.

Domnul Robinson tocmai ieşea din camera sa cînd ne întîlnirăm pe palierul de la etaj. În grabă lăsase uşa deschisă în spatele lui. Peste umăr, am zărit un haos de cărţi aruncate peste tot şi hîrtii mototolite. Ţinea în mînă o foaie de hîrtie pe care făcuse o listă.

— Am petrecut un ceas înainte de a coborî la masă pregătind cu o grijă nu de necomparat cu aceea a, hm, hm, Sfîntului Jerome cînd a transcris versiunea „Vulgata“, o listă ; aceştia sînt oamenii pe care îi *vom vedea* azi.

Am citit lista pe care mi-o ţinea în faţa ochilor. Birourile şi titlurile şi numele cu care începea nu-mi spuneau nimic, dar ceva mai pe la mijloc, unde literele începeau să fie mai mari şi trăsăturile mai nesigure, era cuvîntul „Cancelar“, urmat de două mari puncte şi numele : „Lord Halifax“.

Ceva din expresia de pe obrazul meu făcu hîrtia să înceapă a tremura. Domnul Robinson o îndepărtă şi o ţinu de-a lungul trupului. Cu cealaltă mînă îşi mototoli reverul hainei.

— Sînteţi teribil de binevoitor, i-am zis. Ne-aţi oferit o minunată prezentare a Oxfordului. Dar astăzi, cu adevărat, trebuie să mergem singuri. Fără discuţie.

— Nu, nu, după cît se pare nu înţelegeţi ; *impre...*

— *Vă rog,* i-o reteză soţia mea.

Se uită la ea, apoi la mine, şi obrazul îi luă o expresie neaşteptat de calmă. Sclipirea din ochi dispăru, fălcile se destinseră, şi faţa lui ar fi putut aparţine oricărui bătrîn obosit, atunci cînd spuse cu un oftat :

— Foarte bine, foarte bine. Nu-i nici o ruşine.

— Vă mulţumesc foarte mult, adăugă soţia mea şi avu intenţia să atingă, dar nu o atinse chiar, mîna moale care i se îndoise protector spre pieptul hainei.

Cu genunchii îndoiți, domnul Robinson stătea aparent imobilizat pe palier, înaintea ușii camerei sale. Și totuși, cînd am coborît pe scară, mai făcu încă un lucru gratuit ; veni pînă la balustradă, ridică brațul și spuse, în timp ce ne grăbeam ca să ne ferim de cuvintele lui :

— Domnul să vă binecuvînteze. Domnul să vă binecuvînteze.

FRUNZE

FRUNZELE VIȚEI de vie de dincolo de fereastra mea sînt ciudat de frumoase. „Ciudat", fiindcă mi se pare straniu, după îndelungata beznă a preocupării de sine, a spaimei și a rușinii în care am trăit, că lucrurile sînt frumoase, că independent de catastrofele prin care trecem ele continuă să păstreze precizia dezinvoltă, abundența neforțată a „efectului" imaginativ, care este marca și specialitatea Naturii. Natura : în dimineața asta mi se pare foarte clar că Natura poate fi definită drept ceea ce există fără vină. Trupurile noastre sînt în Natură ; pantofii noștri, șireturile lor, micile vîrfuri de plastic ale șireturilor — totul în jurul nostru există în Natură, și totuși ceva ne ține departe de ea, asemeni presiunii ascendente a apei care ne împiedică să atingem albia nisipoasă, striată și licărind din cauza cioburilor semilunare ale scoicilor, atît de clare în ochii noștri.

O gaiță cu pene albastre s-a așezat pe o creangă din fața ferestrei. Hotărîtă, stă călare pe cracă, cu tîrtița murdară înspre mine, cu capul profilat și încremenit în atenție, curba încovoiată a ciocului gravată pe un cer aproape alburiu, deasupra mlaștinei cafenii învăluite în ceață. O vedeți ? Eu o văd și, declanșînd șirul

gîndurilor mele, am întins mîna prin geam și am gravat-o pe această pagină. Acum nu mai e. Și, totuși, cîteva rînduri mai sus ea e „călare“ încă, tîrtița ei „murdară“, capul „încremenit în atenție“. Un șiretlic ciudat, probabil nefolositor, dar al meu.

Frunzele viței de vie care nu sînt acoperite de umbra altora au o culoare aurie. Frunze late, primesc razele de soare din plin și transformă lumina absolută, suma spectrului solar și izvorul întregii vieți, în galbenul creionului colorat cu care o desenează copiii. Ici și colo, unde s-au veștejit, această strălucire împrumutată e transformată într-un portocaliu luminos, iar verdele frunzelor încă tinere — căci verdele stăruie mult toamna, dacă observi bine — filtrează din lumina soarelui o culoare de „chartreuse“ cu nervuri fine. Umbrele pe care aceste frunze le aruncă asupra celorlalte, deși schimbătoare și agitate în vîntul care, fugărit peste acoperiș, mătură și foșnește prietenos, sînt foarte diferite și nete, sugerînd nenumărate arme barbare, paloșe, lănci, țepi și coifuri amenințătoare. Efectul net e totuși departe de a fi amenințător. Dimpotrivă, sugestia simultană și complicată de adăpost și deschidere, căldură și adiere, mă cheamă afară ; privirea mea rătăcește spre frunzele aflate mai departe. Sînt înconjurat de frunze. Cele ale stejarului sînt ca niște gheare tenace de rugină purpurie ; ale ulmului, pene rare de un galben feminin ; ale sumacului, o roșeață sălbatică, dințată. Plutesc într-un univers senin și arzător de frunze. Totuși ceva mă

trage înapoi, mă readuce în acea beznă misterioasă în care vina este soarele.

Faptele trebuie să fie clarificate. Mi se spune că m-am purtat ca un dezmățat, și va trece un timp pînă să pot împăca această unanimă impresie cu necondiționata moralitate cu care propriile noastre acte, oricît am admite că sînt prost calculate, se înveștmîntă ele însele. Și odată ce faptele vor fi clarificate — acțiunilor fiindu-le atribuite motivări, actorilor stabilite anumite psihologii, calculele greșite intabulate, anomaliile scoase în evidență, întreaga dezvoltare furioasă și nepăsătoare limpezită prin explicații și înrădăcinată în istorie și întoarsă, ca să zicem așa, în Natură — atunci ce se va întîmpla ? O asemenea reîntoarcere nu e oare ridicolă ? Pot oare spiritele noastre să intre într-adevăr în portul mortalității Timpului și să se afunde calm printre frunzele putrezite ? Nu : stăm la intersecția a două regate și nu poate fi vorba nici de înaintare și nici de retragere, ci doar de o ascuțire a muchiei pe care ne aflăm.

Îmi aduc aminte foarte net că rochia soției mele, cînd a plecat de acasă ca să divorțeze, era neagră. Rochia era o tunică suplă neagră, cu un decolteu în V, și Helen era întotdeauna frumoasă în ea ; îi făcea mai atrăgătoare paloarea. În dimineața aceea arăta deosebit de frumoasă, cu fața albă ca varul din cauza oboselii. Totuși trupul, acest lucru natural, ignora catastrofa noastră, și silueta și mișcările ei erau nepotrivit de obișnuite. Plecînd, m-a sărutat ușor și amîndoi ne-am dat seama că natura acestui drum nu

este suficient de neasemănătoare cu aceea a celorlalte drumuri ale ei la Boston — la concert sau la magazinul Bonwit's. Aceeași căutare a cheilor mașinii, aceleași instrucțiuni adresate fetei care avea grijă de copii, aceeași aplecare ușoară și zvîcnire a capului cînd s-a așezat la volanul mașinii. Iar eu, mulțumit în cele din urmă, divorțat, mi-am studiat copiii cu ochii celui care i-a părăsit, am examinat casa așa cum o face cel care se uită la o serie de instantanee dintr-un timp irevocabil trecut, am condus mașina prin locuri de care mă îndepărtam ca un om care, îmbrăcat într-un costum de azbest, își face drum într-un incendiu, și m-am întîlnit cu viitoarea mea soție — zîmbind printre lacrimi, zăpăcită dar vitează — și am simțit, spre groaza mea, că bezna interioară, cu neputință de oprit, mi-a despicat pielea și ne-a copleșit pe amîndoi și ne-a înecat dragostea. Lumea naturală, acolo unde dragostea noastră existase, încetase să existe. Inima mea a dat înapoi și dă înapoi și acum. M-am retras. Și în timp ce mergeam înapoi cu mașina, frunzele copacilor din lungul drumului îmi aminteau ce formă au. Nu mai am ce povesti. Prin telefon am adus-o pe soția mea înapoi ; am îmbrățișat negrul rochiei ei și m-am pregătit pentru asaltul durerii.

Care nu încetează. Durerea nu încetează. Aproape în fiecare zi, o nouă porție sosește prin poștă direct, sau prin telefon. De fiecare dată cînd sună telefonul, aștept să-mi desfășoare o nouă spirală de urmări. Am venit să mă ascund în această căsuță, dar chiar și aici e un telefon. Zgomotele hîrșîite ale vîntului și ale crengilor și ale animalelor nevăzute sînt încărcate de tăcerea ei electrică. În orice clipă poate exploda, și ciudata frumusețe a frunzelor va fi întunecată iar.

Nervos, mă ridic, și mă plimb prin cameră. Un păianjen atîrnă ca un asterisc alb în aer, în fața mea. Mă uit spre plafon, dar nu pot zări unde-i agățat firul pînzei lui. Plafonul neted e de ipsos. Păianjenul șovăie. Simte o prezență străină uriașă. Piciorușele lui albe și delicate se întind cu precauție și, prin propria lui greutate, păianjenul se răsucește pe firul său invizibil. Mă surprind în singulara și străvechea poză a fabulistului care caută să desprindă o învățătură din existența păianjenului și devin stîngaci. Îmi înlătur stîngăcia și încerc cu seriozitate să fiu atent față de această minusculă stea articulată, atîrnată atît de limpede în fața mea ; și nu sînt în stare să înțeleg lecția. Păianjenul și cu mine locuim în cosmosuri contigue dar incompatibile. Peste prăpastia aceasta nu există decît teamă. Telefonul rămîne tăcut. Păianjenul își reconsideră propria sa rotire. Vîntul continuă să stîrnească lumina soarelui. Tot ieșind și intrînd în căsuță, am așternut pe podea cîteva frunze moarte, călcate și presate ca niște bucăți de hîrtie de culoare închisă.

Și ce altceva sînt aceste pagini dacă nu niște frunze ? De ce le produc dacă nu să proiectez, printr-o fotosinteză subiectivă, vina mea în natură, unde nu există vină ? Suprafața mlaștinii, netedă ca un covor, e vrîstată acum cu dungi verde-pal printre nuanțe de castaniu-roșcat, ocru, cafeniu, maro — și la celălalt capăt, acolo

unde pămîntul se înalţă deasupra nivelului apei, se zăreşte un deal scund, albăstrui ; în această regiune de coastă, dealurile sînt prea modeste ca să poarte vreun nume. Dar eu îl *văd ;* pentru prima dată după atîtea luni, îl văd. Îl văd asemeni unui copil care, agăţîndu-se cu mîinile şi forţîndu-se să-şi înalţe capul, zăreşte acoperişul unei case dincolo de un zid groaznic de înalt. Sub fereastră, pajiştea e întinsă şi verde şi e plină de frunze căzute dintr-un mic ulm şi-mi aduce aminte că, în prima seară cînd am venit în căsuţă, crezînd că am lăsat în urmă întreaga mea viaţă, m-am culcat singur şi am citit, în felul în care citeşti la întîmplare cărţi, într-o casă de împrumut, cîteva pagini dintr-o veche ediţie a *Firelor de iarbă.* Şi somnul mi-a fost ca o spirală, pentru că trezindu-mă mi se părea că sînt tot în carte, şi cerul înveşmîntat în lumină, tremurînd printre crengile despuiate ale ulmului tînăr, mi se părea o altă pagină din Whitman, şi eram total deschis şi pierdut, ca o femeie care iubeşte cu pasiune, şi liber şi îndrăgostit, şi în fiinţa mea nu era nici un loc în umbră. Era o deşteptare frumoasă, dar a doua zi m-am întors acasă.

Umbrele nete şi barbare aşternute peste frunzele viţei de vie s-au mişcat. Unghiul de lumină s-a schimbat. Închipuindu-mi că de uşă se sprijină căldura, deschid uşa ca s-o las să intre în casă ; razele de soare cad jos la picioarele mele ca un penitent.

DONATORI DE SÎNGE

SOŢII MAPLE erau căsătoriţi de nouă ani, ceea ce e aproape de prea multă vreme.

— Fir-ar să fie, fir-ar să fie, îi spunea Richard lui Joan, mergînd la Boston cu maşina ca să doneze sînge, fac drumul ăsta de cinci ori pe săptămînă şi acum îl fac din nou. E un coşmar. Sînt istovit. Sînt istovit emoţional, mintal, fizic, şi femeia aceea nici măcar nu-i mătuşa mea. Şi nu-i nici măcar mătuşa *ta.*

— Mi-e un fel de verişoară, spuse Joan.

— Pe dracu, fiecare afurisită fiinţă din Noua Anglie e un fel de rudă cu tine ; trebuie să-mi petrec restul zilelor încercînd să-i salvez pe *toţi.*

— Taci, zise Joan. Ar putea să moară. Mi-e ruşine de tine. Zău, mi-e ruşine.

Asta-l opri. Glasul lui avu pentru moment un ton de scuză.

— Ştii, aş fi în starea mea obişnuită de sfînt dac-aş fi dormit ceva noaptea trecută. Cinci zile pe săptămînă sar din pat şi mă clatin ieşind pe uşă după lăptar şi în singura zi a săptămînii cînd nici nu trebuie măcar să-i car pe afurisiţii aceia de ţînci la şcoala de duminică, aranjezi ca să fiu stors şi vlăguit undeva, la treizeci de mile depărtare.

— Da, dar nu *eu*, spuse Joan, am stat pînă la două dansînd twist cu Marlene Brossman.

— Nu dansam twist. Alunecam foarte cast în sunetul „Celor mai frumoase melodii din anii patruzeci". Şi să nu crezi că eram atît de absent încît nu te-am văzut giugiulindu-te cu Harry Saxon după pian.

— Nu eram după pian, stăteam pe banchetă. Şi tocmai îmi vorbea din cauză că-i părea rău de mine. Tuturor celor de acolo le părea rău de mine ; ai fi putut cel *puţin* să laşi şi pe altcineva să danseze *o dată* cu Marlene, măcar de ochii lumii.

— De ochii lumii, de ochii lumii, repetă Richard. Asta-i exact felul în care gîndeşti tu.

— Mda, sărmanii Matthew-ii sau cum le-o fi zicînd erau absolut scandalizaţi.

— Matthiessonii, zicea el. Şi asta-i altceva. De ce sînt invitaţi în ultima vreme nişte idioţi ca ăştia ? Dacă e vreun lucru pe care nu-l pot suferi, sînt femeile care-şi tot duc mîna la colierul de perle şi respiră adînc. Am crezut că i s-a oprit ceva în gît.

— Sînt o pereche tînără, foarte agreabilă şi cumsecade. Ce te-a supărat pe tine că erau acolo a fost că ne-au arătat ce-am devenit.

— Dacă bărbaţii graşi şi mici te atrag atît de mult, spuse el, de ce nu te-ai căsătorit cu unul din ei ?

— O, zise Joan calmă şi se uită pe fereastră departe de el, la staţiile de benzină care zburau pe lîngă ei. Zău că *eşti* respingător. Şi nu e o poză.

— Poză, de ochii lumii, Dumnezeule, pentru cine joci ? Dacă nu pentru Harry Saxon, atunci pentru Freddie Vetter — toţi piticii ăştia. De fiecare dată cînd mă uitam la tine noaptea trecută, parcă erai o palidă Regină din Rouă, înconjurată de un cerc de ciuperci.

— Eşti cu totul absurd, zise ea ; şi mîna arătîndu-şi limpede cei treizeci de ani ai ei, uscată şi brăzdată de vine albastre şi asprită de detergenţi, strivi ţigara în scrumiera de bord. Nu eşti deloc subtil. Crezi că mă poţi arunca în braţele altui bărbat, ca să te învîrţi cu Marlene avînd conştiinţa curată.

Faptul că-i înţelesese strategia atît de precis îl făcu să se-aprindă în obraji ; simţi din nou gîdilatul părului doamnei Brossman, cînd îşi lipise obrazul de obrazul ei şi, învăluit în această răcoroasă intimitate, inspira parfumul de după urechea ei.

— Ai dreptate, spuse. Dar vreau să-ţi fac rost de un bărbat de talia ta ; îţi sînt foarte leal în felul acesta.

— Să nu mai vorbim, zise ea.

Speranţa lui, de a transforma adevărul într-o glumă, se văzu spulberată. Orice presupunere de îngăduinţă era blocată.

— E vorba de sentimentul acesta de satisfacţie, explică el, vorbind pe un ton egal, ca despre un fenomen pe care amîndoi îl studiau dezinteresat. E satisfacţia asta a ta care e într-adevăr de nesuportat. Prostia ta nu mă supără. Cu castitatea ta m-am deprins să trăiesc. Însă această Nouă Anglie extraordinar de satisfăcută de sine — presupun că am avut nevoie de ea ca

să înființăm această țară — crede-mă că în Epoca Anxietății te face să te-nfurii.

Se uită la ea și, în mod neașteptat, Joan se-ntoarse și se uită la el, cu o expresie uimită dar ciudat de cristalină, ca și cum fața ei s-ar fi transformat într-o secundă, pînă și genele, în porțelan colorat.

— Te-am rugat să nu vorbești, zise ea. Acum ai spus niște lucruri pe care am să mi le amintesc întotdeauna.

Cufundat adînc în răul săvîrșit, cu obrajii încinși, Richard se concentră asupra celor ce se vedeau pe șosea și, mohorît, conduse mașina mai departe. Deși mergeau cu o viteză de 60 mile printre puținele mașini din ziua aceea de sîmbătă, călătorise pe drumul acesta atît de des încît distanțele erau toate traduse în timp și acum i se păreau că se mișcă tot atît de încet ca și minutarul unui ceas de la o cifră la alta. Ar fi fost demn și strategic din partea lui să păstreze tăcerea ; dar nu putea rezista convingerii că încă vreo cîteva silabe vor restaura minunatul echilibru care, cu fiecare milă nevorbită, aluneca mereu mai mult într-o parte. O întrebă :

— Cum ți s-a părut Bean ? Bean era fetița lor. O lăsaseră acasă cu o febră de 39 de grade în noaptea trecută, ca să se ducă la petrecere.

Joan se luptă cu jurămîntul ei de a nu spune nimic, dar vinovăția se dovedi mai tare decît supărarea. Spuse :

— A mai scăzut febra. Nasul îi curge gîrlă.

— Iubito, izbucni Richard, o să mă doară ?

Ciudat, dar pînă atunci nu donase sînge niciodată. Astmatic și slăbănog, fusese reformat, iar la colegiu și acum la birou, mai puțin datorită hotărîrii lui cît mai ales datorită neîncrederii celor din jur, scăpase de angajamentul de a dona sînge. Era una din dovezile acelea de curaj atît de banale, încît nimeni nu se gîndise la el.

Primăvara e prudentă la Boston. Cruste de gheață murdară mai lîncezeau prin jurul ceasurilor de parcaj și aerul, cenușiu, încremenit între anotimpuri, dădea clădirilor de pe Longwood Avenue un aer de mohorîtă și impunătoare omogenitate. Mergînd pe aleea care ducea la intrarea spitalului, Richard, nervos, se întrebă cu glas tare dacă-l vor vedea pe regele Arabiei.

— E într-o aripă separată, spuse Joan. Împreună cu patru neveste.

— Numai patru ? Ce ascet !

Și îndrăzni să-și bată soția pe umăr. Dar nu se știe dacă din pricina grosimii paltonului Joan simți lovitura.

La biroul de la intrare au fost îndreptați spre un lung coridor așternut cu linoleum de culoarea țigărilor de foi. Coridorul urca și cobora, cotea la stînga și la dreapta, în modul acela dezarticulat, caracteristic pentru spitalele care fuseseră construite anexă după anexă. Lui Richard i se păru că sînt Hansel și Gretel orfani, că păsările mîncau firimiturile de pîine din mîna lor, și în cele din urmă bătură la ușa vrăjitoarei, pe care scria : „Centru pentru donatorii de sînge". Un tînăr în alb întredeschise ușa. Peste umărul lui Richard zări — oroare! — picioarele unei femei, fără pantofi, zăcînd paralele pe un pat. Luciri de

ace-și sticle îi înțepară ochii. Fără să deschidă ușa mai mult, tînărul le înmînă două lungi formulare. Stînd și așteptînd unul lîngă celălalt pe banchetă, amintindu-și inițialele numelui părinților și bolile din copilărie, domnul și doamna Maple se autodefineau din nou. Richard trebui să-și înăbușe dorința de a chicoti, de a se maimuțări și de a minți, care-l amenința ori de cîte ori i se cerea — ca unui avocat numit de tribunal să apere o cauză fără speranță — să prezinte, ca să zicem așa, datele sale eternității. Faptul că unele din aceste date (adresa actuală, data căsătoriei) erau comune și sufletului rănit care zgîria hîrtia lîngă el cu propriul său stilou, părea să-i ușureze întrucîtva suferința. Richard se uită peste umărul ei.

— N-am știut niciodată că ai avut tuse măgărească.

— Așa spune mama. Eu nu-mi aduc aminte.

O caserolă căzu undeva la un etaj îndepărtat. Undeva departe ascensorul urui. O femeie între două vîrste, rujată excesiv și încotoșmănată în blănuri, ieși pe ușa centrului de sînge și se clătină pe picioare care-i păreau cunoscute. Pantofii le fuseseră înapoiați. Tocurile pantofilor țăcăniră hotărît și, după ce-i fulgeră pe soții Maple cu o privire albastră sfidătoare, femeia se întoarse și dispăru după o cotitură a coridorului. Tînărul apăru în ușă, ținînd în mînă un clește chirurgical. Tunsoarea lui vădit recentă îl făcea să pară ucenic frizer. Țăcănind din clești, tînărul zîmbi.

— Vă iau împreună ?

— Desigur.

Faptul că acest individ lipsit de experiență, căruia după cît se părea îi erau încredințați, era atît de clar mai tînăr decît ei, îl stîrni pe Richard, dar cînd se ridică în picioare, indignarea i se topi și simți că i se moaie picioarele. Și luarea probei de sînge din degetul mijlociu i se păru cel mai dezagreabil și inutil prelungit contact fizic cu o altă ființă umană pe care îl încercase vreodată. E o calitate pe care o au bunii dentiști, mecanici și frizeri și pe care acest intern nu o avea ; bîjbîia și era și prea brutal. Iar și iar, vampir atroce de stîngaci, internul trăgea și-i răsucea degetul în zadar. Minusculul tub capilar de sticlă rămînea transparent.

— Nu-î place să sîngereze, nu-i așa ? o întrebă internul pe Joan.

Liniștită ca o infirmieră, ea ședea pe un scaun lîngă masa cu instrumente scînteietoare.

— Cred că sîngele lui nu se prea mișcă mult, spuse ea, pînă după miezul nopții.

Încercarea aceasta de a glumi îl făcu pe Richard, în culmea spaimei, să rîdă zgomotos și rîsul păru, în cele din urmă, să dea drumul coagulantului în panică. Roșul zvîcni în sus în micul tub însetat, brusc, ca într-un termometru.

Internul mormăi ușurat. Întinzînd probele pe caseta de analize, explică alene :

— Ce-ar trebui să avem aici ar fi o oală cu apă caldă. Ați venit de afară, din frig. Dacă puneți mîna, un minut, în apă caldă, sîngele pur și simplu țîșnește afară.

— Frumoasă chestie, zise Richard.

Internul însă îl și dăduse la o parte ca pe un caraghios și continuă calm să-i spună lui Joan :

— Ce-avem nevoie aici e o tavă mică de încălzit de vreo șase dolari, și atunci am putea să ne facem și cafeaua. Acum, cînd avem un donator care trebuie să bea cafea după ce dă sînge, trebuie să trimitem sus după ea, în timp ce-i ținem capul între genunchi. Credeți că o să aveți nevoie să beți cafea ?

— *Nu,* îl întrerupse Richard, gelos că vorbeau amîndoi.

Internul îi spuse lui Joan :

— Aveți grupa 0.

— Știu, zise ea.

— Și el e A pozitiv.

— A, dar asta-i foarte bine, Dick, îi spuse Joan.

— E o grupă rară ? întrebă el.

Băiatul se întoarse și explică :

— O pozitiv și A pozitiv sînt grupele cele mai comune.

Ceva în înclinarea răbdătoare a capului său cu părul tuns scurt, al cărui luciu la tîmple se topea în aerul camerei vag luminos în mijlocul dimineții, îi amintea foarte tare lui Richard de zilele petrecute cu ani în urmă, cînd supraveghea o baterie de mașini telex într-o cameră aproape la fel de mare ca aceasta. Pe la vremea asta, la zece, metri de bandă care începuseră să se reverse din mașini încă de la ora cinci și care zăceau în grămezi mari, mototolite cînd sosea el la ora șapte, erau strînse și sortate, puse cap la cap și livrate și nu mai era nimic de făcut decît să urmărești apariția sacadată a ultimelor știri și să te gîndești la lucruri simple cum ar fi ca-

feaua. Își amintea acum cît de plăcute și sigure fuseseră acele ore cînd rege în propriul său domeniu, era tînăr și abia de curînd devenit responsabil al secției.

Internul întrebă :

— Cine vrea să fie primul ?

— Eu aș vrea, spuse Joan. El n-a mai făcut asta.

— De fapt, pe ea o cheamă Joana d'Arc, explică Richard, furios din cauza acestei trădări, atît de ireproșabil altruistă și satisfăcută de sine.

Internul, deranjat în elementul lui, privi țintă și încurcat podeaua dintre ei, și spuse :

— Scoateți-vă pantofii și urcați-vă fiecare pe cîte un pat. Și adăugă : Vă rog, și toți trei izbucniră în rîs, unul după celălalt, internul fiind ultimul.

Paturile erau așezate de-a lungul a doi pereți, în unghi drept unul față de celălalt. Joan se lungi pe pat și, din unghiul din care o privea bărbatul, avu o nouă perspectivă a ei. N-o văzuse niciodată în acest fel, cununa pieptănată a părului ei atît de pregnantă, brațul gol atît de argintiu și prelung, picioarele în ciorapi cu degetele întoarse atît de copilărește și de docil. Paturile nu aveau perne și, stînd întins drept, îl făcea să se simtă cu capul în jos ; iluzia că plutește îi întări speranța că această aventură ireală avea să se piardă curînd într-un fel de vis.

— Te simți bine ?

— Dar tu ?

Glasul lui Joan se auzi încetișor de sub coama bogată a părului strîns sub capul ei. După pre-

cizia cărării, probabil că o pieptănase mama ei. Se uită la acul lung care se înfundă în braţul lui Joan şi la ghemotocul de vată umedă care şterse stîngaci locul. Îşi închipuise că sîngele lor avea să fie colectat în bidoane sau în sticle, dar internul, a cărui respiraţie era acum singurul zgomot ce se auzea în încăpere, aduse lîngă Joan ceva ce arăta cam ca o raniţă de plastic în miniatură, îndoită şi închisă. Trupul lui îi ascundea mişcările. Cînd se dădu deoparte, de încheietura braţului întins al lui Joan fusese legat un şnur de plastic, o viţă transparentă, acolo unde pielea era translucidă şi vinele se zăreau ca nişte afluenţi albastru deschis, îngropaţi aproape de suprafaţă. Era un loc delicat, vulnerabil, unde, în zilele cînd îi făcea curte, lui Joan îi plăcea să fie mîngîiată. Şi iată, fără nici o tranziţie vizibilă, viţa aceea incoloră căpătă o lucire roşie-întunecată. Richard era gata să strige.

Uşurinţa imediată cu care sîngele îi părăsise corpul îl izbi asemeni unei dureri fizice. Deşi n-apucase decît să clipească, saltul iniţial al sîngelui fusese prea rapid pentru ochii lui. Se aşteptase să vadă un semn vizibil al scurgerii, dar dacă te luai doar după cum arăta, tubul acela îndoit şi subţire putea să verse sînge *în* trupul ei sau putea fi o linie curbă suplimentară, tot atît de irelevantă ca o mustaţă adăugată pe o pînză terminată. Poziţia ţeapănă a capului său dădea celor văzute o anumită netezime.

Şi acum internul se întoarse spre el, şi simţi împunsătura uşoară a actului cu novocaină şi

apoi brutala, pe jumătate sensibila intruziune a ceva care semăna cu un cui de dimensiune medie. De două ori, băiatul încercă în zadar să-i găsească vena şi a treia oară lipi repede altoiul reuşit cu bandă adezivă. Tot timpul, gîndurile lui Richard se plimbară departe printre constelaţiile plafonului pătat şi crăpat. Ceea ce i se făcea nu se putea să fie privit. Cînd internul se îndepărtă, fredonînd şi zăngănind cu instrumentele lui, Joan îşi ridică gîtul ca să-şi arăte soţului ei faţa şi, cum o vedea el de jos în sus, îi zîmbi caraghios.

Nu trecuseră multe minute de cînd erau întinşi acolo amîndoi, în unghi drept, dar timpul trecuse ca şi cum fusese în afara pereţilor, ceva ce se amestecase cu zgomotul îndepărtat al caserolelor, al paşilor care se îndepărtau şi al deschiderii şi închiderii uşilor nevăzute. Aici, simţind o zvîcnire ascuţită, nedureroasă pe partea interioară a încheieturii braţului, plutea şi-şi închipuia cum i-ar pluti sufletul, liber, cînd tot sîngele lui ar fi sub pat. Sîngele lui şi al lui Joan se amesteca pe podea şi împreună spiritele lor alunecau de la o crăpătură la alta, de la o stea de pe plafon la alta. La un moment dat, Joan îşi drese glasul şi sunetul îi zgîrie auzul asemeni scrîşnetului unei pietre căzînd sub bocancul cuiva care se caţără pe munte.

Uşa se deschise. Richard întoarse capul şi zări un bătrîn chel şi livid, intrînd şi aşezîndu-se pe-un scaun. Era unul din bătrînii aceia care au în cadrul unei instituţii un loc nedefinit, dar intangibil. Tînărul doctor părea să-l cunoască şi

amîndoi vorbeau, liniştiţi, ca pentru a nu tulbura uniunea mistică a cuplului de sacrificiu instalat pe cele două paturi. Vorbeau despre persoane şi întîmplări care nu aveau nici o semnificaţie — despre Iris, despre doctorul Greenstein, despre salonul D, din nou despre Iris, care-l certase fără rost pe bătrîn, de ruşinoasa lipsă a unei tăvi electrice pe care să prepare cafeaua, despre zvonurile privind oamenii de pază negri care vegheau cu paloşul lîngă patul regelui internat cu glaucom. Prin transa ignoranţei lui Richard, aceste subiecte treceau asemeni unor nori de impresii, iridiscenţi, enormi — doctorul Greenstein cu nasul ascuţit şi ochii migdalaţi de culoarea iederii, Iris înaltă de şase metri aruncînd fulgere de ură sterilizată. Aşa cum în unele teologii se spune că zeităţile proliferante există ca nişte cute pe terenul neted al divinităţii, tot aşa aceste imagini trecătoare întunecau uşor conştiinţa continuă a faptului că sîngele lui Joan, ca şi al lui, scădea. Legaţi printr-o pierdere comună, erau reuniţi în mod cast ; în gîndul lui se născu ideea că tuburile prinse de braţele lor se uneau undeva, în afara vederii lui. Încercînd să-şi verifice această părere, se uită în jos şi văzu că într-adevăr viţa de plastic lipită de încheietura braţului său întins era la fel de întunecat de roşie ca şi a ei. Se uită ţintă la plafon, ca să izgonească senzaţia de leşin.

Internul îşi întrerupse deodată conversaţia fără şir şi se apropie de Joan. Se auzi un ţăcănit de clame. Cînd se îndepărtă, o văzu ţinînd braţul drept în sus, apăsînd pe el cu cealaltă mînă un ghemotoc de bumbac. Fără să se oprească, internul se apropie de Richard şi ciripitul clamelor se repetă, mai aproape.

— Ia te uită, spuse el prietenului său mai în vîrstă. Am început cu el cu două minute după ea, şi a terminat în acelaşi timp.

— Era o întrecere ? întrebă Richard.

Stîngaci, dar cu fermitate, băiatul potrivi degetele lui Richard pe un ghemotoc de vată şi-i ridică braţul.

— Ţineţi-l aşa timp de cinci minute, zise el.

— Ce se va întîmpla dacă nu-l ţiu ?

— O să vă murdăriţi cămaşa. Iar bătrînului îi spuse : A fost ieri aici o femeie, era gata să plece cînd deodată — pleosc ! pe toată partea din faţă a rochiei frumoase de pînză ! Se ducea la concert.

— Şi după aceea o să dea în judecată spitalul pentru plata spălătoriei, murmură bătrînul.

— De ce am fost mai lentă ca el ? întrebă Joan.

Braţul ei înălţat se clătină, ca şi cum s-ar fi simţit agitată sau slăbită.

— Aşa sînt femeile în general, îi spuse băiatul. În nouă cazuri din zece, bărbaţii sînt mai rapizi. Inima lor e mai puternică.

— E chiar aşa ?

— Desigur că-i aşa, îi spuse Richard. Nu te opune ştiinţei medicale.

— Unei femei, sus, în salonul C, începu bătrînul, i-au salvat viaţa dintr-un accident de

mașină, și acum am auzit că ea i-a dat în judecată fiindcă nu i-au găsit proteza dentară.

Cele cinci minute trecură în această pălăvrăgeală. Mîna ridicată a lui Richard începu să-l doară. Avea senzația că el și Joan fuseseră prinși împreună într-o clasă unde n-aveau să fie niciodată acceptați, sau într-o șaradă care n-avea să fie nicicînd ghicită, răspunsul corect fiind „Doi mesteceni argintii pe pajiște".

— Puteți să vă ridicați dacă doriți, le spuse internul. Dar să nu luați vata de pe locul unde v-am înțepat.

Se ridicară pe pat în capul oaselor, cu picioarele bălăbănindu-se greoi. Joan îl întrebă :

— Nu ai amețeli ?

— Cu inima mea puternică ? Nu fi înfumurată !

— Credeți că are nevoie de cafea ? o întrebă internul. Trebuie să trimit sus după ea.

Bătrînul se îndreptă pe scaun, pregătindu-se să se ridice în picioare.

— *Nu* vreau *cafea*, spuse Richard atît de tare, încît se văzu transfigurat, ca un alt Iris, pe firmamentul pălăvrăgelii îngrijorate a bătrînului. *(Un nenorocit, cu amețeli, acolo jos, în camera unde se ia sînge, cînd m-am ridicat să-i aduc cafeaua, afurisitul, era cît pe ce să mă muște.)* Pentru a demonstra, în același timp, buna sa dispoziție fundamentală și completa sa prezență de spirit, Richard arătă spre sîngele pe care-l donaseră — două sticluțe de plastic pătrate, bine umplute — și spuse :

— De acolo de unde vin, din Virginia de Vest, se prinde uneori pe un cîine cîte o căpușă care arată așa.

Cu toții se uitară uimiți la el. Nu spusese exact ce voise să spună ? Sau nu mai văzuseră pînă atunci pe nimeni din Virginia de Vest ?

Joan arătă și ea spre săculeții cu sînge :

— Ăștia sîntem noi ? Aceste mici pernuțe pentru păpuși ?

— Poate că ar trebui să ducem acasă unul pentru Bean, sugeră Richard.

Internul nu era prea convins că fusese o glumă.

— Sîngele dumneavoastră va fi folosit pentru doamna Henryson, declară el categoric.

Joan îl întrebă :

— Știți ce e cu ea ? Cînd va fi — cînd urmează să fie operată ?

— Cred că mîine. Singurul lucru în program după asta e o operație pe inimă deschisă, la două ; pentru ea va fi nevoie de vreo douăzeci și cinci de litri.

— Oho... Joan era uluită. Douăzeci și cinci de litri... asta înseamnă cît are un om, nu-i așa ?

— Mai mult, răspunse internul, cu gestul regal larg cu care se distribuie daruri și se refuză mulțumirile.

— Am putea s-o vizităm ? întrebă Richard pentru Joan. (Zău că mi-e rușine, spusese ea ; asta îl oprise.)

Era convins că vor fi refuzați.

— Da, am putea întreba la birou, dar de obicei înaintea unei intervenții mari cum e asta,

sînt admise doar rudele cele mai apropiate. Cred că acum e-n regulă.

Se referea la înțepăturile pentru sînge. Richard avea pe braț o mică vînătaie ; internul o acoperi cu unul din acele bandaje puternic adezive, mari, de culoare roz, pe care le au numai spitalele. Asta era specialitatea lor — ambalatul. Spitalele ambalează deșeul uman pentru livrarea finală. Șaisprezece perne pentru păpuși, uniform întunecate și satisfăcute, pornind spre o inimă deschisă : această viziune îi satisfăcu pentru moment setea sa de ordine cosmică.

Richard își lăsă jos mînecile și coborî din pat. Rămase uimit cînd își dădu seama, cu o clipă înainte ca picioarele să-i atingă podeaua, că trei perechi de ochi îl fixau, fascinați și temători și așteptînd să se întîmple ceva. Se ridică și se înălță deasupra lor. Sări într-un picior ca să-și pună un pantof, și apoi într-altul ca să-și pună celălalt pantof. Apoi execută o mică demonstrație de step, singurul lucru care-i mai rămăsese din lecțiile de dans pe care le luase la șapte ani, cînd mergea cu mașina în fiecare duminică cîte douăzeci de kilometri pînă la Morgantown. Se înclină ușor spre soția sa, zîmbi bătrînului și spuse internului :

— De cînd mă știu, oamenii se așteptau să leșin. Habar n-am de ce. Nu leșin niciodată.

Haina și paltonul i se păreau oarecum neobișnuite, puțin cam alunecoase și ușoare, dar mergînd de-a lungul coridorului, spațiul părea să-l înconjoare într-un mod confortabil. Lîngă el, Joan, atentă și pocăită, păstra tăcere. Trecură

prin ușile mari de sticlă. Un soare flămînd răzbea printre nori. Deasupra și în urma lor regele Arabiei zăcea într-un vis artificial cu dune, și doamna Henryson pe patul ei de boală primea, ca mama în comă a unor gemeni, darurile lor de sînge identice. Richard îmbrățișă umerii vătuiți ai soției sale și, mergînd rezemați unul de celălalt, îi șopti :

— Auzi, te iubesc. Te iubesc, iubesc, iubesc, iubesc.

Iubirea e pur și simplu ceva ciudat, neîncercat. Soții Maple nu erau obișnuiți să meargă împreună cu mașina la unsprezece dimineața. Aproape întotdeauna cînd împărțeau mașina era întuneric. Ovalul feței lui Joan strălucea în privirea lui Richard. Femeia îl privea atentă, gata să preia volanul, dacă el și-ar fi pierdut cunoștința. În lumina alb-neclară, un sentiment de duioșie pentru Joan îl copleșea, întrebîndu-se în sinea sa, curios, cît de adînc în creierul lui se ascundea groapa cea neagră. Nu avea senzația că e deosebit, dar probabil că starea conștiinței lui nu îngăduia introspecția. În mod sigur ceva îi fusese luat ; avea un litru de sînge mai puțin și nu era imposibil ca, asemeni unui trapezist salvat de o plasă, să fie susținut în lumea luminii și a reflectării de un singur strat de celule întrețesute între ele. Totuși pămîntul, cu semnalele și clădirile, cu mașinile și cărămizile lui, continua ca o notă prelungită prin apăsarea pe pedală.

Cu Bostonul în urma lor, Richard întrebă :

— Unde mîncăm ?
— Să mîncăm ?
— Da, te rog. Dă-mi voie să te invit la masă. Ca pe-o secretară.
— Chiar mă simt ca și cum aș face ceva nepermis. De parc-aș fi furat ceva.
— Și tu ? Dar ce-am furat ?
— Nu știu. Dimineața ? Crezi că Eve se pricepe să le dea de mîncare ?
Eve stătea cu copiii, o fată cu părul nisipiu de pe strada lor care avea să fie, exact într-un an calculase Richard, dureros de drăguță. Fetele astea țineau cam trei ani, le luai din clasa a șasea și le duceai pînă înfloreau și apoi, odată cu absolvirea liceului, ca naveteștii care ajung la destinație, dispăreau în școlile de infirmiere sau se căsătoreau. Și trenul mergea mai departe și lua mereu alți pasageri, și era tot mai hodorogit și mai lung. Soții Maple aveau patru copii, Judith, Richard Jr., John, sărmanul John prea gras și cu o față de înger, și Bean.
— O să se descurce. Ce vrei ? Toată vorbăria asta despre cafea m-a făcut să înnebunesc dacă nu beau una.
— La Pancake House, dincolo de șoseaua 128, îți ofer o cafea, înainte de-a o cere.
— Clătite ? Acuma ? Nu te bucuri ? Crezi că o să vomităm ?
— Îți vine să vomiți ?
— Nu, nu chiar. Mă simt așa, cam aerian și blînd, dar e probabil ceva psihosomatic. Nu prea înțeleg cum vine treaba asta, să dai ceva și totuși să mai ai acel ceva. Ce este asta — melancolie ?

— Nu știu. Tipul melancolic și tipul sanguin sînt la fel ?
— Doamne, am uitat cu totul umorile. Care sînt celelalte ? Flegma și mînia ?
— Bila și bila neagră sînt și ele undeva.
— Un lucru care nu se poate nega despre tine, Joan, e că ești cultivată. Femeile din Noua Anglie sînt culte.
— Așa de caste cum sîntem.
— Asta așa e ; acum stoarce-mă și pune-mă pe frînghie.
În vorbele lui nu era însă nici o supărare ; într-adevăr, el îi amintise de convorbirea lor de mai înainte, în așa fel încît cuvintele lui să-i fie readuse în minte, diluate și apoi anulate. Și se părea că-i merge. Restaurantul unde serveau numai clătite era, la ora aceea de dimineață, gol și liniștit. Un sentiment de timiditate îi domina pe amîndoi ; era ca o întîlnire între doi oameni care au încă prea puțin în comun, dar care sînt totuși de ajuns de intimi ca să accepte situația fără a o comenta. Mișcat la vederea petei pe care clătitele cu mere o lăsaseră pe dinții ei, Richard îi ținu chibritul ca să-și aprindă țigara și spuse :
— Știi, te-am iubit acolo în camera aceea unde am donat sînge.
— Mă întreb de ce ?
— Ai fost atît de vitează.
— Ca și tine.
— Dar eu trebuie să fiu. Sînt plătit pentru asta. E prețul pe care-l plătești că ești bărbat.
— Ei...

— Știi, nu vorbeam serios cînd îți spuneam că ești castă.

Chelnerița le umplu ceștile cu cafea și le dădu nota.

— Și promit că n-o să mai dansez niciodată twist, cha-cha sau vals scoțian cu Marlene Brossman.

— Nu fi prost. Puțin îmi pasă.

Asta suna ca și cum i-ar fi dat voie, dar totuși îl sîcîia. Satisfacția asta de sine ; de ce oare Joan nu *se lupta ?* Încercînd să recîștige înțelegerea dintre ei, străduindu-se din greu, Richard luă nota și silindu-se să joace, ca și cum ar fi fost la o întîlnire și el ar fi fost un curtezan nepriceput și prostuț, spuse frumușel :

— Plătesc eu.

Dar uitîndu-se în portofel, văzu că are doar un dolar mototolit. Nu-și dădu seama de ce acest lucru îl făcu să se supere atît de tare, în afară doar de faptul că era doar *unul.*

— Fir-ar să fie, spuse. Ia te uită și flutură dolarul în fața ei. Lucrez ca un nenorocit toată săptămîna pentru tine și pentru țîncii aceia nesătui, și pînă la urmă cu ce mă aleg ? Cu un afurisit de dolar nenorocit și mototolit.

Mîinile lui Joan se îndreptară spre poșeta de pe scaunul de lîngă ea, dar privirea ei îl fixă, obrazul avansînd, sau retrăgîndu-i-se, în acea carapace de porțelan de ciudată liniște :

— O să plătim amîndoi, zise Joan.

UN OCHI PĂTRUNZĂTOR ÎN ORAȘUL DE ARGINT

PRIMA DATĂ cînd am fost la New York aveam treisprezece ani și eram cu tata. Mă dusesem să-l întîlnesc pe unchiul Quin și să cumpăr o carte despre Vermeer. Cartea despre Vermeer fusese ideea mea și a mamei ; întîlnirea cu unchiul Quin era ideea tatii. În urmă cu o generație, unchiul dispăruse în direcția orașului Chicago și devenise, după cît se pare, bogat ; săptămîna trecută venise pe coasta de răsărit pentru afaceri și eu absolvisem clasa a opta cu note mari. Tata susținea că eu și cu fratele lui eram cei mai deștepți oameni pe care-i cunoscuse vreodată — „descurcăreții“, așa ne spunea, poate cu mai multă ironie decît îi presupuneam atunci — și în felul lui vizionar simțise deodată că acum venise vremea să ne cunoaștem. Pe atunci, drumul pînă la New York costa șapte dolari ; atunci măsuram totul, distanța și timpul, în bani. Cel de al doilea război mondial se terminase, dar trăiam încă într-o recesiune. Tata și cu mine o pornirăm cu bilete de dus și întors și cu o bancnotă de cinci dolari în buzunar. Cei cinci dolari erau pentru carte.

Mama, pe peronul gării, exclamă așa deodată :

— Urăsc Auguștii !

Asta mă surprinse, pentru că toți eram Auguști — eu eram un August, tata era un August, unchiul Quincy era un August și, crezusem, că și ea.

Tata se uită senin peste capul ei și spuse :

— Ai toate motivele să-i urăști. Nu te-aș condamna dacă ai lua un revolver și ne-ai împușca pe toți. Numai pe Quin și pe fiul tău, nu. Ei sînt singurii dintre noi care au ambiție și energie.

Nimic nu era mai iritant decît felul în care tata cădea de acord cu cineva.

Unchiul Quin nu ne întîmpină în gara Pennsylvania. Dacă tata a fost sau nu dezamăgit, nu mi-a spus-o. Era după unu și nu mîncasem de prînz decît două bucăți de ciocolată. Făcînd, așa cum mi s-a părut, un drum foarte lung pe trotuare doar ceva mai largi decît cele din orașul nostru și nu tot atît de curate, am ajuns la hotel, care creștea oarecum din tunelurile colorate caramel ale gării Grand Central. Holul mirosea a parfum. După ce un funcționar telefonă lui Quincy August că un om care spunea că e fratele lui e la recepție, un lift ne urcă la etajul al douăzecilea. În cameră ședeau trei bărbați, fiecare într-un costum gri sau albastru, cu pantalonii proaspăt călcați și cu jartiere zărindu-li-se sub manșete, cînd stăteau picior peste picior. Bărbații nu erau chiar foarte asemănători. Unul avea o mustață ca o rîmă, altul avea sprîncene blonde zburlite ca tata, iar al treilea avea un pahar în mînă — și ceilalți țineau paharele în mînă, dar nu atît de strîns.

— Domnilor, aș dori să vă prezint pe fratele meu Marty și pe tînărul său fiu, zise unchiul Quin.

— Pe băiat îl cheamă Jay, adăugă tata, dînd mîna cu cei doi bărbați și privindu-i drept în ochi.

L-am imitat pe tata și bărbatul cu mustață, neașteptîndu-se să-i strîng puternic mîna și să-l privesc, spuse :

— Ei, salutare, Jay !

— Marty, n-ai vrea, tu și băiatul, să vă răcoriți ? Toaleta e drept înainte și la stînga.

— Mulțumesc, Quin. Te cred că da. Ne iertați, domnilor.

— Firește.

— Desigur.

Tata și cu mine trecurăm în dormitorul apartamentului. Mobila era pătrată și nouă și toată în aceeași nuanță de maro. Pe pat era deschis un geamantan, și el nou. Mirosurile curate și scumpe de piele și loțiuni îmi plăceau. Lenjeria unchiului Quin părea de mătase și era plină de monograme *fleur-de-lis*. Cînd am terminat, m-am îndreptat spre salon, să mă duc la unchiul Quin și la prietenii lui.

— Stai, mi-a spus tata. Să așteptăm aici.

— N-o să părem nepoliticoși ?

— Nu. Asta-i dorința unchiului Quin.

— Ei, tată, nu fi ridicol. O să creadă că am murit aici.

— Nu, n-o să creadă, nu fratele meu. Face vreo afacere. Nu vrea să fie deranjat. Știu eu

cum lucrează fratele meu ; ne-a spus să intrăm aici, așa că o să stăm aici.

— *Zău*, tată, cred că ai inventat totul acum. Dar n-am vrut să mă duc fără el. M-am uitat prin cameră după ceva, ca să citesc. Nu era nimic, nici măcar un ziar, doar un mic pliant despre hotel. Mă întrebam cînd aveam să prindem o ocazie să căutăm cartea despre Vermeer și despre ce-or fi vorbind oamenii din camera de alături. Mă întrebam cum se face că unchiul Quin e atît de scund, cînd tata e atît de înalt. Aplecîndu-mă pe fereastră, vedeam taxiurile manevrînd ca niște jucării mecanice.

Tata se apropie și rămase lîngă mine.

— Nu te apleca prea tare în afară.

M-am întins cu cîțiva centimetri mai mult și am respirat adînc aerul rece, străbătut de zgomotele îndepărtate ale străzii.

— Uită-te la taxiul acela verde cum o ia înaintea celui galben, i-am spus. Pe strada asta au dreptul să facă depășiri ?

— La New York e voie. Supraviețuirea celui mai tare e singura lege aici.

— Nu e cumva Chrysler Building acolo ?

— Da, n-are totuși o siluetă grațioasă ? Îmi amintește întotdeauna de regina de la șah.

— Ce clădire e lîngă ea ?

— Nu știu. Vreo imensă piatră funerară. Clădirea aceea din spate e Woolworth Building. Ani de zile a fost cea mai înaltă clădire din lume.

Cum stăteam acolo, unul lîngă altul și vorbeam, am fost surprins că tata putea să-mi răspundă la atît de multe din întrebări. În tinerețe, înainte ca eu să mă fi născut, călătorise, căutînd de lucru ; nu era pentru prima dată că venea la New York. Însuflețit de un nou respect, tînjeam să-i spun ceva care să dea o altă expresie acestui obraz calm de om învins.

— Chiar crezi că a vrut să stăm aici ? l-am întrebat.

— Quin e un descurcăreț, îmi zise el, uitîndu-se pe deasupra capului meu. Îl admir. De cînd era mic, a căutat să obțină tot ce-a vrut. Dă-i. Poc. Gîndurile lui sînt la zeci de leghe înaintea mea — ca și ale mamei tale. Le vezi cum ți-o iau înainte.

Mișcîndu-și mîinile, cu palmele în jos, ca două taxiuri, cu stînga o luă repede înaintea dreptei.

— Și tu ești la fel.

— Desigur, desigur.

Nerăbdarea mea nu se datora numai stînjenelii că eram lăudat ; eram supărat că-l considera pe unchiul Quin tot atît de deștept ca și mine. În acel moment al vieții mele, eram sigur că numai pe proști îi interesează banii.

Cînd, în cele din urmă, unchiul Quin veni în dormitor, spuse :

— Martin, credeam că tu și băiatul o să veniți să stați cu noi.

— Drace, n-am vrut să mă bag. Discutai cu oamenii aceia niște afaceri.

— Lucas și Roebuck cu mine ? Ei asta-i, Marty, nu era ceva ce fratele meu să nu poată auzi. O treabă măruntă, am pus la punct niște

socoteli. Amîndoi sînt niște oameni de prima mînă. Foarte importanți în domeniile lor. Îmi pare rău că nu ați putut să-i cunoașteți mai bine. Crede-mă, n-am vrut să vă ascundeți acolo. Ei, și acum, ce-ai vrea să bei ?

— Mi-e totuna. Acum nu mai beau decît foarte puțin.

— Scotch cu apă, Marty ?

— Excelent.

— Și băiatul ? Ce-ai zice de o bere dulce, tinere ? Sau ai vrea lapte ?

— Bere dulce, am zis.

— Era o vreme, știi, cînd taică-tău lăsa sub masă, la băutură, doi oameni.

După cîte îmi amintesc, un chelner ne-a adus băuturile în cameră, și în timp ce beam, am întrebat dacă aveam să ne petrecem toată după-amiaza în camera aceea. Unchiul Quin păru să nu mă audă, dar după cinci minute zise că băiatul ar dori poate să vadă orașul, acest Gotham cum îi spunea el, acest Bagdad-cu-metrou. Tata zise că ar fi o ocazie unică pentru puști. Totdeauna îmi spunea „puștiul" cînd eram bolnav sau pierdusem ceva sau eram supărat — pe scurt, cînd îi era milă de mine. Am coborît toți trei cu ascensorul și ne-am plimbat cu taxiul pe Broadway, în sus sau în jos — nu știu sigur. Bulevardului acesta i se spune Marele Drum Alb, spuse de cîteva ori unchiul Quin. La un moment dat se scuză :

— Ziua, arată ca orice altă stradă.

Plimbarea nu părea să fi avut drept scop să vedem orașul, ci mai degrabă să-l facă pe unchiul Quin să ajungă la Pickernut Club, un mic

restaurant aflat într-o clădire cu multe alte localuri asemănătoare. Îmi aduc aminte că am intrat și că înăuntru era întuneric. La pian se cînta : „Un mic hotel".

— N-ar trebui să cînte asta, spuse unchiul Quin. Apoi îi făcu semn omului de la pian : Ce faci, Freddie ? Ce fac copiii ?

— Bine, domnule August, bine, zise Freddie, dînd din cap, zîmbind și cîntînd înainte.

— Asta e cîntecul lui Quin, îmi zise tata, în timp ce ne strecuram pe o banchetă curbată și lunecoasă, la o masă rotundă.

Eu n-am spus nimic, dar unchiul Quin, intuind în tăcerea mea o oarecare dezaprobare, zise :

— Freddie e un pianist de mîna întîi. Are un băiat care o să meargă în toamnă la universitatea Colgate.

L-am întrebat :

— E cîntecul dumitale, într-adevăr ?

Unchiul Quin zîmbi și-și puse mîna lui mare și caldă pe umărul meu ; la vîrsta aceea nu puteam suferi să mă atingă cineva.

— Îi las să creadă că este, îmi zise, zîmbindu-mi dulce în mod ciudat. Pentru mine, cîntecele sînt ca tinerele fete. Toate sînt drăguțe.

Un chelner într-o haină roșie se repezi spre noi.

— Domnul August ! V-ați întors din Vest ? Ce faceți, domnule August ?

— Mă descurc, Jerome, mă descurc. Jerome, îți prezint pe fratele meu mai mic, Martin.

— Încîntat, domnule Martin. Sînteți în vizită la New York ? Sau locuiți aici ?

Tata îi dădu repede mîna lui Jerome, oarecum spre surprinderea lui Jerome.

— Am venit doar pentru o după-amiază. Locuiesc într-un oraş de provincie din Pennsylvania de care n-ai auzit niciodată.

— Înţeleg, domnule. O vizită scurtă.

— E pentru prima dată, după şase ani, că am avut posibilitatea să-mi văd fratele.

— Da, l-am văzut şi noi foarte puţin în anii din urmă. E un om pe care nu-l vezi niciodată prea mult, nu-i aşa ?

Unchiul Quin interveni :

— Acesta e nepotul meu, Jay.

— Cum îţi place marele oraş, Jay ?

— Mult.

Şi nu am repetat greşeala tatii de a-i da mîna.

— Iată, Jerome, zise unchiul Quin, fratele meu şi cu mine am vrea un scotch cu ghiaţă. Băiatul o bere.

— Nu, aşteptaţi, am spus. Ce fel de îngheţată aveţi ?

— Vanilie şi şocolată, domnule.

Am şovăit. Nu-mi venea să cred, cînd orice *drugstore* de mîna a doua de acasă avea cincisprezece sorturi.

— Mi-e teamă că nu aveţi prea multe de ales, spuse Jerome.

— Atunci, vanilie.

— Da, domnule. O vanilie.

Cînd sosi îngheţata, era ca o minge de golf pe o farfurie plată de argint ; se tot învîrtea cînd încercam să-mi bag linguriţa în ea.

Unchiul Quin, care mă privea, mă întrebă :

— Ai vrea să faci ceva anume ?

— Puştiul ar vrea să se ducă la o librărie, zise tata.

— O librărie. Ce fel de carte vrei, Jay ?

— Aş vrea să caut o carte bună despre Vermeer.

— Vermeer. Unchiul Quin pronunţă numele rar, savurînd r-urile, ca şi cum s-ar fi gîndit profund. Şcoala flamandă.

— Da, e flamand.

— Pentru mine, Jay, francezii sînt de preferat. Avem patru balerine de Degas în sufragerie, la Chicago, şi aş putea sta ore întregi şi să mă uit la una din ele. Cred că e minunat, simţul echilibrului pe care îl avea acest om.

— Mda, dar picturile lui Degas nu-ţi amintesc întotdeauna de nişte desene colorate ? Căci, la drept vorbind, dacă *privim* lucrurile care ţin de pictură cu un ochi pătrunzător, Vermeer face, cred eu, ca Degas să pară bolnav.

Unchiul Quin nu spuse nimic, iar tatăl meu, după ce se uită îngrijorat peste masă, îl lămuri :

— Uite, aşa vorbesc, el şi maică-sa, tot timpul. Toate astea mă depăşesc. Nu înţeleg nimic din ce spun.

— Mama ta te încurajează să te faci pictor, nu-i aşa, Jay ?

Zîmbetul unchiului Quin era foarte larg şi obrajii îi erau umflaţi ca şi cum ar fi supt o bomboană.

— Da, cred că ea.

— Mama ta este o femeie minunată, Jay, spuse unchiul Quin.

Remarca era atît de stînjenitoare, și de modul în care defineai cuvîntul „minunat“ depindeau atît de multe, încît m-am ocupat de înghețata mea și tata l-a întrebat pe unchiul Quin ce mai face soția lui, Tessie. Cînd am plecat, unchiul Quin a semnat nota cu numele lui și numele unei societăți. Se făcuse aproape ora cinci.

Unchiul meu nu prea știa unde sînt librăriile în New York — ultimii douăzeci de ani îi petrecuse la Chicago —, dar era de părere că dacă o să mergem la întretăierea dintre Forty-second Street și Sixth Avenue, o să găsim ceva. Șoferul ne lăsă lîngă un parc care era un fel de curte din spate a Bibliotecii Publice. Arăta atît de atrăgător de prăfuit, cu porumbeii și oamenii care moțăiau pe bănci și funcționarele cu rochiile lor de vară strînse pe corp, încît, fără să mă gîndesc, i-am condus pe cei doi oameni într-acolo. Clădiri strălucitoare se ridicau și scînteiau prin frunzișul copacilor. Acesta era New York-ul, mi-am zis — orașul de argint. Turnuri de ambiție se înălțau, cristaline în mine.

— Dacă stai aici, îmi spuse tata, poți vedea Empire State.

M-am îndreptat spre brațul tatălui meu și am urmărit cu ochii direcția pe care mi-o arăta. Ceva tare și ascuțit îmi căzu în ochiul drept. Mi-am tras capul între umeri și am clipit ; mă durea.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă glasul unchiului Quin.

— Bietul puști, spuse tata, i-a intrat ceva în ochi. Are un ghinion cum n-am mai văzut la altcineva.

Lucrul acela din ochi părea să fie viu ; mă înțepa.

— Au, am zis, de ajuns de furios încît să și plîng.

— Să-l luăm din bătaia vîntului, zise glasul tații, poate că o să văd ce e.

— Nu așa, Marty, gîndește-te. Să nu te joci cu ochii sau urechile. Hotelul e la cîțiva pași. Poți merge pînă acolo, Jay ?

— Sînt chior, nu șchiop, am răspuns, tăios.

— Îi merge mintea, spuse unchiul Quin.

Între amîndoi, protejîndu-mi ochiul cu o mînă, am mers spre hotel. Din cînd în cînd, unul din ei mă lua de cealaltă mînă, sau primeam o mînă de-a lor pe umărul meu, dar eu mergeam mai repede și mîinile lor alunecau pe alături. Speram ca intrarea noastră în holul hotelului să nu fie prea bătătoare la ochi ; mi-am luat mîna de la ochi și am mers cu spatele drept, înfrînîndu-mi dorința de a mă încovoia. În afară de faptul că țineam un ochi închis și că, probabil, eram roșu în obraji, îmi închipuiam că arătam de ajuns de grațios. Totuși, păzitorii mei n-au pierdut vremea și m-au dat în vileag. Nu numai că mergeau după mine, ca și cum aș fi putut să mă prăbușesc în orice clipă, dar tata îi spuse unui trîntor care ședea în hol :

— Bietul puști, are ceva în ochi.

Iar unchiul Quin, trecînd pe la recepție, strigă :

— Trimite un doctor sus la două mii unsprezece.

— N-ar fi trebuit să faci asta, Quin, spuse tata în ascensor. Pot să-i scot chestia aceea din ochi, acum că nu mai e în bătaia vîntului. Așa se întîmplă mereu — ochii puștiului sînt prea în față.

— Să nu te joci niciodată cu ochii, Martin. Sînt cea mai prețioasă unealtă din viața noastră.

— O să se aranjeze, am spus, deși nu credeam că va fi așa ; aveam senzația că e vorba de o așchie de oțel, adînc implîntată.

Sus, în cameră, unchiul Quin m-a pus să mă întind în pat. Tata, cu o batistă strînsă în mînă în așa fel încît un colț să iasă în afară, se apropie de mine, dar mă durea atît de tare să deschid ochiul, încît l-am respins.

— Nu mă chinui, i-am zis trăgîndu-mi capul deoparte. Ce rost are ? O să vină doctorul.

Cu părere de rău, tata își puse batista la loc în buzunar.

Doctorul era un om cu mînă ușoară care nu prea avea ce să ne spună ; nu juca rolul doctorului familiei. Îmi răsuci pleoapa de jos pe un bețișor subțire, mă înțepă cu o lanțetă și-mi arătă la capătul ei o geană. Îmi turnă în ochi trei picături dintr-un lichid galben, ca să prevină orice posibilitate de infecție. Lichidul înțepa și am închis ochii, sprijinindu-mi capul de pernă, bucuros că totul se terminase. Cînd i-am deschis, tata băga o bancnotă în mîna doctorului. Doctorul îi mulțumi, îmi făcu cu ochiul și plecă. Unchiul Quin ieși din baie.

— Ei, tinere, cum te simți acum ? mă întrebă el.

— Grozav.

— Era doar o geană, spuse tata.

— Doar o geană ! Să știi că o geană acolo, în ochi, poate să ți se pară ca o lamă de ras. Dar, acum că tînărul bolnav și-a revenit, să ne gîndim la cină.

— Nu, îți mulțumesc mult pentru bunăvoință, Quin, dar trebuie să ne întoarcem acasă, la țară. La opt am o întrunire la care trebuie să iau parte.

— Îmi pare foarte rău. Ce fel de întrunire, Marty ?

— Un consiliu la parohie.

— Va să zică te mai ocupi de treburile bisericești. Ei, Domnul să te binecuvînteze pentru asta.

— Grace voia să știe dacă n-ai putea să vii într-o zi. O să rămîi peste noapte la noi. Ar fi o adevărată plăcere să te mai vadă.

Unchiul întinse un braț și-l luă de umeri pe fratele lui mai tînăr.

— Martin, mi-ar face plăcere să vin, mai mult decît orice altceva pe lumea asta. Dar am foarte multe treburi, și joia asta trebuie să plec în vest. Nu-mi lasă nici o clipă de răgaz. Nimic n-ar fi mai pe placul inimii mele decît să petrec o zi liniștită cu tine și cu Grace, la voi acasă. Transmite-i te rog, din partea mea, multă dragoste și spune-i ce băiat minunat crește. Pe care voi doi îl creșteți.

— Am să-i transmit, îi făgădui tata.

Și după încă puțină pălăvrăgeală, am plecat.

— Copilul e mai bine ? întrebă bătrînul din hol în timp ce ne îndreptam spre ieșire.

— Era numai o geană, domnule, zise tata.

Cînd am ajuns afară, am întrebat dacă mai era vreo librărie deschisă.

— Nu mai avem un ban.

— Chiar nimic ?

— Doctorul a cerut cinci dolari. Atîta costă la New York ca să-ți intre ceva în ochi.

— N-am făcut-o înadins. Crezi că mi-am smuls geana și mi-am vîrît-o în ochi ? Eu nu ți-am spus să chemi doctorul.

— Știu.

— N-am putea să intrăm într-o librărie și să ne uităm o clipă ?

— N-avem timp, Jay.

Dar cînd am ajuns la gara Pennsylvania, pînă la trenul următor a trebuit să așteptăm mai mult de treizeci de minute. Cum ședeam pe o bancă, tata zîmbi amintindu-și ceva.

— Drace, nu-i deștept, ce zici ? Gîndurile lui aleargă cu șaizeci de ani lumină înaintea alor mele.

— Ale cui ?

— Ale lui frate-meu. Ai băgat de seamă că s-a ascuns în baie pînă ce a plecat doctorul ? Uite, așa se fac banii. Omul bogat colecționează dolari, cum filatelistul colecționează timbre. Știam că așa o să facă. Am știut cînd i-a spus recepționerului să trimită doctorul sus că o să trebuiască să plătesc eu vizita.

— Păi, de ce *să fi trebuit* să plătească el ? Tu erai persoana care trebuia să plătească vizita.

— Așa e. De ce s-o fi făcut el ?

Tata se așeză mai bine pe bancă, cu privirea îndreptată înainte, cu mîinile încrucișate pe genunchi. Pielea de sub bărbie îi atîrna ; tîmplele îi erau scobite. Probabil că băutura nu-i făcuse bine.

— De aia este el acum unde e și de aceea sînt eu unde sînt.

Esența furiei mele părea a fi dorința de a-l face să-și revină, să-l cert ca să-l fac să nu mai fie bătrîn și obosit.

— Și de ce ai luat cu tine numai cinci dolari ? Trebuiai să te gîndești că o să se întîmple ceva.

— Ai dreptate, Jay. Trebuia să iau mai mulți bani.

— Uite. Chiar în fața noastră e o librărie deschisă. Și dacă ai fi luat *zece* dolari...

— E deschisă ? Nu cred. Au lăsat doar luminile aprinse în vitrină.

— Și dacă nu ? Ce importanță are ? În orice caz, ce fel de carte de artă poți să cumperi cu cinci dolari ? Reproducerile în culori costă bani. Ce preț crezi că ar avea o carte bună despre Vermeer ? Cincisprezece dolari ar fi puțin, chiar veche, cu paginile mototolite și pline de pete de cafea vărsată.

Și am continuat așa, biciuind, cu glasul strident, făptura pasivă și enervantă a tatii, pînă am plecat din oraș. Odată ce ne-am urcat în

trenul spre casă, accesul meu de furie a luat sfîrşit ; fusese un fel de ritual, pentru amîndoi, şi el îndurase izbucnirea mea, satisfăcut, dînd din cap a aprobare, ca o moaşă care asistă la naşterea unui odor al familiei. Au trecut ani pînă am mai avut prilejul să mă duc din nou la New York.

MOARTEA UNCHIULUI MEU

A MURIT ÎN TIMP ce se bărbierea ; cînd mi s-a spus, mi l-am închipuit clătinîndu-se, căzînd greoi pe spate, răpus, ultimul lucru pe care-l văzuse fiind propria lui faţă uimită în oglindă. Obrazul îi apăruse acolo, rămăsese acolo, alunecase pe spate şi apoi oglinda nu a mai reflectat decît zidul gol al camerei de baie. Mi-am imaginat acestea atît de precis, încît mi se părea că fusesem acolo.

La înmormîntare mi-am dat seama, pentru prima dată, că am o statură de om matur. Cei din familia Manatee nu sînt prea prolifici, şi nu erau multe rude ; ducîndu-mă cu părinţii, cu mătuşa şi cu cele două verişoare ale mele spre primul rînd de strane, m-am simţit înalt şi important. După slujbă, cînd am plecat, am remarcat pe feţele celor care mai erau în strane o privire ciudată, imobilă, preocupată, aproape un iz de simpatie, curiozitate şi respect faţă de durere. Privirea, fără îndoială, era în primul rînd îndreptată spre mătuşa mea, văduva, care, la braţul tatălui meu, era în fruntea procesiunii noastre inegale, foşnitoare. Dar noi toţi — rudele — ne împărtăşeam din acest respect şi, pe moment, eram eroii grelei pierderi : un grup de supravieţuitori, un clan. Îmi jucam rolul cu

mîndrie, deși mă îndoiam că sînt de ajuns de trist ca să-l fi meritat. Aveam doar șaisprezece ani, mai scund cu un centimetru, doi, decît aveam să fiu pînă la urmă, dar mergînd așa, printre rîndurile de strane, am intrat prin acest straniu iz de respect, milă și uimire, în societatea celor maturi. Devenisem un Manatee. De ajuns de injust, cele două verișoare ale mele erau ceva mai mici ca mine și au ieșit din biserică, în ciuda pierderii suferite, copile încă, deși orfane.

Și totuși îl iubisem pe unchiul meu, atît cît distanța dintre noi o îngăduia. El era cunoscut și bogat. Nu atît de cunoscut și bogat, am descoperit de atunci, pe cît își închipuia ramura noastră a familiei, dar de ajuns de mult ca să i se consacre un articol și o jumătate de coloană în pagina necroloagelor din „New York Times". Format ca arhitect — deși nu-și luase niciodată diploma —, făcea speculații imobiliare, și o serie de clădiri din Manhattan n-ar arăta deloc la fel dacă n-ar fi fost el. Spectrul prezenței și importanței sale plana deasupra mesei familiei noastre cu mult înainte de a-l fi văzut pentru prima dată acolo ca musafir, și cînd încerc să mi-l amintesc așa cum a fost, faima și bogăția lui, pe care atît de sîcîitor le doream pentru mine însumi, îi dilatau și îi umbreau fața, făcînd-o ireal de mare și depărtată — o față de clovn ca o lună atîrnată în rarele ramuri ale arborelui familiei mele.

Nu pot ajunge pînă la el. Nu-mi pot aminti nimic despre el care să fie cu totul adevărat, în afara morții ; e asemeni unui corp ceresc pe care numai eclipsa îl face măsurabil. Avea peste doi metri, dar cu toată înălțimea avea umeri înguști, oase mici și nu era musculos. Era mîndru că avea, deși atît de înalt, un picior relativ mic. De obicei purta pantofi negri de sport, ușori, de piele englezească, și cînd se lăfăia greoi într-un scaun, făcea ce făcea și mai întotdeauna își întindea picioarele pe podea sau pe un scăunel, așa că le băgai de seamă. Îmi amintesc că mama — eu trebuie să fi avut pe atunci zece sau unsprezece ani — îl tachina în legătură cu picioarele lui delicate. Nu-mi pot aminti exact cuvintele ei, dar pe vremea aceea era încă subțirică și imaginea ei cînd vorbea — cu capul dat pe spate, cu mîinile gesticulînd — mi-a rămas în minte ; avea atît de rar atitudinea aceasta, nu de mamă, încît era ca și cum un duh ciudat ar fi pus stăpînire o clipă pe trupul ei. Unchiul meu, presupun, răspunse cu o salvă fadă de galanterii prostești, pe care părea să le păstreze pentru mama și pentru chelnerițele din restaurante. Mama părea să fie exceptată de la dezgustul leneș cu care unchiul meu privea restul lumii și probabil, fiind fiul ei, eram și eu inclus în această excepție, fiindcă se purta drăguț cu mine.

M-a învățat să joc „remi". Însuși numele acestui joc îmi înfierbînta imaginația, făcîndu-mă să-mi închipui vagoane-salon, camere înalte de hotel pline de oameni greoi, bogați — stăpîni ai lumii — fumînd trabuc și jucînd la un dolar punctul. Jucam „remi" ore întregi pe veranda laterală a confortabilei noastre căsuțe acoperite

cu olane verzi, în suburbia cîndva rurală a orașului Providence. Unchiul meu, soția lui și fiicele lor veneau la noi, o dată pe an, totdeauna vara, și stăteau exact trei zile — niciodată mai mult. Pomenea întotdeauna de zicala cu peștii și musafirii care după trei zile nu mai sînt de suportat, și adăuga : „Iar noi sîntem și unii și alții". Manatee [1] este, de fapt, un mamifer acvatic, cu bot turtit și coadă rotundă — dar unchiul meu ocolea intenționat adevărul ca să facă o glumă.

— Leonard, ce mai face prietenul tău Isus Cristos ? — era la fiecare vizită prima și virtual singura întrebare pe care i-o adresa tatălui meu.

Era o glumă, dar tatăl meu răspundea cu seriozitate întrebării ; preocuparea lui pentru treburile bisericești și ale colectivității era atît de acaparantă, încît seara rămînea rareori pe acasă. Era cu doi ani mai mare decît unchiul meu, dar încetase de multă vreme să mai constituie un exemplu pentru el. În timp ce tata vorbea despre rivalitățile din sînul bisericii și despre politica ce se discuta la Lion's Club, unchiul meu, tăcut, se înfunda tot mai mult în fotoliu, un fel de pulbere fină de resemnare îi înălbea obrazul și picioarele întinse, încălțate cu gust, se agitau vizibil.

Rușinat că unchiul meu, care manipula clădirile din orașe ca un uriaș, e plictisit cu măruntele detalii ale neînsemnatelor noastre vieți, îl certam în ascuns pe tata. El îmi spunea :

[1] Numele unui mamifer acvatic (*Trichechus manatus*).

— Nu, îl interesează. E fratele meu. Tu ești doar un copil, Freddy, așa că probabil toate acestea ți se par că n-au nici un sens.

Eu eram doar un copil, și în afara vizitelor anuale ale unchiului meu, nu existau prea multe lucruri care să-mi lărgească noțiunea de „familie". *E fratele meu :* această simplă afirmație mă cufunda în abisuri pe care nu puteam niciodată să le înțeleg. Pînă am ajuns pe la paisprezece ani, în mintea mea se acumulaseră, asemeni unei pelicule subțiri, puțin dar adeseori alimentată, cîteva impresii confuze. Tata, respins de fratele său, își îndreptase afecțiunea către Thelma, soția unchiului meu, o femeie stoică, fumătoare împătimită, al cărei obraz părea să fi trecut prin atîtea scuturături încît unele părți din el n-aveau să se mai destindă niciodată. Mătușă-mea trebuie să fi găsit la modestul și piosul ei cumnat multe lucruri care să-i fi alinat neliniștile ; ea era o grădinăreasă amatoare cam tot în modul acela obsesiv în care tata era diacon, și amîndoi făceau lungi plimbări împreună, ea atentă la vegetație, el făcînd tot felul de comisioane altruiste. Stînd unul lîngă altul pe canapea și uitîndu-se la vechi fotografii de familie, păreau a fi frați ; aveau chiar și o asemănare fizică. Pielea amîndurora devenise cu vîrsta mai întunecată ; fețele le erau zbîrcite, de parcă spoiala țeapănă a obrazului ar fi plesnit. În acest timp unchiul meu, atît de fragil, de palid și de roz, se învîrtea vesel, pe picioarele lui răsfățate, pe lîngă mama care, mai grațioasă ca de obicei, îndeplinea treburile gospodăriei, revăr-

sînd asupra ei un fel de bunăvoință bufonă ce mi se părea frățească. Aceste impresii, contrazise în mod derutant la sfîrșitul fiecărei vizite cînd unchiul și mătușa se urcau cu fetele în Cadillac-ul lor cenușiu și, făcîndu-ne semn cu mîna, dispăreau la capătul aleii, îmi sugerau ideea că în adîncul misterului numit „familie" stăruia, în chip necesar, o greșeală irevocabilă.

— Freddy, cine a mîncat cărțile ?

Cu această întrebare absurdă, unchiul meu mă invita să joc „remi". Tata era plecat la lucru. Mătușă-mea și mama erau undeva prin casă, disputîndu-și cu tactul complicat și penibil, existent în relațiile dintre ele, treburile gospodărești. Verișoarele mele, trăind într-o mică și castă lume bipolară în care se vedeau întotdeauna una pe cealaltă, erau angajate undeva, jos, într-un joc de-al lor conspirativ. Găseam cărțile. Unchiul meu se așeza și dădea cărțile. Jucam ore întregi pe verandă, paravanele laterale filtrînd bîzîitul insectelor, zgomotele circulației crescînd de la o șoaptă, la prînz, la un zgomot de cascadă în vremea cinei. Sfios, îl întrebam dacă nu-i irosesc timpul.

Rîdea și amesteca încă o dată cărțile. Știa să le amestece ușor și cu zgomot, într-un mod pe care n-am reușit niciodată să-l învăț.

— Cea mai mare parte a timpului meu e irosit, Freddy. Am stat de multe ori în gări cîte o zi întreagă.

— Dar nu există nici un lucru foarte important pe care trebuie să-l faci ?

— Fiindcă sînt eu important ? Nu înțelegi, Freddy — importanța e totalmente o chestiune de convingere. Cu cît ești mai important, cu atît e mai puțin important ceea ce faci. Cînd ajungi la stadiul la care mă aflu eu, nimic nu mai are nici o importanță. Cel mai important lucru în viața meu acum e să te bat în jocul ăsta prostesc. Joacă.

Juca străduindu-se să cîștige și-l iubeam pentru asta. Sînt atît de numeroși oamenii mari care refuză să acorde unui copil elogiul unei întreceri. Din cînd în cînd, în timp ce analiza cărțile etalate și apoi se apleca și le lua în mînă, simțeam pentru un moment pornirea aceea decisivă care-l dusese atît de departe în lumea banilor.

Bîjbîiam încă, încercînd să descopăr ce însemna să fii bogat și faimos. Îi examinam fața ; o față urîtă, de clovn și de uriaș totodată. Pomeții obrajilor păreau a fi mai mari din cauza scurtimii tunsorii lui de modă veche, cu cărare la mijloc. Ochii, mici și oblici, clipeau atenți în orbitele lor umflate de nesomn. Nasul, turtit de fotbalul din colegiu, era roz, iar dinții îi erau îngălbeniți de tutun.

— Într-o bună zi vei fi un om important, îmi spuse el deodată.

Speriat, am mințit :

— O, nu cred !

— Eu cred. O să fii, ca să-i faci pe plac mamei tale.

— Daa ? Crezi că-i pasă ?

Nu-mi răspunse și, etalînd trei brelanuri, plecă. Calculînd punctele cu care mă prinsese în mînă, îmi zise :

— Să nu urmărești mereu să-i faci pe plac mamei tale. E o greșeală.

A fost singurul sfat pe care mi l-a dat vreodată și nu sînt sigur că l-am înțeles. Într-un fel neimportant, am devenit important ; dacă aș muri mîine, s-ar putea să mi se consacre zece-cincisprezece rînduri în „Times" — cam tot atît de mult, să zicem, ca pentru maica superioară a unei mînăstiri din regiunea New York-ului. Am mers pe un drum mai lent, mai intelectual decît al unchiului meu, și ieri, citind un tratat despre nebuni, am dat peste un oarecare rege Suibhne, din vechea Irlandă, care a înnebunit subit în tumultul unei bătălii : „O nestatornicie, tulburare și neliniște îl umplu, ca și o silă de orice loc în care fusese și o poftă după locurile unde nu ajunsese încă". Am recunoscut senzația. Erau ale noastre, ale celor din neamul Manatee. Îmi dau seama acum că tatăl meu cutreiera străzile, căutînd să facă bine, pentru că era stăpînit de „sila de orice loc în care fusese și o poftă după toate locurile unde nu ajunsese încă". Și unchiul meu, și el, deși căuta să scape de acest blestem stînd pironit într-un scaun, era un călător neliniștit ; nemulțumirea familiei vibra în el pînă cînd s-a prăbușit. Întrucît amestecatul cărților și aprinsul chibriturilor fuseseră lucrurile cele mai istovitoare pe care-l văzusem vreodată să le facă, cînd am auzit de primul lui atac de cord, am crezut că e o greșeală. Cum

poate un om să-și supraobosească inima cînd stă întotdeauna cu picioarele, elegant încălțate, întinse în fața lui ?

În vara care a urmat iernii primului său atac de inimă, am fost invitat, doar eu, să-l vizitez acasă, în Rye, New York. Locuiau într-o casă mare și albă, situată pe un teren care, ochilor mei semi-rurali, îi apăru mai curînd ca o mică pajiște. Grădina de flori și de legume a mătușii mele ocupa o mare parte a locului. Am fost dezamăgit văzînd că deosebirea dintre casa lor și a noastră era de grad, mai degrabă decît de gen. O femeie venea să-i ajute lunea și vinerea, și în sufragerie era o nișă lambrisată plină cu sticle cu băuturi, cu un robinet pentru apă și o măsuță din lemn de pin, ca un bar ; altminteri era o casă ca și a noastră, cu camere (doar mai multe), și covoare (doar mai groase), cu fotolii, ferestre și cărți. Dulapurile lor cu cărți miroseau ca și almanahurile anuale ale colegilor părinților mei și cuprindeau ediții cafenii ale anilor douăzeci, din colecția Modern Library, cu litere mărunte și margini meschine și o ediție englezească din *Ulysses*, avînd un arc pe cotor. Am deschis *Ulysses* și am fost uluit, în miezul unei după-amiezi incolore de august, de puternicul iz de moarte pe care-l emanau cuvintele compacte ; unchiul meu marcase, cîndva de mult, pe margine cîteva pasaje, și liniile acelea păreau urmele cuiva care mă precedase în Infern.

În vara aceea aveam cincisprezece ani și am stat la ei două săptămîni, citind cărți, tăind iarba

de pe pajiște și jucînd badminton cu verișoarele mele. De cîteva ori mătușa m-a luat cu mașina în Manhattan. Începuse să-mi facă confidențe ; ca singur copil, eram demn de confidențele adulților. Îmi povesti de boala de inimă a unchiului. Inima îi slăbise din cauza muncii, a grăsimii, a faptului că nu făcea gimnastică deloc, că bea, că fuma și — ochii îi luciră deodată înecați în lacrimi, de mi se strînse inima — din cauză că nu voia să trăiască.

— Puțin îi pasă, Freddy, dacă trăiește sau moare ; pur și simplu nu i se pare că deosebirea e prea mare.

Atenția mea se poticnise însă de la primul lucru pe care-l spusese. Din cauza muncii ? Păi, de multe ori venea acasă de la New York cu trenul celor care se întorceau de la cumpărături, și uneori nu pleca de acasă deloc, și se învîrtea prin casă în halat toată dimineața, și apoi lua prînzul singur într-un restaurant din centrul orașului. Deși el și mătușa Thelma nu se certau niciodată în fața mea, am învățat repede să-mi dau seama, după atmosfera din casă, cînd se întorcea băut. Doctorii îl opriseră să fumeze și să bea.

Adeseori seara, cînd mătușa și verișoarele mele se duceau la culcare, eu și cu unchiul stăteam și jucam remi. De îndată ce auzea pașii nevestei lui pe scări, scotea din buzunar un pachet mototolit de țigări „Camel" și începea să fumeze. Cu gura lui mare, încrețită, de clovn, parcă nu fuma țigara, ci o înghițea ; una după alta țigările dispăreau din fața lui, și lumina

lămpii de deasupra umărului său devenea albăstruie. Cînd îmi venea rîndul să amestec cărțile, se ducea la bar, de unde se auzea un clinchet ușor, și se întorcea cu un pahar plin cu cuburi de ghiață și cu un lichid chihlimbariu. Eu beam bere dulce ca să-i țin tovărășie ; în multe seri am băut mai mult de un litru. Stăteam adesea după ora unu noaptea, și deși nu vorbeam mai nimic altceva decît despre jocul de cărți, simțeam că are încredere în mine. Părinții mei se culcau devreme, așa că orele de după miezul nopții aveau încă pentru mine un farmec deosebit. Și în timp ce zgomotele circulației de afară se potoleau pînă ce un grăbit întîmplător se năpustea de la un orizont la altul al tăcerii, unchiul meu și cu mine păream a călători cu un tren fără zgomot, pe niște șine de cale ferată netede, într-un tăcut dincolo, unde fața lui buhăită și hărțuită nu mai era urîtă ci potrivită, ca a unui înger în eter. Prezența lui, la început o simplă proiecție umflată a realităților simple ale faimei și bogăției sale, căpăta o a treia dimensiune tenebroasă, datorită lucrurilor pe care le știam acum despre viața lui. Criza de inimă îi făcuse pe părinții mei să depene amintiri despre el. Fusese copilul precoce, favoritul în casa bunicii mele ; avusese talent și la desen și la matematică, canalizîndu-le spre ambiția de a fi arhitect. Își terminase studiile pe jumătate, cînd tatăl său, într-un accident de stradă, muri, nelăsînd decît datorii. Unchiul meu trebuise să hotărască între a termina studiile și a începe anii de stagiu,

ori a renunța la studii și a-l ajuta imediat pe tatăl meu să o întreţină pe mama lor. În felul cam brusc în care lua hotărîri, alese a doua alternativă. Şi de atunci a trăit, așa cum spunea tatăl meu, „cu sudoarea frunţii" şi, după cît se pare, destul de bine. Mama lor a mai trăit încă douăzeci de ani.

În chip invariabil, unchiul meu ţinea calculele jocului nostru, cu cifre scrise precis, patru închis la vîrf, unu desenat ca un mic şapte. După mai multe pahare cu lichid chihlimbariu, scrisul lui de arhitect devenea în mod mecanic mic şi egal şi toate mişcările aveau eficienţa deliberat încetinită a cuiva hotărît să termine o treabă neplăcută. Cînd termina un pachet de „Camel", îl mototolea în mînă şi băga ghemotocul de hîrtie înapoi în buzunarul hainei. O dată s-a oprit și mi-a arătat pachetul mototolit. În mîna lui mare și albă, părea o pilulă lucitoare sau un gîndac cu capul argintiu şi cu un rînjet cafeniu de cămilă pe spate.

— Nu trebuie să-i povestești Thelmei de asta, spuse el calm, băgînd ghemotocul în buzunar şi scoţînd un pachet nou ; cu grijă, puse în buzunar şi fîşia roşie de celofan.

— Trebuie s-o faci neapărat ? l-am întrebat.

— O, fireşte, zise el, pufnind din nasul lui roz cu un efort astmatic pe care nu-l observasem pînă atunci. Freddy, sînt un vechi expert în ceea ce priveşte grija faţă de mine. În patruzeci şi nouă de ani, n-am avut nici un accident.

Şi, dorind să cîştig, am amestecat plin de solicitudine cărţile, iar el se ridică greoi în picioare

şi se duse prin norul albăstrui să se învîrte pe lîngă bar, unde paharele zăngăniră. Cred că aveam impresia că, dacă-l voi învinge la cărţi, aceasta avea să-mi deschidă calea — dacă nu atunci, mai tîrziu — către milioanele pe care îmi închipuiam că le cîştigase de la această lume. De fapt, averea lui, misterios cufundată în împrumuturi şi opţiuni şi titluri de proprietate, nu era atît de mare pe cît credea familia mea ; singurul lucru pe care mi l-a lăsat mie a fost o frumoasă valiză de piele englezească, pe care o folosesc şi acum.

N-am povestit niciodată mătușii mele cît de mult bea şi fuma unchiul meu, deşi am avut de multe ori prilejul. Aveam cincisprezece ani și am presupus că adulţii răspundeau de ei înșiși. Fusesem măgulit de încrederea pe care mi-o arătase şi nu cred acum că, trădîndu-l, aş fi contribuit în chip deosebit la ceea ce ştia despre el sau aş fi ajutat pe cineva. Totuşi, cînd mama, în timpul unui prînz din toamna următoare, se întoarse de la telefon cu o faţă uluită şi ne spuse : „Ed a murit în dimineaţa asta", am avut senzaţia ascuţită, în ciuda distanţei dintre noi, că am fost martor la moartea unchiului meu.

SPOVEDANIA UNUI PLICTICOS DEZLĂNȚUIT

FIE-VĂ MILĂ de bietul plicticos. Printre noi el este o făptură formidabilă și familiară, totuși în esență imposibil de recunoscut. Putem citi despre cele zece semne infailibile prin care poate fi recunoscut și despre cele șapte metode încercate prin care poate fi respins. Există monografii valoroase despre felul în care se îmbracă și mănîncă ; studiul obiceiurilor lui în perioada împerecherii și drumurile lui migratorii au trecut de mult de stadiul speculațiilor ; studiile statistice sînt numeroase. Din trei sute doisprezece americani, de exemplu, unul e un plicticos, și un plicticos mascul adult consumă *în fiecare an* o dată și jumătate greutatea lui din răbdarea altora. Dar în toată această imensă literatură (și asta nu pentru a vorbi de rău savanții care au continuat cu abnegație cercetările lor, și nici generoasele fundații filantropice care au înzestrat laboratoarele lor strălucite) persistă totuși o gravă greșeală : plicticosul este descris întotdeauna din afară, pe un ton detașat și cu dispreț. Din acest motiv problema centrală — ce anume îi face pe unii oameni plicticoși, în timp ce noi ceilalți sîntem atît de fascinanți — rămîne învăluită în mister. Totuși plicticoșii, spre deosebire de Pieile Roșii, n-au fost aici ca să-i întîmpine pe Pelerini. Ei nu vin, asemeni liliecilor turbați, din Mexic. Nu, rușinosul adevăr, suprimat atît de presă cît și de purtătorii de cuvînt ai guvernului nostru federal, este că plicticoșii sînt produși din *propriile noastre rînduri.* În fiecare an, cîțiva americani sănătoși — fie prin alchimie, infecție sau prin metode necinstite de recrutare dintre absolvenții universităților — sînt transformați în plicticoși. Cum se întîmplă oare acest lucru ? Enigma plictisogenezei n-a putut fi soluționată din mai multe motive. În primul rînd, prin însăși natura lor, plicticoșii sînt cea mai dificilă și mai puțin plăcută categorie socială cu care poți să stai de vorbă și au fost evitați, în timp ce prostituatele, alcoolicii și delincvenții juvenili au fost (din punct de vedere sociologic) îmbrățișați. În al doilea rînd, plicticoșii *s-au infiltrat în chip masiv* chiar în științele psihologice care ar trebui să se preocupe de această problemă ! Dar obstacolul cel mai important și mai impresionant e faptul că *plicticoșii nu știu că sînt plicticoși.* Un plicticos desăvîrșit crede în chip absolut că e la fel ca oricine altcineva — și chiar că e mai deștept ; așa că nu-și mai amintește deloc că a devenit un plicticos. De aceea superstiția stăruie și ceea ce e de fapt o boală este considerată peste tot ca un viciu.

Am fost împins să fac aceste reflecții citind un document remarcabil ce mi-a fost băgat în mînă, cu o privire rătăcită și implorătoare de scuză, de o persoană insuportabilă, pe cînd plecam de la un dineu pe care persoana în cauză

îl ruinase cu totul prin neîncetata sa pălăvrăgeală. Deși, fără îndoială, va leza unele gusturi, ca fiind prea morbid ca să fie publicat, îl supun atenției generale, în interesul luminării, rațiunii și al milei :

CÎT DE NEVINOVAT *(documentul, scris cursiv, de mînă, pe mai multe sute de foi mari, începe așa)* a început totul ! Am băgat de seamă că o vagă, și nu neplăcută, mîncărime pe limbă mă apucă ori de cîte ori vorbea cineva vreo două-trei minute. Îmi scuturam capul cu putere și mă gîndeam că senzația avea să dispară, dar pe la al patrulea minut mîncărimea devenea atît de insuportabilă, că *trebuia* să-l întrerup. La început, cuvintele mele aveau o înșelătoare legătură cu subiectul în discuție și pot să mă laud că în acele prime luni nimeni, în afară de soția mea, ai cărei ochi albaștri vicleni căpătaseră un tic care-i îngusta în chip defensiv, nu observase ceva în neregulă.

Prima mea totală uitare de sine s-a întîmplat la sfîrșitul lui august. Fusese un august torid, dar în seara aceea o briză ușoară se ridică dinspre golf ; împreună cu soția mea, eram la un dineu cu cîțiva dintre cei mai dragi prieteni de-ai noștri. Niciodată, mă gîndeam, mîncarea nu fusese atît de delicioasă, vinul atît de ales, doamnele atît de atrăgătoare și bărbații atît de neclintiți, pătrunzători și ironici. Conversația noastră de pe verandă părea un veritabil dans al ideilor, al replicilor și al amuzamentului subtil. M-am surprins gîndindu-mă că acolo, în acea

casă anume de pe continentul nord-american, mersul ascendent și întortocheat al umanității spre civilizație a ajuns în cele din urmă la un rezultat. Imaginați-vă, așadar, uimirea mea cînd, în cadrul restrîns și intim al mașinii noastre, în timp ce fredonam un cîntec cunoscut, ca pentru a sărbători o seară admirabilă, soția mea s-a întors spre mine și mi-a spus pe un ton tăios :

— De ce ai vorbit atîta ? I-ai plictisit de moarte pe toți.

— Eu ? am protestat. Am vorbit puțin, dar cît am vorbit a fost bine.

— Aș, de unde ! m-a repezit ea. Nu ți-a stat gura vreme de patru ceasuri. Pe biata Maggie Wentworth ai adormit-o, pur și simplu. Iar lui Horace, i-ai provocat o criză de ficat care l-a făcut să sughițe întruna. *(Aici au fost omise mai multe pagini de dialoguri asemănătoare* — Editorul.)

Chiar și acum îmi vine greu să cred că impresia ei despre seara aceea este exactă. O dovadă — recunosc, întîmplătoare — care să-i dea dreptate există, totuși. Familia Wentworth nu ne-a mai invitat niciodată, deși *ne-o datorau.*

După asta am fost mult mai atent la ce fac. Am redus în chip deliberat intervențiile mele în conversație, chiar și cînd era vorba de subiecte în care eram, evident, cel mai bine informat și aveam părerile cele mai interesante și mai complexe. M-am silit să fiu un simplu furnizor de note și, în chip artificial, am lipsit pe semenii mei de bogățiile de informații și de nuanțe pe care știam a le poseda. Pe pragul de

a descoji această stupidă și inhibitivă (așa credeam) gogoașă de mătase, într-o seară tîrziu, pe cînd corectam ceva spus de altcineva — de fapt mai puțin corectînd, cît pur și simplu reformulînd esența celor spuse în termeni mai lucizi și mai de înțeles — am băgat de seamă, spre oroarea mea, că pe fețele auditorilor mei se așternuse un luciu delicat dar vizibil. E imposibil să redau acest efect macabru. Nu era vorba atît de mult de faptul că priveau într-aiurea (căci unii se uitau țintă la mine), sau că gurile lor erau căscate (căci unii țineau gura strîns închisă), cît de faptul că fețele lor arătau o curioasă uniformitate, ca și cum obrazul le fusese, cu o trăsătură de penel, acoperit cu același fel de lac, un înveliș impalpabil a cărui culoare emoțională, tradusă în termeni vizuali, era galbenul lanurilor de grîu îndepărtate, văzute prin ferestrele murdare ale unui tren. Și deși m-am întrerupt o clipă, înăbușindu-mi groaza față de acest semn dezagreabil, am continuat să vorbesc. Atunci mi-am dat seama că eram un om iremediabil bolnav.

Decăderea mea ulterioară nu a fost lipsită de unele momente de frumoasă fosforescență. Una dintre cele mai vii, și într-un fel mistice senzații e aceea a *repetiției*. În timp ce cuvintele îi ies cuiva din gură, omul e conștient că le-a mai spus, dar fără să aibă idee dacă s-a întîmplat cu un ceas sau cu o săptămînă mai înainte, ori cu totul într-o altă lume. Sentimentul nu e neasemănător cu intuiția universal încercată de

a fi existat într-un loc ciudat, într-un timp anterior, ceea ce oferă unora o confortabilă dovadă a doctrinei reîncarnării. Repetiția plicticosului are un nimb înrudit de romantică asigurare ; deși știu că am mai rostit aceste cuvinte, poate în aceeași societate, totuși nu am nici cea mai mică intenție de a înceta să vorbesc. Într-adevăr, cuvintele par a avea un sens mai profund prin repetare, așa cum în unele crezuri estetice, mobila și uneltele devin mai frumoase dacă poartă pe ele urmele unor mîini umile.

A deveni plicticos e departe de a însemna un simplu și simultan declin al facultăților mintale și senzoriale. Dimpotrivă : unele sînt intensificate în mod nesănătos. Pe măsură ce fondul de anecdote și de subiecte al cuiva diminuează și ajunge doar la cîteva mai interesante, priceperea de a relata într-o conversație curentă aceste obsedante istorii se mărește. Este într-adevăr uimitor, cu cîtă ușurință creează spiritul unui plicticos o semnificație iluzorie ! Dacă, așa cum s-a spus, semnul unei minți raționale este priceperea de a sesiza legăturile dintre lucrurile neasemănătoare, atunci plicticosul e în fruntea ființelor raționale. De pildă : sînt copleșit de o vagă emoție particulară, sau de un șir de propoziții repetitive despre orașul meu natal, care reduse la esența lor ar putea fi formulate astfel : „Mi se pare extraordinar faptul că orașul în care m-am născut și mi-am petrecut anii de formație nu este cu nimic extraordinar. Și totuși, acest lucru nu e, într-un

sens, extraordinar ?" Desigur, n-o spun niciodată într-un mod atît de simplu. Efortul meu de a scăpa de acest straniu mesaj ia de obicei forma unei fraze care începe : „În orașul în care am crescut", și continuă cu descrierea unui amănunt fără importanță, cum ar fi modul cum lăptarul mergea pe un trotuar al străzii și apoi se întorcea pe celălalt. Non-plicticoșii nu pot concepe cît de multe prilejuri pot să găsesc în cursul unei ore ca să mă bag în conversație cu această informație. O convorbire despre cibernetică, să zicem, îi apare creierului meu activ, dar deranjat, ca o imensă sită plină de găuri care cer să fie acoperite cu o frază începînd cu : „În orașul în care am crescut". Luciul de pe fața celor din jurul meu nu mai constituie o piedică, întrucît acest lustru special apare acum în clipa în care intru undeva. Sînt indiferent la ivirea lui ; sînt nepăsător la chicoteli, la căscături, la plasa învăluitoare a ostracizării care mă cuprinde, pe mine și familia mea. Mi-a mai rămas o singură plăcere în viață, o singură melodie către ale cărei note fermecate se pleacă întreaga mea ființă. Mă mănîncă limba, laringele mi se umple de aer, gura mi se deschide și sînt înecat în bolborosite silabe de fericire.

Totuși, între luminoasa zi a stării normale și extatica noapte a plictiselii, există un crepuscul, scurt pentru unii, chinuitor de lung pentru alții, în care suferindul rătăcește șovăitor printre formele fantomatice ale stînjenelii și rușinii. În timp ce limba îi turuie fericită înainte, un îndepărtat ungher al minții sale observă involuntar efectele înspăimîntătoare pe care le produce ; în intervalele de extremă luciditate, el însuși este plictisit. Într-un asemenea moment de crepuscul m-am așezat să aștern pe hîrtie, înainte ca neagra cortină să cadă definitiv, aceste grăbite cuvinte, acest strigăt grăbit. „În orașul în care am crescut..." *(Cele încă o sută și optzeci de mii de cuvinte ale confesiunii, deși de neîndoielnic interes pentru specialiști, sînt mult prea multe pentru interesul maselor de cititori.)*

MUZEE ŞI FEMEI

AŞEZATE ALĂTURI, aceste două cuvinte par a fi reciproc transparente ; E-urile, M-urile se amestecă — M-urile încadrînd şi susţinînd întreaga structură îi dau o curioasă pondere formală dominînd-o ca un sîmbure întunecat, înaripat, cu silabele vibrînd. Amîndouă cuvintele palpită. Amîndouă sugerează strălucire, antichitate, mister şi datorie.

Primul muzeu l-am vizitat împreună cu mama. Era un muzeu provincial, fala şi mîndria oraşului de mîna treia din interiorul ţării căruia îi era podoabă. Te apropiai de muzeu trecînd pe cărări de prundiş bine îngrijite, care străbăteau terenuri paradiziace, cu plantaţii de flori exotice şi cu copaci purtînd etichete de parcă ar fi fost proaspăt botezate de Adam. Obiectele din muzeu erau de o tulburătoare varietate, în vitrinele lui îngrămădindu-se tot felul de rămăşiţe ale unor civilizaţii străine, resturi din trufaşele averi ale magnaţilor textilelor şi oţelului din regiune. Un caiac ferfeniţit se afla în aceeaşi sală cu un rastel cu vîsle polineziene. O mumie cu ţeasta acoperită pe jumătate de o mască de aur zăcea într-o anticameră, ca într-una din acele înmormîntări atît de obişnuite în copilăria mea, în care coşciugul rămînea descoperit. Sate

miniaturale mexicane erau iluminate cînd întorceai un comutator, şi păpuşi cafenii pline de zel, care nu clinteau nici măcar cu un milimetru blocurile lor de piatră din papier-mâché, construiau o piramidă. Un asiatic infinit de meticulos, la fel de străin mie ca şi un locuitor de pe o altă planetă, sculptase într-un corn de rinocer un oraş dispus în semilună şi încununat de o pagodă, cu balcoane, viţă de vie şi omuleţi cît un degetar, cu feţe microscopice îndurerate.

Asta era la parter. La etaj, unde urcai pe o scară dublă de marmură în capul căreia ţîşneau dintr-un havuz verde şuviţe verzi de apă, erau expuse operele de artă. La etaj, în fiecare toamnă, artiştii amatori din comitat expuneau patru sute de acuarele cu flori şi hambare de piatră. În restul anului, tablouri de un sumbru profesionalism în ulei, cu păduri şi hăţişuri lăsate în paragină, acopereau pereţii, împărţind sălile mari şi reci cu vitrinele pline de argintărie de Philadelphia, scrinuri împodobite cu inimi, lalele şi pelicani sîngerînd, executate de meşteri populari menoniţi, obiecte din sticlă groasă verzuie cu bule de aer lăsate în ea în timpul suflatului, cergi bizare şi statuete ciudate. Ciudate poate numai în felul în care mă impresionau. Erau statuete de bronz, nuduri şi grupuri de nuduri, lustruite la întîmplare, ici şi colo, parcă de o mînă mîngîietoare. Motivul goliciunii era variat ; unele figurine erau indieni americani, altele, personaje mitologice eline. Un bărbat scund şi îndesat, cu coarne şi picioare păroase şi cu copitele articulate de-a-ndoaselea, smulgea veş-

mintele unei femei, cu o față subtilă, distantă. Ceva mai departe, o altă statuie înfățișa doi băieți goi care se luptau corp la corp. O alta, un indian călare, cu un cuțit aninat la centură drept unic veșmînt, cu bărbia în piept, abătut, picioarele cu degetele delicate atîrnînd încordate și neputincioase în același timp, cerîndu-ți parcă să le atingi. Cred că mi se întipăriseră atît de adînc în minte din cauză că erau atît de mici. Fiecare din statuete, dacă ar fi fost însuflețite, ar fi avut cam o jumătate de metru și ar fi cîntărit, ținute în brațe, cam cît o pisică. Mă mîncau degetele să le mîngîi, să mă amestec printre ele, să pătrund în lumea lor de încordată înfruntare — cu mușchii lor bombați și lucioși, cu violența lor tăcută, pe care le-o simțeai pînă și în unghii. În micimea lor erau asemeni unor gînduri secrete ale mele, care ar fi căpătat dimensiune și permanență și s-ar fi întors la mine asemeni unor impulsuri care acționau în chip ciudat în trupul meu. Mă simțeam eu însumi asemeni unui animal care se mișcă pe furiș în umbra mamei mele.

Mama, ca și muzeul, îmi adeverea specia. Nu cunoșteam o alta și o consideram ca o sumă, cuprinzătoare și definitivă, a tuturor femeilor. Acum îmi dau seama că era și ea o provincială, avînd multe lucruri care erau frumoase, dar oarecum învălmășite și deformate de mari lipsuri. Un amestec impenetrabil de cunoștințe și de ignoranță, de sinceritate și de rezervă ; deși mă ducea în multe duminici la muzeu, nu-mi amintesc să fi discutat ceva cît eram acolo ; o

singură dată doar, observînd cît de mult mă fascinau micile statuete, îmi zise : „Billy, par a fi niște omuleți foarte nefericiți". În felul ei, întîmplător nimerise un lucru care era adevărat. Indianul învins nu era singurul cufundat în melancolie ; toate statuetele, prinse cum erau în luptă sau făcînd zburdălnicii care dădeau fiecărui grup unitatea metalică a turnării dintr-o bucată, păreau a fi condamnate unei soarte, din înlănțuirea căreia năzuiam să le ajut să scape. Voiam să le ating ca să le liniștesc ; totuși îmi trăgeam mîna înapoi, temîndu-mă să rup sigiliul lumii lor întunecate, violente.

Teama mea în galeriile acelea înalte și răcoroase se condensa în jurul micilor statuete, dar nu izvora din ele ; părea a-și avea sursa deasupra și îndărătul meu, ca și cum ar fi venit de la o altă ființă, care s-ar fi aflat în încăpere. Adeseori, mama care trecea pe lîngă pereți, uitîndu-se la tablourile cu păduri și pajiști cu ierburi încîlcite, era singura ființă care se mai afla pe acolo. Cine era ea — rămînea o taină atît de profundă, încît nici nu se transforma niciodată într-o întrebare. Coborîse la mine din norii ușori ai timpurilor preexistente, mă învăluise și mă făcuse să mă îndrept spre un scop nevăzut, într-o stare de așteptare vagă, care la început era mai mult a ei decît a mea. Nu era mulțumită. Simțeam că mișcarea care ne aducea mereu la muzeu era precipitată, că-mi arăta prin aceste coridoare un tărîm radios pe care ea nu mai spera să-l poată ajunge. Havuzul din capul scărilor șiroia nevăzut ; pașii mamei foșneau, și

ea mă trăgea într-o altă sală, unde o casetă de argint scînteia în mii de răsfrîngeri asemeni gurii unui dragon al frumuseţii. Mă lăsa să merg eu primul, ca să-l întîmpin singur. Eram fiul ei şi centrul aşteptărilor ei. Aşa cum se cuvenea, atrăgeam asupră-mi teroarea neclară a înaltelor încăperi tăcute şi treceam peste fiecare prag cu un fel de rapacitate sfioasă.

Acest muzeu, primul, îl asociez cu un altul, bîntuit mai puţin de fantome ; pentru că era unul din locurile unde şcolarii erau duşi în excursii educative — celelalte fiind telefoanele, fabrica de covrigi, bîlciul. În mod obişnuit eram cam la sfîrşitul şirului, printre întîrziaţii stingheri, şi tocmai în frunte, în grupul zgomotos al primilor şcolari, era fata pistruiată pe care hotărîsem că o iubesc. Hotărîrea îmi aparţinea mie, probabil în aceeaşi măsură ca şi mamei mele. Fata locuia aproape de noi, una dintr-o mulţime de surori, şi încă de pe vremea cînd începuse să treacă pe lîngă gardul din faţa casei, maică-mea o îndrăgise în felul acela al ei fantezist, donquijotesc. Vorbea cu admiraţie de „spiritul" ei ; admiraţia aceasta mă uimea, deoarece fata era, aşa cum se spunea pe la noi, o „înfiptă" şi, făcîndu-se mai mare, se înhăitase cu o ceată de copii ale căror isprăvi ar fi surprins pe maică-mea ca fiind „nefericite". Mama o invita întotdeauna de ziua mea, şi fata nelalocul ei, dar acceptînd repede situaţia, însufleţea timp de cîteva ore extraordinare cercul meu de prieteni îngrijiţi cu feţele întunecate.

Cînd încerc să-mi amintesc de zilele mele de şcoală, mă văd învăluit în nori care se rotesc şi, străduindu-mă să o zăresc pe ea ; sau, imobilizat, într-o sală de cinema, după un rînd de căpăţîni imense, în timp ce fragmente de ecran licăresc confuz. Alfabetul ne despărţea ; ea şedea în primele bănci din clasă, iar eu, William Young, în fund. Acolo unde alfabetul nu intervenea, alte tipuri de deosebiri ne despărţeau. În muzeu, o lege necruţătoare o împingea să se apropie de alte spirite îndrăzneţe, chicotind în jurul micilor statuete fără apărare, în vreme ce eu rămîneam în urmă, la marginea havuzului, invidios, supărat şi sufocîndu-mă într-o mulţime de lucruri nerostite. Nu le-am rostit niciodată. Părea a fi pur şi simplu o problemă de împrejurări. N-am fost niciodată în situaţia de a-i declara dragostea, ca să nu mai vorbesc de a acţiona potrivit dragostei mele. Nici o deosebire nu e mai adîncă decît aceea dintre a fi adorat şi adorator. Sînt condamnat prin firea mea să fiu respectuos şi ascultător.

Fata care avea să devină soţia mea stătea în capul unor trepte de piatră, pe care eu le urcam, ale unui muzeu. Deşi era un frig tăios, cu petece de zăpadă pe trepte, purta nişte tenişi jerpeliţi din care-i ieşeau degetele mici, şi fuma. Aburi îngheţaţi şi rotocoale mari de fum îi ieşeau din gură ; şi aşa cum stătea sprijinită de un pilastru canelat, părea o preoteasă cu faţa albă care se sacrifica pe sine zeului tutunului.

— Nu ţi-e frig la picioare ? am întrebat-o.

— Puțin, dar nu-mi pasă.
— O stoică.
— Poate că sînt o masochistă.
— Cine nu-i ?
Nu-mi răspunse. Spusesem ceva neobișnuit ?
Mi-am aprins o țigară, deși cînd inspiram aerul rece mă rîcîia în gîtlej, și am întrebat-o :
— Nu urmezi Arta Medievală ? Stai în față.
— Da. Dumneata stai în spate ?
— Cred că așa trebuie. Urmez istoria.
— Asta e primul dumitale curs la artele plastice ?
— Mda. Se ține la o oră potrivită — de ajuns de tîrziu pentru un mic dejun întîrziat și de ajuns de devreme pentru un prînz luat mai devreme. Încerc să trag chiulul.
— Și-ți merge ?
— Nu prea.
— Cum îți place Arta Medievală ?
— Grozav. E ca și cum m-aș duce la cinema dimineața, ceea ce pentru mine e o întruchipare a păcatului.
— Ai idei amuzante.
— Nu. Sînt foarte convenționale. Mie nu mi-ar trece prin minte niciodată, de pildă, să stau afară în zăpadă, în picioarele goale.
— Nu sînt chiar goale.
Totuși, tînjeam să le ating, să le mîngîi. Exista în fata aceasta, în palida creatură de la muzeul facultății, un aer retras care mă împingea înainte. Simțeam la ea o tristă și inocentă disponibilitate, pe care trebuia să-mi pun numele. Am urmat-o în muzeu. Înăuntru era, dacă e vorba de muzee, de ajuns de intim. Arhitectural, era

radios și spațios, fiind construit în jurul unei replici a unei curți italiene, cu acoperiș de sticlă, din secolul al șaisprezecelea. La fiecare din cele patru colțuri ale pardoselii din dale de piatră a curții erau așezate patru statui uriașe ale anotimpurilor, din teracotă cenușie. Mai mari decît ar fi fost în realitate, statuile erau franțuzești și reduceau cele patru treceri epice ale anului la figura unor aristocrați fermecători, doi bărbați și două femei, care se hotărîseră să meargă la un bal mascat, înveșmîntați frivol în ciorchini de struguri și panglici. Îmi aduc aminte că Primăvara purta o pălărie pleoștită și ducea un coș cu flori rigide. Scările și galeriile care îngăduiau muzeului să comunice cu el însuși în jurul curții erau, ca spirit, hotărît medievale, și capriciile binefăcătorilor făcuseră ca atît colecția de artă medievală, cît și cea orientală, să fie disproporționat de bogate, deși existase o încercare meritorie de a se încropi o istorie a artei, începînd cu Renașterea, prin cîte o pictură sau cel puțin un desen al fiecărui maestru. Încăperile care adăposteau însă aceste lucrări mai tîrzii — inclusiv cîțiva Cézanne și Renoir care, reproduși mai puțin în cărțile de artă, aveau dulceața secretă a florilor dintr-o pădure — se îndepărtau de itinerarul cursului pe care îl urmam amîndoi, așa că îi făceam curte în special de-a lungul unor coridoare de piatră, a unor capiteluri romane, pe sub arcade joase și cenușii ducînd spre panourile unui altar aurit.

Îmi amintesc că am urmărit-o în jurul unui capitel din Avignon ; îl înfățișa pe Samson și

isprăvile sale. Într-o parte dărîma porţile din Gaza, iar în cealaltă capul lui masiv zăcea sfîrşit în poala Dalilei, care-i ciopîrţea stîngace chica. Trebuia să scriem o lucrare despre acest capitel şi, cum repetam interpretarea mea, liniară şi minuţioasă, însoţind-o cu numeroase şi febrile indicaţii şi gesturi, fata îmi spuse pe gînduri :

— Grozav de multe lucruri mai vezi în capitelul ăsta, nu-i aşa ?

Am înlemnit şi mi-am tras mîna înapoi, stînjenit ; terminologia analizelor de artă plastică era nouă pentru mine şi, de fapt, mă şi îndoiam că un cioplitor în piatră, analfabet, dintr-o Europă semibarbară putea fi, din punct de vedere estetic, tot atît de ingenios ca şi mine.

— Dar *dumneata* ce vezi în el ? am întrebat în autoapărare.

— Nu prea multe, răspunse ea. Mă întreb de ce ni l-au dat să-l studiem. Nu-i frumos. Capitelurile de la Cluny sînt mult mai frumoase.

M-am înfiorat auzind-o vorbind cu atît de dezinvoltă autoritate. Studia artele frumoase şi, într-un sens, ea cuprindea tot muzeul ; era stăpîna tuturor acelor lucruri nepreţuite şi veşnice care aveau să devină, cînd aveam s-o cuceresc, şi ale mele. La început îmi păruse o fiinţă care păzea porţile muzeului.

O dată am însoţit-o la Boston, la muzeul de acolo, ca să studieze, în legătură cu un alt curs pe care-l urma, un vechi sfinx atic. Îi plăcuse, deşi era doar un trup de marmură albă, înaripat şi fără cap, foarte simplu, stînd ţeapăn în

şolduri, cu pieptul mare lucind sub crestăturile unor pene stilizate. Îmi atrase atenţia asupra curburii în formă de S a trupului, repetată şi la coadă şi, probabil, la capul dispărut.

— E o statuie foarte mîndră, nu-i aşa ? am îndrăznit să spun, încercînd să o ajung în micul ei paradis de opinii artistice dezinvolte.

Din nou, după cît se pare, spusesem ceva ciudat.

— O ador, îmi răspunse ea, cu o nuanţă de încăpăţînare în glas şi cu o îmbietoare inexpresivitate în ochi.

Afară era iarnă, copacii, ca nişte prezenţe medievale, se arcuiau cenuşii în aerul cenuşiu. Ne-am plimbat şi ne-am tot plimbat, şi o vreme singurul nostru adăpost a fost muzeul. Curtea pe care i-o făceam progresase ; vorbeam solemn ; copilăria pe care o petrecusem într-o tăcere încruntată şi în timide aşteptări îmi lăsase multe de spus. Fata ştia să asculte ; era ca o sală cu vase de ceramică ; intri şi descoperi deodată că senzaţia propriei tale existenţe e intensificată de o vagă şi liniştită aşteptare care pluteşte în aer. O văd stînd pe balustrada largă care înconjura curtea la înălţimea celui de al doilea etaj. Dincolo de capul ei, dalele de piatră luceau de parcă ar fi fost umede, şi Primăvara, cu pălăria ei imensă, părea a fi scurtată în chip baroc. O spaimă a înălţimilor mă cuprinse ; fata părea să stea pe marginea prăbuşirii. Auzeam golul imens chemînd-o, chemînd-o departe de mine, eu care eram plin de vorbe. Era ceva în ea, tăcut şi îndepărtat, care-mi vorbi doar o singură dată,

o dată cînd, după ce lungiți petrecuserăm unul lîngă altul o seară întreagă, îmi spuse calm :

— Știi, încă nu te iubesc.

Am considerat acest lucru ca o provocare, deși fusese intenționat poate ca o eliberare. Am continuat să o urmăresc în timpul examenelor (amîndoi am luat calificative mai mici) și la un alt curs, un curs din trimestrul de primăvară, numit simplu : Gravuri. În chip surprinzător, mama îmi scrise, avertizîndu-mă că nu trebuie să mă împrăștii prea mult — acum socotea că asta fusese greșeala *ei* cît urmase la colegiu. Eram jignit fiindcă mă gîndeam că, fără să-mi spună ceva, ar fi trebuit să știe că eram pe cale de a o captura pe însăși păzitoarea templului învățăturii, acel loc radios spre care mă îndreptase cu atît de multă vreme înainte. Lipsa binecuvîntării ei îmi păru un blestem tacit.

Aici trebuie să inserez în grabă, ca o fragilă cheie de boltă, o imaginară femeie pe care am aflat-o într-un muzeu îndepărtat. Era un alt muzeu universitar, vechi și întins, categoric masculin, plin de arme de război prăpădite, de unelte agricole provenite din săpături și de neinteresante hărți ale unor excavații. Tot ce exista în muzeu părea a trebui să fie curățat de praf și aranjat din nou, cu gust, de o mînă de femeie. Dar la etaj, într-o cameră izolată, într-o vitrină de sticlă scînteietor șlefuită, am descoperit într-o zi o statuie, un nud de femeie adormită pe o saltea. Era un vis delicat și alb, o fantezie din secolul al optsprezecelea ; numai acel secol s-ar fi gîndit să dăltuiască o saltea în marmură. Nu se dăduse numai fiecărei cusături și împunsături o demnitate a pietrei, dar chiar și colțurile fuseseră rotunjite, carourile fixate cu naturi erau vizibile, iar cutele „apăsării" corpului fuseseră sculptate cu dragoste. Pe scurt, era limpede că femeia stătea întinsă confortabil, degajată, și nu fusese așezată arbitrar pe o lespede sau ucisă pe un altar. Dormea, nu era pe moarte ; parfumul delicat al somnului ei părea să se înalțe prin sticlă. Avea mărimea micilor figurine încordate care-mi fascinaseră copilăria și, ca și în cazul lor, micimea le intensifica atracția senzuală. În timp ce stăteam și priveam țintă intimitatea eternă a somnului ei — o mînă i se odihnea cu palma în sus, alături de capul întors, un genunchi îi era ridicat într-o vagă sugestie de neliniște — am fost tulburat de o senzație de teamă și de un presentiment al pierderii. De ce ? Oare soția mea nu era și ea frumoasă, cu forme delicate, și nu era și ea tăcută ? Poate că salteaua făcuse ca această altă femeie ideală să-mi fie atît de aproape ; era ca o plută pe care alunecase din trecutul inaccesibil și care o adusese, măruntă și intangibilă asemeni unui gînd, în insula prezentului meu delimitat. Păream a fi amîndoi gata să ne eliberăm dintr-un farmec înlănțuit. Nu era oare fața mea imensă visul apăsător care o făcea să fie neliniștită ? Și nu eram eu, primul din miile de oameni care vizitaseră muzeul, care s-o fi găsit acolo adormită ? Ceea ce căutăm într-un muzeu e deosebit de ceea ce căutăm într-o biserică — simțămîntul consolator al unei vizite

anterioare. În muzee căutăm mai degrabă ceea ce e de neatins, acel nicicînd-descoperit-pînă-atunci, și imposibilitatea găsirii lui definitive ne face să sperăm și să revenim.

Două încă, două, fiecare fără nume. Nici una nu are nume. Muzeele sînt pînă la urmă fără nume și continue ; intri într-o sală la Luvru și dai de capul unui sfinx al cărui trup e expus la Boston. Așa și femeile sînt segmente de arc ale aceleiași curbe.

Era prietena unui prieten ; și ea și cu mine, după ce prînziserăm cu prietenul comun, îi spusesem la revedere și, fiind amîndoi liberi pentru o după-amiază în New York, ne-am dus împreună la un muzeu. Era un muzeu nou, terminat de curînd după planurile unui american de geniu mort de puțină vreme. Avea forma unui trunchi de con și era o spirală continuă, construită în jurul unui mîndru ax central de spațiu gol, vertical. De pe pereții înclinați și strălucitori, dreptunghiuri imense de pînză ruptă, împroșcată cu culori, proiectau în afară brațe subțiri de tuburi îndoite. Amenințătoare măriri ale unor accidente de textură, trebuiau să fie contemplate de la o mai mare distanță decît o îngăduia arhitectura muzeului. Lățimea podelii era însă limitată de o balustrată de ciment cam subțire și joasă care te invita, mai curînd decît să te fi descurajat, să plonjezi în adîncimile de catedrală de dedesubt. Prea respectuoși ca să ne arătăm disprețul și prea amețiți ca să judecăm, neașteptata mea însoțitoare

și cu mine am coborît conștiincios, învîrtindu-ne de-a lungul balustradei fără sfîrșit, ca într-o vrajă. Deodată, cum se dădea înapoi din fața unui tablou excesiv de exploziv, tocurile ei înalte au alunecat pe panta înclinată, și femeia a căzut peste mine și m-a apucat de braț. Dintr-o parte ne amenințau niște păstăi feroce și de alta ne chema abisul cu glas de sirenă. Femeia se îndreptă, dar nu-mi dădu drumul brațului. Uitîndu-mă drept înainte, aspirînd o undă de parfum, simțindu-mă ca un cățărător al cărui tovarăș a fost cuprins de panică pe cea mai ușoară parte a urcușului, mi-am potrivit brațul strînsorii ei și astfel, în siguranță, am coborît cu grijă restul muzeului. Pînă n-am ajuns la nivelul sigur al străzii, nu ne-am desprins unul de celălalt. Atunci trupurile noastre se despărțiră și nu se mai atinseră iar. Totuși vraja nu era pe deplin risipită, asemeni ușii unei încăperi care, odată deschisă, nu mai poate fi închisă bine.

Nu departe pe același bulevard se află un muzeu care a fost cîndva un conac și care mai păstrează un aer familiar, dacă îți poți imagina oameni de ajuns de plini de respect față de ei ca să poată locui între pereți atît de supraîncărcați cu capodopere, să mănînce în veselă semnată de Cellini și după aceea să stea comod în jilțuri scăldate în sîngele imperiilor. Pe vremuri au existat oameni atît de plini de sine, și în ziua în care am vizitat acest muzeu eram unul dintre ei, deoarece eu și femeia cu care eram

ne iubeam. Venisem acolo după ore de iubire şi aveam să o facem iar, şi muzeul vizitat între volatilizarea şi condensarea dorinței era ca un pod ale cărui capete se topeau în ceţuri — arcul lui suspendat un miracol, rostul lui amintit doar de murmurul apei care curgea în valea nevăzută de sub el. Fără adăpost, găsiserăm un cămin demn de noi. Eram asemeni unor gazde ; desigur, păşiserăm peste aceste covoare persane şi mai înainte, preţuiserăm din ochi amfora aceasta cu gînd s-o cumpărăm, discutaserăm locul acestei mese cu tăblia de marmură ale cărei vine se învolburau asemeni unor valuri uşoare aquamarin. Sensibilitatea femeii era mai degrabă aceea a unui decorator de interioare decît a unui cercetător al artelor, şi prin mijlocirea ei am simţit lucrurile de acolo desfăcîndu-se în volute aurite, materiale lucioase, suprafeţe mîngîioase, intarsii minuţios lucrate, cadenţe lăcuite de linii şi curbe, dăltuite cu dragoste de oameni ale căror mîini erau urmărite de amintirea unor femei. Foşnind lîngă mine, trupul ei, pe care-l văzusem adormit pe saltea, părea a purta veşminte dintr-un exces inutil, o exagerată risipă aruncată peste ceea ce era oricum, ca şi muzeul, de nepreţuit şi gratuit. Sală după sală, intram şi deveneam stăpîni. O privire întîrziată, un zîmbet împărtăşit de amîndoi — şi era de ajuns ca să ne asigurăm drepturile noastre. O dată ea îmi spuse, despre un scrin cu panourile pictate cu heruvimi puberi după Boucher, că nu-l găsea teribil de „atractiv". Acest singur cuvînt, pronunţat cu o preocupată încruntare din sprîncene, mă umplu de încîntare, ca primul cuvînt polisilabic rostit de un copil. În acest muzeu, eu eram mai degrabă călăuza ; eu eram acela care numeam stilurile şi făceam aprecieri. Tăcerea ei nu era rezervă, ci aşteptare ; ca şi muzeul, era perfect deschisă şi reciproc transparentă. Trecînd pe lîngă o tapiserie roş-întunecată, umerii goi ai rochiei ei de vară, de un roşu asemănător, se contopiră cu tapiseria, făcînd să-i iasă în evidenţă capul şi umerii, detaşîndu-se ca un bust. Lucrurile din fiecare sală se întreceau în a o flata, în a scoate în evidenţă, în umbre colorate şi reflexe, structura ascunsă a feţei ei, accentuînd şi dînd o somptuoasă textură pielii sobre. Ştiind cum arată adormită, învăluiam prezenţa ei vie şi trează de acum într-un delicat abur de somn. Femeia mea, pe deplin cunoscută, şi muzeul meu, pe deplin stăpînit ; în acest translucid interval — ca momentul de iluminare al valului, care se produce între înălţarea şi rostogolirea lui — ajunsesem la limita imposibilităţii de cunoaştere. De la acest frumos hotar nu mai puteam da înapoi.

Ultima dată cînd am văzut-o pe această femeie a fost într-un alt muzeu, unde lucra. Am găsit-o într-o mică încăpere căptuşită cu cărţi şi reviste îngălbenite, şi obrazul ei, cînd se uită surprinsă la mine, era şi el palid. M-a condus prin mai multe coridoare şi mi-a arătat mobilele pe care trebuia să le catalogheze. Cînd am ajuns

în ultima cameră a împărăției ei, iar explicațiile ei, vesele și la obiect, se sfîrșiră, mă întrebă :

— De ce ai venit ? Ca să mă tulburi ?

— Nu vreau să te tulbur. Am vrut să văd dacă te simți bine.

— Mă simt bine. Te rog, William. Dacă a mai rămas ceva din ce-ai simțit pentru mine, lasă-mă. Nu veni să mă chinui.

— Îmi pare rău. Nu vreau să te chinui.

Bărbia i se înroși și marginile pleoapelor se înroșiră și o podidiră lacrimile. Trupurile noastre se încordau dureros, încercînd să se mîngîie unul pe celălalt, dar în orice clipă cineva — un profesor, o călugăriță — putea să intre în cameră.

— Știi, spuse ea, ne-am iubit cu adevărat.

Un oftat o făcu să-și încline capul, ricoșînd pe suprafețele lustruite din jur.

— Știu. Știu că ne-am iubit.

Se uită la mine, mînia încețoșîndu-i ochii.

— Și atunci, de ce... ?

Am dat din umeri.

— Din lașitate. Am fost întotdeauna un timid. Dintr-un simț al datoriei. Nu știu. Nu pot să-i fac așa ceva. Nu încă.

— Nu încă, repetă ea. Asta-i micul tău refren, nu-i așa ? Asta-i refrenul pe care mi l-ai cîntat tot timpul.

— Ai fi dorit mai degrabă să fi fost Niciodată ? N-ar fi existat atunci nici un refren.

Cu două gesturi precise ale degetelor, ca și cum și-ar fi sculptat propria-i față, își șterse lacrimile de sub ochi.

— E greșeala mea. E greșeala mea că m-am îndrăgostit de tine. Într-un fel ciudat, n-a fost cinstit față de tine.

— Să mergem, i-am zis.

Orbi la toate acele frumuseți, am trecut prin săli cu tablouri și statui și urne. Un havuz nevăzut, undeva în stînga noastră, susura. Printr-o ușă dată la o parte am zărit sfinxul fără cap, la fel de mîndru, cu pieptul larg lucind ca și altădată.

— Nu, e greșeala mea, i-am zis. Eu nu eram în situația de a te iubi. Cred că nici n-am fost vreodată.

Se uită la mine curajoasă și cînd zîmbi, ca pentru a mă consola, pistruii de pe față se încrețiră ca la un copil. Totuși, ceea ce-mi spuse nu sună deloc consolator :

— Ai grijă să nu mai faci asta nimănui.

— Doamnă, nu e nimeni altcineva. Tu ai fost tot ce-a fost. Nici nu ai habar cît de frumoasă ești.

— Atunci m-ai făcut s-o cred. Îți sînt recunoscătoare.

— Numai pentru asta ?

— O, într-adevăr, pentru o mulțime de lucruri. M-ai făcut să mă ocup de muzeu. Mă amuză. Ai venit aici ca să-mi faci o plăcere ?

— Da.

— Doamne, e îngrozitor cînd iubești ceea ce nu poți avea. Poate că de asta și iubești.

— Nu, nu cred că-i așa. Cred că așa gîndești tu. Dar nu fiecare gîndește în acest fel.

— Atunci, poate vreunul din aceşti ceilalţi te va găsi acum.

— Nu. Tu ai fost acela. Tu ai văzut în mine ceea ce nimeni altcineva nu a văzut. Şi acum pleacă, dacă nu vrei să mă vezi plîngînd din nou.

Ne-am despărţit şi am coborît treptele de marmură. Înainte de a trece pe uşa turnantă, m-am uitat înapoi, şi mi-a trecut prin minte gîndul că nimic nu-i atît de splendid la un muzeu ca intrarea — bolta neprevăzută, cornişele frumos modelate, paznicul în uniformă, nemişcat asemeni unui arhanghel deghizat, scările largi ducînd spre cine ştie ce conace pline de comori aşteptînd în tăcere. Şi mi-am dat seama că acum eram condamnat, în căutarea acelei străluciri care pălise în urma mea, să intru mereu în alte muzee şi să fiu mereu mai puţin exaltat de fiecare nouă intrare şi ceva mai repede dezamăgit de lucrurile familiare de dincolo de ele.

TATĂL ŞI FIICA ÎN FRIG

— UITĂ-TE LA FATA asta cum schiază !

Exclamaţia izbucni lîngă Ethan ca şi cum, în frigul acela care-l dezmembra, o coastă de-a lui ar fi strigat ; nu era însă decît prietenul său, prieten şi coleg de profesorat, profesor mai slab dar schior mult mai bun, Matt Langley, care o lăuda pe Becky, fiica lui Ethan. Îi trebui un efort, în aerul acela asemeni unor fîşii de metal transparent vizibile pretutindeni, ca să stabilească aceste relaţii şi să facă o legătură între tînăra fată cu obrazul rotund şi roşu, ars de vînt, care zbura pe panta de coborîre, şi el însuşi. Era fiica lui, de treisprezece ani. Ethan avea doi băieţi gemeni, mai mici cu doi ani, şi atenţia lui se îndreptase întotdeauna asupra felului în care schiau ei, asupra iritantei comedii a nevoilor lor duble — să încheie şireturile la cei patru bocanci, să găsească mănuşile, patru la număr — şi după aceea asupra întrecerii lor vioaie dar aspre, pe măsură ce unul sau celălalt devenea mai bun în executarea geländesprung-urilor sau a slalomului. În excursiile lor la munte, în nord, Becky venise de dragul călătoriei.

— Uite, ce serioasă e, continuă Matt. Nu trişează ca băieţii tăi, picioarele le ţine perfect unul lîngă celălalt.

Fata, zîmbind ca şi cum ar fi auzit că e lăudată, cîrmi în dreapta şi-n stînga, făcînd o oprire eclatantă care împroşcă zăpada pe vîrfurile schiurilor celor doi bărbaţi.

— Unde-i mămica ? întrebă ea.

Ethan răspunse :

— S-a dus cu băieţii în cabană. N-au mai putut rezista.

Trupurile lor musculoase de mici masculi nu erau bine protejate împotriva frigului ; scîncind şi tremurînd, se rugaseră să li se dea voie să plece după un singur urcuş cu schiliftul.

— Ce nătăfleţi, zise Becky.

Matt spuse :

— Vîntul e afurisit. Şi se face şi mai tăios. Ar fi trebuit să fii aici la nouă ; Doamne, era grozav ! Pulberea aceea proaspătă, şi nici un pic de vînt.

— Prostul de Tommy nu şi-a găsit mănuşile, îl lămuri Becky. Am pierdut *un ceas* căutîndu-le, şi tăticul s-a împotmolit cu jeep-ul.

Ethan, atent acum la semnele lucrurilor neobişnuite care se petreceau cu fiica sa, fu izbit de ciudatul fapt că fiica sa făcea conversaţie. Vorbea cu Matt fără teamă, neaşteptînd amestecul tăticului ei.

— Domnul Langley spunea cît de frumos schiezi.

— Eşti bună de Olimpiadă, Becky.

Fata probabil că se înroşi, dar obrajii nu puteau deveni mai roşii. Privirea ei, pe care, dacă ar fi fost un copil, ar fi plecat-o, stărui o clipă pe faţa lui Matt, ca pentru a aprecia cît de serios era.

— Aici, la coborîre, e uşor, spuse Becky. E o treabă de copii.

Ethan o întrebă :

— Vrei să mergem sus ?

Îngheţa stînd pe loc, şi în funicular avea să fie apărat de vînt.

Privirea ei se îndreptă spre el, cu o altă ezitare neintenţionată de gîndire.

— Desigur. Dacă vrei tu.

— Vii şi tu, Matt ?

— Mulţumesc, nu. E prea greu pentru mine ; am coborît destul de multe ori. Asta-i prost cu luna ianuarie — odată ce se opreşte ninsoarea, începe să bată vîntul. O să-i ţin de urît în cabană lui Elaine.

Matt nu avea soţie, nici copii. La treizeci şi opt de ani era tot atît de liber ca şi studenţii lui ; tot atît de uşor pe schiuri şi tot atît de atoateştiutor.

— În caz de degerătură, strigă după ei, frecaţi-vă cu zăpadă.

Becky alunecă fără efort înaintea lui spre casa funicularului. Mişcarea greoaie a mersului pe schiuri, pentru el nefirească, îl făcu pe Ethan să se simtă astmatic, ca un peşte scos din apă. Se pipăi la buzunarul vindiacului, să controleze dacă inhalatorul era acolo. Cînd era copil îşi închipuise moartea ca ceva atacînd din afară ; acuma însă vedea că e un lucru pe care-l porţi înlăuntrul tău ; îl îngrijeşti ani de zile şi apoi te cuprinde. Ceasul de pe peretele cabanei arăta douăsprezece fără un sfert. Termometrul uriaş : două grade deasupra lui zero. Rastelurile

de afară erau pline cu schiuri inactive. Mulțimile, orice senzație de înghesuială sau întîrziere, îi grăbeau accesele de astmă ; leacul ei și-l închipuia ca fiind pustietatea, libertatea albastră de pe vîrful muntelui. Uruitul mașinăriei din interiorul casei funicularului îl liniști, și cum destul de mulți adolescenți urcau în cabine, urcușul părea să fie ceva obișnuit și sigur. Respirația lui Ethan deveni mai ușoară. Becky, cu pricepere, înmînă încărcătorului schiurile cu vîrfurile în sus ; tatăl ei fu luat prin surprindere și, ca de obicei, se încurcă în mica manevră a scoaterii schiurilor. Pînă acum cinci ani, cînd devenise asistent la un colegiu din New Hampshire, la o oră distanță mai spre sud, nu schiase niciodată ; trăise în acele orașe de la mijlocul coastei Atlanticului unde zăpada, odată ce clipa frumuseții ei feciorelnice a trecut, devine doar o sîcîitoare și stînjenitoare prezență, o primejdie de sufocare. În schimb, copiii lui crescuseră pe schiuri.

Singur cu fiică-sa în singurătatea huruitoare a cabinei, voi să o cerceteze și o găsi ciudată — ciudată în tăcerea ei de copil care nu întreabă nimic, în obișnuita ei ținută din acest ou de metal ascendent. O siluetă, întunecată, cu picioarele desfăcute alunecînd fără control sub ei, căzu cu fața înainte și dispăru. Ethan țipă, uimit, șocat ; își închipui că omul s-a îngropat singur de viu. Becky fu vag amuzată, și privi într-o parte, înainte ca punctele întunecate care luptau printre nămeți să se piardă din vedere. Ca și cum ar fi putut ști, Ethan o întrebă :

— Cine a fost ăsta ?

— Un puști.

Puștii, sugera tonul ei, erau din belșug ; unul mai puțin nu conta.

El încercă să o impresioneze cu cele ce aveau să urmeze :

— Crezi că o să înghețăm pe creastă ?

— Nu prea.

— Cum crezi că o să fie ?

— Prost.

— De ce crezi că facem asta ?

— Fiindcă am plătit bani pentru bilete valabile o zi întreagă.

— Nu-i așa, Becky, că te crezi foarte deșteaptă ?

— Nu chiar.

Cabina zăngăni și, clătinîndu-se, intră în adăpostul de pe creastă ; un om le deschise ușa și se pomeniră într-un vuiet confuz al vîntului și al băieților care strigau ca să se încălzească. I se dădură, cam repezit, cele două perechi de schiuri și omul, acoperit pînă la ochi cu un fular, îl privi țintă, uimit că Ethan e atît de bătrîn. Toți ceilalți care se străduiau să-și pună schiurile în spatele adăpostului erau adolescenți. Studenți : după cincisprezece ani de învățămînt, Ethan avea tendința să evite tinerii — gălăgia lor grosolană, rapacitatea lor veselă, șuvoiul lor înaintînd cu cruzime, în vreme ce o clasă lua locul alteia, îi înghițea un an din viață și era înlocuit cu un altul.

Departe de adăpostul funicularului, vîntul era o continuă și ascuțită pișcătură de durere. Obrajii îl durură pe loc și ligamentele care legau

elementele feței lui i se părură descoperite. Cartilagiul nasului îi scîrțîia ca sticla — marginile unui pahar care, frecate cu degetul umed, scot un sunet. Nămeții mărgineau poteca, ascunzînd urmele schiurilor lui Becky doar la cîteva clipe după ce le făcuse ; și de fiecare dată cînd străbătea o grămadă de zăpadă, respirația îi devenea tot mai scurtă. Cînd ajunse la prima parte abruptă a pistei, jumătatea din stînga a spatelui său îl durea așa cum îl durea numai de spaima unui puternic atac de astmă și schiurile lui, neluate în seamă, prea grele ca să le poată manevra, se depărtară unul de celălalt și-l tîrîră spre o movilă de zăpadă din marginea potecii. Se aplecă mult înainte, dar își păstră echilibrul ; zăpada îi atinse ușor toată fața, într-o clipită ; se îndreptă de spate, înviorat de această atingere, bucuros că nu-și pierduse schiurile. În josul pantei Becky se oprise și se uita țintă la el, îngrijorată. O pană imensă, un perete de zăpadă se năpusti și se ridică între ei. Un frig, pe care nu-l mai încercase pînă atunci, iradia prin hainele lui ca o lumină furioasă și, în timp ce bîjbîia prin buzunarele vindiacului să-și găsească inhalatorul, i se păru că umblă prin niște rafturi de sticlă fixate de un perete negru. Îl găsi, plasticul înghețat era ca o suflare a vieții, o cheie rudimentară către lăuntrul lui. Gîfîind, expiră, își băgă inhalatorul în gură și inspiră ; jetul de isoproterenol, înghețat în picături, îi deschise plămînii de ajuns de mult ca să-i poată striga fiicei sale :

— „Dă-i drumul. Te ajung eu !

Ținîndu-se bine pe schiuri, fata coborî cîrmind printre fanioane și gheața bătută de vînt, și se făcu iar mică și îl așteptă. Lui însă, panta moderată i se păru o creastă abruptă ; dacă avea să cadă și-și va scrînti ceva, va îngheța. Tot trupul lui avea să fie complet impermeabil la aer, lumină și gîndire. Picioarele îi tremurau, respirația i se strecura, înăuntru și afară, printr-un strîmt orificiu de sub durerea din spatele lui. Frigul și zăpada care se învîrtejea în jurul lui erau ca un fel de imensă înghesuială, dar nu era altă cale de ieșire din această peșteră albă decît să alunece în josul pantei către punctul acela întunecat care era fiica sa. Uitase tot ce învățase. Aplecîndu-se înainte, într-un copilăresc și încordat plug de zăpadă, înotă prin pulberea de nea care alterna cu gheața.

— Ai pățit ceva, tăticule ?

Îl privea cu ochi mari, și spaima îi era subliniată de o pată palidă pe obraz.

Ethan folosi din nou inhalatorul și putu respira într-atît încît să-i poată spune :

— Nimic. Să coborîm.

În felul acesta, în etape în care fata mergea înainte și aștepta, coborîră muntele cu greu, ieșind din zona vîntului tăios, și ajunseră pe panta de jos care trecea printre mesteceni și pini. Frigul era nu ca o absență, ci ca o forță : o arsură inversă. Ultima dată cînd Becky se opri și-l așteptă, semiluna decolorată de pe obrazul ei stacojiu îl neliniști, îi aminti de un sfat, dar nu putea găsi în mintea lui, limitată la o nelă-

murită hotărîre de a rezista, decît îndemnul de a continua să meargă către adăpost și căldură. La o răspîntie fata îi spuse :

— Pe aici e mai ușor.

— Să mergem pe drumul cel mai rapid, spuse Ethan și, în această ultimă coborîre, regăsi ritmul — cu genunchii împreunați, umerii îndreptați înainte, greutatea în față, ca în clipa săriturii de pe trambulină —, nu rezistență, ci o bucuroasă acceptare a căderii. Ajunseră la cabană și, cu mîini care nu mai simțeau nimic, își scoaseră schiurile. Intrînd în restaurant, Ethan zări în oglinda de o secundă a geamului ușii că avea fața unui spectru : pe bărbie, nas și sprîncene îi rămăsese zăpada acelei căzături de pe creastă.

— Ia te uită, Becky, spuse el, întorcîndu-se înspre căldura și zgomotul din încăpere. Sînt un monstru.

— Știu, fața ta era absolut albă, nu știam dacă să-ți spun sau nu. M-am gîndit că o să te sperii.

Ethan atinse pata albă de pe obrazul fetei.

— Simți ceva ?

— Nu.

— Fir-ar să fie ! Aș fi trebuit să te freс cu zăpadă.

Matt și Elaine și gemenii, îmbujorați și fără vindiac, mîncaseră ; strigînd și rîzînd cu o ciudat de vinovată stridență, le spuseră că se anunțase la megafon în repetate rînduri să nu se meargă pe creastă fără măști pentru față, din cauza pericolului de degerătură. Crezuseră că

Ethan și Becky vor coborî cu funicularul, ca și alții, după ce văzuseră cum e pe creastă.

— Nu ne-a trecut nici o clipă prin minte s-o facem, spuse Ethan, luînd vina asupra-și, și adăugă : Eu am vrut s-o văd pe fată schiind.

Aventura comună, ca și vina de a-i fi pricinuit degerătura, îi legară pe Ethan și Becky într-o complicitate care ținu tot restul zilei. Sosiră acasă cînd soarele părăsea crestele dealurilor. Elaine îl invitase pe Matt la cină și, în timp ce ferestrele casei luceau auriu, Ethan despotmoli jeep-ul. Casa era o clădire de fermă, tipică pentru New Hampshire, și era situată la mai puțin de două mile de colegiu, pe coasta unui deal, de unde se vedea ceea ce fusese cîndva o pășune. Pe trei laturi avea obișnuita verandă spațioasă, plină acum cu lemne de foc și cu mobila de grădină din vara trecută. Mireasma pădurii păstrată de aceste verande, sentimentul unui spațiu rural liber, îi plăceau întotdeauna lui Ethan, care fusese crescut într-o casă din New York, apoi într-un apartament din West Side și, înainte de a intra la colegiu, într-o casă ieftină din Baltimore, împreună cu bunicii. Vîntul rămăsese departe în munți. Aerul era nemișcat ca și stelele. Curățatul zăpezii ușoare se transformă într-un dans leneș. Dar cînd se aplecă brusc, genunchii îi scîrțîiră și i se tăie răsuflarea, așa că se opri. Un dreptunghi de lumină se detașă printre umbrele verandei. Becky ieșise în frig ca să fie cu el. Ducea în mînă o greblă de curățat pajiștea.

Ethan o întrebă :

— Trebuia să ieşi iar ? Cum îţi mai merge cu degerătura ?

Deşi era la o oarecare depărtare, în aerul pur, nu trebuia să-şi ridice glasul.

— E-n regulă. Mă cam furnică. Şi sub bărbie. Mama mi-a spus să port un fular.

— De ce-ai luat grebla ?

— Cu ea poţi să faci o potecă. E chiar foarte bună la aşa ceva.

— Bine, fă o potecă spre garaj şi, după ce-mi trag sufletul, o să văd dacă pot să bag jeep-ul înăuntru.

— Ai o criză de astmă ?

— Oarecum.

— Am învăţat despre astm la biologie. Tăticule, ştii, înlăuntrul tău e un fel de copac, şi fiecare ramură are un mic cerc de muşchi în jurul ei, şi astea se strîng aşa.

Din gesturile ei cu mănuşile de schi, în întuneric, părea să-i arate cum.

Ce descria ea era astmul clasic pur, în timp ce al lui se altera într-un emfizem, care se putea doar înrăutăţi. Dar îi plăcea să i se ţină un curs — chiar o prefera pe ea, decît să ţină singur cursuri — şi în vreme ce minutele de tăcută tovărăşie cu fiica lui treceau, îşi nota în minte impresiile rapide şi puternice care-l învăluiau ca un glas continuu. Frigul tăcut. Stelele. Orion în spatele unui ulm. Scînteieri de-o clipă în zăpada de la picioarele lui. Silueta neagră ciudată a fiicei lui proiectată pe albul de nea ; graţia robustă care se furişase în mişcările ei. Conspiraţia iubirii. Tatăl lui şi el despotmolind maşina din zăpadă după un viscol neaşteptat în Newark, negru de funingine, într-o clipă sentimentul înăbuşit de desperare, tatăl lui un voiajor care trebuia să ajungă la Camden. Trebuie să ajung la Camden, băiete, trebuie să ajung la Camden sau am dat de dracu ! Mort la patruzeci şi şapte de ani de un atac de inimă. Ethan aruncă în aer o lopată cu zăpadă, aşa că scînteierile luciră în fascicolul auriu proiectat dinspre ferestrele casei. Elaine şi Matt şezînd îmbujoraţi la masa din cabană, fără vindiac, dezbrăcaţi de parcă ar fi fost în pat. Felul în care Matt se rotea pe jumătate în jurul unui fanion, uşor ca un plonjon. Greutatea canceroasă a propriilor schiuri ale lui Ethan. Gelozia faţă de studenţii săi, imortalitatea cu multe capete a reînnoirii lor anuale. Cruzimea înaltă şi fără greş a stelelor. Orion înfrăţit cu silueta ulmului. Un copac negru înlăuntrul lui. Fiică-sa, măturînd aferată cu grebla, copilăreşte totuşi cu supleţe, demonstrîndu-şi atît de ciudat preferinţa pentru tovărăşia lui. Cît de feminin era faptul că-i ierta degerătura. Poate, avantajată pe schiuri, simţea frigul ca un element al ei. Feminitatea ei foarte curînd avea să fie înăbuşită în căldură. Un plug de zăpadă hîrîia din greu la o milă depărtare. Nu înţelegea sensul cursului pe care-l ţinea. Sensul era nerostit : o absenţă. Se uita la fiică-sa ca la o femeie, dar fără dorinţă. Muzica din jurul lui era produsă, în aerul îngheţat, ca un deget plimbat pe cristal, de această lipsă, de această generozitate a negaţiei. Lipsit de dorinţă, fără gelozie. Spaţiul părea a fi dragostea, dăruit pentru a fi liber înlăuntrul lui, şi răceala, preţul. Se simţea una cu marii

dispăruți ale căror cuvinte era de datoria lui să le predea altora.

Jeep-ul ieși fără opoziție din zăpada afînată. Părea să fie fericit că e băgat în garaj împreună cu mașina lui Elaine, cu schiurile, și cu lanțul uns cu ulei și mașina de tăiat iarba care aștepta primăvara. Ethan era fericit, dar cam nesigur, așa încît mai degrabă decît să se odihnească, rosti doar :

— Becky ?

— Da ?

— Vrei să știi ce-a mai spus domnul Langley ?

— Ce ?

Tîrîndu-și picioarele, se îndreptară spre verandă, pe poteca pe care o deschisese grebla ușoară.

— Spunea că schiezi mai bine ca băieții.

— Cred și eu, spuse ea și alergă spre verandă, și în felul precipitat, evaziv, feminin și încîntat cu care sări pe treapta de sus, Ethan întrezări ceva generic și bucuros, un alai care avea să-l lase pe el în urmă.

DEMONSTRAȚIE LA BOSTON

MIȘCAREA PENTRU DREPTURILE civile avea un efect salutar asupra lui Joan Maple. Mamă a patru copii dintr-un cartier suburban, se întorcea seara tîrziu de la un curs din Roxbury despre nonviolență cu obrajii îmbujorați, cu ochii strălucitori, gata să descrie, în timp ce-și bea benedictina, cum a decurs îndoctrinarea ei.

— Bărbatul acela uriaș în salopetă...

— Un negru ? o întrebă soțul ei.

— Firește. Acest bărbat uriaș ne-a spus, folosind un vocabular foarte rafinat, că atunci cînd facem o demonstrație, mai cu seamă în Sud, să-i lăsăm pe negri să meargă pe laturile coloanei, deoarece în ochii lor e important să poată să ne protejeze. Ne-a povestit despre o desenatoare de mode din New York care s-a dus la Selma susținînd că se poate descurca singură. Mai mult a flirtat cu soldații trimiși de stat. În cele din urmă au rugat-o să se întoarcă acasă.

— Credeam că trebuie să-i iubești pe soldați, spuse Richard.

— Numai în chip abstract. Nu personal. În cadrul mișcării nu trebuie să faci *nimic* ca in-

divid. Flirtînd, femeia i-a dat soldatului posibilitatea de a se purta disprețuitor.

— I-a blocat, ca să zic așa, putința de transfer.

— Nu rîde. Totul se desfășoară pe un plan foarte psihologic. Omul ne-a spus că cei care vor să meargă trebuie să-și examineze motivele de automăgulire, indiferent cît de neesențiale ar fi, și să le dea deoparte. Odată ce ești în coloană, nu mai ai identitate. E elegant. E frumos.

N-o cunoscuse niciodată așa. Lui Richard i se părea că arăta mai bine, silueta îi era mai împlinită, pielea îi devenise strălucitoare, iar părul însuși era mai bogat și mai lucios. Deși se resemnase, după douăzeci de ani de căsătorie, la un ritm de apatie și reînnoire, nu avea încredere în această proaspătă izbucnire de frumusețe.

Era ora trei în noaptea în care se întorsese din Alabama. Se trezi și auzi ușa de la intrare închizîndu-se. Visase un paralelogram în cer, oarecum ca un meteor, și casa cufundată în întuneric părea împărțită în patru de cei patru copii adormiți pe care-i dusese la culcare, cu mai mult decît o afecțiune paternă. Se surprinsese vorbindu-le despre mămica, ca despre o arătare îndepărtată, plecată să se întrupeze, invizibilă, în ziare și în aparatul de televiziune. Fetița cea mică, Bean, izbucnise în lacrimi. Acum fantoma închisese ușa și urca pe scări, intră în dormitor și căzu pe pat.

Aprinsese lumina și-i văzu fața arsă de soare, picioarele umflate. Pantofii balerini erau plini

de un noroi portocaliu. Trăise trei zile bînd Coca-Cola și mîncînd caise uscate, și nu fusese la toaletă de șaisprezece ore. Aeroportul din Montgomery se prefăcuse într-un balamuc — călugărițe, asistente sociale, studenți în teologie care se băteau pentru un loc în avioanele care plecau în nord. Erau în avion cînd au auzit de doamna Liuzzo.

O învinui :

— S-ar fi putut să fii tu.

— Am făcut întotdeauna parte dintr-un grup. Dar adăugă încordată : Ce fac copiii ?

— Foarte bine. Bean a plîns crezînd că ești înlăuntrul aparatului de televiziune.

— M-ați văzut ?

— Părinții tăi au telefonat ca să ne spună că li se pare că te-au văzut. Eu nu. I-am văzut numai pe Abernathy și pe King și pe oamenii lor zicînd : „Așa-i. Spune, omule. Așa, spune-o".

— Nu crezi că ești răutăcios ? A fost foarte impresionant, numai că toți eram foarte obosiți. Negresele acelea tinere leșinau mereu, un psihiatru mi-a explicat că aveau crize de nervi.

— Care psihiatru ?

— De fapt, erau trei, și studiau psihiatria în Philadelphia. M-au luat cu ei.

— Cred și eu. Te rog să te culci. M-a obosit foarte tare meseria de mamă.

Dar Joan inspectă cele patru colțuri ale etajului, ca să vadă pe fiecare dintre copiii adormiți și, întorcîndu-se, se dezbrăcă în întuneric. Își scoase lenjeria pe care o purtase vreme de șaptezeci de ore și rămase așa în picioare, stră-

lucitoare ; bărbatului somnoros din pat i se păru o apariţie şi se simţi cum s-ar fi simţit cei de altădată cînd li se arăta vreun înger, în adoraţie dar supărat faţă de această eclatantă dovadă de mai bine.

Joan vorbea la radio ; ţinea cuvîntări în faţa unor grupuri locale. În garaje şi în magazine era arătat ca fiind soţul ei. Joan ajuta la organizarea unor mitinguri la care tineri negri eleganţi ridiculizau şi insultau lumea adunată care-i aplauda. Richard se minuna de calmul în public al soţiei sale. Nu-i dispăruse timiditatea, dar devenise un fel de armă, ca şi cum doctrina non-violenţei îi dăduse un rost. Glasul ei, cînd telefona unor agenţi imobiliari locali reticenţi faţă de campania pentru asigurarea unor condiţii bune de locuit pentru toţi, devenea ciudat de ferm şi mai curînd melodios în încăpăţînarea lui — ton pe care soţul ei nu-l mai auzise pînă atunci niciodată. Deveni gelos şi iritabil. Se pomeni că stăruie, la petreceri, asupra acţiunii constituţionale cu privire la drepturile statelor, asupra complicaţiilor independenţei africane, asupra complicatei istorii a Reconstrucţiei. Totuşi lui Joan nu-i fu prea greu să-l convingă să demonstreze cu ea în Boston.

Richard îi promise, deşi nu putu înţelege prea bine obiectivul demonstraţiei. Şi într-adevăr, creierul lui, ca şi cum ar fi fost secţionat chirurgical, era lipsit total de facultatea de a crede în oameni, consideraţi în general. Toate mişcările, de mase sau de idei presupuse a fi întruchipate în mase, le simţea în mod secret a fi

iluzorii. În schimb soţia lui, fiică de pastor, trăia din abstracţii ; sîngele i se întorcea la inimă îmbogăţit şi revitalizat după trecerea prin nişte capilare imaginare. Rămase uimit şi rănit în chip subtil de ardoarea cu care îi răsplăti ea promisiunea : sub mîinile lui trupul ei îi păru baroc iar pielea catifelată ca noaptea.

Demonstraţia a avut loc în aprilie. În dimineaţa aceea Richard se trezi cu febră. Înghiţise ceva străin şi trupul lui îi opunea rezistenţă. Joan se oferi să se ducă singură ; Richard însă refuză, ca şi cum ar fi fost în joc ceva fundamental pentru demnitatea lui, pentru căsătoria lor. Ziua, care se arăta înnorată, fusese anunţată că va fi însorită, şi el purta un costum de vară care-i cuprindea pielea înfierbîntată într-o irealitate alunecoasă, fără greutate. La o farmacie de pe şosea cumpărară nişte pilule care în douăsprezece ore aveau să se dizolve înlăuntrul lui. Parcară maşina lîngă casa mătuşii lui Joan, în Louisburg Square, şi luară un taxi către locul unde urma să pornească demonstraţia, un teren de joacă din Roxbury. Spatele impasibil al şoferului irlandez exprima o profundă dezaprobare. Taxiul fu oprit de un poliţist ; Richard şi Joan se dădură jos şi o porniră pe un bulevard larg, cafeniu, mărginit cu frizerii, cizmării, pizzerii şi asociaţii de prietenie. Pe micile verande sau pe scări stăteau şi-şi pierdeau vremea negri clipind şi mormăind unul altuia, ca şi cum o uriaşă şi decrepită conspiraţie

le-ar fi fixat aceste locuri și apoi s-ar fi prăbușit în neant.

— Frumoasă arhitectură, spuse Joan, arătîndu-i o stradă laterală arcuită, o arcadă neogeorgiană suspendată în marea tristețe urbană.

Deși Joan se făcea că știe unde e, Richard se îndoia că merg pe drumul pe care trebuiau să meargă. Dar tocmai atunci zări înaintea lor, împrăștiate asemeni neobișnuitelor obiecte cu care Dali își punctează perspectivele, grupuri negre în retragere ale unor clerici albi. În depărtare, luminile roșii ale mașinilor poliției se învîrteau într-o mulțime scînteietoare. Cînd se apropiară mai mult, tinere negrese cu coafuri montante care le făceau să pară uriașe se materializară pe lîngă ei. Una purta pantaloni strîmți de culoarea cireșii și sandalele aurii ale unui paharnic zeesc, și ținea strîns lipit de ureche un transistor. Pe acest firav fond muzical se adunară cu toții pe terenul de joacă îngrădit cu lanțuri.

O mulțime de vreo mie de oameni se îngrămădeau în voie pe iarba călcată în picioare. Placarde săltate în aer anunțau biserici, frății, școli, orașe. Vînzătorii de acadele dădeau locului o neașteptată atmosferă de bîlci. Simțindu-se brusc ca acasă, Richard cumpără un pachet de alune și se uită în jur — ca și cum ar fi fost terenul de joacă al copilăriei lui — după prieteni.

Dar Joan fu aceea care găsi cîțiva cunoscuți.

— Doamne, spuse ea, uite-l pe analistul meu.

La marginea unui grup de unitarieni stătea un bărbat dolofan și flasc, cu privirea tulbure

și roșie a unui brutar care s-a uitat în prea multe cuptoare. Joan se întoarse s-o ia în altă direcție.

— Nu-ți înăbuși pornirile, îi spuse Richard. Să mergem și să ne purtăm prietenos și normal.

— E prea stînjenitor.

— Dar au trecut ani de cînd ai mers la el. Acum ești vindecată.

— Nu înțelegi. Nu te vindeci niciodată. Doar că nu te mai duci la doctor.

— Bine, hai pe-aici. Mi se pare că-l zăresc pe omul cu care am studiat la Harvard de la Platon la Dante.

Dar, chiar în timp ce-i spunea că nu vrea să meargă într-acolo, Joan se îndreptă către psihanalistul ei, și acum erau în bătaia privirii lui. Omul se încruntă și veni spre ei, călcînd apăsat. Richard nu-l cunoscuse pînă atunci și, dîndu-i mîna, se simți ca o grămadă putredă de povestiri, de dorințe amănunțite și de insulte.

— Cred că am nevoie de-un doctor, bolborosi el furios.

Celălalt bărbat produse, ca un stilet din mînecă, un zîmbet vioi.

— Cum așa ?

Fiecare cuvînt părea căutat.

— Am febră.

— Aha.

Psihiatrul se întoarse cu simpatie spre Joan, și pe față i se ivi o expresie limpede de compătimire : *Va să zică tot te mai pedepsește.*

Joan spuse cu lealitate :

— Chiar are febră. Am văzut termometrul.

— Nu vrei niște alune ? întrebă Richard.

Propunerea părea atît de simbolică, atît de transparentă, încît fu șocat cînd omul luă o alună, o fărîmă brutal, și o mestecă bine.

— Ești cu cineva ? întrebă Joan. Simt nevoia siguranței pe care ți-o dă grupul.

— Vino să ți-o prezint pe sora mea.

Îndemnul îi păru straniu lui Richard ; „soră" avea aerul că e un cuvînt din jargonul psihologic, un eufemism pentru „amantă".

Dar din nou lucrurile erau mai simple decît păreau. Sora lui era, limpede, din același aluat. Rumenă în obraji, agitată, părea să fi căpătat volum prin exercitarea bunăvoinței și purta pe reverul unui taior verde crud o insignă S.C.L.C. cît o farfurioară. Richard o invidia pentru taior; părea să fie călduros. Ziua era în continuare întunecată și rece. Ceva ciudat, poate explozia succesivă a pilulelor antihistaminice, se producea înlăuntrul lui, făcîndu-l să se simtă elegant și prelung ; prin minte îi trecu impresia că avea să trebuiască să o seducă pe femeie, care-i zîmbi larg și spuse :

— Fiica mea Trudy și prietena ei cea mai bună, Carol.

Cele două fete erau de vreo șaisprezece ani, cu puțin mai mărunte în făptura lor decît femeile. Carol era o fată simplă, fragilă și înduioșătoare ; dinții de sus erau un amestec cenușiu de sîrmă și brațele îi erau încrucișate protector peste pieptul slab. Peste o bluză albă purta doar un pulover albastru, neîncheiat. Richard îi spuse:

— Ai înghețat.

— Am înghețat, admise ea și un început de iubire se stabili între ei prin această liniștită repetiție. Fata adăugă : Am venit fiindcă trebuie să scriu ceva pentru sfîrșitul trimestrului.

Trudy spuse :

— Lucrează la o istorie a sindicatelor muncitorești, și rîse într-un mod neplăcut.

Fata tremura.

— Am crezut că s-ar putea să fie la fel. Sindicatele nu făceau demonstrații ?

Glasul ei, înecat în salivă din pricina sîrmelor care-i țineau dinții, avea o inconsistență umedă în aerul cenușiu și rece.

Sora psihiatrului spuse :

— *Ce-i* mai *pun* pe acești bieți copii să *învețe* astăzi : Ce *cărți* trebuie să mai *citească !* Profesorul lor de engleză *le-a dat* să studieze *„Tropicul Cancerului !"* L-am luat și am citit doar *o pagină,* și Trudy m-a liniștit spunînd : *„E-n regulă,* mamă, profesorul spune că e transcendentalist !...

Lui Richard nu i se mai părea probabil că ar putea s-o cucerească. Sentimentul realității se accentua în atmosfera de căldură pe care o degajau oamenii aceștia. Se oferi să le cumpere tuturor acadele. Conștiința lui se aventură în afară și încercă bucuria prezenței atîtor de mulți negri, desfătarea cufundării în umbrele lucioase ale pielii lor. Se învîrtea fericit prin confuzia glasurilor și strigătelor lor sardonice și indirecte, căutînd vînzătorul de acadele. Fetele și mama lui Trudy spuseseră că ar vrea, psihiatrul și Joan refuzaseră. Mulțimea era alcătuită din grupuri

care se încrucişau şi se despărţeau întruna. Richard îi făcu semn cu mîna pastorului unei biserici a cărei grădiniţă o frecventaseră copiii lui ; îi făcu cu ochiul unui cîntăreţ folk pe care-l văzuse la televizor şi care părea rătăcit şi şters, fără relief ; luă o expresie impasibilă trecînd pe lîngă un tînăr cu părul lung pe care-l păzea poliţia şi care era drapat într-o pancartă: MARTIN LUTHER KING O UNEALTĂ ; şi bătu pe umăr un bărbat înalt, chel : „Îţi aminteşti de mine ? Dick Maple, de la Plato la Dante, clasa B plus".

Omul se întoarse, palid şi cu ochelari, şi Richard rămase uimit : îmbătrînise.

Demonstraţia se urni cu greu. Camioane şi maşini ale poliţiei apăreau şi dispăreau la poarta terenului de joc. Tineri seminarişti oficioşi încercau să aranjeze mulţimea în rînduri. Megafoanele cîrîiau anunţuri ininteligibile. Martin Luther King plutea peste terenul de joacă asemeni unui zvon religios neclar, acum aici, acum acolo, acum mort, acum viu. Soarele se arătă printre nori ca o rană dureroasă. Carol ciuguli din acadeaua ei, tremurînd. Richard începu să se certe cu Joan dacă să meargă sub steagul celor din Danvers, cu psihiatrul sau cu unitarienii, fiindcă tatăl ei era unitarian. În cele din urmă lucrul nu mai avu importanţă ; King se întrupă el însuşi în chip invizibil în fruntea lor, un camion îndepărtat plin de femei înaintă clătinîndu-se, un grup mai îndepărtat începu să cînte încetişor : „De partea cui eşti, băiete ?" — şi o porniră.

Pe Columbus Avenue fură aranjaţi în rînduri de cîte zece oameni. Joan şi Richard se pomeniră despărţiţi. Joan se afla între psihiatrul ei şi un negru masiv şi lugubru, cu cicatrici tribale şi un tricou al asociaţiei atletice din Harvard. Richard se trezi la capătul rîndului din faţă, cu Carol lîngă el. Omul din spatele lui, un liberal cu vederi înaintate, îl călca pe picioare, lovindu-l pe ştaiful pantofului în aşa hal încît trebui să meargă trei mile prin Boston şchiopătînd şi tîrînd un pantof care-i cădea din picior. Se născuse în Virginia de Vest, lîngă frontiera Pennsylvaniei, şi nu cunoştea Bostonul. În zece ani se familiarizase cu unele cartiere, dar era încă surprins de felul neaşteptat şi sinuos în care se întrepătrundeau aceste cartiere. Cîteva sute de metri merseră printre blocuri de locuinţe ieftine care-i aclamau ; la ferestrele cărora, la cel din urmă etaj, atîrnau pancarte care proclamau : TERMINAŢI DE FACTO CU SEGREGAREA şi DOAMNA HICKS DEMISIONEAZĂ. Apoi demonstraţia o luă la stînga şi Richard trecu pe lîngă Symphony Hall, sub a cărui boltă dreptunghiulară îşi proiectase ades visatul său drum prin pajiştile cu iarbă deasă ale lui Brahms şi pe stîncile de agat ale lui Strauss. În acest colţ, din pavilionul stigian al metroului, ieşise la lumină cu Joan, Orfeu şi Eurydice, pe cînd erau amîndoi studenţi ; în acest restaurant, cu zece ani mai tîrziu, el şi ea, fiecare după patru pahare băute, hotărîseră să nu divorţeze în săptămîna aceea. Noul turn Prudential, mai înalt şi oarecum mai neclar decît celelalte clădiri, îi urmărea la fie-

care cotitură a demonstrației, în fața lor asemeni unui miraj, în spatele lor ca o amintire. O tînără negresă, nervoasă, cu picioare lungi și purtînd o jachetă portocalie a pompierilor din unitățile de securitate, îi conducea în rîndul lor, aplaudînd, strigînd cîteva măsuri ale unor cîntece de libertate. Aceste cîntece luptau între ele de-a lungul milelor parcurse de demonstrație, acoperindu-se și eclipsîndu-se unele pe celelalte. „De partea cui ești, băiete, de partea cui... ca un copaac pe marginea a-apei, nu vom fi abătuți... această mică lumină a mea..." Ziua continua să fie rece și fără umbre. Ziarele cu care își căptușise haina, ca să-i fie mai cald, alunecaseră și căzuseră. Carol, lîngă el, trăgea de puloverul ei, strîngîndu-l peste piept, dar nu era în stare, ca și cum ar fi fost vrăjită, să-l încheie. În spatele lui, Joan, încadrată cu seninătate de eul și de superego-ul ei, pășea magistral, legănîndu-și brațele, călcînd în pantofii ei de balet cu pași largi și plini de încredere. „...Să strălucească, să strălucească..."

Traversară, în mod incredibil, un nod de circulație, un arabesc înălțat în ciment, fără să zărească vreo mașină. Pașii lor masați se auzeau în șoaptă ; orașul căsca sub ei. Demonstrația nu avea nici început, nici sfîrșit. Înlăuntrul lui, febra devenise un fel de zgîrietură sticloasă pe pereții golului făcut de pilulele care explodaseră în el. O bucată de ziar îi alunecă la picioare și se învîrteji în aer. Impalpabil tratat cu medicamente, îndemnat de idealuri, se simțea, mergînd de-a lungul curbei nodului de circulație, prins într-o irezistibilă ascensiune. O întrebă pe Carol :

— Unde mergem ?

— Ziarele spuneau că mergem la Common.

— Nu ți-e rău ?

Sîrmele care-i țineau dinții îi modificară zîmbetul :

— Mi-e foame.

— Ia o alună.

Îi mai rămăseseră cîteva în buzunar.

— Mulțumesc, și fata luă una. Nu trebuie să fii patern.

— Vreau să fiu.

Se simțea ciudat de exaltat și agitat, ca și cum ar fi fost gata să nască. Voi să-i împărtășească lui Carol senzația, dar în loc de asta o întrebă :

— În studiul dumitale al mișcării muncitorești, ai aflat multe despre asociația Molly Maguire [1].

— Nu. Erau spărgători de grevă sau agenți provocatori ?

— Cred că erau sau mineri sau gangsteri.

— Aha. N-am studiat nimic despre ce a fost înaintea lui Gompers [2].

— Cred că ai făcut bine.

Înăbușindu-și dorința de a-i spune că o iubește, Richard se întoarse să se uite la Joan. Era

[1] Asociație secretă a minerilor americano-irlandezi din răsăritul Pennsylvaniei, care lupta împotriva condițiilor grele de muncă și de salarizare (1865—1875).

[2] Lider sindical, fost președinte al Federației americane a muncii (AFL).

frumoasă ca un afiș, cu ochi albaștri care vedeau departe și cu buzele roșii depărtate într-un cîntec.

Mergeau acum pe lîngă clădiri cu birouri, la ale căror geamuri, ca niște fluturi presați, se zăreau fețe de secretare și tehnicieni dentari. În Copley Square, cumpărători încremeniți așteptau în eternitate să traverseze strada. De-a lungul străzii Boylston, grupuri de irlandezi murmurau amenințător ; o protejă pe Carol cu trupul lui. Cîntatul sporadic deveni sfidător. Grădina publică începuse să înflorească. Statui ale unor bărbați de seamă — Channing, Kosciusko, Cass, Phillips — apăreau pe sub copacii cu contururi neclare ; inima seacă a lui Richard scîrțîia ca o carte ce se deschide. Coloana coti la stînga, înspre Charles Street, și începu să se strîngă, brațele să se unească, să bîjbîie după dragoste. În învălmășeală o pierdu pe Joan din vedere. Apoi, pășiră, pe iarbă, în Common, și primele picături de ploaie, ascuțite ca niște ace, îi înțepară pe față și pe mîini.

— Chiar a trebuit să stăm să ascultăm fiecare cuvîntare afurisită ? întrebă Richard.

Se îndreptau, în cele din urmă, spre casă ; se simțea prea rău ca să conducă mașina și se ghemuia, în costumul lui umed și lunecos, spre caloriferul mașinii. Ștergătorul de parbriz părea să scîrțîie : *liber-tate, liber-tate.*

— Am vrut să-l ascult pe King.

— L-ai auzit în Alabama.

— Atunci eram prea obosită ca să-l ascult.

— Și acuma l-ai ascultat ? Nu ți s-a părut banal și forțat ?

— Oarecum, dar are vreo importanță ?

Profilul ei alb era senin ; depăși un camion pe dreapta și fereastra din dreptul ei fu împroșcată ca de aplauze.

— Și Abernathy acela... Doamne, dacă el e Ion Botezătorul, eu sînt Irod. „Pîn'ce franțuzii s-or duce în Franța, pîn'ce irlandezii s-or întoarce în Irlanda, pîn'ce mexicanul o să se întoarcă în..."

— Încetează.

— Să nu mă înțelegi greșit. Nu m-am supărat că vorbeau ca niște demagogi, ce m-a supărat era această oribilă imitație a unui miting religios. „Așa-i, dom'le. Da, dom'le !"

— Parc-ai fi răgușit. Oare n-ar trebui să te oprești ?

— *Cum* poți să mă chinui în halul ăsta ! *Cum* ai putut să-l faci pe nenorocitul tău de soț bolnav să stea în ploaia aceea glacială ore întregi, ca să asculte cuvîntări plicticoase și stupide, pe care oricum le-ai mai auzit ?"

— Nu sînt de părere că erau cuvîntări grozave, dar cred că era important să fie rostite și că oamenii aceia le-au ascultat. Tu erai acolo în calitate de martor, Richard.

— Am fost martor. Cred. Da, dom'le.

— Ești foarte bolnav.

— Știu, *știu* că sînt. De aceea am vrut să plec. Pînă și molîul tău de psihiatru a plecat. Arăta ca un covrig muiat în apă.

— A plecat din cauza fetelor.

— Mi-a plăcut Carol. Mă respecta, în ciuda culorii pielii mele.

— Nu trebuia să te duci.

— Ba da. Tu ai făcut din asta, într-un fel, o chestie de onoare. Era un fel de răzbunare sexuală.

— Unde vrei să ajungi ?

— Pîn'ce nemții din răsărit s-or duce înapoi în Germania de răsărit, pîn'ce luxemburghezul s-o grăbi, înapoi înspre Luxemburg...

— Te rog, încetează.

Dar se pomeni că nu se putea opri și chiar după ce ajunseră acasă și Joan îl băgă în pat, copiii privindu-l alarmați, glasul lui continuă lamentația confuză :

— Așa-i pă drept, domniță, e oleacă dă dublă pneumonie, nu-ți fă griji, o s-o aranjăm.

— Îi sperii pe copii.

— Rahat, nu le pasă plozilor de mine. Numai de-aș putea să mă hodinesc oleacă la umbra răzorului ăstuia de pepeni, să-mi hodinesc bătrînele ciolane... Ah, că bine mă simt !

— Tăticu are o răceală ușoară, explică Joan.

— O să moară ? întrebă Bean și izbucni în lacrimi.

— Și-acum, urmă el, dacă prin vreo nefericită de baftă duhul mi-o trece dincolo, să mă-ngropați pe lîngă dig, ca să pot auzi cum cîntă banjo-ul și cum freamătă bumbacul... și poate că și oamenii albi, acolo în casa cea mare, o să mai verse o lacrimă sau două...

Aproape că plîngea, o duioșie ciudată îl cuprinsese așa cum stătea în pat, ca și cum ar fi născut într-adevăr, ar fi născut glasul lui, un glas care din profunzimile opresiunii cerea ascultare. Sus în fereastră, cerul de după-amiază tîrzie devenise alburiu, furtuna se îndepărtase. În căldura patului, Richard cînta încetișor, și odată se porni să strige :

— „Domniță ! Nu-ți fă griji, bătrînul Tom o să mai prindă un răsărit de soare !“

Dar Joan era jos, vorbind pe un ton hotărît la telefon.

ÎN JURASIC

AȘTEPTÎND PRIMII oaspeți, iguanodonul se uită de-a lungul cărării și apoi mai încolo, spre pădurile monotone de cicade și spre dealurile joase, vulcanice. Apele mării se zăreau peste tot printre limbile de pămînt, ca un fel de putregai albastru metalic, care se retrăgea sau revenea în fiecare zi. În spate, soția lui aranja masa cu gustări. Privind-o, ceva din expresia lui, nedumerită sau izbitor de solemnă, o făcu să rîdă, arătîndu-și dinții ca niște frunze care-i mărgineau maxilarele. Ca și el, era ornithischiană, dar mult mai mică, o compsognată. Se întreba, privind-o cum se învîrte pe două picioare încolo și-ncoace printre bucate (libelule învelite în ferigi, cefalopode pe pîine prăjită), cum de-a găsit-o vreodată frumoasă. Privirile lui tînjeau după mărime ; pur și simplu era nebun după mărime.

Stegozaurii, firește, fură primii care sosiră. Printre numeroșii lor prieteni stupizi, aceștia erau cei mai stupizi și cei mai punctuali. Picioarele lor din față, îndoite în afară, și micile lor fețe cu ochi cețoși aproape că atingeau pămîntul ; curba ascendentă a spatelui era gigantică și șirurile duble de plăci osoase din lungul coloanei vertebrale țăcăneau la unison în legănarea mersului greoi. Abia salutînd, stegozaurii își traseră cozile peste prag și își croiră drum spre bar, unde servea un mamifer mărunt și inform, angajat pentru seara aceea.

După ei sosi allozaurul, un carnivor holtei, a cărui faimă de animal primejdios și al cărui rînjet ascuțit înflăcărau erbivorele femele, și apoi Rhamphorhynchus, un pterozaur al cărui „zbor" mult admirat era în realitate o alunecare stîngace și poticnită, sfîrșind printr-o încurcată izbitură și grabă. Iguanodonul disprețuia aceste mofturi ale pterozaurului și socotea că fragila prelungire a singurului deget, de care membranele lor zburătoare erau întinse, e grotescă ; în sinea lui gîndea că archeopteryxul, mai puțin frumos desenat, deși batjocorit ca instabil și plin de pene, avea un viitor mai sigur. Hypsilophodona, cu mîinile ei grațioase și picioarele care se agățau de crengi, sosi escortată de un crocodil nemuritor — o pereche nepotrivită, dar amîndoi erau recent divorțați. Iguanodonul privea totuși de-a lungul cărării.

În spatele lui, conversația măcina o serie de lucruri — case, ipoteci, pajiști, îngrășăminte, eroziune, bărci, vînturi, anuități, cîștiguri capitale, rețete, educație, partida de tenis din ziua aceea, petrecerea din seara trecută. Fiecare petrecere era terminată prin discutarea celei anterioare. Viețile lor erau supuse unui constant control. Cînd ai plecat ? Cînd ai plecat tu ? Săptămîna asta am petrecut în fiecare seară. Am avut o amfibie să stea cu copilul, dar trebuia să se întoarcă în apă la unu. Gregor trebuia să se

vadă cu un client în oraș, și acum au redus traficul de sîmbătă, așa că sau mergi cu cel de 7,43, sau nimic. Trenuri ? Am crezut că au dispărut cu totul. Nu cu totul. Revin, e doar o problemă de timp, pînă cînd guvernul... În lungul șir al evoluției, ele sînt încă cel mai eficient... Luînd în considerație pierderea căldurii, proporția greutății și presupunînd că nu va mai fi nici o glaciație... Știați — cred că e un lucru fascinant — știați că în finanțarea acelor mari și ornamentale stații din anii optzeci și nouăzeci, acei adevărați monștri, nu se calculase în nici un fel vreo amortizare ? Nu erau amortizate deloc, erau finanțate socotindu-se că vor dura o eternitate ! Calea ferată era considerată drept ultimul cuvînt al progresului ! Eu cred că — deși nu sînt un expert — cuvîntul cheie în această interdependență sau sindrom sau chestie industrialo-socio- sau cum vreți să-i spuneți, e *arhiexagerare*. Orice lucru care nu are nici o opoziție *se umflă*. Personal, duc dorul tramvaielor cu cai. Și acum să nu-mi spuneți că sînt singura ființă în această încăpere de ajuns de bătrîn ca să-mi amintesc de tramvaiele cu cai !

Inima mare și cărnoasă a iguanodonului zvîcni gata să se frîngă ; brontozaura se apropia pe potecă. Soțul ei, diplodocul, era cu ea. Se mișcau în unison, ca niște gemeni în același ritm, susținuți de vana încredere a celor mari. Ea se opri ca să smulgă cu gura un mănunchi de frunze dintr-un paleocycas care se arcuia deasupra lor. Iguanodonul avu impresia, ținînd seama de grația ei căutată, că știa că o privește. Într-adevăr, ghicise de mult că o iubește, dealtfel ca și soțul ei. Cei doi saurischieni intrară în casă cu încrederea languroasă a celor foarte îndrăgiți. În ciuda atitudinii ironice a iguanodonului, volumul ei, splendida ei mărime, îl încîntau, îl făceau să-i treacă imensa suferință pe care o simțea cînd ea nu era acolo. Se rostogolea spre el și-i copleșea simțurile — abdomenul ei roz, pielea reticulată, mușchii albăstrui imenși a căror manipulare cerea un al doilea creier, situat la baza coloanei vertebrale.

Soțul ei, deși mai lung, era mai suplu clădit și cîntărea probabil cu douăzeci și cinci de tone mai puțin. Chiar și comportarea lui era mai ștearsă și mai lipsită de vlagă. Renunțase de curînd la o carieră solidă de om de afaceri și intrase într-un seminar episcopalian. Această regresiune — așa cum o considera iguanodonul — părea să o scoată pe soția lui și mai mult în evidență : era deci și mai puțin întreținută, mai accesibilă.

Ce splendidă era ! În ciuda generoasei soliditâți a coapselor și picioarelor ei, forma micului craniu plat de diapsidă era delicată. Conturul feței părea să se îngusteze de-a lungul punctelor diagramatice ale urechilor, ochilor și nărilor, către un singur punct de un nestrămutat rafinament și calm, situat undeva în aer. Acest punct ireductibil era, își dădu el seama, într-un sens în mintea ei : centrul de minim interes pe care-l arăta acestei lumi verzi incipiente și comestibile care curgea în jurul ei scăldînd-o, făcînd-o să plutească. Iguanodonul se simți el

însuşi ca o pată verticală în această lume. Se simţi, sub zîmbetul ei distant şi imprecis, imposibil de urît : gura lui, o prăpastie sardonică, gîtul o perdea palpitîndă de falduri solzoase, trupul o umflătură murdară. Picioarele îi erau grele şi cărnoase, cu trei degete, şi degetele lui mari — stranie adaptare — erau nişte oase ţepene, ascuţite şi drepte. Rănit de prezenţa ei, se întoarse furios spre soţul ei :

— *Comment va le bon Dieu ?*

— Cum ?

Diplodocul era înnebunitor de bine dispus. Treceau minute pînă ce stimulii şi răspunsurile traversau înainte şi înapoi întreaga lui lungime. Iguanodonul insistă :

— Cum mai merge cu supranaturalul ?

— Supranaturalul ? Nu cred că în noua teologie există această categorie.

— *N'est-ce pas ?* Şi ce *există* în noua teologie ?

— Dragostea. Imanenţa opusă transcendenţei. Lucrul opus credinţei.

— Lucrul ? Credeam că ai renunţat la lucru.

— Nu-i deloc amabil ceea ce spui. Socot mai degrabă că am schimbat patronul.

Iguanodonul simţi în politeţea celuilalt o detestabilă aristocraţie, opresiunea fără apel a unei mărimi superioare. Spuse muşcător :

— Vidul îţi plăteşte vreun salariu ?

— Cum ?

— Adică poţi cîştiga ceva cu absurdul ? Am spus absurdul, absurdul mort, fetid.

— Spune-i aşa, dacă asta te uşurează. Eu nu învăţ repede. La mine umilinţa intelectuală e

mai curînd un lucru firesc. La seminar, pentru prima dată în viaţa mea, am simţit că sînt pe cale de a mă găsi.

— Pe dumneata ? Lucrul ăsta neînsemnat ? *Cette petite chose ?* Asta-i tot ce cauţi ? Ai încercat suferinţa ? Eu mi-am dat seama că suferinţa e un mare factor de iluminare. *Permettez-moi.*

Iguanodonul încercă să muşte baza vînoasă a gîtului şerpuitor înălţat leneş în faţa lui ; dar dinţii îi erau prea specializaţi şi nu puteau sfîşia carnea. Îşi jupui buzele şi simţi în gură propriul său sînge sărat. Dezorientat, înnebunit, îşi înfipse adînc unul din degete într-o coapsă moale şi cenuşie, care se deplasa prin fumul şi pălăvrăgeala petrecerii asemeni unui val întunecat. Dar nervii victimei sale întîrziară să transmită durerea, şi atunci cînd capul îndepărtat al diplodocului avea să fie înştiinţat, rana se va fi vindecat.

Băutura curgea în voie. Mamiferul se strecură spre el şi-i şopti că vermutul sec se termina. Iguanodonul îi spuse să servească vermutul dulce. După sofa, stegozaurii se băteau şi, de fiecare dată cînd unul din ei ajungea deasupra, plăcile de pe spinare răzuiau tapetul recent pus. Hypsilophodena, ameţită, se cocoţase pe balustradă ; allozaurul sări deodată şi o muşcă ceremonios de coadă. În colţul îndepărtat al camerei, lîngă marea harfă dezacordată, compsognatha şi brontozaura vorbeau. Se simţi atras către ele, uimit că soţia lui îşi închipuia că poate reţine creatura aceea mult mai mare ; să se insinueze, cu mişcările ei zgîriate şi nervoase şi

flecărind cu dinții ei ca frunza, printre fisurile acelei prezențe regești. Cînd se apropie de ele, muzica începu să cînte. Nevastă-sa îi destăinui:

— Se termină salata.

El îi murmură brontozaurei :

— *Chère madame, voulez-vous danser avec moi ?*

Ea dansa stîngaci, dar chiar în această stîngăcie, în această înțepeneală greoaie, el simțea farmecul abundenței ei.

— Am discutat cu bărbatul dumitale despre religie, zise el cînd reușiră să facă pașii pe care puteau să-i facă.

— Am renunțat, spuse ea. E o asemenea pierdere pentru mine și pentru copii.

— El spune că se caută pe sine.

— E atît de egoist, izbucni ea. La școală își bat joc de copii.

— Vino să stai cu mine.

— Mă poți susține ?

— Nu, dar m-aș cufunda bucuros sub dumneata.

— Ești drăguț.

— *Je t'aime.*

— Nu. Nu aici.

— Atunci altundeva ?

— Nu. Nicăieri. Niciodată.

Cu cîtă delicioasă precizie cuprindea gura ei miniaturală aceste concepte infinitezimale !

— Dar eu, zise el, dar eu te iu...

— Încetează. Mă incomodezi. Cu bună știință.

— Știi ce-aș vrea ? Aș vrea ca toate aceste animale să dispără. Ce vedem noi în ceilalți ? De ce ne adunăm ?

Brontozaura dădu din umeri.

— Dacă dispar cu toții, vom dispărea și noi.

— Nu sînt chiar atît de sigur. Ceva din noi va supraviețui. Nu din dumneata și nu din mine, dar ceva dintre noi, acolo unde aproape ne întîlnim. O vibrație, un factor cosmic durabil. Nu simți asta ?

— Să încetăm. E prea dureros.

— Să nu mai dansăm ?

— Să nu mai fim.

— Asta e o idee frumoasă. *Une belle idée.* Aș vrea, dacă ai vrea.

— În timp, spuse ea, și fața micuță și fină se potrivea cu această promisiune laconică ; și în timp ce seara de vară își dăruia căldura stelelor care se înmulțeau, iguanodonul își simți sîngele răcorindu-se în chip agreabil, curgînd tumultuos de încet.

SUB MICROSCOP

NU ERA IAZUL în care trăia în mod obișnuit ; apa avea un gust ușor acid. Era un ciclop, cea mai comună specie de copepode, și mulțimea asta părea a fi exotic cladoceră — eleganții purici de apă cu carapacea transparentă, numai strălucire și zvîcnet și bășici de aer. Gazda, o splendidă daphnie, lungă de un sfert de centimetru, cu inima și ganglionii cefalici palpitînd vizibil, îl întîmpină cu o mișcare largă a antenelor ei branchiociliate ; o clipă îi fu teamă că-l va înghiți. Dar ea îi oferi o tavă cu desmide vii. Aveau o culoare verde strălucitoare și arătau ca niște semilune sau clepsidre.

— Pe cine cunoști aici ? Glasul ei se ridica limpede deasupra zgomotelor. Toată lumea te cunoaște pe *dumneata,* firește. Ți-au citit cărțile.

Cărțile lui, toate la un loc, ar fi încăput cu generoasă îngăduință în punctul care încheia această propoziție.

Ciclopul se strîmbă modest, răspunzînd :

— Pe nimeni, și se întoarse către un tînăr specimen de molie de apă, probabil o *Hydrachna geographica,* avînd încă pe cap dungile roșcate ale stadiului larvar. Ești de mult pe-aici? o întrebă apoi, referindu-se mai puțin la petrecere, cît la iaz.

— De ajuns de mult. Răspunsul sună grăbit ca un reflex. Mă întorc din cînd în cînd la suprafață — noi respirăm aer, știi.

— O, știu. Vă invidiez.

Băgă de seamă că ea avea numai șase picioare. Așadar, abia venise pe lume. Între ochii dubli numără un al cincilea picior și se întrebă dacă n-ar putea găsi prin ea o amplificare și confirmare a singurului său instrument optic. Antenulele lui tînjeau să-i pipăie petele roșii ; voia s-o întrebe : *Ce vezi* ? Oricît de tînără era, parțial formată, părea a fi, împinsă de mărturisirea abruptă a invidiei lui, gata să răspundă la orice întrebare, oricît de orgolioasă ar fi fost.

În clipa aceea, însă, un crevete monstruos, cam de vreo trei centimetri lungime și colorat extravagant în albastru, verde și bronz, trecu pe lîngă ei înotînd pe spate, și apele se răscolіră. Furios, ciclopul întrebă molia de apă :

— Cine îi invită ? Nici măcar nu sînt de aceeași mărime cu noi ?

Molia dădu din umeri îngăduitor, arătînd astfel că era pe acolo într-adevăr de mult.

— Sînt entomostracani, zise ea. Ca și daphnia. O amuză.

— O s-o mănînce, prezise ciclopul.

Deși rîse, cel de-al cincilea ochi al moliei se uită țintă în ochiul lui, larg deschis.

— Oare nu dorim lucrul acesta cu toții ? În mod subconștient, firește.

— Firește.

Un vierme plat, elegant și melancolic, împărțea gustări. Ciclopul luă cîteva diatomide, sfărîmă cochiliile lor delicate de siliciu și le mîncă.

Dar cum foamea nu i se potolea, își croi drum spre masă și luă un volvox în sos de alge. Un mic rotifer subțirel, cu cilii capului învîrtejiți, sporovăind cu mastaxul lui cu trei dinți, îi sări înainte, spunînd, cu acea poză și prevenire caracteristice acestui iaz :

— V-am citit excelentele dumneavoastră cărți și-am și eu cîteva poezii pe care le-am scris și le-aș pasa, *pasa,* desigur, dacă le-ați citi și le-ați recomanda unui editor puternic și rău !

Încurcat și neștiind cum să-i răspundă politicos, ciclopul se uită tăcut la rotifer și apoi îl înghiți. Avea un gust ușor acid. Rîndurile invitaților se îngroșau. O grămadă de protozoare se iviră pe o plută de mătasea broaștei ; un stentor în formă de trompetă, după cît se pare celebru, înlănțuit cu o spirostomum zveltă și albicioasă ; un grup de paramoecia, fîțîindu-se de colo pînă colo și gîdilînd niște crustacee în spatele genunchiului ; o bătrînă vorticella, o ființă tot atît de deprimantă, se gîndi ciclopul, ca și grămada de reclame de carte de pe jacheta ultimului *succès d'estime* de anul trecut.

Bucătăria gemea de ostracozi și flagelate, angajați într-o conversație reciproc devorantă ; într-un colț, sub o mască africană, o hidră mare cafenie, o hidră nu glumă, rezemată cu tentaculele ei lipicioase de radiatorul care fîsîia, își agita ritmic tentaculele încolo și-ncoace pînă ce atingeau, în cercul admiratorilor, ceva gustos ; atunci sacul cu venin exploda, celelalte tentacule se contractau și prada era împinsă în coelenterul umflat al hidrei, care se lățise lacom pînă la o

transparență care voala mîncărurile precedente ca o peliculă de polietilenă acoperind un șir de haine curățate. Plin de bacterii ca niște peri, un simocefal mestecа un hematod entuziast. Crevetii, care se înmulțiseră, cu cozile lor stacojii strălucind de hemoglobină, veniră alunecînd din dormitoarele goale. Invitații se răreau.

Înspăimîntat brusc, temîndu-se că a pierdut-o pentru totdeauna, ciclopul porni în căutarea moliei de apă și o găsi ghemuită nefericită într-un colț, beată turtă, cu cel de-al șaptelea și al optulea picior aproape ieșite din găoace.

— Ce vezi ? îndrăzni el s-o întrebe.

— Prea multe, răspunse ea repede. Totul. O, e groaznic, groaznic.

De milă, ca și de poftă, o înghiți. Îl cam înțepă pe dinlăuntru. În grabă — încăperile se cam goliseră, era tîrziu — o căută pe gazdă. Era în pragul ușii de la intrare, cu antenele încă zburlite din pricină că tot spusese la revedere, dar încă o splendidă daphnie, cu carapacea o strălucire lichidă de culori pastel psihedelice.

— Nu pleca, îi ceru ea, explicit. Aș vrea să-ți cer o *minusculă* favoare. Acum că toți copiii mei, treisprezece miliarde cu toții, slavă Domnului, merg la școală, am luat o jumătate de normă de redactor, și prima mea treabă serioasă e acest manuscris, pe care ți-aș fi *atît* de recunoscătoare dacă l-ai citi și mi-ai spune ce crezi, orice-ți trece prin minte, e-adevărat că e cam lung, poate poți sări partea în care Napoleon invadează Rusia, dar e primul efort al unei

foarte fermecătoare larve pitice, pe care sînt convinsă că o să-ţi facă plăcere s-o cunoşti...

— Aş dori să citesc manuscrisul, dar ştii, nu e posibil — spuse el, explicînd : Din cauza ochiului. Nu-mi pot îngădui să-l obosesc, nu-l am decît pe acesta...

Se tîrî mai departe, îşi dădu seama cu greu. Începea să se simtă permeabil, acidulat.

— Dragul, sărmanul de el, spuse daphnia solemn, şi-l înghiţi.

Şi în clipa următoare, vîslind în sens invers, un graţios crevete o înhăţă dezinvolt între cele unsprezece perechi unduitoare de picioare-branchii şi o împinse spre gura lui ascuţită. Ţipătul daphniei, mai subţire decît un punct pe i, trecu neobservat.

ASEMĂNAREA VERDE A MĂRII

SCRIU ACESTE rînduri pe plajă. Hai să zicem că sînt un scriitor care stă pe plajă. Cîndva, a recunoaşte asemenea lucruri era o dovadă de proastă creştere, tot aşa cum cei care se duceau sau veneau de la baie erau presupuşi a fi invizibili ; dar epoca noastră e mai necioplită. Nimic nu este ascuns. Şi totuşi este. Într-un sens, o persoană *observată* că se îndreaptă către o uşă închisă e *mai puţin* „acolo" decît cineva care e imaginat în chip nevoit a fi invizibil.

Stau în faţa mării[1]. Suprafaţa ei verde care se retrage mereu e marcată pretutindeni de milioane de adîncituri sau de crestături de o culoare incertă : la fel cum e şi pagina de faţă. Dar pagina aceasta propune un sens, oricît de greoi ar face-o, în vreme ce semnele mării sînt pretutindeni aceleaşi. Aceasta e deosebirea dintre Artă şi Natură.

Dar semnele mării se mişcă, ceea ce e de rău augur. Şi se pot percepe mari diferenţe de ton : umbrele viorii ale norilor de deasupra, ale recifelor de corali din adînc, iar orizontul e mai întunecat — aproape negru — decît în apropiere ; şi apa de lîngă mine e irizată de albul nisipului

[1] E vorba de Marea Caraibilor — de aici înfăţişarea ei idilică. (N. A.)

de pe fund, așa că verdele ei pare delicat, acid, artificial. Și din cînd în cînd mi se pare că văd fulgerînd de sus în jos, fără nici o grijă de perspectivă, dîre de culoare metalică ; filamente de argint sau de aur — e imposibil să fii sigur care din ele — vibrează insesizabil dar totuși vizibil, la o distanță imprecisă sub suprafața masei netede, uriașe, monotone.

Ajunge, fără doar și poate. E o întrebare cronică, dacă să spui pur și simplu „marea" și să te bizui pe imaginația oamenilor, sau dacă să adaugi și niște adjective. Cu imaginația oamenilor am avut un noroc aproape acceptabil, așa că înclin să am încredere în adjective. Dar trebuie oare să ai încredere în ele ? Sînt ele — cuvintele — ceva substanțial pe care să ne putem sprijini ? Cei mai buni scriitori spun că da. Uneori cred și eu așa ceva. Dar lipsa de logică a acestei credințe mă sîcîie. De unde au luat cuvintele această putere intrinsecă ? Originea limbii, sursa din care toate aceste umbre țîșnesc (colorate, aliterative, plăcute, dar totuși umbre) rămîne ea însăși în umbră.

Dar atunci ce să fac ? Iată, sînt aici, un scriitor, și acolo e marea, un subiect. Pentru puritatea matematică, să excludem orice altceva — cerul, norii, nisipul de pe umerii mei, amenințarea sosirii pe plajă a copiilor mei. Să ne închipuim o lume din două jumătăți : eul, și obiectul exterior. Cred că e o reprezentare corectă a lumii, un fel de Parlament binar, unde sînt doi membri, care vorbesc în numele tuturor partidelor. Spuneți-mi ce trebuie să fac. Sau, mai curînd, dați-mi o justificare pentru că votul

meu este stabilit dinainte, eu trebuie să fiu în opoziție, și Parlamentul nostru va fi imobilizat pînă ce unul din noi va muri.

Bardul care recita povești la focul din peșteri se justifica cu lucirea lacomă [1] din ochi. Homer s-a înălțat purtat de acest avînt. Eschil se simțea justificat ; Sofocle a sfidat eroic orice îndoieli ; cu Euripide am ajuns hotărît la un neașteptat pustiu, să batem încurcați din buze — la bîlbîială, la o prolixitate amețită. Și atunci s-a ivit o justificare splendidă, care părea a fi veșnică. Dante a folosit-o. Milton. Tolstoi, Dickens, Balzac i-au adunat rămășițele. Era o ființă uriașă și ne mai dă și azi ceva hrană. Shakespeare și doctorul Johnson au trăit pe bani : regimul era hrănitor, dar nu mai e considerat sănătos. Frumusețea, spunea Keats. Un truc optic. Eul, spunea Wordsworth și Goethe. O tautologie. Realitatea, spuneau realiștii, și opoziția i-a înecat în pamflete. Vă plictisesc ? Chiar și asta e o problemă. Datoria mea e să nu vă plictisesc ; scuza mea, să nu o fac ? Asta m-ar aduce sigur la hotelul confortabil al pornografilor, al invitaților la banchete și al personalităților care apar la televiziune. Dar veți fi uimiți, văzînd cît de indignat *eu*, egalul mării imense, nu accept acest refugiu. Iertați-mă, știu că mi-ați făcut această propunere din inimă. Ca să-mi continui povestea — Conrad și James ne oferă Bîjbîiala-Ca-Scop-În-Sine, și Proust și Joyce încheie po-

[1] De ce erau lacomi ? Există un apetit narativ atît de profund ca apetitul sexual ? De ce l-ar așeza natura acolo ? Dar atunci, de ce face Natura jumătate din lucrurile pe care le face ?

vestea cu o splendidă cacofonie de efecte superbe. Poate că am lăsat deoparte cîteva nume în această recapitulare, pe care le-aţi putea aminti singuri. A rămas o problemă care ne interesează : Proust şi Joyce au fost un început, ori un sfîrşit ? Din pricina noutăţii lor păreau a fi un început, dar pe măsură ce trece timpul continua lor noutate ne arată limpede că sînt tocmai contrariul noutăţii, că de atunci în toate e un gol, în care înfăţişarea operelor vechi, care ar trebui să arate prăpădite şi scofîlcite, e păstrată ca şi cum ar fi nouă.

Cît sînt de obosit ! Toate complicatele mele manevre, toate peroraţiile mele aplaudate şi retipărite peste tot, pledoariile mele pasionate — toate stratagemele mele s-au epuizat. Sînt gata să pier. Iar opoziţia pare la fel de tînără ca întotdeauna. Vedeţi, ea nu se străduie niciodată. Funcţionarii — toţi funcţionarii isteţi s-au dat de partea ei ; mie mi-au rămas doar cîţiva oameni din cei vechi, care stau pe loc din pricina pensiei — îi solicită tot felul de răspunsuri la chestionare dinainte pregătite, răspunsuri pe care ea le dă foarte anevoie, doar îndelung rugată. Nu se scoală în picioare niciodată şi nu spune nici un cuvînt pe care să-l poată auzi galeria. Totuşi, influenţa ei cîştigă mereu teren printre ei. O, mai păstrează ei cîteva aplauze şi pentru eforturile mele cele mai curajoase, aşa cum stau încovoiat şi abia suflînd ; dar respect arată doar pentru puterea ei. Afară cu metaforele astea — luaţi de aici boarfele astea parlamentare ! Aşa. Mai am ceva putere. Tăcerea ei poate fi încă întoarsă în avantajul meu.

Scriu toate acestea în bătaia soarelui, ceea ce e de ajuns de greu, poate că aici e cheia. Nu poţi scrie în bătaia soarelui sau cînd eşti perfect sănătos. Trebuie să mi se facă rău fumînd cîteva ţigări înainte de a putea intra în reprezentaţie. Unii scriitori folosesc alcoolul. Unii citesc foarte mult. Unii sînt dăruiţi cu cîte o infirmitate. Sănătatea, mintea întreagă şi strălucirea soarelui ne-au părăsit. Chiar şi clerul — cu toate că trudim să-l salvăm — ne dispreţuieşte. Stînd pe plajă, mă întreb dacă nu sînt unul din crabii aceia uriaşi pe care pilotul Maşinii Timpului îi descoperă la limita extremă a senilităţii pămîntului, luptîndu-se pe plajă, mişcîndu-şi rigid tentaculele sub un soare întunecat, umflat şi turtit. Poate că sînt ultimul scriitor din lume. Poate că venind dintr-o regiune îndepărtată a ţării, unde ştirile ajung cu greu, am sosit în capitală doar cu o clipă înainte ca porţile să se închidă pentru totdeauna. Poate că noi toţi, scriitorii de ultimă oră, sîntem asemeni preoţilor pe care ţărănimea a continuat să-i furnizeze Bisericii, multă vreme după ce aristocraţia şi-a dat seama că totul se terminase.

Căci, mă uit la mare, subiectul meu, şi mi se pare inexistentă. Nu mi se mai îngăduie să concep legende fermecătoare despre modul în care a ajuns sărată, deoarece acest lucru e cunoscut. Compoziţia ei chimică, greutatea, adîncimea, vîrsta, vietăţile ei atît de tulburător de sugestive

în ceea ce privește mortalitatea noastră proprie — ceea ce nu se cunoaște din toate acestea se va cunoaște. Dîrele de argint (sau de aur) din ea sînt localizate și mîine vor fi explorate. Dar asta lasă deoparte, spuneți voi, esența ei, *ens*-ul ei. Dar ce putem cu adevărat să mai sperăm în această direcție, după Platon, după Toma d'Aquino, după Einstein ? Oare minunatele lor închipuiri n-au urmat drumul lui Poseidon ?

Și totuși, în chip surprinzător, am ceva nou de adăugat la cunoașterea mării de către oameni. Chiar acum mi-a trecut prin minte. O revelație. Dacă te întinzi și-ți pui capul pe nisip și închizi un ochi, marea își pierde o dimensiune și devine un zid. Marginea neagră a capătului de sus, perfect netedă; pare a fi atît de aproape de mine ca și capătul de jos, pal, acid. O cărare ciudată care trece prin mijlocul zidului, o libertate de mișcare inexplicabilă la un zid ale cărui contururi sînt atît de inflexibil fixate, fac ca viziunea să pară stranie. Dar nu mă îndeamnă să cred că zidul e o pînză fragilă pe care o voi străpunge cu o lovitură a mîinii. Simt însă — și simt ca și cum ar fi, din exterior, ca și cum aș fi chemat — că dacă aș alerga repede spre el și mi-aș apăsa pieptul gol de suprafața lui, vibrîndă și perpendiculară, și mi-aș încorda trupul din cap pînă-n picioare împotriva lui, aș simți că bătăii inimii mele îi răspunde bătaia unei alte inimi. Mă ridic, însuflețit, plin de nisip și deschid ochii — și oceanul se retrage iar în uriașele-i depărtări. Totuși mi se pare că aud în oftatul valurilor sale o încurajare venită din cealaltă parte a zidului aparitiei lui — o încurajare mohorîtă, înăbușită, atît cît e posibil, așa cum e înlănțuită — o încurajare care mi se adresează ca să-mi repet încercarea, să mă reped înainte, iar și iar.

Am revenit, în arta mea, (pe care, cu voioșie, recunosc că nu o stăpînesc [1]) la primii cîntăreți care se așteptau să prindă în plasa lor de cuvinte vremea, să determine copacii să rodească și norii să șiroiască și să primească sfaturi de la stelele din cer. Eu mă aștept la mai puțin. Nu mă aștept ca valurile să asculte de bagheta mea sau să-mi poarte trupul. Sînt prea obosit, modestia mea mă condamnă, poate. Singurul lucru la care mă aștept e ca în orbul meu păienjeniș de vorbe să se prindă odată lucrul însuși : se va înscrie și se va descrie singur. Nu să spună ce va face. Asta nu e o enigmă, sîntem doar vechi prieteni. Știu să observ. Nu să voteze cu mine și să dea un decret ; nu sper în așa ceva. Ședința a ținut prea mult. Aș vrea să cedeze numai în ceea ce privește identitatea ei. Ce este ? Vastitatea, strălucirea, verdele și asemănarea ei mi se opun. *Ce este* ? Dacă aș ști, aș spune-o.

[1] Și cine a stăpînit-o oare ? Nu e muza o sirenă al cărei trup cu solzi lunecoși scapă din brațele noastre în clipa în care încercăm s-o strîngem mai tare în îmbrățișarea noastră ?

CUPRINS

Lector : MARIA VONGHIZAS
Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Bun de tipar : 13.03.1980. Coli tipar : 11.

Comanda nr. 10
Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"
București — Piața Scînteii nr. 1
Republica Socialistă România

CLUB

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2024

